İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bertan KOYUNCU

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

NİSAN 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bertan KOYUNCU
(502111107)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yurdanur Dülgeroğlu YÜKSEL

NİSAN 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502111107 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Bertan KOYUNCU,** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Yurdanur Dülgeroğlu YÜKSEL**.....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Gülçin Pulat GÖKMEN** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yard. Doç. Dr. Tuna KUYUCU .....
Boğaziçi Üniversitesi

Teslim Tarihi : **16 Ocak 2015**
Savunma Tarihi : **13 Nisan 2015**

Sevgilime,

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması H. Lefebvre ve D. Harvey okumaları üzerinden kent hakkı ve kentsel toplumsal hareketlere duymaya başladığım ilgi üzerinden şekillendi. Başlangıç aşamasında Tarlabaşı'nda yaşanan dönüşümün kent hakkı çerçevesinde ele alınması ile başlayan tez çalışması süreci, 2013 yılı Mayıs ayında Taksim Gezi Parkı eylemlerinin başlaması ile Türkiye'nin bu büyük kent eylemine yönelmiş oldu. İçerisinden takip etme şansı bulduğum bu eylemler süresince ortaya çıkan mekansal ve toplumsal durumları tez çalışmamın bir parçası haline getirmeye çalıştım.

Tez çalışmam en az mimarlık kadar ilgi duyduğum sosyoloji ile mimarlık ara kesitinde bir çalışma olarak ele alınmalıdır. Ve yine bu önemli toplumsal eylemlilik sürecinin mekansal analizine küçük bir başlangıç katkısı olarak değerlendirilmelidir.

Lisans ve yüksek lisans çalışmalarım boyunca desteğini her zaman yakından hissettiğim tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Yurdanur Dülgeroğlu Yüksel'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca lisans ve yüksek lisans çalışmam boyunca değerli katkıları ile çalışmalarımda her zaman büyük destek aldığım değerli hocam Prof. Dr. Gülçin Pulat Gökmen'e ve İstanbul Teknik Üniversitesi'ne yeniden döndüğümde gösterdiği yakın ilgi ve destek nedeni ile değerli hocam Dr. Hakan Tong'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Uzun lisans ve yüksek lisans sürecim boyunca tüm kaprislerimi çeken, yaptığım çalışmaların her anında yanımda bulunan sevgilim, Şerife Ceren Uysal'a bir kez daha sonsuz teşekkürler.

Nisan 2015

Bertan Koyuncu
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xv**
ÖZET ..... **xvii**
SUMMARY ..... **xix**
1. GİRİŞ: ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE YAPISI **1**
2. MEKANSALLIĞIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİNE KISA BİR BAKIŞ **5**
3. KAMUSAL MEKAN OLARAK KENTSEL MEKAN **11**
3.1 Kent ve Mekansal İlişkilerin Yapısı Üzerine 11
3.2 Geleneksel Kentin Çözülüşü ve Toplumun Bir Bütün Olarak Kentleşmesi 13
3.3 Kent: İçerisinde Şeylerin Üretildiği Yerden Mekanın Üretildiği Yere 16
4. KENTSEL MEKAN ve İKTİDAR **19**
4.1 Neoliberal Dönüşüm: İktidarın Yeniden Üretimi 19
4.2 Mekanın Üretimi ve İktidar 22
4.3 Mekanın Üretilmesinin Birbirine Bağlı Üç Aşaması 25
4.3.1 Birinci mekan: Mekansal pratikler 26
4.3.2 İkinci mekan: Mekan temsilleri 27
4.3.3 Üçüncü mekan: Temsil mekanları 27
5. KENT HAKKI VE KENTSEL TOPLUMSAL PRATİKLER **29**
5.1 Kolektif Bir Hak Olarak Kent Hakkı Kavramlaştırması 29
5.2 Yaşamı Değiştirmek ve "Asi Şehirler" 35
6. MEKAN TEMSİLİ ve TEMSİL MEKAN ÇATIŞMASI DÜZLEMİNDE TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ **39**
6.1 Taksim: Meta Kent İstanbul'un Merkezi Olmak 39
6.2 Kentsel Çatışma ve İşgal Nesnesi Olarak Taksim Meydanı 49
6.3 Taksim: Kapanan Kent Mekanları ve İktidarın Gözü 58
6.4 Taksim: Kentsel Çatışma ve Mekanın Ele Geçirilmesi 64
6.5 Yaşamın Ele Geçirilmesi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri 73
6.5.1 Gezi Parkı eylemleri kronolojisi 74
6.5.2 Temsil mekan olarak yeniden örgütlenen Taksim Meydanı ve Gezi Parkı 79
6.5.3 Pratiğin Öznelerinin Taksim Gezi Parkı Eylemlerine Bakışı 92
7. SONUÇ:YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ **97**

KAYNAKLAR **103**
EKLER **107**
ÖZGEÇMİŞ **151**

KISALTMALAR

AKM : Atatürk Kültür Merkezi
AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi
AVM : Alışveriş Merkezi
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
DBA : Devletin Baskı Aygıtları
DİA : Devletin İdeolojik Aygıtları
MOBESE : Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
TOMA : Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Algılanan, Tasarlanan ve Yaşanılan Mekan. 27
Çizelge 6.1 : Neoliberal Devletin Temel Özellikleri 42
Çizelge 6.2 : Neoliberalizmin Müdahaleleri 45
Çizelge 6.3 : AVM Türkiye Bilançosu 46

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1 : Mekansal Trialektik: Algılanan, Tasarlanan,Yaşanılan Mekan.. 25
Şekil 6.1 : Profilo Alışveriş Merkezi'ne Kıyafetleri Nedeni İle Alınmayan Bir İşçi..47
Şekil 6.2 : Taksim Meydanı ve Gezi Parkı, İstiklal ve Tarlabaşı Aksları Haritası.... 49
Şekil 6.3 : Opera Garnier, Haussmann'ın Müdahalelerinden Önce ve Sonra. 53
Şekil 6.4 : Tahrir Meydanı. 54
Şekil 6.5 : Taksim Gezi Eylemleri Sırasında Gümüşsuyu Girişine Asılan Pankart.. 56
Şekil 6.6 : Taksim ve Çevresi, Dönüşüm, Polis ve Kamera Haritası... 60
Şekil 6.7 : Taksim ve Çevresindeki Kamera Haritası. 61
Şekil 6.8 : Demirören AVM: 100 Yıl Önce, 100 Yıl Sonra.. 62
Şekil 6.9 : İstiklal Aksı Kentsel Kapanma ve Çatışma Kolajı. 66
Şekil 6.10 : İnci Pastanesi Eylemleri.. 67
Şekil 6.11 : Dünyaca Ünlü Yönetmen Costa Gavras'ın Katıldığı ve Konuşma Yaptığı 7 Nisan 2013 "Emek Bizim, İstanbul Bizim" Eylemi. 68
Şekil 6.12 : Emek Sineması'nın Yıkım Sonrası Görüntüsü.. 69
Şekil 6.13 : Gezi Eylemleri Sırasında AKM Binası.. 69
Şekil 6.14 : Robinson Crusoe 389 Kitabevi Elden Ele Taşındı. 70
Şekil 6.15 : "İktidarın Korkusu Toplumsal Aktörlerin Senede Bir Gün Taksim Meydanı'nı Kullanması Değil; Kent Meydanları Üzerinden Siyaset Alanını Genişletmeleri".. 70
Şekil 6.16 : Polis Saldırıları Öncesi Barışçıl Taksim 1 Mayıs Kutlamaları.. 71
Şekil 6.17 : Cumartesi Anneleri Çeşitli Dönemlerde Kaybedilmiş Yakınlarını Bulmak İçin 500 Haftadır Nöbette. 72
Şekil 6.18 : Galatasaray Meydanı İş Kazalarına Karşı "Vicdan ve Adalet Nöbeti".. 72
Şekil 6.19 : Gezi Eylemleri Sırasında Henüz Polis Meydana Geri Dönememişken Yapılan Onur Yürüyüşü, 2013'ün Dünya Çapında En Kitlesel Onur Yürüyüşü Eylemlerinden Birisi.. 75
Şekil 6.20 : Gezi Parkı Eylemleri Başlangıcı Polisin Çadırlara İlk Günkü Saldırısı Sonrasında Yapılan Kitlesel Şenlik ve Eylemler.. 75
Şekil 6.21 : Eylemlerin Yaygınlaşması Öncesindeki Polis Saldırıları.. 76
Şekil 6.22 : Çadırların Yakılması Sonrasında İlk Kitlesel Eylem 31 Mayıs.. 77
Şekil 6.23 : 1 Haziran 2013 Günü Şişli Kolundan Taksim Gezi Parkı'na ve Meydan'a Giriş. 78
Şekil 6.24 : 1 Haziran 2013, Parkımıza Yeniden Girişimiz.. 78
Şekil 6.25 : Topçu Kışlası Proje Görseli.. 79
Şekil 6.26 : Duvarlarda Yaratıcı Sloganlar ve Pankartlar, Fransız Kültür Merkezi Kapısına "La Poésie dans la Rue" (Şiir Sokakta) yazılırken..... 81
Şekil 6.27 : Gezi Parkı Barikatlarından, Gümüşsuyu Caddesi'ndeki Onlarca Barikattan Birisi.. 82
Şekil 6.28 : Barikatlarda Kullanılan Gülen Tuğlalar.. 82
Şekil 6.29 : "Herkes İçin Mimarlık" Tarafından Yekta Köm'ün Koordinatörlüğünde Yapılan Mekansal Analiz Çalışması.. 83

Şekil 6.30 : "Herkes İçin Mimarlık" Tarafından Yekta Köm'ün Koordinatörlüğünde Yapılan Mekansal Analiz Çalışması.. 84
Şekil 6.31 : Gezi Parkı Reviri.. 85
Şekil 6.32 : Gezi Parkı Kolektif Yemekhane.. 86
Şekil 6.33 : Taksim Gezi Parkı: Ne, Nerede?.. 87
Şekil 6.34 : Çocuk Parkı, Kütüphanesi ve Gezi Eylemleri Süresince Çocuklara Yönelik Yapılan Etkimliklerden Birisi 88
Şekil 6.35 : Gezi Bostanı.. 88
Şekil 6.36 : Gezi Parkı Kolektif Kütüphane.. 89
Şekil 6.37: Taksim Gezi Parkı ve Çevresini Temizleyen Eylemciler..... 90
Şekil 6.38 : NTV'nin Penguen Yayınlarına Karşı Protestolar.. 90
Şekil 6.39: Gezi Parkı Canlı Yayın Süreci: Çapul Televizyonu..... 91
Şekil 6.40 : Feminist Kadınlar Gezi Parkı'nda Küfürlü Sloganlara ve Tacize Karşı Bilgilendirme Çalışması Yapıyor..... 92
Şekil 6.41 : Gezi Eylemlerinden Kareler:"Şiir Sokaktadır!" 96

YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ

ÖZET

Mekansal ilişkiler toplumsal ilişkilerin izdüşümü olarak kendisini yeniden örgütlemektedir. Bu anlamı ile her toplumsal dönem kendi mekansal dilini oluşturur. Bu bağlamda mekansal ilişkileri toplumsal ilişkiler için bir analiz nesnesi olarak ele alabiliriz.

Kapitalizmin mekânları, bir yandan soyutlama ve temsillerle devletin rasyonel temellerini sağlamlaştırır, diğer yandan ise çelişkileriyle, farklı ve farklılaştırıcı direniş pratiklerinin de yuvası durumundadır. Kentin düz çizgilerine, okunabilir ve rasyonel kent yaklaşımına karşı kentin bir direniş alanına dönüşme süreci gündelik yaşam pratikleri ve bilinçli eylemlerle gerçekleşir. Bu direniş pratikleri *"mekanın sınırlandırılmasına ve zamanın ele geçirilmesine yönelik egemenin pratiğine ihlaller toplamı"* olarak tanımlanabilir *(Bulduruç, 2009)*. Direniş pratikleri kapanan mekanlarda yarıklar oluşturmaya çalışır. Bu pratikler sayesinde mekanlar direniş mekanları haline gelirler.

Tez kapsamında; Gezi Parkı eylemlerinin nedensel arka planını oluşturan iktidarın "soyut mekan" oluşturma çabası ve tahakküm pratikleri ile direniş süreci ile oluşan "yaşayan mekan" pratiklerinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Taksim çok boyutlu bir biçimde, iktidarın kentsel tahakkümü ve karşı pratiklerin gözlemlenmesi için çok sayıda analiz nesnesi sunmaktadır. Gezi Parkı'nın içinde bulunduğu Taksim kentsel bir merkez olarak önem taşımaktadır. Bu önemi oluşturan ana etkenler onun, kentsel rant alanı olarak değeri ve ideolojik olarak ise kent algısı oluşturma sürecindeki konumudur. Gezi eylemleri ise bu kentsel merkezde, kent hakkının kolektif bir hak olarak kullanılması pratiği açısından bir dönüm noktasını işaret eder. Zira Gezi eylemleri, iktidarın hoyratça dayattığı kentsel planlamaya karşı toplumsal bir karşı duruş ve aynı zamanda "kent hakkından kentsel devrime" giden yolda bir dönüm noktasıdır.

Direnme pratikleri; kent kimliğinin korunması, mekansal belleğe bağlılık, ya da yerinden edilmeye karşı bir duruş olarak ortaya çıkabilmektedir. Aynı şekilde farklı nedensel çerçeveler içerisinde üretilen söz konusu pratiklerin mekan üzerindeki dönüştürücülüğünün ölçeği, etkisi ve sonuçları da farklılaşmaktadır. Gezi Parkı eylemleri bu farklı kategorideki eylemsel davranışları içerisinde barındırdığı gibi, bu eylemlerin ve davranışların sonucu olma özelliğini de taşımaktadır.

Bu bağlamda iktidara ait olan mekansal dilin çözümlenmesi, karşı pratiklerin mekansal olanaklarının ve dönüştürücü sonuçlarının incelenmesi güncel olarak kentsel dönüşüm süreçleri ve karşı pratiklerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Taksim Gezi Parkı eylemleri oldukça fazla veri ihtiva eden bir kentsel ve mekansal analiz nesnesi durumundadır. Bu anlamı ile tez çalışması Gezi Parkı eylemleri

üzerinden kent, kent hakkı ve dönüşüm süreçlerine dair kavramsal ve güncel bir yeniden okuma oluşturmak hedefindedir.

AS A SIGN OF A NEW URBAN SPACE: TAKSIM GEZI PARK PROTESTS

SUMMARY

The discussions about space have a long history. Every philosophical category and every epoch also include its own spatial expectations and definitions. Social utopias always have a spatial dimension and argument and all of them have a spatial solution which is connected to their social definitions. It is the same for the social systems and epoches. All of them form their own spatial organizations consciously or unconsciously and these organizations direct the social life one way or another.

The conception of the relational space deals the social facts and spatial relations entirely. According to this approach, space occurs and advances in interaction with social unites. But once space occurs, it gains a frame which can not be reduced to the social unites which created itself. When the spatial presence occurs than the new qualifications of its starts to effect the factors which created itself before. So the space, affects the social presences. This transformation process and interaction is not stable and once specific. On the contrary, it defines a continuous transformation and movement and it puts forth the dialectical unity between space and social field. This situation moves on as a quantitative change, a qualitative existence, again a quantitative change and corruption. In short, according to this approach, there is no intransitive, solid walls and also there is not hypothesises like a static space or human acts without the effects of space. Conversely according to the relational space view; there is a set of relations that are, touching, effecting and intertwined with each other, thus change, evolve, differentiate, resolve, but that never stand still.

These arguments are not coherent with the historical process of the discussions about space. Cause, arguments about the space and the social dimension which surround and form the space are the arguments of a period which may be considered as close to today. In this respect, defining the spatial arguements' main frame and producing a response to the occurance of space have a significient for the later stages of the thesis. Likewise the production of space and the role of the power in this production process, is a main important title which should be discussed for anayzing the counter practices which are occured against the spatial domination.

In this sense the urban space is a significience tool for the power to institutionalize its hegemonic relationship. The power can only guarantee its own contunity with the condition that if it can have the devices to re-product itself politically, socially and economically.

The most significient point in the process of space production is defining it in the social relations field. At this point power is the determinant of the process of space production with its political and economical dimensions. Power can only keeps the space in control as a social oppression tool by filling its all gaps. Because of this the urban practice of capitalism can be defined as a practice against diversity.

At issue Taksim area, Taksim Square and the other big and small symbolic spaces, the conflict with the power can be observed clearly. Taksim is an important conflict area for spatial practices, representations of space and spaces of representation

because of its value as an urban annuity area and its position in generating an urban perception ideologically. Reconstruction on Taksim Square after Gezi protests is a significience example of the power's intervention. By this construction, Taksim Square transformed to a huge gap. It is far away from all the variaties and the colors of life. All the square is just covered by concrete. This is a huge and inhume but the most important point is that it is an unfunctional gap. The users have no other alternative except walking through the square.

The power's invention to Taksim and its environment was the same before Gezi protests. The spaces which have different kind of symbolic values had isolated from their usage value. The interventions that are under the transformation project like the destruction of Emek Cinema or evacuation of İnci Patisserie were implemented with a disproportionate violence just for giving a message to the democratic reactions. The message which just dictated everyone that there is no escape from the abstract space and the power is the only subject which can decide and determine the spaces' functions.

As an urban centre, Taksim, is a democratic urban centre relatively through its user profile, social relations and its structure which contains informal and formal commercial practices at the same time. In terms of power, this variety is an important obstacle to build its own control mechanism. In this sence, power wants to re-organize the urban centre according to its own rules. Also Taksim and its surroundings have a great and exceptional variety and consequently have a unique memory. Also this area has a historical relationship with Turkey's labour movement. Since the middle of 2000's subjects of labour movement in Turkey are insisting on celebrating 1st May in Taksim Square. As it is explained, Taksim Square is still an important symboll. Cause of this power's responce to all different kind of resistance, again occur on space. The shopping center, which had opened before Taksim Gezi protests in Istiklal Street was just an attack to the streets' historical and cultural tissue. This building has a daily meaning too. It is the symboll of the States' transformation plans' on this area: changing the usage, changing the users.

Taksim Gezi protests were an expression of an accumulated reaction. In this respect, it is not a process without a past. That spontaneously movement can be defined as a reaction and resistance against the urban transformation, abuse policy and also wide oppression policy. In this sense Taksim Gezi protests have a multi-dimensional structure and a background. Analyzing this protest without a multidisciplinar frame, than the results will be certainly wrong or deficient. In this thesis protests examine in the spatial plane. But this spatial analysis process is also including a social, political and economical anayze process too. Cause space is a subject for anayzing the social processes and it has a strike connection with them.

At this point also the images of neoliberal policies and urban transformation processes of Turkey in Istanbul should be argued. Cause the starting point of Taksim Gezi protest was weak reaction through a park area against the transformation over the urban areas. That social response was carrying a symbolic language which had exceeded its own limits. And also it had exceeded the Park's boundries too, it was completly a serious responce against the urban annuity process.

Capturing the space can be defined as transforming the spaces which are used by power as a pressure and domination tool to a social production and resistance spaces. This situation is a result of the right to the city as a collective right and also it states an effective use of it. Taksim Gezi protests which had began against "the removal of

a few trees" provided the occupied of the urban spaces by milions and through the colective urban strike destroying the eye of the power and experimentation of the real freedom. At this point without forgetting the decisive importance of the social and politic reasons which had formed the resistance, the spatial dimensions and vital results of this strike should be argued.

The Gezi protests which had lived in the urban centres have some economical, cultural, of class and from space-borne morphological properties. But more than all of these diversities, the main important thing is the spatial potentiality of the resistance and its results which are conventer on space. The public spaces which has a vital importance according to the system are becoming a resistance space for the counter practices. At this point it is not important if this practice is daily-spontaneously or planned-programmed. Cause the laundries which are hanging over the streets which are gentrificated and the protests for saving Emek Cinema and against losing social memory can be defined as the spatial and social resistance practices which have the same target. Gezi Park can be stated as an intersection set of those two. The target of these practices is the future concept of the city.

The urban centres are conflict areas and rostrums for the opposed social classes, categories and trends. The opprossed and excluded categories can be heard in this area and this practical activism will remind the society that urban centres are a collective right in the context of the right to the city. For the worker class and laborer's acts of seeking their rights, for the protest against the woman's murder and for the fight of the gays against the heterosexist system, Taksim is a social resistance space. In the term of power, the usage of the same rostrum provides via pressure and force tools. The police points in the entrance of Istiklal street, the cameras which we face in every step are the reflection of the fear system which is created.

Also Taksim Gezi protests may be accepted as a guide for understanding the nurturing relationship between space and social struggles. The practices which had occured in a fast way after capturing Gezi Park as spatially, all those practices were including some kind of spatial solutions and it was not a coincidence. The details like designing an open art museum by the abandoned police vehicles, building library or kindergarden, planning the life areas were of course a reaction against the state's oppressed politic frame. But they were also important reactions against the alienated and estranged system which people were stucked.

Taksim Gezi Park protests which does not exist any more but the one which everyone could see the most creative examples of an urban spatial that in here the estrangement and the closeness to the diversities had overed, can be defined as an example of the future's urban form. This urban form is the city of diversities.

No longer, Taksim is a place in which the panopticon had destroyed and also a place which is written "this way goes to Taksim commune" in the last barricade that had built in the entrence of Gümüşsuyu. In this commune hundreds of thousands had experienced to live in a area which there is no representitive of the social domination like police or constabulary. The most marked result of this experiment was the smile which could be observed nearly everyone's faces. People were greeting other people which they had never seen before. The people who had been alienated and had been insecured to each other through the space planning, had endeavored to understand their diversities and presicions by reproducting the space collectively

The capturing of space collectively had put out the planing the same space collectively. Maybe this is the most important contribution of Gezi resistance to

social identity and consciousness. From the common cafetaria to the kindergarten, from the library to the free of fame, from the tents area to the field of organic farming, all Gezi Park area had re-designed by a collective sense. The banar of "this way goes to Taksim commune" is exactly a reflection of the enthusiasm cause of the re-organizing of space and everyday life practicing.

Also one other aim of this thesis is to examine the power's exertions for forming abstract space and its domination practices as the causal background of the Taksim Gezi Park protests and the lived spaces practices which were formed during the occupation process.

In this context, analyzing the spatial language which belongs to power and examining the spatial possibility and resulting counter practices which contributed to understanding the urban transformation processes and the social movement's political counter practices. In this sense the Gezi protests were and still are an important tool for all these arguments because in this process, the protesters did not just create a protest language but they also formed a new spatial language. Also they did not only say no but, they also exposed their own wills and choices. For all of these reasons, in this thesis it is aimed to form a conceptual and daily re-reading of the urban and the transformation process through the lens of the Gezi protests. Also this re-reading may be a tool for a new discussion for defining urban settlements through social relations instead of defining and forming them as an object for consumption with the orientation of estrangement and the security paradigm. Besides all this, maybe the new urban approach which was observed by everyone in the Gezi protests, may show a way to re-define settlement areas.

1. GİRİŞ: ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE YAPISI

Mekansal ilişkiler, toplumsal ilişkilerin bir izdüşümü olarak kendisini yeniden örgütlemektedir. Bu anlamı ile her toplumsal dönem kendi mekansal dilini oluşturur. Tam da bu nedenle mekansal ilişkiler toplumsal ilişkiler için bir analiz nesnesi olarak ele alınabilir.

Kapitalizmin mekânları, bir yandan soyutlama ve temsillerle devletin rasyonel temellerini sağlamlaştırır, diğer yandan ise çelişkileriyle, farklı ve farklılaştırıcı direniş pratiklerinin de yuvası durumundadır. Kentin düz çizgilerine, okunabilir ve rasyonel kent yaklaşımına karşı kentin bir direniş alanına dönüşme süreci gündelik yaşam pratikleri ve bilinçli eylemlerle gerçekleşir. Bu direniş pratikleri *"mekanın sınırlandırılmasına ve zamanın ele geçirilmesine yönelik egemenin pratiğine ihlaller toplamı"* olarak tanımlanabilir (Bulduruç, 2009). Direniş pratikleri kapanan mekanlarda yarıklar oluşturmaya çalışır. Bu pratikler sayesinde mekanlar direniş mekanları haline gelir.

31 Mayıs 2013 tarihi ile başlayan ve bir sürece yayılan Gezi Parkı eylemleri tam da bu tartışmanın somutlaşmış bir örneğidir. Başka birçok disiplin açısından geniş bir inceleme alanı sunan Gezi Parkı, mekan ve toplum tahayyülü açısından da benzer genişlikte bir veri havuzu sunmaktadır. Gezi Parkı eylemleri; iktidarın "soyut mekan" oluşturma çabası ve buna bağlı baskı pratikleri ile karşısında direniş süreci ile oluşan ve bir anlamda direnişin mekansal pratiklerine dönüşen "yaşayan mekan" arasında yürüyen bir çatışma olarak tarif edilebilecek bir gerçekliğe sahiptir.

Taksim çok boyutlu bir biçimde, iktidarın kentsel baskı mekanizmaları ve karşı pratiklerin gözlemlenmesi için çok sayıda analiz nesnesi sunmaktadır. Gezi Parkı'nın içinde bulunduğu Taksim kentsel bir merkez olarak önem taşımaktadır. Bu önemi oluşturan ana etkenler onun, kentsel rant alanı olarak değeri ve ideolojik olarak ise kent algısı oluşturma sürecindeki konumudur. Gezi eylemleri ise bu kentsel merkezde, kent hakkının kolektif bir hak olarak kullanılması pratiği açısından bir dönüm noktasını işaret eder.

Direnme pratikleri; kent kimliğinin korunması, mekansal belleğe bağlılık ya da yerinden edilmeye karşı bir duruş olarak ortaya çıkabilmektedir. Aynı şekilde farklı nedensel çerçeveler içerisinde üretilen söz konusu pratiklerin mekan üzerindeki dönüştürücülüğünün ölçeği, etkisi ve sonuçları da farklılaşmaktadır. Gezi Parkı eylemleri bu farklı kategorideki eylemsel davranışları içerisinde barındırdığı gibi, bu eylemlerin ve davranışların sonucu olma özelliğini de taşımaktadır.

Bu bağlamda iktidara ait olan mekansal dilin çözümlenmesi, karşı pratiklerin mekansal olanaklarının ve dönüştürücü sonuçlarının incelenmesi güncel olarak kentsel dönüşüm süreçleri ve karşı pratiklerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Tez kapsamında öncelikle hedeflenen budur. Zira bu kadar fazla veri içeren bir kentsel ve mekansal direniş, kent ve dönüşüm süreçlerine ilişkin kavramsal ve güncel bir yeniden okuma için mutlak bir araç olarak ele alınabilmelidir. Ancak tezin amacı bununla sınırlı değildir. Tez kapsamında aynı zamanda kamusal alan algısı ve bu algıdaki çatışmanın da ortaya konulabilmesi hedeflenmektedir.

Kent merkezlerinde açığa çıkan Gezi eylemleri ekonomik, kültürel, sınıfsal ve mekanın kendisinden kaynaklı özellikler taşımaktadır. Ancak tüm bu farklılıkları aşan öz, direnişin mekansal olanakları ve mekanı dönüştürücü sonuçlarıdır. Sistem açısından hayati önemdeki kamusal mekanlar, karşı pratikler için birer direniş mekanı haline gelmektedir. Bu noktada bu pratiğin gündelik-kendiliğinden ya da planlı-programatik olması bir önem taşımamaktadır. Zira soylulaştırılan sokakların üzerine asılan çamaşırlar ve toplumsal bellek yitimine karşı Emek Sineması'nı koruma eylemleri aynı hedefe kilitlenmiş mekansal ve toplumsal direniş pratikleri olarak tanımlanabilir. Gezi Parkı ise belki bu ikisinin bir kesişim kümesi olarak ifade edilebilir. Bu pratiklerin hedefinde ise geleceğin toplumunun kent anlayışı bulunmaktadır.

Tez kapsamında bu tartışmalara bir zemin oluşturabilmek açısından haritalandırma yöntemi kullanılmıştır. Taksim ve bölgesinde "İktidarın gözü" haritalar aracılığı ile açıklanmış, aynı zamanda gelişen karşı pratikler de haritalarla ve görsellerle aktarılmıştır. Tez çalışmasında kullanılan görseller, çalışmanın kanıtı ve belgesi olma amacı gözetilerek seçilmiştir. Yanı sıra Gezi Parkı eylemlerine katılan farklı toplumsal kategorileri temsil eden ya da farklı deneyimleri etkin bir biçimde yaşamış kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde hedeflenen sürece katılan öznelerin kendi eylemlerine ve iktidarın müdahalelerine yükledikleri anlamın açığa

çıkartılmasıdır. Zira öznelerin yükledikleri bu anlamlar, her zaman bir subjektivite riski içermekle birlikte, esasında mekan üzerinden gelişen karşılıklı tasarrufların da anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Yine mülakatlar aracılığı ile öznelerce mekanın fiilen ele geçirildiği noktada ortaya çıkan kolektif hissin ne olduğu anlaşılmak istenmiştir. Tek bir hisle açıklanamayacak bir karmaşıklık içereceği baştan kabul edilecekse de, burada dile getirilecek duygular, bir anlamda Lefebvre'nin yaşayan mekanlar tartışmasının sınanmasının da bir aracı olacaktır (Lefebvre,1991).

Neoliberal kent bir rant ve denetim merkezidir. Onun için tüm kentsel ilişkiler bu iki yöne tabi olarak oluşmaktadır. Richard Sennett "Gözün Vicdanı" kitabında bu ilişkileri tanımlarken kentlerin iletişimsizlik ve yabancılaşma mekanları haline geldiğini ifade eder. Kent nötr bir mevcudiyet halini almaktadır. Bu kentsel durum karşısında Sennet önermesini oluştururken; kent tasarımının bir öykü kurgular gibi oluşturulmasına, kentlerin yeni keşiflere, sürprizlere açık olması gerektiğine, kentlerin kent insanının kendi yaşam bütünlüğüne, doğasına, iç ve dış dünyasındaki dengesinin oluşumuna göre kendi tasarlaması ve bu doğrultuda mimarileşmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Sennet, 1999).

Tez kapsamında kentsel mekanda ortaya çıkan kent hakkı merkezli arayışların oluşturmayı hedeflediği kentsel biçimin iktidarın soyutlama ve soylulaştırma pratikleri karşısında nasıl bir yerde durduğu tartışılmaya çalışılacaktır. Taksim Gezi Parkı eylemleri gibi mekanla ilişkili toplumsal pratikleri analiz ederek, iktidarın ve iktidar karşısındaki yaratıcı pratiklerin mekansal analizi oluşturulmaya çalışılacaktır.

2. MEKANSALLIĞIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİNE KISA BİR BAKIŞ

Mekan üzerine yürütülen tartışmalar çok geniş bir tarihsel çerçeve oluşturmakta, bu tartışmaların olası bir dökümü ise ancak ansiklopedik bir genişlikte ele alınabilecek bir nitelik arz etmektedir. Bu nedenle bu bölümde hedeflenen ne mekana ilişkin tartışmalara bir giriş yapmak, ne de bu tartışmaların bir dökümünü oluşturmaktır. Hedeflenen salt ilerleyen süreçteki mekansal ve kentsel tartışmaya kavramsal bir çerçeve oluşturma çabasından ibaret olarak görülmelidir.

Mekan tartışmaları felsefe tarihi boyunca ve bu tarihle kol kola giden bir kapsamda sürekli bir biçimde var olmuştur. Her düşünce sistemi, felsefi kategori ve dönem aynı zamanda kendi mekansal beklentilerini ve tanımlamalarını da içerisinde barındırmıştır. Çeşitli toplumsal ütopyaların hep bir mekansal boyutu ve tartışması olmuş, mekansal bir çözümleme süreci bu toplumsal tanımlarla ilişkili bir biçimde ortaya konulmuştur. Yine her toplumsal sistem ve dönem bilinçli ya da bilinçsiz kendi mekansal organizasyonlarını da oluşturmuş ve bu organizasyonlar toplumsal yaşantıya belirli biçimlerde yön vermiştir.

Ancak mekana dair henüz başlangıçta yapılan bu analiz mekan tartışmalarının tarihsel izleğini karşılamamaktadır. Zira mekan ve onu çevreleyen, ondan oluşan ve onu oluşturan toplumsal boyut ne yazık ki yakın sayılabilecek bir dönemin tartışmasıdır. Bu açıdan tarihsel izlekte mekansal tartışmaların ana çerçevesi nedir, mekan nasıl bir oluş olarak ele alınmıştır sorularına çerçeve de olsa bir yanıt üretmek, tartışmanın ilerleyen aşamaları açısından önem taşımaktadır.

Mekan kavramına bakış genel olarak üç kategorik düzlem içerisinde ele alınmıştır. Bu üç çerçeveyi birbiri ile ilişkili ve iç içe geçmiş bir biçimde tanımlayabiliriz, zira söz konusu olan kopuş ve başlangıç noktaları belirgin üç ardışık dönem değildir. Bu üç çerçeve; *mutlak mekan anlayışı, görece mekan anlayışı ve ilişkisel mekan anlayışı* olarak tanımlanabilir. Ancak hemen bu noktada belirtilmelidir ki; her mesleki kategori ya da toplumsal sistem için mekan algısında kategorik düzlemin dışına çıkabilecek onlarca farklılık tanımlanabilir. Zira mekan algısının kendisi karmaşık

bir ilişkiler ağı içermektedir ve bunun doğal sonucu belirgin kategorik düzlemler dışında köşeleri esneten, iç içe geçiren ve / veya kategorilere sığmayan bir dizi ikincil tanımlamalar oluşturulabilir. Madanipour tarafından yapılan sınıflandırma söz konusu karmaşık ilişkisel ağın özlü bir göstergesi olarak ele alınabilir. Zira Madanipour mekan tartışmalarına içkin bu durumu karşıtlıklar ekseninde tanımlamakta ve yine buradan sınıflandırmaktadır: Saf ve ilişkisel, mekan ve kütle, fiziksel ve sosyal, zihinsel ve gerçek, sosyal ve diferansiyel, mekan ve zaman, mekan ve yer. Bu ikilikler mekana dair yapılan tartışmanın nasıl ele alındığını gösteren bir çerçeveyi ifade etmektedir (Madanipour, 1996).

Söz konusu olan mekan kavramsallaştırmaları olduğunda öncelikle mutlak mekan algısı üzerinde durmak gerekmektedir. Katı mekanik materyalist anlayışın bir ifadesi olarak ele alınabilecek "mutlak mekan" algısı, kendinden menkul bir mekanın varlığı ön kabulüne dayanır. Bu anlayışa göre insanın kavrayabildiği, içinde yaşadığı, hareket ettiği, gözlemlediği mekan dışında da bir mekan söz konusudur. Ve bu mekan içerdiği tüm objelerden bağımsızdır. Tam da bu nedenle gerek mekanı, gerekse doğayı, insanın hissedebildiği ya da ayrıştırabildiği maddelerle girdiği karşılıklı etkileşim çerçevesinde kavramak yanlış sonuçlara varılmasına yol açacaktır. Zira böyle bir yaklaşım hemen her türlü dışsallığın etkisinden bağımsız, kendinden menkul bir mekanın var olduğu gerçeğini yadsımak anlamına gelecektir. Sonuçta mekan, tümüyle kendisinden ibaret, her türlü etkiden bağımsız bir gerçekliği, varoluşu ifade etmektedir. Mekan her daim sabittir, değişim ve hareket mekan gerçeği ile çeliştiği için mekanı nitelemek ya da tanımlamak açısından bir araç olarak kullanılamaz. Bütün bu özellikleri ile birlikte mekana ilişkin bu yaklaşım, mutlak mekan olarak adlandırılmaktadır.

Mutlak mekan anlayışında insan ve insan eylemi ile bu eylemin gerçekleştiği mekan katı bir biçimde birbirinden ayrılmıştır. Sonuçta insan eylemi, hareket, boş ve sabit bir alanda gerçekleşir ve bu alanın kendisi mekandır. Bu aynı anlayış fiziksel doğanın evrenselliğine ilişkin düşünüşün de arka planını oluşturmaktadır. Bilinç ve doğa arasındaki ilişkinin tek yönlü kavranışının dışavurumu olan bu olgu aynı zamanda mekanik materyalizmin de temel hareket noktasıdır. Zira bu anlayışın hareket noktası fiziksel ve mekansal olguların insan bilincinden bağımsızlığına dayanır.

Mutlak mekan anlayışına göre, mekansal ve sosyal süreçler bağımsız olarak ortaya çıkarlar. Aralarında birbirini belirleyen ve etkileyen bir ilişkiden söz edilemez. İkisinin varoluşu birbirinden bağımsız durumlardır. Sosyal süreçleri çevreleyen mekansal bir ilişkiler ağının var olduğu reddedilmemektedir. Ancak mutlak mekan anlayışı sosyal süreçler ve onları çevreleyen mekansal ilişkiler ağının birbirini etkileyen bir bağlantı düzeyinde olmadığı varsayımından yola çıkmaktadır. Bu noktada Newton'un saf mekan (absolute space) anlayışı bu yaklaşımın karakteristik bir ifadesi olarak tanımlanabilir. Newton şeylerin kendileri ve diğer şeyler kadar bir yer oluşturduğunu ifade eder. Burada önemli olan nesnelerin uzayda kapladıkları alan ve yoğunlukları gibi maddesel özelliklerin dışavurumudur. Bu mekan anlayışı saf ve fizikseldir ve maddesel olan şeylerin tümünün mekansallığını ifade eder. Bruno Zevi mekansallığı tanımlarken mimari ölçekte iç ve dış arasındaki ayrımı ve bu ayrımı oluşturan duvarlar ve döşemeleri esas almıştır. Kentsel ölçekte ise binalar ve aralarında bulunan boşluklardan hareket etmiştir (Madanipour, 1996). Bu anlamı ile mekansal olan süreç tümüyle fiziksel bir durum konumundadır. Mekanın bu ölçüde fiziksel bir nesne olarak fetişleştirilmesi, onu oluşturan fiziksel sosyal ve tarihsel bağlamdan kopartarak ele almak insan eylem ve edimlerinden uzaklaştırarak statikleştirmek anlamına gelmektedir (Soja, 1980).

Göreli mekan anlayışı ise mutlak ve saf mekan anlayışlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayışa göre mekan sosyal alandan bağımsız değildir, aksine sosyal alan mekansal ilişkileri farklı boyutları ile oluşturmaktadır. Bu hali ile göreli mekan anlayışı, mutlak mekanın aynadaki yansıması olarak tarif edilebilir. Zira göreli mekan anlayışı ile birlikte bu kez mutlak mekan anlayışı ters yüz edilmiş ve tam zıt bir noktada mutlaklık yeniden üretilmiştir. Daha önce fetişleştirilen fiziksel bir nesne olarak mekanken, bu kez mekanın sosyal karakteri bir anlamda fetiş haline dönüştürülmüştür. Göreli mekan anlayışına göre mekan, insanın algısı dışında var olamaz. Mekan var oluşunun kaynağını, sosyal ve toplumsal ilişkilerden almaktadır. Mekanı belirleyen asıl şeyler; insanoğlunun duyumları, meydana gelen olaylar ve onların içerikleridir. Bu anlayışın sonucunda doğal olarak mekan, sosyal alana indirgenir ve mekanın sosyal karakteri mutlaklaştırılır (Madanipour, 1996).

Mutlak mekan ve görece mekan kategorizasyonu bir arada ele alındığında insan, insan eylemi, sosyal ve toplumsal alan ile mekan arasındaki ilişkinin irdelenmesi yönü ile birbiri ile taban tabana zıt noktalara vurgu yaptıkları görülmektedir. Ancak

bu durum her iki anlayışın vurgu noktaları ve belirleyiciliği yükledikleri öznenin farklı olmasına rağmen, iki anlayışın birbirine zıtlıkları ölçüsünde uzak oldukları anlamına gelmemektedir. Zira aksine ulaştıkları sonuca ulaşma yöntemi irdelendiğinde, bu yöntemin aynı olduğu, bu hali ile objektif olarak birbirlerinden türedikleri söylenebilir. Sonuç olarak her ikisi de mekan ve toplum arasında katı bir duvar olduğu kabulünde ortaklaşmaktadır. Bu nedenle de aralarındaki ilişkiyi tanımlarken geçişkenliği olmayan söz konusu duvarın o ya da bu tarafına temel bir belirleyicilik rolü atfetmektedir. Sonuçta her ikisi de insan ve doğa arasında temel bir ayrım yapmaktadır. Her ne kadar birisi insandan ayrıksı bir doğanın varlığı ön kabulü ile hareket ederken, diğerinin doğadan ayrıksı bir insan var oluşuna vurgu yapması sonucu değiştirmemektedir. Sonuçta uyguladıkları yöntem ve dahası benimsedikleri bu etkileşimsiz ayrışma her ikisinin de ortak çıkışsız noktalarını tanımlamaktadır.

İnsan ve doğa, insan ve mekan arasındaki ilişkiyi tartışırken birbirine karşıt ikilikler alanından çıkarak, aralarındaki ilişkinin niteliğini doğru bir zemine oturtmak mekansal ilişkilerin kavranabilmesi için önem taşımaktadır. Marx'a göre ne bizzat insanın fiziki yapısının, ne de doğal, iklimsel, jeolojik koşullar gibi insanların hazır bulduğu koşulların derinlemesine incelenmesi mümkün değildir. Marx tarih yazımının bu doğal temeller ile birlikte insan eyleminin tarihler boyunca bu doğal temellerde yarattığı değişiklikler üzerinden şekillenebileceğini savunur. İnsanların kendi geçim araçlarını üretme süreçlerini temel bir örnek olarak oraya koyan Marx, bu üretim biçiminin doğada hazır bulunanlar ile yeniden üretim için gereken geçim araçlarının doğası arasındaki ilişkiye bağlı olduğunun altını çizer (Marx, 2004).

Marx ve Engels tarafından Alman İdeolojisi kitabında ifade edilen bu ilişki, mekansal tartışmalarda üçüncü kategorinin, yani ilişkisel mekanın tanımlanması için bir başlangıç noktası olarak ele alınabilir.

İlişkisel mekan anlayışı sosyal olgular ve mekansal ilişkileri bir bütünlükle ele almaktadır. Bu mekan anlayışına göre mekan sosyal birimlerle etkileşim halinde oluşur ve gelişir ancak bir kez oluştuğunda artık kendini oluşturan sosyal birimlere indirgenemeyecek bir çerçeveye kavuşmuş olur. Mekansal oluş gerçekleştiğinde ise bu kez ortaya çıkan yeni nitelik kendini oluşturan faktörleri etkilemeye başlar. Yani mekan sosyal oluşlara etkir. Bu dönüşüm süreci ve etkileşim ise durağan ve bir sefere mahsus bir durum değildir. Bu oluş sürekli bir dönüşüm ve hareketi tanımlamakta ve mekan ile toplumsal alan arasındaki diyalektik bütünlüğü ortaya

koymaktadır. Bu durum niceliksel bir değişim, niteliksel bir oluş ve tekrar niceliksel bir değişim ve bozulma biçiminde ilerler. Kısacası ortada geçişsiz, katı duvarlar olmadığı gibi, statik bir mekan, mekan etkisinden tümüyle kopuk insan eylemi gibi varsayımlar da yoktur. Aksine birbiri ile iç içe giren, birbirine değen, birbirinden etkilenen, bu sayede değişen, gelişen, farklılaşan, çözülen, ancak asla yerinde saymayan bir ilişki bütünü söz konusudur. Çağlar Keyder'in ifade ettiği gibi kentsel mekan toplumsal süreçler eliyle yaratılır ve daha sonra bu yaratılmış mekanda toplumsal süreçler gelişir ve hatta bu mekan üzerinden şekillenir. İçinde yaşanan fiziksel mekan bireyleri ve toplumsal grupları doğrusal olarak birbirine bağlar (Keyder, 2000).

Tam da bu tanımlanan çerçeve bağlamında sosyo-mekansal ilişkilerin diyalektik bütünlüğü kavrandığında ya da bu bütünlüğü ifade eden bir mekansal politika oluşturulduğu koşullarda, yaşanılan coğrafyaların ve mekansal ilişkilerin gündelik yaşam üzerindeki etkileri tanımlanabilir (Soja, 1996).

3. KAMUSAL MEKAN OLARAK KENTSEL MEKAN

3.1 Kent ve Mekansal İlişkilerin Yapısı Üzerine

Kent, toplumsal yapı içinde oluşan değişiklikleri anlamak ve açıklamak için bir analiz nesnesi olarak ele alınabilir. Bu anlama ve açıklama süreci ise kendi doğal işleyiş biçimi içerisinde ideolojik olmak durumundadır. Kentin, içerisindeki aktörlerin ve tarihsel gelişim sürecinin nasıl ele alındığı; onu mekansal ve toplumsal olarak kent yapan analizin de başlangıç noktasıdır. Bu anlamda kent ve kentsel mekansal ilişkilerin analizi dolaysız olarak ideolojik olacaktır. Bu durumda kent toplumsal ilişkiler alanında olduğu gibi incelenebilir bir ideolojik analiz nesnesidir. Ancak kentin bir analiz nesnesi olarak konumu onun mekansal, tarihsel ve toplumsal olarak belirleyici anlamının üzerini örtmemelidir. Zira kentin ideoloji yansıtma işlevi, iktidara ait dili de içerisinde barındırır. Kentin kimliği, oluşum ve gelişim süreçlerinin tümünde ideolojik bir doğrultunun etkisi ve denetimi altındadır. Kentlerin ortaya çıkışı ile birlikte, iktidara dair mekansal dil inşasının yaşanmadığı bir dönem hiç olmamıştır. Zira her iktidar kendi mekansal dilini ve bu dil aracılığı ile toplumsal ilişkiler alanını oluşturmak durumundadır. Kentin bu konumu ve iktidar ile kurduğu bağ, onu bir açıdan da siyasal ve iktisadi ilişkilerin merkezine taşır. Toplumsal ilişkileri belirleyen bu altyapı aynı zamanda kentin ve mekanın belirleyici halkası durumundadır.

Kentsel mekan üzerine toplumsal ve siyasal ilişkilerden soyutlanmış bir mekan kurgusu ya da tarihsel bir tartışma yürütmek olanaksızdır. Örneğin Richard Sennet, "Ten ve Taş" adlı çalışmasında şehrin tarihini, insanların bedensel deneyimleri yoluyla aktarır. Kitabın temel sorunsalı, Antik Yunan Atinası'ndan günümüz New York'una kadar bedenle kurulan ilişkinin mimaride, şehir tasarımında ve planlama pratiğinde nasıl ifade edildiğidir. Sennet'a göre, tarih içerisinde az ya da çok önem atfedilebilecek tüm momentler beraberinde insanların kendi bedenlerine ilişkin deneyimleriyle yaşadıkları mekanlar arasındaki ilişki açısından da önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Savaş ya da devrim gibi toplumsal çalkantı dönemleri,

tıbbi bir keşif ya da bir kitabın yayımlanması genişliğinde ele alınabilecek tüm tarihsel gelişmeler, insan ve mekan arasındaki ilişki açısından da yine az ya da çok, belirgin ya da değil bir dönüşümü de beraberinde getirmektedir. Sennet, kitabında bir kentsel tarih şeması oluştururken bunu toplumsal ve sosyal ilişkiler düzleminde ele almakta ve bu ilişkilerin kentin yapısal sürecini nasıl belirlediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Atina döneminde öne çıkan çıplaklık, Romalılar'ın bedensel geometriye duyduğu inanç, Hristiyan inancının kurumsallaşması, modern bilimsel beden anlayışı kent kimliğinin oluşum süreçlerindeki aktörler olarak tanımlanmıştır (Sennet, 2011).

David Harvey, Asi Şehirler adlı çalışmasında toplumsal çatışmanın ve iktisadın kentsel izdüşümlerine yoğunlaşmıştır. Harvey, kent sorununun iktisadi temellerini tanımlarken kentsel olayların iktisadi arka planını ve öte yandan da kentsel iktisatla kapitalist iktisat arasındaki organik bütünlüğü belli bir açıklıkla işlemektedir. Denilebilir ki, Harvey tartışmalarını iktisadi temeller üzerinde ele almakta ve bu açıdan kentsel hareket kuramcılarının bir kısmı ile arasına açık bir mesafe koymaktadır. Kapitalist siyaset, artı sermayenin üretilmesi ve soğurulması için yeni kar alanları bulma siyaseti olarak kavramsallaştırıldığında yazar şehirleşmeyi, bu artı sermayenin soğurulması ve yeniden üretilmesinin en önemli aracı olarak tanımlamaktadır. Sorun böyle tanımlandığında doğal olarak kentsel olgular kapitalist iktisadın başat kategorisi halini alacaktır. Nasıl ki kapitalist iktisat kendi yeniden üretimini yeni kent pratikleri üzerinden tanımlıyorsa, yaşadığımız dönemin toplumsal mücadeleleri için de kentler önemli bir hareket noktası haline gelmektedir. Bu bağlamda kentsel ve mekansal ilişkilerin toplumsal ilişki ve çatışma alanları açısından bir gösterge ve analiz nesnesi olarak ele alınması bir anlamda zorunluluktur (Harvey, 2013).

Kentsel mekanın doğasının açıklanması önemli bir kuramsal soruna işaret eder. Bu sorun üzerine yoğunlaşıldığında, kentsel mekanın bir kamuflaj aracı olduğu ileri sürülebilir. Kentsel mekan hemen her durumda, toplumsal ilişkileri ve çelişkileri, bir anlamda bu çelişkiler ardında gizli olan iktidar olgusunu örten bir nitelik taşımaktadır. Castells'e göre kentsel mekanın özgüllüğü ile toplumsal yapının herhangi bir düzeyinde tanımlanan bir birim içerisindeki toplumsal yapı elemanlarının ilişkilerini kavramak eşdeğerdedir. "Kentsel" olanın sınırları

çizildiğinde, ideolojik, siyasal-yasal ya da ekonomik düzeylerden birinde tanımlanmış bir birim ortaya çıkmaktadır (Castells, 1977).

Castells'in bu tanımlamasında kentin ideolojik (kültürel) bir birim olarak tanımlanması reddedilmektedir. Kenti belirleyen faktörler ekonomik ve siyasal düzlemde ele alınmaktadır. Castells'e göre mekanı yapılayan süreç, işgücünün genişletilmiş bir yeniden üretimine ilişkindir. Kentsel pratik ise bu sürecin bir bütün olarak toplumsal yapıya eklemlenmesi anlamına gelir. Castells'in bu hipotezine göre firmalar üretim süreci içerisinde nasıl bir anlam taşıyor ise, kentsel birimler de yeniden üretim süreci içerisinde bu aynı anlamı taşımaktadır. Castells bu eş anlamlılığa özellikle vurgu yapmaktadır. Ve tam da firmaların üretim birimi nitelikleri itibariyle sınıfsal ilişkiler üzerindeki etkilerini tanımlayarak, kentsel birimlerin toplumsal yapı üzerindeki şekillendirici / değiştirici etkisini tartışma hedefi gütmektedir. Çünkü O'na göre kentsel birim yalnızca olayların geçtiği yer (loci) olarak tanımlanamaz (Castells, 1977).

Eğer kent nedir sorusuna yanıt aranıyorsa, öncelikle bu yanıtın sosyolojik, tarihsel, siyasal ve iktisadi (ve elbette farklı birçok bilim dalına özgü) verilerin bütünlüklü analizi ile üretilebileceğini görmek gerekiyor. Başka bir yöntemle yapılacak her analiz, kenti, toplumsal alanla bütünleşik zemininden kopartarak, sakatlanacaktır. Ve onu ontolojik gerçekliğinden de uzaklaştıracaktır.

Gottdiener'a göre bu tartışma ile ilişkili olarak Lefebvre'nin kent ve kentsel tartışmaları faydalı bir rehberi ifade etmektedir. Çünkü toplumsal ve ekonomik ilişkilerin yeniden üretildiği yerde, mekansal ilişkilerin dönüşümü ve yeniden üretimi kaçınılmaz hale gelir. Lefebvre kapitalizmin hala nefes alıyor oluşunu da buradan okumaktadır. Bu noktada Gottdiener kapitalizmin mekan kullanımındaki başarısına dikkat çekmektedir; kapitalizm kendisi için farklı bir mekan inşası yoluyla yani mekanı yeniden üretme metodu ile egemenliğini gerçekleştirmektedir (Gottdiener, 2001).

3.2 Geleneksel Kentin Çözülüşü ve Toplumun Bir Bütün Olarak Kentleşmesi

"Kent yok mu olacak yoksa gezegenin tümü göz alabildiğine kentsel bir kovana mı dönüşecek ? Ki bu da yok olmanın başka bir biçimi demektir" (Mumford, 1989).

Lefebvre'nin *"Kentsel Devrim"* kitabının ilk cümlesi şudur: *'Çıkış noktamız bir hipotez olacak: Toplumun bütün halinde kentleşmesi'*. Lefebvre tarafından kent toplumu "sanayileşmeden doğan toplum" olarak tanımlanmıştır. Tarımsal üretim üzerinden ortaya çıkan ve bu tarımsal üretim sürecini bir bütün olarak değiştiren sürecin ürünü olarak kent toplumu oluşmuştur. Bu anlamı ile kent toplumu kentin tüm kırsal ilişkiler alanına baskın hale geldiği bir tarihi aşamayı tanımlamaktadır (Lefebvre, 2013).

Kentsel alan çoğu durumda sanayileşme ve göç olguları ile bütünlüklü bir biçimde kentin kır üzerinde hakimiyet kurma süreci olarak tanımlanmaktadır (Lefebvre, 2013). Bu tanımlamalardaki içeriği ile kent, kırsal olana üstünlüğü ifade eden bir oluştur. Bu anlamı ile kent sosyal, tarihsel ve ekonomik bir değişim sürecini ifade eder. Keleş; kentleşme olgusunu sanayileşme düzleminde kentsel nüfusun kırsal nüfusa göre artışı olarak tanımlar ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan kültürel ve davranışsal değişimi ifade eden bir nüfus birikimine dikkat çeker (Keleş, 2002).

Bu tanımlamadaki dönüşüm, bir nüfüs yoğunlaşmasına işaret etmekle beraber, bununla ilişkili bir kültürel ve sosyal dönüşümü de ifade etmektedir. Kentleşmenin bu kültürel ve sosyal boyutları aynı zamanda her yerde mekansal ve nüfus olarak olmasa dahi kentin egemenliği ve denetimini tanımlar. Bu anlamı ile kent olgusunu tek boyutlu bir süreç olarak değil sosyal, kültürel ve ekonomik girdileri olan çok boyutlu ve multidisipliner bir biçimde ele almak, olguyu anlamanın ve açıklayabilmenin başlangıç noktasıdır (Wirth, 2002).

Kentleşme süreci ile birlikte tüm ilişki alanlarını kendini yeniden üretmeye başlar; değer yargıları, doğa, sosyal ilişkiler bu kentsel olgunun yeniden tariflediği bir yörüngeye girecektir. Bu kentleşme süreci artık dünyanın dört bir yanındaki ilişkileri belirleyen bir noktaya doğru ilerlemektedir: *''Sibirya'nın tundralarından, Brezilya'nın yağmur ormanlarına, Antartika'nın buzullarından hatta belki okyanuslara ve nefes aldığımız havaya dek, Dünya'nın tüm yüzeyi, hiçbirdönemde olmadığı kadar, şöyle ya da böyle kentleşmiş durumdadır''* (Soja, Kanai, 2007).

Kentin tarihi bir aşama olduğu hipotezinin güçlendirilmesi için Lefebvre tarafından bir dizi argüman ileri sürülmüştür. Bu argümanların temelinde tarımsal üretimin dünya ölçeğinde otonomisini önemli ölçüde yitirmiş olması ve aslen sanayi üretiminin parçası olma yönünde değişim göstermesi olguları yatmaktadır. Köy, bir

bütün olarak dönüşüme uğramakta ve kent dokusu tarımsal yaşantının artıklarını dağıtmakta, yaymakta ve aşındırmaktadır. Bu tartışmada kent dokusu kavramı, dar anlamda şehirlerde oluşturulan alan olarak tanımlanmamakta, aksine bu kavram şehrin kır üzerindeki hakimiyetinin göstergelerinin bütününü kapsayacak bir genişlikte kullanılmaktadır. Lefebvre'ye göre söz konusu kent dokusunun düzeyi, sıklığı, yoğunluğu farklı olabilir ancak hareketsiz ve bozulma halinde olan 'doğa'ya adanmış bölgeler dışında her yere dokunur. Bunun sonucu ise köy-kent'lerdir. Köyler yavaş yavaş haritadan silinirken, belirli coğrafyalarda ise bu anlamda sadece kentsel yoksullukla kol kola girmiş bir kırsal yoksulluk hüküm sürmektedir. Bu süreç kendi doğal sonucu olarak banliyöler, toplu konutlar ve sanayi siteleri gibi kentsel çıkıntılar oluşturur ve öte yandan da küçük ve orta ölçekli kentler bu çıkıntılar ile birlikte metropollerin yarı sömürgesi haline gelir. Bu bağlam, kent toplumunun oluşma sürecinde olduğu hipotezinin temel bir argümanıdır (Lefebvre, 2013).

Tartışmanın bir diğer yönü ise kırsal alan ve kentsel alan çatışmalarının boyutlarıdır. Harvey, "Sosyal Adalet ve Şehir" kitabında kentsel mekanı ontolojik bir kategori değil, insanları biçimlendiren ve onun tarafından biçimlenen toplumsal bir boyut olarak tanımlar. Bu anlamı ile sosyal ve mekansal süreçler birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen süreçler olarak birlikte ele alınmalıdır (Harvey, 2013). İktisadi boyutları ile kentin hakimiyet sürecine dair genel bir kabul olduğundan söz edilebilir. Ancak kırsal ve kentsel arasındaki ilişkiyi toplumsal temelde yeniden tarif ederken kentsel, kırsal üzerinde geri dönüşsüz bir hakimiyet alanı oluşturmakta, ancak kırsal ilişkiler bu yeni hakimiyet alanında kendine özgü biçimleri yeniden üretmektedir. Özellikle yaşadığımız coğrafyada insanların kırsal alanla sürdürdüğü güçlü bağlar ve kimliğini tanımlarken yine çoğu durumda kullandığı kırsal orijin Lefebvre'nin açıklaması ile tek başına romantik bir olgu olarak tanımlanamaz. Bu anlamı ile kent kendi hakimiyetini kurarken kendinden önceki biçimleri değişime sokarak yeniden üretir. Bu yeniden üretim süreci kırsala kesin bir karşıtlık değil aksine kırsalın kentsel hegamonyada yeniden tanımlanması olarak tariflenebilir. Bu anlamı ile kent yaşamını modernizmin sınırlarında ele almak, kentin hegamonyası sorunsalını tek boyutlu modernist bir hegamonya olarak görmek kentsellik olgusunun çok boyutlu yapısını gözden kaçırma sonucunu doğuracaktır. Kentler göç ettikleri bölgelerle hiçbir toplumsal bağı kalmamış bir kesimi içerisinde barındırırken, halen bu ilişkileri sürdüren yaygın bir toplumsal kategorinin de evi konumundadır (Lefebvre, 2013).

Geleneksel şehrin tekrar geri gelmeyecek bir şekilde sönümlendiğini belirtirken Lefebvre haklıdır, ancak kırsal ilişkilerin kentsel yaşamın yeniden üretimi içerisinde önemli bir yer teşkil ettiğini gözden kaçırmakta, bu yeniden üretimin geçmişle kurduğu diyalektiği yeterince tanımlayamamaktadır. Bu anlamı ile yeni bir zaman ve mekan oluşturan kentsel toplum, bu yeninin içerisinde geçmişin toplumsal biçimlerinin yeniden üretilmiş formlarını da barındırır (Lefebvre, 2013).

3.3 Kent: İçerisinde Şeylerin Üretildiği Yerden Mekanın Üretildiği Yere

Toplumsal ilişkiler için önemli bir hareket noktası olarak tanımlanabilecek olan mekansal ilişkiler her dönem, dönemin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır. Bu ihtiyaçları belirleyen en önemli faktörler; iktisadi faktörler ve bu iktisadi ilişkilerin hegamonik gücü olarak devlettir.

Başlangıç aşamasında kapitalist manifaktür gelişim, ticaretin kentlerde yeni bir sınıf ortaya çıkartması gibi gelişmelerle kentsel yapıda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Üretim sürecinin toprak merkezli yapısında oluşan bu değişim ve öte yandan da sanayi devriminin ortaya çıkarttığı sonuçlar, içerisinde şeylerin üretildiği ve bu üretim sürecinin tüm boyutları ile organize edilmeye başladığı yeni bir mekansal ilişkiler ağı ortaya çıkartmıştır. Kapitalizmin bu ilk dönem oluşum ve gelişme sürecinde mekansal ilişkileri belirleyen ana eksen üretim ve üretimin organizasyonudur. Bu anlamı ile kent; içerisinde şeylerin üretildiği ve satıldığı bir ilişkiler ağıdır.

Kapitalist gelişme ve kentleşme süreci içinde yaşanan dönüşüm ile, kentsel mekan, içerisinde şeylerin üretildiği yerden mekanın üretildiği bir yer haline gelmiştir. Bu sürecin sonucu olarak iktidar, mekanı işgal ederek gündelik yaşamdaki kontrol, sömürü ve denetim mekanizmalarını oluşturur (Lefebvre, 1973). Mekan üretim sürecinin aktörü iktisadi ve siyasal boyutları ile iktidardır. Onun müdahalesi mekan üzerinden toplumsal yapıya, sosyal ilişkilere yapılan bir müdahaledir. Mekan üzerinden toplumu baskı ve denetimi altında tutar. Lefebvre'ye göre kapitalizm, uzun kabul edilecek ömrünü, mekanın yeniden üretimine borçludur zira kapitalizmin egemenliğinin kaynağına inildiğinde, bu açıkça görülecektir (Lefebvre, 1973). Gottdiener kentin yalnızca yapılı bir çevreden oluşmadığına dikkat çeker. Kent, aslen kapitalist gelişmenin öznesidir. Kent kapitalizmin bütün ilişkilerinin yeniden üretildiği bir mekan olarak, kapitalizmin ayakta kalabilmesi ve gelişebilmesinin bir

aracıdır. Kapitalist toplumsal örgütlenme, kendisini yeniden üretecek bir mekan yaratmaktadır (Gottdiener, 2001).

David Harvey "Kentsel devrim" kitabında bu kavramsal tartışmanın iktisadi kökenlerini derinleştirmektedir. Harvey tarafından neoliberal kapitalist sistemin işleyiş yasalarının kentsel boyutları ele alınmakta ve kentleşme üzerinden sermaye birikimi, kapitalist krizlerin kentsel kökenleri ve kentsel dönüşüm süreçleri içerisindeki sermaye taktikleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu anlamda ilgili çalışmada, kentsel okumaların eleştirisi üzerinden kapitalist sistem ve kentleşme süreçleri arasındaki ilişki çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Örneğin Harvey tarafından kar oranlarındaki düşüş, tüketimin gerilemesi vb. argümanlarla karakterize olan dönemsel ve döngüsel kriz okuması eleştirilerek kapitalist krizin kentsel kökenleri ele alınmış, bir kutuplaşma alanı olan kenti okumadan yapılan kapitalizmin eleştirilerinin sınırları tanımlanmıştır. Bu anlamı ile Harvey açık bir biçimde klasik Marksist kategorilere iktisadi kökeni oldukça ayrıntılı olarak çizilmiş bir biçimde katkı sunmuştur: "*Kentleşme; sermaye ve emek fazlasının soğrulmasında kilit bir rol oynamaktadır"* (Harvey, 2013).

Harvey, kapitalist siyaseti, artı sermayenin üretilmesi ve soğurulması için yeni kar alanları bulma siyaseti olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda yazar şehirleşmeyi bu artı sermayenin soğurulması ve yeniden üretilmesinin en önemli aracı olarak tanımlar. Sorun böyle tanımlandığında ise, doğal olarak, kentsel olgular kapitalist iktisadın başat kategorisi halini alacaktır (Harvey, 2013).

Sermaye birikiminin soğrulabileceği en etkin araçların başında kentleşme ve buna endeksli sermaye birikimi gelmektedir. Artı mallar oluşturma sürecinde çeşitli faktörler bu artı birikimi çeşitli ölçülerde baskılayabilir. Pazarın sınırlandığı durumlarda ise yeni pazar alanları yaratmak (reklam vb.) yollarla ve elbette kaynak sıkıntısını kredi ve tahviller yolu ile aşmak gerekecektir. Bu sıkışma süreçlerinde kentsel alan sermayenin soğurulması için en önemli kar alanlarının başında gelmektedir. Kapitalist iktisatta çoğu durumda krizlerin ana nedeni ya da sonucu olarak tanımlanan artı sermaye birikimi ve bu birikimin soğurulaması sorunu geçmişte militarist harcamalar aracılığı ile gerçekleşirken günümüzde bu harcamaların önüne kent ve kentleşme olgusu geçmiştir. Kentler bu artı sermayenin soğurulmasında ve kapitalizmin kendini yeniden üretmesinde başat bir rol oynamaktadırlar (Harvey, 2008).

Kentsel alanda ortaya çıkan sürecin özlü ifadesi olarak sermayenin yeniden üretim sürecinin değişen yapısını tanımlamak yararlı olacaktır. Zira sermayenin belirli sıkışmalarını aşmasına yardımcı olan bu karlı alan aslında üretim sürecindeki yapısal dönüşümün sonucudur.

Bugünün kentleri açısından birincil işlev emeğin yeniden üretimi veya üretimin yapıldığı yerler değildir. Böyle işleyen kentler elbette ki vardır ancak bu ikincil bir işlev haline gelmiştir. Bugünün kentleri kentsel mekanın kendisinin sermaye birikimi açısından merkez olduğu kentlerdir. Bu klasik bir meta üretiminin yerini kentin kendisinin meta olarak üretiminin alması durumudur. Şengül, kentin geçmiş işlevi ile güncel işlevini tartışırken, geçmişte kentin bir sahne olduğuna ve bu sahne üzerinde üretim ve emeğin yeniden üretildiği bir oyun oynandığına dikkat çeker. Ancak bugün artık kentin kendisinin oyun olduğu görülmektedir. Geçmişin kenti, fabrikaları içeren, metanın üretildiği yerken, bugün kentin kendisi başlı başına metadır (Şengül, 2013).

Bugünün kentsel mekanı, üretim sürecinin sürdüğü yer değil, bu üretim araçlarının söküldüğü bir yerdir. Örneğin geçmişte Profilo fabrikasının bulunduğu Mecidiyeköy'de, bugün Profile Alışveriş Merkezi bulunmaktadır. Kentsel mekanın ve bununla ilişkili taşınmazların başka hiçbir üretim süreci ile karşılaştırılamaz bir karlılığı olduğundan söz edilebilir. Buna bir örnek olarak Zorlu Holding'in karayolları arazisi satın alması verilebilir. Zorlu Holding bir milyar dolara yakın bir maliyetle araziyi almıştır ve bu araziye üç milyar dolar kaynak aktararak gelecek on yıl için yirmi iki milyar dolar kar sağlamayı garantilemiştir. Bunu uluslararası bir Zorlu Holding şirketi olan Vestel'in yaratma şansı olmadığı bilinmektedir. İşte tam da bu nedenle holdingler bugün kentsel alana yatırım yaparak üretim süreci ile kıyaslandığında çok daha büyük karlar elde etmektedirler (Şengül, 2013).

Yaşanılan dönemin kentsel mekanının karakteristik özelliği kentin bir bütün halinde metaya dönüşmesi olarak tanımlanabilir. Bu sürecin doğal sonucu olarak ise özellikle dönüşüm süreçlerinde ortaya çıkan olgu karakteristik bir meta üretim süreci olgusudur. Zira artık çelişki fabrikalardan çıkarak toplumun geniş kesimlerini içerisine alacak bir biçimde kentin bütününe yayılmış durumdadır. Bu durum kentsel toplumsal mücadelelerin olanakları açısından geniş bir zemin oluşturmaktadır. Yakın dönem toplumsal hareketler incelendiğinde ise bu olgunun ne demek olduğu daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

4. KENTSEL MEKAN ve İKTİDAR

4.1 Neoliberal Dönüşüm: İktidarın Yeniden Üretimi

Devletin ideolojik aygıtları tartışmasında Althusser sistemin kendini yeniden üretmesinde bu aygıtların başat bir rol oynadığını tanımlar. Yeniden üretme süreci kapitalist sistem açısından temel önemde bir durumu ifade etmektedir. Zira yeniden üretilme şansı olmayan hiçbir üretim kapitalist üretim açısından uzun vadeli bir değere sahip değildir. *"Marx'ın dediği gibi, bir toplumsal formasyonun üretimde bulunurken, üretim koşullarını da yeniden üretmediğinde, yaşamını bir yıl dahi sürdüremeyeceğini bir çocuk bile bilir. Üretimin vazgeçilmez koşulu, demek ki, üretim koşullarının yeniden üretimidir"* (Althusser, 2003).

Bu üretim ve yeniden üretim sürecini sistemin devamını sağlayan bir araç olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Bu noktada kuramsal tartışmaların önemli bir bölümü özellikle 70'ler ile beraber ideolojik ve pratik olarak ortaya çıkan neoliberal uygulama ve dönüşüm süreçlerinin sonucu olarak mekanın ve kentin ticarileşmesi ve bu çerçevede de meta sistemi içinde yeniden ve yeniden üretimine kilitlenmektedir. Neoliberalizm politik ekonomi uygulama teorilerinin ilk örneği ve insanlık için en etkili stratejisi olarak bireysel girişimcilerin özgürlüklerini ve yeteneklerini serbestleştirme yoluyla, güçlü bir özel mülkiyet hakları, serbest piyasa ve serbest ticaret gibi araçları kurumsal çerçeve olarak uygular, önerir (Harvey, 2008).

Bu anlamı ile neoliberal dönemi sermayenin yeni dönem ihtiyaçları için oluşturulmuş bir ideolojik ve iktisadi davranışlar bütünü olarak ele almak yerinde olacaktır. Burada kastedilen aslen liberal sistemin dönemin ihtiyaçlarına uyarlanmış ve yine dönemin dengeleri ile uyumlu kılınmış bir yeniden üretimi ve bu bağlamda da sürekliliğidir. Zira neoliberal dönem bağlantısız bir yeniyi değil eskiyle ilişkili bir değişimi tanımlamaktadır.

Bu uygulamaların başlangıç noktasını 70'lerin başında ortaya çıkan kriz durumu ile tanımlamak yerinde olacaktır. Zira her kriz durumunda olduğu gibi bu dönemde de sistem kendisini yeniden üretebilecek ve böylelikle sürekliliğini güvence altına

alacak bir dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Bu dönüşüm; ideolojik ve iktisadi bütünlüğü ile birlikte neoliberal iktisadi söylem ve inşanın kendisi olarak özetlenebilir.

Burada iki yönlü olarak tanımladığımız sürecin başlangıç noktasını ideolojik dönüşüm ve üretim süreci oluşturmaktadır. Egemen sistem toplumsal ve mekansal tüm ilişki alanlarını meta sistemi içerisinde tanımlayan bir ideolojik çerçeve oluşturarak işe başlamıştır. Ve gelinen yer itibari ile de özellikle 30 yıl önemli bir başarı sağladığından söz edilebilir.

"İnsanlar bireysel çıkarlarının peşinde koşarken hiç tanımadıkları ve bilmedikleri başka insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olurlar" (Hayek, 2007). Neo-Avusturya okulu tarafından ifade edilen bu argüman, aslında oluşan ya da dönüşen sistem için kilit bir rol tanımı niteliğine sahiptir. Zira neoliberal dönem; birey ve bireyselliğin ön planda olduğu, serbest girişimlerin önünde hiçbir engelin bulunmadığı bir dönem tanımlamaktadır. Devletin kamusal ve hizmet alanlarını hızlı bir biçimde girişimlere açabilmesi için yeniden örgütlenmesi gerektiği fikri, yeni dönemde devletin rolünü tanımlayan özlü bir ifade olarak tanımlanabilir. Zira neoliberal iktisadın inşa süreci, buna uygun olarak üretim alanının yeniden yapılandırılmasını nasıl zorunlu kıldıysa, devletin de yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu noktada fordizmden, post-fordizme ve paralelinde kitlesel üretimden esnek üretime geçişin özellikle üzerinde durmak gerekmektedir. Zira üretim alanındaki bu dönüşüm esasında devlet ve siyasal alanın dönüşümü başta olmak üzere, gündelik yaşam pratiklerinin, mekanın, kentlerin dönüşümünün de temel bir belirleyenini ifade etmektedir. Sonuçta post fordizm, krizin bir ayağını çözmektedir. Ancak post-fordizmin ihtiyaçları ile çelişen bir biçimde kitlesel üretimin devamlılığı, krizi başka bir düzlemde süreklileştirme potansiyeli içermektedir. Şöyle ki, talebe endeksli üretim, halihazırda üretimin esnekleştirilmesini, örneğin mesailerin yeniden düzenlenmesini, üretim alanlarının mekansal olarak bölünmesini ve benzeri değişiklikleri gerektirmektedir. Ancak kitlesel üretim eski yapısı ile hem tam ve sürekli istihdamın maliyetlerini içermekte, hem de kitlesel üretimin doğrudan sonucu olan işçi örgütlenmelerinin güçlü kalabilmesi itibariyle üretimin esnekleştirilmesi sürecinin önünü tıkayacak bir işlev görmektedir. Bu tespit çerçevesinde endüstri ilişkileri yeni üretim biçimi ile uyumlu olarak yeniden düzenlenmiş ve bugün hemen

bütün devletlerin çalışma yaşamını düzenleyen kurallarında öne çıkan şekliyle esneklik, başka bir deyişle kuralsızlık temel bir kurala dönüşmüştür.

Bu bağlamda sosyal devlet döneminin baba devlet niteliğinin aşındığı tartışması, üzerinde neredeyse ortaklaşılmış bir başlığı ifade etmektedir. Oysa devlet ebeveynlik sıfatından tümüyle sıyrılmıştır demek ne kadar yerinde bir tespittir, bu konu da ayrıca tartışılmaya muhtaçtır. Aksine, sosyal devlet döneminde, sermaye ve emek olarak ifade edilebilecek iki kardeş arasında devletin ezilen küçük kardeşin tarafını tutarak geleneksel aileyi korumak yoluyla kendi sürekliliğini güvence altına almaya çalıştığı düşünülürse, güncel olarak babanın artık küçük kardeşi evlatlıktan reddettiği ve tümüyle büyük kardeşin güdümüne girdiği de iddia edilebilir.

Gerçekten de devletin neoliberal dünyadaki konumlanışı ve siyasetinin birçok nedenden ötürü ihtiyaç olmaktan çıktığı için piyasa karşısında ezilen kesimleri koruyucu sosyal politika üretme misyonunu terk ettiği ifade edilebilir. Ancak buna rağmen vergi politikalarından, faiz düzenlemelerine, esnek üretimin yasal alt yapısını hazırlamasından, gelirin yeniden dağıtımı konusundaki politikalarına kadar birçok başlık açısından sermaye lehine bir konumlanış içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bütün bu tartışmalar bağlamında bakıldığında sistemin kendini yeniden üretmesinin ancak yeni piyasa alanları oluşturması ile mümkün olabildiği ileri sürülebilir. Bu çerçevede 70'ler kapitalist sistem açısından ideolojik bir bombardıman süreci olarak tanımlanabilir. O zamana kadar kamu yararı ile tanımlanan sosyal haklar ve hizmet alanları devletin çekildiği ve sermayenin etkinliğine açılan alanlar olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Burada özellikle "kamu yararı" ve "kamusal fayda" gibi kavramlar yerini bireysel fayda ve avantajlara bırakmış, böylelikle de bu hizmetlerden yararlanan kesimin gelecekte sağlayacağı fayda nedeni ile bu hizmetin karşılığını ödemesi gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır. Kamusal alanda yaşanan bu dönüşüm doğal olarak eğitim, sağlık, sosyal hizmetler vb. birçok alanda yaygın bir ticarileşme sürecini de beraberinde getirmiştir. Bir diğer argüman ise devletin bu hizmetlerin niteliğini düşürdüğüne ilişkindir. Zira ülkemizde de özellikle 90'larda Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nde (KİT) yaşanan zararlar, özellikle sağlık alanında devlet hastanelerinin içler acısı durumu "kötü işletmeci devlet" algısının toplumsal olarak yaygınlaşmasına yol açarak, bu alanlarda yaşanılan özelleştirme süreçlerinin önünü açmıştır.

Bu dönemde yaşanan ve toplumsal yaşamın hemen her alanında devasa dönüşümlere arka plan oluşturmayı büyük oranda başardığı da iddia edilebilecek olan "ideolojik bombardıman"ın izleri salt kavramlara yüklenen anlamların dönüşümünde dahi görülebilir. Örneğin özgürlük, bireysel hak durumuna indirgenmiş ve asıl anlamını mülk edinme, iktisadi girişimde bulunma gibi iktisadi haklarda bulabilecek bir düzeye gerilemiştir. Neoliberal söylemde özgürlük, sermayenin devlet müdahalesinden bağışıklığı ile eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde eşitlik ve fırsat eşitliği eş anlamlı kullanılmaya başlanmış, güvenlik beklentisi, devletin baskı ve zor aygıtlarını devreye sokmasının meşrulaştırılmasının bir aracına dönüştürülmüştür.

Bu süreçte devletin rolü hiçbir biçimde "geriye çekilme" anlamı taşımamaktadır. Aksine devlete biçilen rol değişmiştir. Klasik liberal iktisadi kategoride piyasanın kendi kendini sürdüreceği biçimde "devletin sönümlenmesi" durumu ve hedefi söz konusu değildir. Buradaki durum açık bir biçimde devletin "görünür el" olarak piyasa ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi için üst yapı kurumlarını -kendini de içerisine alan bir biçimde- yeniden organize etmesidir. Friedman devletin yeni rolünü oldukça özlü ifade etmektedir. Friedman'a göre devletin faaliyet alanı sınırlandırılmalıdır. Devlet, kanunu, düzeni sağlayan serbest girişimlerin kendi iç ilişkilerindeki düzeni sağlayan, rekabeti teşvik eden ve bu anlamda özgürlük sağlayan olmalıdır. Özgürlüğün korunabilmesi için devletin bu anlamda gücünün sınırlanması ile mümkündür. Friedman'ın yaklaşımı aslında devletin neoliberal dünyadaki rolünü tanımlamaktadır. Bu nedenle dönemin ideolojik argümanlarının da nitelikli bir özeti olarak kabul edilebilir. Yukarıda açıklanan kavramların anlamlarındaki dönüşüm, bu tanımlama içerisinde "özgürlük" ve "özgürlüğün korunması" ifadelerinde açıklıkla görülebilir (Friedman, 1988).

4.2 Mekanın Üretimi ve İktidar

Lefebvre'ye göre kapitalizm kendi iç çelişkilerini yumuşatma becerisini ve büyümeyi mekana yerleşerek ve bir mekan üreterek sağlamaktadır. Lefebvre'nin kapitalist toplumun ömrü ve sürekliliğine ilişkin hemen her analizinde "üretim ve yeniden üretime" ilişkin bir vurgunun bulunması rastlantı değildir. Burada amaçlanan bir yandan tarih boyu değişen, dönüşen, farklılaşan, el değiştiren mekanın üretiminin gerisinde kapitalist topluma ait dinamikleri tanımlamak, diğer yandan ise bununla

sınırlı kalmayarak bu üretim ve yeniden üretim süreçlerinin arkasına gizlenen hedefler bütününü açığa çıkartmaktır (Lefebvre,1973).

Bu noktada Lefebre'nin analizlerini incelemek faydalı olacaktır. Analizini tarihsel ve diyalektik materyalizm yöntemleri ile derinleştiren Lefebvre bu yolla bir yandan mekanın iktisadi ve ideolojik ilişkiselliğini gözler önüne sererken, diğer yandan da aslında üretim kavramının kendi anlamını da sorgulayarak bu kavramı uzun yıllar boyunca tartışıldığı emek ve meta üretimi sınırının ötesine çıkartmayı hedeflemiş ve başarmıştır. Üretimden söz ederken, kastettiği hiçbir zaman salt bir emek-meta üretimi değildir, aynı şekilde üretim ilişkileri söz öbeği de yalnızca iktisadi alandaki üretim sürecini ifade etmemektedir. Lefebvre'nin dilinde ve kuramında üretim; mekanı, zamanı, toplumsal ilişkileri, aşkı, sanatı, doğayı, daha doğrusu yaşanan, duyumsanan hemen her şeyi kapsayacak bir anlama sahiptir. Bu tür bir anlam genişlemesi, üretim sürecinin ana özneleri olarak tarif edilebilecek emek ve sermayenin yanına yeni özneler eklememektedir. Ancak aksine emek ve sermaye karşıtlığında yaşanan çatışmanın yaşamın bir alanına özgü değil ama tüm alanlarındaki kurumsallaşmaların da belirleyeni olduğuna vurgu yapmaktadır (Lefebvre,1973).

Gerçekten de üretimdeki dönüşüm, bir anlamda mekandaki dönüşümdür. Daha doğru bir ifadeyle üretim tarzı dönüşürken mekanı da dönüştürür. Mekandaki bu dönüşüm istemsiz, bilinçsiz bir sonuç değil, aksine üretimdeki dönüşüm için olmazsa olmaz bir zorunluluktur. Örneğin esnek üretim salt çalışma saatlerinin ve ücretin esnekleşmesi ile hayat bulacak bir dönüşümü ifade etmemektedir. Esnek üretimin kendine uygun bir emek-meta üretme mekanına ihtiyaç duyacağı aşikardır. Ancak en dar anlamı ile üretim alanı olarak ifade edilebilecek fabrikanın dönüşümü de esnek üretimin ihtiyaç duyduğu mekansal dönüşüm açısından yeterli değildir. Koca bir kentin konut politikasının yeniden kurgulanması, kamusal alanlarının kullanım sistematiği ve ağırlığının tekrar tarif edilmesi, gündelik yaşam pratiklerinin esnekleşme ile uyumlu hale getirilmesi, üretim biçimindeki ilgili dönüşümün gerçekleşebilmesi için zorunludur.

Sonuç itibariyle tüm dönüşüm süreçleri ile mekan arasında bu kadar ayrılmaz bir ilişkinin varlığı mekanın kendi karmaşık yapısının bir sonucudur. Mekan, soyut ve somut, fiziksel ve psikolojik olup, canlı, değişken ve hareketli bir yapıya sahiptir. Bütün bu özellikleri ile beraber toplumsal alana ilişkin bütün dönüşümlerin izini taşır

ve tam da bu karmaşık yapısı ve taşıdığı izlerin etkisi ile kapsamlı bir toplumsal analiz nesnesi olarak ele alınabilir.

Mekanın bu yapısal özelliği onun toplumsal temelinin ifadesi olarak iktidarın toplumla kurduğu ilişkide ona kilit bir rol biçer. Bu anlamı ile kentsel mekan iktidarın hegamonik ilişkilerini kurumsallaştırması açısından önemli bir araç durumundadır. Bu noktada iktidar iktisadi, siyasal, toplumsal ve iktisadi olarak kendini yeniden üretmenin araçlarına sahip olduğu koşullarda ancak kendi sürekliliğini sağlayabilir. Burada önemli olan bu yeniden üretim araçlarının tümüne sahip olması değil bir biçimde bu araçlar sayesinde ayakta kalmayı başarabilmesidir.

Mekanın üretilmesi sürecinde en önemli nokta mekanı kendi içerisinde bir şey olmaktan çıkararak onu oluşturan toplumsal ilişkiler alanı içerisinde tanımlamaktır. Bu noktada mekanın üretim sürecinde belirleyici olan siyasal ve iktisadi boyutları ile iktidardır. İktidarın toplumsal bir baskı mekanizması olarak mekanı denetimde tutması, onun tüm boşlukları doldurması ile mümkündür. Bu nedenle kapitalizmin kentsel mekan pratiği, çeşitliliğin karşısında bir pratik olarak tanımlanabilir.

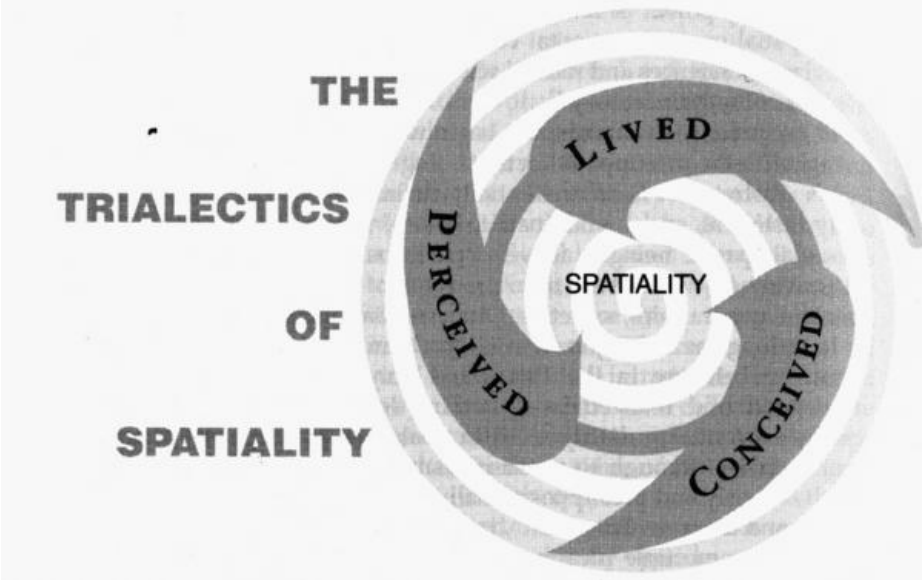
Avar'ın vurguladığı üzere kapitalizmde mekan üretimi, tıpkı başka metaların üretimi gibidir. Avar bu durumu 'parçalanma ve aynılaştırma', 'yeniden üretilebilir ve tekrarlanabilir olma' yasası olarak tanımlar. Mekanın aynılaştırılması ve farklılıklardan arındırılması için zor gerektiği açıktır. Bu zor; soyutlama ve soyutlamanın pratik kullanımına içkindir. Şiddetin kullanımı 'indirgeme, işlevlerin ayrılması ve yerleştirilmesi, hiyerarşi ve ayrım ve bazen de estetikleştirme aracılığıyla' kendini hissettirir. Nihayetinde belirli bir uzman tarafından kurulmuş indirgenmiş modeller, zihindeki indirgeyici pratiğin tasarladığı soyutlamalardır. Bu nedenle düzen kurmak ve öznelerini tanımlamak zorundadır (Avar, 2009).

Kent ne kadar boşluklu ve karmaşık bir yapıdaysa iktidarın mekan üzerindeki denetimi de o kadar sınırlanmış olacaktır. Engels Fransa'da sınıf savaşımları kitabı için yazdığı önsözde; Paris'in sokaklarında yaşanan dönüşümün barikat mücadelelerini kazanma şansını yok ettiğini ifade eder (Marks, 2006). Zira genişletilmiş yollar sistemin zor aygıtının geleneksel direniş biçimlerini alt etmesinin etkili birer aracı haline dönüşmüştür. İktidar kent üzerindeki denetimini öncelikli olarak kamusal mekanlar üzerinde kuracaktır. Bu anlamı ile kapanan kent mekanlarını iktidarın, sürekli gelişen denetim alanları olarak tanımlamak yerindedir.

Kent sisteminin saydamlığı ve yalınlığı her durumda bir giz ve aldatıcılığı içerisinde barındırır. *"Zira saydamlığın altında yatan gizem, iktidar ve baskıdır"* (Lefebvre, 1991).

4.3 Mekanın Üretilmesinin Birbirine Bağlı Üç Aşaması

Mekanın üretilmesi kavramlaştırması birbiri ile bağlı üç anın diyalektik ilişkisi ile mekanın üretimini ifade eder. Bu üç an algılanan tasarlanan ve yaşanan anlardır. Lefebvre bu üç anın birbiri ile ayrılamaz bir biçimde bağlı olduğunu ifade etmektedir (Lefebvre, 1991). Şekil 4.1, bu birbirine bağlı ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 4.1: Mekansal Trialektik: Algılanan, Tasarlanan ve Yaşanan. (Url-1)

"Lefebvre mekânın üretimini, farklı, ancak ayrılmaz üç kurucu boyutuyla, bir üçlü diyalektik (dialectiüuede triplicité) süreç olarak tanımlar. Üçlü diyalektik aynı zamanda, mekân üretiminin üç anının bütün karmaşıklığı ile, toplumsal alana bütün düzeylerinden –maddi üretim, bilgi üretimi, anlamın üretimi– nasıl nüfuz ettiğini de gösterir. Bu yüzden Lefebvre, "algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekân" üçlüsünü, mekânın üretiminin üç anını içerecek şekilde, yeniden kavramlaştırır: Mekânsal pratik (la pratiüue spatiale; spatial practice), mekân temsilleri (les représentations de l'espace; representations of space) ve temsil mekânları (les espaces de représentation; spaces of representation). Mekân diyalektik olarak bağlı bu üç boyutuyla bir (toplumsal) üretimdir" (Avar, 2009).

Soja, mekansal sürecin bu diyalektik ve bütünlüklü ilişkisini üç prensip üzerinden tanımlar: sosyal ve geçici varlıklar olmamızın yanında mekansal varlıklar oluşumuz, mekansallığın sosyal bir olgu olması ve bu nedenle de üretiminin sosyalliği, sosyal alanın mekanı şekillendirmesi gibi mekansal olanın da sosyal ilişkileri örgütlemesi durumu (sosyo-mekansal diyalektik). Bu yaklaşımın arka planında Soya insanı oluşturan ontolojik çerçevenin 3. bir yanı olduğunu ifade eder. Bu yan mekansal olan yandır. Soya'ya göre insanlık bugüne kadar tarihsel bir dualite üzerinden tanımlanmıştır. Bu dualite onun sosyal ve tarihsel boyutudur (Soja, 2006). Ancak Lefebvre'nin insana dair ontolojik analiz ve değerlendirmelerinin sistematik bir sonucu olarak nitelendirilebilecek yaklaşıma göre insan sosyal / toplumsal, geçici / tarihsel ve mekansal / coğrafi bir yapısal karakter taşır. Bu noktada özel olarak önem taşıyan durum insanlık tarihi boyunca mekanla kurulmuş olan ilişkidir. İnsanlık tarihi boyunca insan hep mekanla birlikte olmuş, kendi tanımını ve anlamını bu mekansallıkta oluşturmuştur. Mekana müdahaleler yaparak onu değiştirmiş ama aynı zamanda mekan da ona müdahalelerde bulunmuştur (Lefebvre, 2013).

4.3.1 Birinci mekan: Mekânsal pratikler

Mekansal pratik denildiğinde, mekanı içeren tüm pratikler ifade edilmektedir. Mekanın üretimi, onun kullanılması, yeri geldiğinde baskılanması, bütün bu başlıklar mekansal pratik içerisinde kendini bulur. Mekansal pratiklerin tatmin edici analizi, öncelikle mekanın analizinden geçmektedir.

Bu pratikler gündelik olandan toplumsal olana kadar geniş bir yelpazeyi kapsar ve bir süreklilik de içerir. Lefebvre'ye göre gündelik gerçeklik, daha geniş kentsel gerçeklik, bireyin gündelik yaşamı ile iş, özel hayat ve boş zaman için ayrılmış mekânlar birbirlerine, algılanan mekân içinde bağlanır. Ancak yine Lefebvre'nin analiz düzleminde algı salt bir özneye ait değil, maddi olarak üretilmiş, toplumsal algı anlamına gelmektedir (Lefebvre, 2013).

Mekansal pratiklerini, Soja, birinci mekan olarak tanımlamaktadır. Bu aşamada gündelik yaşam pratikleri ve bu pratiklerin örgütlediği mekansal ilişkiler tanımlanmaktadır. Bu pratikler çoğu durumda insanın benliğinden bağımsız olarak yüzeysel ilişkiler alanını tanımlar. Yaşanılan toplumsal süreçte mekansal pratikleri belirleyen en önemli etken tüketimdir (Soja, 1996).

4.3.2 İkinci mekan: Mekân temsilleri

Mekan temsilleri, soyut, planlanmış, tasarlanmış, kağıt üzerinden kente aktarılmış mekanları ifade etmektedir. Lefebvre mekan temsillerini tanımlarken, ideolojinin, iktidarın, bilginin şekillendirdiği, kurduğu ve işlevlendirdiği mekanları anlatmaktadır. Kapitalizm içerisinde öne çıkan, toplumsal ilişkileri belirleyen mekan biçimi de mekan temsilidir, zira bu mekanların bir işlevi de aslında içinde yaşanılan ve algılanan mekanları tasarlayarak, onları yeniden ve yeniden anlamlandırabilme gücünden ileri gelir. Mekan ve toplumsal yaşam arasındaki açık ilişki boyutu ile düşünüldüğünde, aslında mekan temsilleri toplumun yeniden ve yeniden inşasının da bir aracı olarak kabul edilebilir (Lefebvre, 2013).

4.3.3 Üçüncü mekan:Temsil mekânları

Temsil mekanları, kağıdın üzerindekinin kente aktarıldığı ya da genel toplumsal pratikle bağdaşık mekanlardan farklı olarak özünde yıkıcı ve yeniden yapıcıdır. Lefebvre bu mekanları, hakim üretim ilişkilerinin dayattığı biçimin dışına çıkarak üretilmiş mekanlar olarak tanımlar ve kullanıcılar ile orada yaşayanların karmaşık sembolleri ve imajlarıyla deneyimlendiğinin ve "nesnelerin sembolik kullanımlarıyla, fiziksel mekanın üzerinde uzandığının" altını çizer. Bu anlamda, mekanın kapitalizmin ömrünü uzatıcı etkisinden bağışıktır. Süreklileşmiş toplumsal tutumun da kırılma noktasını ifade etmektedir. Kısacası temsil mekanları, her daim kontrol altında tutulmak istenen toplumun kontrolsüz alanlarıdır (Avar, 2009). Çizelge 4.1'de de belirtildiği üzere temsil mekanları deneyimsel ve yaratıcıdır.

Çizelge 4.1: Algılanan, Tasarlanan ve Yaşanan Mekan. (Url-2)

Algılanan Mekan	***Tasarlanan Mekan***	***Yaşanılan Mekan***
Mekansal pratikler	*Mekan temsilleri*	*Temsil Mekanlar*
Firstspace	*Secondspace*	*Thirdspace (Soja)*
Fiziksel mekan	*Zihinsel mekan*	*Sosyal mekan*
Yüzeyler	*Saydam-homojen*	*Deneyimsel*
Maddesel	*Tinsel*	*Yaratıcı*
Görsel	*Geometrik*	*Phallic (Freud)*

5. KENT HAKKI VE KENTSEL TOPLUMSAL PRATİKLER

5.1 Kolektif Bir Hak Olarak Kent Hakkı Kavramlaştırması

Kapitalist siyaset, artı sermayenin üretilmesi ve soğurulması için yeni kar alanları bulma siyaseti olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda kentleşme bu artı sermayenin soğurulması ve yeniden üretilmesinin en önemli aracı durumundadır. Sorun böyle tanımlandığında doğal olarak kentsel olgular kapitalist iktisadın başat kategorisi halini alacaktır. Nasıl ki kapitalist iktisat kendi yeniden üretimini yeni kent pratikleri üzerinden tanımlıyorsa, yaşadığımız dönemin toplumsal mücadeleleri için de kentler önemli bir hareket noktası haline gelmektedir. Bu anlamı ile değişen yapısal özelliklerini tanımlamak kaydı ile yaşadığımız dönemin sınıf çatışması gitgide daha fazla kentsel bir çatışma görünümü almaktadır.

Günümüz dünyasında yaşanan yaygın kentleşme yönlü hareketler kentleri on milyonlarca yeni kullanıcı ile karşılaştırmakta ve kentsel merkezler kalabalıklaşmaktadır. Örnek olarak Çin'de yaşanan kentleşme süreci bu durumu özlü bir biçimde ifade etmektedir. 1990 verilerine göre %74 olan kırsal nüfus 2010 verilerine göre %50'nin altına düşmüştür (Çin'in toplam nüfusu ve nüfus artışı düşünüldüğünde bu 1.5 milyar civarında insanın sadece Çin'de kentsel alana katıldığını ortaya koyan bir gösterge durumundadır) (Harvey, 2012).

Çin'in Chongping bölgesinde yarım yüzyılda kentsel nüfus artışı 30 milyon civarındadır. Bu veriler dünya ölçeğinde yaşanan kentleşme durumunun birer örneği olarak ele alınmalıdır. Zira özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve 3. dünya ülkelerinde neoliberal politikalar eşliğinde yaygın bir kentleşme olgusu ile karşılaşmaktayız. Bu noktada öncelikli olarak tartışmaya şu soru ile başlamak yerinde olacaktır: Kentlerde yaşayan ve sürekli genişleyen nüfusun kentsel kaynaklar, yönetim ve kentte devam eden toplumsal yaşam ile ilişkisi nasıl olacaktır? Bu anlamı ile kentsel toplumsal hareketlerin izleği ne olduğu da önemli bir sorudur (Harvey, 2012).

Bu noktada kentsel yaşamın ve kentin dönüşümünün planlamacı bir aracı olarak kent hakkı kavramının önem taşıdığını ifade etmek tartışma için ön açıcı olacaktır. Zira kentin, içerisinde yaşayan insanlarla ilişkisini tanımlamak yaygın kentleşme olgusu ile birlikte düşünüldüğünde yaşadığımız sürecin en önemli sorunlarından birisi haline gelmektedir. İşte tam da bu noktada kent hakkı kavramlaşması önemli bir tartışma haline gelmektedir. Bu önemin birinci nedeni kentsel süreçlerin demokratik ve çoğulcu bir yaklaşımla ele alınması, diğeri ise kentsel alandaki dezavantajlı toplumsal kategorilerin kentsel toplumsal süreçlerin etkin birer parçası haline gelmesidir. Kent hakkı kavramlaştırması bugünün eleştirel kent kuramları içinde en genel ifadesi ile maddi ve toplumsal/sosyal olan kentsel kaynaklara ulaşım ve kentte marjinalleşmeye ve dışlanmaya karşı bir mücadele sürecini tanımlar (Schmid, 2012). Kavram üzerine yapılan tartışmalar doğallığında tartışmacının ideolojik konumu ve genel olarak kentsel süreçlere bakış açısı ile dolaysız olarak ilişkilidir. Bu noktada kent hakkı sorununda çerçevemizi belirleyen ana eksen bu hakkın kolektif ve parçalanmamış niteliği olarak tanımlanabilir: *"Kentin mekanları sürekli artan şekilde bizim tarafımızdan üretilmek yerine bizim için üretilmektedir. İnsanlar Lefebre'nin tartıştığı gibi daha fazlasını hak etmektedir"* (Mitchell, 2003).

Şimdi kent hakkı kavramlaştırmasını kentsel ve mekansal kökleri üzerinden tanımlamaya çalışalım. Başlangıç noktası olarak Lefebre'nin mekansal ilişkiler tanımlamasının bir uzantısı olarak ortaya koyduğu kent hakkı kavramlaştırmasını incelemekte fayda var. Lefebvre kent hakkı sorunsalında temel bir başlangıç noktası olarak kentsel yaşamın kırsal alanın mitlerinden doğan yapısal ve ideolojik putlarını yıkması gerektiğini ifade eder. Zira bu putlar yıkılmadan doğru bir kentsel stratejinin oluşması olanaksızdır. Lefebvre'ye göre yeni bir hümanizme, bir kent toplumu praksisine doğru yönelmeye çaba harcamak gerekmektedir. Lefebvre, köylerin kent karşısındaki baskınlığını, düşünce, inanış biçimi, tabular gibi birçok başlığın köklerinin hala kırsala dayandığına dikkat çekmekte ve bütün bunları kent toplumu praksisine giden yolda aşılması gereken birer engel olarak tanımaktadır (Lefebvre, 1973).

Burada kent hakkı çerçevesinde tartışılan toplumun bir bütün olarak kentleştiği bir dönemde kentsel yaşamın ve üretimin toplumsal karakterinin yeni bir bilimsel inşa anlayışı içerisinde yeniden üretilmesidir. Bu inşa açık ki mimar ve kent planlamacılarının üretimleri değil aksine yaşamın üretilme sürecinin bütününü

içerisine alarak toplumun özne olduğu bir süreci tanımlar (Lefebvre, 1973). Bu noktada Lefebvre'nin formülasyonunun ana hatları şu şekilde özetlenebilir:

1. Toplumun bir bütün olarak kentleştiği bir dönemde kentsel olanın biliminin oluşturulması gerekmektedir. Bu bilimsel süreç hem modernist anlamdaki müdahalelerin aşılmasını, hem de farklı disiplinlerin bir araya gelmesini zorunlu kılmaktadır.
2. Geçmiş kentsel ilişkiler kentsel dönemde yok edilmiştir, bu nedenle geçmişe dönük özlemleri ifade edecek romantik söylemler oluşturmak yerine yeni bir kentsel strateji geliştirmek gerekmektedir.
3. Bu yeni hümanizm ve kentsel strateji yeni bir kentsel praksisi hedeflemeli ve kentsel alana müdahale bu hedefe yönelmelidir. Bu anlamı ile oluşturulan tüm teorik inşa sürecinin hedefi yeni bir kentsel praksistir.
4. Entellektüel söylem ve analiz değiştirilmelidir. Bu çerçevede "transdüksiyon" ile oluşturulabilecek bir yöntemsel çerçeve belirlenebilir. Bu yöntem tümevarım-tümdengelim, simülasyon ve model üretmekten, hipotez oluşturmaktan farklılaşmaktadır. Bu; olası ve gerçekleşebilir bir teorik obje hazırlanması ve inşa edilmesidir. Bu; spontane biçimde düşünce geliştirme yollarını gerçeklik haline getirmeyi ifade eder.
5. "Deneysel ütopya" olarak kavramsallaştırılabilecek bir üretim süreci oluşturulmalı, geçmiş dönemlerde ortaya çıkan başarılı mekansal ilişkiler analiz edilmeli ve bunların üretim koşulları tartışılmalı, analiz edilmelidir. Lefebvre'nin deyimi ile "bu mutluluk mekanlarında hangi zaman, hangi gündelik yaşam ritmi sürdürülür? İşte ilgi çekici olan budur."
6. Bugüne kadar ortaya çıkan şehircilik pratiği, mimari yaklaşım ve pratik bir eleştirisi nesnesi olarak oluşturulması hedeflenen süreçte mutlak olarak kullanılacaktır. Zira mevcudun eleştirisi yeni stratejik sistematiğin temelini oluşturacaktır.
7. Kentsel alana dair bütüncül stratejiler ya da daha sınırlı hiyerarşide taktikler bulunmaktadır. Kent hakkı bu strateji ve taktiksel ilişkilerin bütününden doğacak bir süreç olarak ele alınmalıdır. Ancak burada önemli olan güncel strateji ve taktiklerin bozulması ve yeniden üretilmesi gerektiğidir.

8. Kent bilimine dayanan bir stratejinin başarılı olabilmesi için bir toplumsal desteğe ve siyasi güce ihtiyacı vardır. Bu güç ise yaşadığımız toplumda dönüşümü gerçekleştirecek tek gerçek sınıf olan işçi sınıfıdır.
9. "Zamanın ve mekanın formları praksis tarafından önerilecek ve oluşturulacaktır."
10. Kent hakkı bir çağrı, bir taleptir. Bu toplumsal olarak dönüştürülmüş ve yenilenmiş bir kentsel yaşam hakkıdır.
11. Kent hakkı gündelik pratik akışın dışına çıkan bir değişim süreci, hayal gücünden beslenen ve yaratıcı bir edimdir (Lefebvre, 1973).

Kent olgusunun kökenindeki tartışmalarda önem taşıyan olguların başında kentin ve özellikle kentsel yaşamın ve toplumsal ilişkilerin sürdüğü kamusal alanların nasıl ele alındığı sorunsalından yola çıkmak gerekmektedir. Zira kentsel mekana uzun yıllar boyunca araştırmacılar ve mimarlar tarafından fiziksel bir mekan olarak bakılmış, hatta kentsel alan binalar arasında oluşan boşluk formlarına indirgenmiştir. Rob Krier'in kentsel mekanı binalar arasındaki boşluğa indirgeyen yaklaşımı uzun yıllar devam eden bir kentsel ve mekansal yaklaşımı olarak görülmüştür.

Günümüz mimari süreçlerinde halen bir karşılık bulan bu mutlak mekan yaklaşımının karşısında kenti sosyal fonksiyonların üretim alanı ve aynı zamanda da o üretimlerin zemini olarak tanımlamak kent hakkı kavramlaştırmasının çerçevesini çizebilmek için bir başlangıç noktası olabilir. Zira mekanı gerçek ve mental, fiziksel ve sosyal olarak ayrıştıran yaklaşımların kentsel süreçlerdeki toplumsal talepleri karşılama ve tanımlama şansı bulunmamaktadır. Bu anlamı ile tartışmamızı kent bağlamında sürdüreceğimiz kavramsal çerçeve, sosyal mekan olmak durumundadır. Zira bu ilişki sosyal hayatın, sosyal ve mekansal pratiklerin mekanı olarak kenti tanımlar.

Bu sosyal ve mekansal ilişkilerin diyalektik bir bütünlükte ele alınması durumu aynı zamanda kent hakkının kavramsal çerçevesini de tanımlar. Harvey bunu - Lefebvre'den aldığı ve geliştirdiği bir kavram olarak- kent hakkı olarak tanımlamaktadır. Harvey'e göre kent hakkı şehrin kaynaklarına bireysel ya da kolektif erişim hakkı anlamı ile sınırlandırılamaz. Aksine bu hak, şehri dönüştürme, yeniden kurma anlamını taşımaktadır. Bu nedenle asla bireysel bir hak olarak da tanımlanamaz. Çünkü bir kentin yeniden üretimi kolektif bir gücün uygulaması olmaksızın imkansızdır. Harvey, kent hakkı kavramlaştırmasını ele aldığı bölümde

şehirlerin değişen yapısını ve neoliberal iktisadın yeni kent yaklaşımlarını ele almakta ve artan servet-sefalet kutuplaşmasının kentsel vehçelerini incelemektedir. Bu anlamı ile Harvey'in kent okuması kesin olarak romantik bir kent okuması değildir. Zira geçmişin kentsel dokusu neoliberal müdahaleler sonucunda tahrip edilmiş ve gitgide yok olmaktadır. Bunun yeniden inşa etme arayışı anlamındaki romantizmle arasına çizdiği sınırları belirli bir açıklıkla ortaya koyan Harvey, yeni bir kent icadı olarak "yaşasın şehir" demektedir. Burada kente dair romantik bir söylem değil aksine bununla da tartışmaya giren bilinçli bir kent okuması bulunmaktadır. Harvey, artı değerin üretimi ve yeniden üretiminde kentlerin taşıdığı önemi tanımlarken, kenti kapitalist artı birikimi soğuran ve yeniden üreten bir düzlemde tartışır. Bu tartışma kapitalist sistem açısından kentsel olguların taşıdığı önemi daha da anlaşılır kılmaktadır. Bu anlamı ile büyük şirketlerin mali sermaye gruplarının ve elbette son tahlilde kapitalist devletin kentsel tahayyülü karşısında kent hakkı kentin kullanıcılarının kolektif icat hakkıdır (Harvey, 2013).

Bu tartışma açık ki toplumsal hareketlerin kentsel karakterini belirgin bir biçimde tanımlamaktadır. Güncel olarak kent hakkı kavramsallaştırması kapitalizmin kendini yeniden ürettiği alana, yani kentsel alana toplumsal bir müdahaleyi ifade eder. Bu müdahalenin aktörü tarihsel ve toplumsal olarak işçi sınıfı olup, mekanı ise kentlerdir. Burada vurgulanan kritik halka asıl çelişki alanına yapılan müdahaledir. Zira kapitalist sistem soyutlama yolu ile mekanın yeniden üretimini sağlar ve soylulaştırıcı müdahalelerle mekanın sınıfsal olarak el değiştirmesine neden olurken ezilen kategori ve sınıfları kentsel bir çatışma alanı içerisine çekmektedir.

Bu anlamı ile kent açık bir sınıfsal çatışma alanıdır. Bu alanın bir tarafında bulunan sermaye toplumsal hareketleri sürekli denetim altında tutmak için Haussmann'ın Paris için yaptığına benzer arayışlar içinde olmaktadır. Bu noktada Haussmann'ın kentsel planlama pratiği önemli bir tartışma haline gelmektedir. Kent planlama stratejisi açısından Haussmann iktidarın planlama davranışlarının en özlü ifadesidir. Öte yandan bu dönemde kentsel eksenli toplumsal mücadele bir kent devrimini de içerisine alan bir yaygınlığa ulaşmıştır. Haussmann 1853'te Bonapart tarafından bayındırlık işlerinin başına geçirildiği zaman artı sermaye ve işsizlik sorunlarına çözüm bulmak zorunda olduğunun farkına varmıştır. Zira dönemin Fransası açısından önem taşıyan bu problemleri çözmek kentin yeniden inşasını zorunlu kılmaktadır. Haussmann işe bu yeniden inşa süreci ile başlamıştır. Hausmann bu

noktada kenti herhangi bir parça ve mimari müdahale ekseninde değil bir bütün olarak planlayan bir yaklaşım benimsemiştir. Fourrier ve Saint-Simon'un ütopyacı kent kuramı bu dönemde sermayenin artı birikiminin soğurulması hedefi ile yeniden üretilmiştir. Ölçek artık kentin bir parçası değil kentin bütünüdür. Metrelerce genişlikteki yeni yollar, bu yollarla ilişkili kent merkezleri yeniden tasarlanmıştır. Haussmann mimari planlamadaki 40 metre genişliğindeki yolları elinin tersi ile itmiş ve 120 metre genişliğe çıkartılmasını istemiştir. Burada yapılan borçlanma ile kurulan Keynezyen bir yeniden yapılanmadır. Sistem bir noktaya kadar çok iyi işlemiştir. Artı sermayenin yeniden üretim süreci içerisinde soğurulması ve bunun yarattığı yeni iş olanakları ile işsizlikte yaşanan gelişmeler Haussmann'a biçilen role dair beklentilerin önemli bir kısmının karşılandığını ifade etmektedir. Ama aslında Haussmann çok daha fazlasını karşılamıştır. Paris ışıltılı ve geniş caddeleri ve yeniden oluşturulan ticaret ve kent yaşantısı ile bir cazibe ve tüketim merkezi haline gelmiştir. Bu anlamı ile başarılan sadece dönemsel bir iktisadi başarı değildir. Kent yaşamına dair kavramsal ve pratik bir yeniden üretim gerçekleştirilmiştir (Harvey, 2013).

15 yıl kadar kesintisiz işleyen bu sistem 1868'e gelindiğinde kendini besleyen finans sistemi ile beraber çökmüştür. Zira bu genişlemiş ve spekülatif sistemin üretimden yoksun olarak bir sınırı vardır ve Paris'te bu çöküş alt sınıfların zaten dışarıda bırakıldıkları kent yaşantısına yeniden katılmalarını hedefleyen bir toplumsal eylemi, Paris Komünü'nü koşullamıştır. Komün kriz koşularının yarattığı işsizilik ve yoksulluğun ifadesi olduğu kadar kent hakkı temelli modern dönemin ilk büyük atılımı olarak da kabul edilebilir.

Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken sadece güncel bir durum olarak değil ancak tarihselliği içinde bütün çatışmaların kentsel bir karakter taşıdığıdır. Harvey, Paris komününe dair tartışmaların onun sınıfsal karakterini belli açıklığı ile ortaya koyduğunu tanımlarken -klasik Marksist yazın da dahil olarak- onun kentsel özünü kavrayamadığını açıklar. Zira komünün başlangıç taleplerinden birisi fırınlarda gece vardiyasını kaldırmakken (emeğe ilişkin talep) diğeri ise kira affı (kentsel bir talep) olmuştur (Harvey, 2013).

Bir siyasal talep olarak kent hakkı, emek koşullarında yaşanan değişimle birlikte kolektif üretim sürecinin sanayi sitelerinden çıkarak kentsel bir karakter kazanmıştır.

Bu noktada izi sürülen geleceğin mücadelesinin nasıl somutlanacağı değil, bu mücadelenin imkanları ve zorunluluğudur.

5.2 *"Yaşamı Değiştirmek"* ve Asi Şehirler

Kentsel devrim, kent mekanının sömürgeleştirilmesine karşı bireyin yaratıcılığının ortaya çıktığı bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu ise devrimin sokaktan geçtiğini anlatmaktadır. Lefebvre kentsel devrimin yöntemine ilişkin açık bir önermede bulunmamışsa da; kentsel devrimin toplumun düşünce zincirlerini kırmakla gerçekleşebileceğini öngörmektedir (Lefebvre, 2013).

Kamusal mekan farklı sınıfların açık bir çatışma alanı olarak sürekli üretilen bir yerdir. Bu anlamı ile kamusal alanın kimin çıkarları tarafından, kimin için ve nasıl tanımlandığı önem taşır. Sermaye kenti ve kamusal alanı, kapalı bir kutu, düz ve anlaşılır sınırları olan bir yer olarak tanımlar, buna uygun olarak dönüştürmeye çalışır. Yaratıcı pratikleri taşıyan kentsel yaklaşım ise farklılıkların ve çocuksuluğun mekanı olarak dönüştürmeye çalışır.

Kent (kentsel toplum) aynı zamanda bir kritik aşamadır ve içerdiği belirsizlik ve şaşkınlıkla birlikte ciddi krizler barındırmaktadır. Mekanların anlamları dahi bir kriz içerisinde ikilik göstermektedir. Lefebvre bu anlam çeşitliliğini birçok örnekle anlatır. Sokak üzerinden geliştirdiği örnek bu anlatım içerisinde belki de en çarpıcı olanıdır. Lefebvre sokağın düzensizliğine dikkat çeker ve kent yaşamında sabit ve kendini yenileyen bir düzen içerisinde donup kalan tüm unsurların sokakta nasıl özgürleştiğine ve nasıl bir akışkanlığa sahip olduğunu belirtir. Buradaki düzensizliği, yaşayan bir düzensizlik olarak tanımlar. Ancak hemen akabinde sokağın bir karşılaşma yeri olsa bile yüzeysel bir karşılaşma yeri olduğunu belirterek buradaki ikiliğin altını çizer. Bir adım önce canlılığı, akışkanlığı, yaşayan düzensizliği ile kıpır kıpır ve heyecan verici bir biçimde tanımlanmış sokak; bu kez bir grubun, bir öznenin oluşmasına izin vermeyen, aksine bir şeylerin peşinde olan bir insan yığınının taşıyıcısı, baskının ayrıcalıklı mekanı olarak tanımlanır (Lefebvre, 2013). Bu anlamı ile sokak tek başına bir mekansal anlam üretmez; onun anlamını üreten zaman ve hareketin, içerisinde geçen toplumsal akışın kendisidir. Tümüyle gündelik yaşam pratiklerinin tüketim alışkanlıklarının sürüklediği sokaklar ile yaratıcı pratiklere ev sahipliği yapan, birer direniş mekanı haline gelen sokaklar aslında

birbirinden çok farklı yapısal özelliklere sahip değildirler. Bu farklılıkları yaratan kullanıcının sosyal ve eylemsel davranışıdır.

Atina'daki Sintagma Meydanı, Tahrir Meydanı, Barselona'daki Piazza de Catalunya Meydanı ve İstanbul Taksim Meydanı'nı birer müşterek alan haline dönüştüren, insanların taleplerini ifade ederken bu alanları kullanmalarıdır. Harvey'in de dikkat çektiği gibi tarih boyunca sokak nasıl toplumsal eylem aracılığı ile devrimci bir hareketin ortak alanına dönüşmüşse, aynı şekilde kanlı bastırma harekatlarının da izlerini taşıyan bir kamusal mekandır (Harvey, 2013). O halde müşterek kamusal alan sürekli bir dönüşüm halindeki bir toplumsal ilişki biçiminde düşünülmelidir.

Bu noktada sokaklar ve kentsel meydanlar kamusal mekanlar olarak ön plana çıkmakta ve toplumsal alanın talep ve özlemlerinin taşındığı yerler haline gelmektedir. Bu durum bu kamusal alanların yapısal özelliklerinin bir yansımasıdır. Sennett'a göre sokak saldırgan bir sahipleniciliğin damgasını taşımaktadır. İnsanlar hak ve güç talebinde ve gösterisinde bulunduktan sonra geriye kalan mekan sokaktır. Bu anlamda Sennet sokağın bahçe olmadığına, ortaklaşa çalışma yoluyla yaratılan bir yer olmadığına dikkat çekmektedir. Ancak bu noktaya dikkat çekmekteyken, sokağın ekonomik bir mekan olarak işlev görmesini sağlayan ve duvarlarından da okunabilen belli görsel özelliklere sahip olduğunu da vurgulamaktadır (Sennett, 2011). Sokağın ve meydanların bu işlevi onun kentsel çatışmalarda tarafların iktidarını simgeleyen alanlar olarak öne çıkmasına neden olmuştur.

Toplumsal dönüşümün mekansal karakteri bu değişimin itici gücünü de tanımlar. Bu anlamı ile her gerçek toplumsal davranış kendi mekansal izdüşümünde ortaya çıkar ve bu mekansal duruma değiştirici bir müdahalede bulunur. Gerçekçi her toplumsal dönüşümün arka planında mekansal bir olanak ve sonuç vardır. Lefebvre'ye göre, dönüşümü sağlayacak olan pratik, toplumsal mekanın kullanım değerlerini, soyut mekanın değişim değerlerinin egemenliğinden kurtararak başlayacaktır. Çünkü Lefebvre'ye göre "toplumu değiştirmek", "yaşamı değiştirmek", eğer ele geçirilen mekanın üretimi gerçekleştirilemiyorsa bir anlam taşımayacaktır. Lefebvre 1920 ve 1930 arasında Sovyetler'deki Konstrüktivist akımın başarısızlığına dikkat çeker ve her yeni toplumsal ilişkinin yeni bir mekana ihtiyacı olduğunu vurgular (Lefebvre, 1973).

"Yaşamı değiştirmek"! negatif bir ütopya olarak şairlerin ve filozofların konusudur. Şimdi bu düşünce siyasal bağlamda ele alınıyor: "Daha iyi yaşayınız", " yaşam kalitesi" vb. Soyut mekan, çok somut sınırlamalarıyla birlikte, olağan varlığını sürdürdüğü ve ortada teknik ilerlemelerden başkaca bir şey bulunmadığı ve de iş, barınma, dinlenme mekanlarının birbirlerinden kopuk konumlarını korudukları ve ancak siyasal denetim yoluyla bir araya getirilebildikleri sürece, "yaşamı değiştirmek" tasarısı kimi zaman bir kenara atılıveren, kimi zaman yeniden sarınılan bir slogandan öteye geçmeyecektir (Lefebvre, 1973).

6. MEKAN TEMSİLİ ve TEMSİL MEKAN ÇATIŞMASI DÜZLEMİNDE TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ

6.1 Taksim: Meta Kent İstanbul'un Merkezi Olmak

Taksim Gezi Parkı eylemlerini oluşturan toplumsal ve iktisadi sürecin analizi, dolaysız olarak bir Türkiye ve İstanbul analizidir. Zira Taksim ve çevresinde yaşanan çatışma ve dönüşüm kentsel ölçekte yaşanan dönüşümün bir yansıması olarak tanımlanmalıdır. Bu kapsamda Türkiye'de yaşanan siyasal süreç ve elbette İstanbul'daki izdüşümlerini tartışmadan Taksim Gezi Parkı eylemlerini analiz etmek olanaksızdır.

Taksim Gezi Parkı eylemleri çoğu analizde ifade edildiği üzere toplumda birikmiş bir tepkinin dışavurumu olarak ortaya çıkmıştır. Bu açıdan öncesiz bir süreç değildir. Bu kendiliğinden hareket uzun yılları bulan kentsel dönüşüm ve baskı politikalarına verilen bir tepki olarak tanımlanabilir. Bu anlamı ile Taksim Gezi Parkı eylemleri çok boyutlu bir yapıya ve yine çok boyutlu bir nedensel arka plana sahiptir. Onu oluşturan süreçler bu multidisipliner çerçevede incelenmediği koşulda yanlış ve eksik analizlerin doğması kaçınılmaz olacaktır. Bu çerçevede çalışmanın hedefi eylemleri mekansal düzlemde analiz etmektir. Bu mekansal analiz süreci dolaysız olarak toplumsal/siyasal ve ekonomik bir analiz sürecini içermektedir. Zira çalışmanın önceki kısmında çokça vurgulandığı gibi mekan toplumsal süreçlerin analiz nesnesidir ve bu toplumsal süreçlere kopmaz bağlarla bağlıdır.

Neoliberal politikalar ve kentsel dönüşüm süreçlerinin Türkiye ve İstanbul'daki görüntülerini analiz ederek tartışmaya başlanabilir. Zira Taksim Gezi Parkı eylemleri başlangıç noktası olarak kentsel alanda yaşanan dönüşüme küçük sayılabilecek bir park düzleminde verilen bir hayır yanıtıdır. Bu noktada bu toplumsal yanıt kendi sınırlarını aşan bir simgesel dil taşımaktadır. Kentsel rant sürecine verilen bu yanıt parkın sınırlarını fazlası ile aşan bir ciddiyete sahiptir. Kendi gelişim çizgisini yaklaşık 10 yıldır İstanbul'un kentsel rantı üzerine inşa eden bir sistem açısından bu durum söylemsel ve pratik tutumu ile iktidar için inanılmaz bir tehlike ifade etmiştir.

İktidar, kendi ontolojik zeminini sarsan bu eylemler karşısında şiddeti yaygınlaştırırken ve eylemciler Taksim'e girmek, Gezi Parkı'nı ele geçirmek için gaz bulutları arasında saatlerce devletin baskı aygıtına direnirken, her iki tarafın da bu gerçeğin fazlasıyla bilincinde olduğu iddia edilebilir (Sönmez, 2013).

Mekanın ele geçirilmesi; iktidarın baskı aracı olarak kullandığı mekanların birer direniş ve toplumsal üretim mekanı haline getirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu durum kolektif bir hak olan kent hakkının bir sonucudur ve bu hakkın etkin kullanımını ifade eder. Mekanın toplumsal olarak yeniden üretim sürecinde önemli bir moment olan Taksim Gezi Parkı eylemleri katılımcılarının sıkça vurguladığı üzere *"birkaç ağacın sökülmesi"* ne karşı başlamıştır ve kentsel mekanların milyonlarca kişi tarafından işgal edilmesini ve "iktidarın gözü" nün yerle bir edilerek kısa bir dönem için de olsa kolektif bir kent mücadelesi üzerinden mekansal bir özgürleşme yaşanmasını sağlamıştır. Bu noktada direnişi oluşturan toplumsal ve siyasal nedenlerin belirleyici önemi unutulmadan, direnişin mekansal boyutlarının ve yaşamsal sonuçlarının tartışılması önem taşımaktadır.

Taksim kentsel rant alanı olarak değeri ve ideolojik olarak kent algısı oluşturma sürecindeki konumu nedeni ile mekansal pratiklerin, temsili mekan ve mekan temsillerinin önemli bir çatışma alanı durumundadır.

Burada bu iki boyut birbiri ile bağlantılı olarak çok yönlü bir önem taşımaktadır. Şöyle ki, 80'lerle beraber toplumsal ve ideolojik altyapısı hazırlanan ve 90'lı yıllarda hayata geçirilmeye başlanan neoliberal politikalar son 10-15 yıllık süreç içerisinde kentlerde belirgin bir biçimde hissedilen bir olgu haline gelmiştir. 80 öncesinde belirli biçimlerde uygulanan sanayi merkezli keynezyen politikalar ciddi bir sermaye birikimi alanı oluşturmuş ve bu birikim süreci kendi kriz koşullarını da beraberinde getirmiştir. Sermayenin yeniden soğurulması ihtiyacından kaynaklanan bu kriz, farklı kar alanlarının bulunmasını zorunlu kılmıştır. Bu noktada sanayi dışındaki sektörler özellikle hizmet alanları, eğitim ve sağlık gibi öncesinde devlet tarafından toplumsal fayda merkezli görünen alanlar sermaye açısından birikimin yeniden üretime dönüştürüleceği alanlar olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Öteki yandan yine bu birikim bir kilitlenmeyi de beraberinde getirmiştir. İç pazara endeksli döviz tüketen ancak üretemeyen birikim modeli bir noktada iflas etmiştir. Bu anlamı ile neoliberal politika ve uygulamalar sermaye açısından yeni kar ve karlılık alanları oluşturma politikasıdır. Bu iki yönlü olarak çok önemlidir: Birincisi, o zamana kadar toplumsal

fayda merkezli olarak tanımlanan hizmet alanları devlet eliyle kurulmuş ve gelişmiş alanlardır, bunları kapitalist sektörler haline getirmek karlılık oranı oldukça yüksek bir durumu ifade etmektedir. İkinci olarak ise bu durum elde biriken sermayenin üretken ve karlı alanlarda yeniden üretilmesini sağlayacaktır. İstenilen her alanın piyasaya terk edilmesi, kamu kontrolü ve müdahalesinin durdurulması, gümrük vergilerinin indirilerek sermaye serbestisi sağlanmasıdır. Günümüz iktisadi durumu herşeyin metalaştığı, pazarda satılır ve değeri buradan belirlenir birer meta haline getirildiği bir toplumsal ve iktisadi durumu ifade etmektedir (Sönmez, 2013).

Bir ekonomi politik kuramı olarak neoliberal düşünce uluslararası normlarda belirlenen bir serbest piyasa ve ticaret ilişkileri alanı oluşturarak bu durumu ulusal devletler eliyle hayata geçiren bir sistematiği ifade etmektedir. Bu sistematik girişime sınırsız bir alan açarak daha önce devletin etkin olduğu alanları serbest piyasa normlarına göre örgütlemeyi hedefler. Piyasa ve serbest ilişkiler büyürken devletin önemli ölçüde piyasadan elini çekmesi istenir. Ancak çoğu durumda küçülmesi hedeflenen devlet yeni bir baskı aygıtı olarak kendini yeniden örgütler. Birikim süreci olarak ise reel üretimin yerini spekülatif finans sermayesi alır. Bu anlamı ile neoliberalizm bir yeniden organizasyon sürecidir, devletin hakim sermayenin üretim ilişkilerinin ve bunların ürünü olarak toplumsal yaşamın yeniden organizasyonudur. Diğer bir deyişle, David Harvey'in "yaratıcı yıkım" kavramsallaştırması da anlaını burada bulmaktadır (Gambetti, 2009). Çizelge 6.1'in içeriğinde neoliberal devletin temel özelliklerine ilişkin David Harvey'in kategorizasyonu incelenebilir. David Harvey neoliberal devlet mekanizmasının temel özelliklerini tanımlarken şu noktaların özel olarak altını çizmektedir: Sermaye birikimi için gerçekleşen özelleştirmeler, devletin refah ve toplumsal fayda süreçlerinden geri çekilmesi, sermayenin serbest dolaşımı hedefi ile bütün denetim meknizmalarının kaldırılması, ulusal sınırların sermaye hareketlerine engel olmayacak bir biçime kavuşması, finansal alanın temel önemde bir alan olarak tanımlanması, tekellerin kar hedeflerine uygun devlet politikaları oluşturulması, özel sektör risklerinin kamu tarafından güvenceye alınması, görünüşteki tüm farklılıklara rağmen sermayenin ihtiyaç duyduğu sınırların demokrasiye getirilmesi, bireysel alanın bireysel bağımsızlığın öneminin vurgulanması, sivil toplum kuruluşlarının bağımsız birer demokratik kurum yanılsaması oluşturması. Tüm bu başlıklar neo liberal devletin bir mekanizma

olarak yeni ihtiyaçlara göre kendini yeniden organize ettiğini göstermektedir (Harvey, 2006).

Çizelge 6.1: Neoliberal Devletin Temel Özellikleri. (Harvey 2006'dan aktaran: Bal, 2011)

Özelleştirme	▪ Sermaye birikimi için bakir alanların açılmasını sağlamak amacıyla değerli mülklerin özelleştirilmesi
	▪ Daha önce devlet tarafından işletilen ya da düzenlenen sektörlerin ya özel sektöre devredilmesi ya da bunlar üzerindeki devlet denetiminin kaldırılması
	▪ Özelleştirilemeyen kamu sektörleri için bürokratik kuralların geliştirilmesi
Kamusal Hizmetler	▪ Devletin refah sağlamaktan geri çekilmesi
	▪ Kamu hizmetleri alanındaki rolünü mümkün olduğunca azaltması
Sermayenin Serbest Dolaşımı Rekabet	▪ Piyasa merkezileşmiş sermayeye ve tekelci iktidara açılırken, rekabetin öne çıkarılması
	▪ Kârın canlandırılması açısından sermayenin sektörler ve bölgeler arasında serbest dolaşımının öne çıkarılması
	▪ Sermayenin serbest dolaşımını kolaylaştırmak amacıyla, planlama denetimleri de dahil olmak üzere bütün engellerin kaldırılması
Sınır Ötesi Sermaye Hareketleri-Pazar	▪ Sınır ötesi sermaye hareketlerine yönelik engellerin azaltılması ve pazarların çoğunlukla tekelci olan sermaye birikiminin küresel güçlerine açılması
Finansal Kurumlar-Finansal Çıkarlar	▪ Finansal kurumların yayılma etkisini kolaylaştırmanın yanı sıra, finansal sistemin ödeme gücünün ve entegrasyonunun garantilenmeye çalışılması
	▪ Yatırım bankalarını, borçların ödenememesi tehlikesinden korumak için IMF gibi kurumlarla birlikte çalışarak riske ve uluslararası belirsizliklere karşı finansal çıkarların
	▪ Finansal sistemin bütünlüğü ve nüfusun refahı arasındaki seçimde finansal bütünlüğün tercih edilmesi
Büyük Kapitalist Şirketler	▪ Büyük kapitalist şirketlerin kendi çıkarları doğrultusunda, hem politika oluşturmak hem de yeni uluslararası kurumsal düzenlemelerin yapılabilmesi için hükümetle işbirliği yapması
Yönetişim-Kamu/Özel Sektör Ortaklıkları	▪ Tercih edilen yönetişim biçiminin, devlet ve iş dünyası çıkarlarının sermaye birikimini artırma amacı etrafında şekillenen kamu-özel ortaklığı olması
	▪ Riskleri kamu tarafından taşınan, ancak kârı şirketler tarafından alınan kamu-özel sektör ortaklıklarının desteklenmesi
Burjuva Sınıf İktidarı	▪ Finansal kârların korunması yönündeki tutumla, finanslaşma süreçleri etrafındaki burjuva sınıf iktidarının pekişmesinin desteklenmesi.
Demokrasi	▪ Bu olgu gizlenmeye çalışılsa da, anti- demokratik bir yapıya sahip olunması
Bireysel Özgürlük	▪ Piyasada bireysel bağımsızlık, özgürlük ve sorumluluğun öneminin vurgulanması
STK'lar	▪ Neoliberalizm altında büyüyüp çoğalan STK'ların devlet aygıtının dışında ayrı bir varlık içinde harekete geçen muhalefetin, muhalif siyaset ve toplumsal dönüşümün güç odağı olduğu yanılsamasına hız kazandırılması

Neoliberal dönem kendini politik ve iktisadı olarak kentler üzerinden inşa etmektedir. Zira hem kentlerin değer ilişkisindeki değişen yapısı, hem de ideolojik olarak yeni bir toplum oluşturma sürecindeki belirleyici konumu bunu hem bir zorunluluk, hem de bununla ilişkili bir ihtiyaç haline getirmiştir. Artık kent, Lefebvre'nin yıllar önce ifade ettiği gibi üretim ve üretim süreçleri ile ilişkili yaşam alanlarını değil, üretim sürecinin kendisini ifade etmektedir (Lefebvre, 2013).

Kentsel mekanın yeniden üretim süreçlerinde sermaye tek boyutlu olarak mekanda yapılaşarak bir sabit sermaye üretmez, aksine kapitalizm bugün ulaştığı aşamada sermaye, kent mekânını üretim, dolaşım ve tüketim ilişkilerinin örgütlendiği bir yer olmaktan öte mekanın metalaştığı ve yeniden üretildiği bir yer olarak tanımlamaktadır (Şengül, 2001).

Bu politik düzlemin en belirgin biçimde kendini gösterdiği kent ise İstanbul'dur. Zira İstanbul'un neoliberal politik zeminde bir mega kent, metropol ve finans merkezi olarak pompalanan konumu, onu tüm bu neoliberal politikalar için bir uygulama sahası haline getirmektedir. İstanbul gibi her yıl yaklaşık olarak 450 bin kişinin iç göçle aktığı, 13 milyonu aşan nüfusu ile bu büyük "metropol" açık ki sermayenin yeniden üretimi açısından en önemli alanlardan birini ifade etmektedir. İstanbul'da kentsel arsa rantı aslında 80 dönemi ile önem kazanmış, ancak 2000'ler ile farklı bir düzleme çıkmıştır. Şöyle ki, 80 öncesinde sanayi merkezli kent modeli kentin sanayi yapıları ve yakın çevresinde bu sanayi alanı ve ilişkili hizmet alanlarında çalışanların yaşadığı konutlardan oluşmaktaydı. Bu sanayi merkezli kent modelinde önem arz eden sanayi üretiminin kendisi olduğu için kentsel toprak rantı günümüzdeki kadar değer taşımamaktaydı. Bu noktada gecekondulaşma olgusu devlet ve üretici sanayi grupları tarafından hiç de yadırganmıyor, aksine mevcut durumda üretim süreci için gereken konut ihtiyacının ek bir maliyet yaratmadan çözümünü ifade etmekteydi. 80 sonrasında değişen sermaye birikim modeli ile sermayenin uluslararası alana daha güçlü entegrasyonu hedeflenirken, İstanbul'un küresel bir kent durumuna gelmesi salık verilmekteydi. Bu durum İstanbul'un sanayi sürecinden yavaşça temizlenerek uluslararası finans ve hizmet alanı için bir üs konumuna gelmesi öngörülmekteydi (Sönmez, 2013).

Türkiye'de 2000'lerle beraber artık kentler uzun vadeli büyüme politikaları ile değil sermayenin arz yönlü rant talepleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu süreçte bir yandan rekabetçilik, yatırım çekme, marka kentler, kentsel pazarlama ve

mutenalaştırma (gentrification) gibi neoliberal kentleşme stratejileri ön plana çıkartılırken, diğer yandan bu stratejileri yaşama geçirmek amacıyla kapitalist devletin rolü yeniden tanımlanmaktadır (Penpecioğlu, 2010).

Bu noktada üretim üzerinden sağlanan değer yerini mekanın kendi değerine bırakmaktadır. Bu, tartışmanın düğüm noktasını oluşturmaktadır. Zira tanımlanan dönüşüm İstanbul'un anlamında yapısal bir değişim anlamına gelmektedir. Bu değişim ile birlikte İstanbul'a çalışmaya gelen alt sınıfların yaşadığı alanlar geçmişle kıyaslanmayacak bir değer kazanmakta ve artık bu kesimlerin kentsel olarak değeri artan alanları "işgal" etmesi bir sonun haline gelmiştir. Bu sorunu Smith rant farkı teorisi ile açıklamaktadır. Smith'in teorisinde rant farkı bir arsanın gerçek ve potansiyel rant değeri ile verili durumdaki kullanım değeri arasındaki farkı ifade etmektedir. Potansiyel rant durumu Smith'e göre arsanın en iyi ve verimli kullanım durumunu tanımlarken, gerçek rant geçerli yoğunluğu ve kullanım tipini tanımlamaktadır. Bu ikisi arasındaki açısal fark rant farkını ifade eder. Eğer uygun koşullar yaratılır gerekli sermaye durumu ve akışı sağlanırsa potansiyel fark ve gerçek fark eğrileri bir noktada birleşecektir. Ancak eğrilerin bu eşitlenme durumu geçici bir durumdur ve zamanla yaşanacak değişim ile beraber "yine daha iyi ve verimli" kullanım faktörleri gerçek ve potansiyel rant arasındaki farkı açacaktır. Bu noktada döngüsel olan bu durum sürekli bir biçimde arsayı ya da yapıyı daha yoğun bir kullanım tipine zorlayan iktisadi bir baskıyı ifade etmektedir (Smith, 1979). İstanbul'da yaşanılan kentsel dönüşüm sürecini belirleyen bu iktisadi durum toplumsal alanda da dolaysız olarak kendini göstermiştir. Bu durum bir yandan kentsel süreçlerde toplumun sadece bir tüketici olarak ele alınmasına, öte yandan da kent merkezlerinden alt sınıfların temizlenmesine, küçük ölçekli ticaret alanlarının yerlerini onbinlerce metrekare alan kaplayan alışveriş merkezlerine bırakmasına neden olmuştur. Konut sistemlerinin katı sınıfsal form ve yaklaşımlarla kapalı devre "gated" yaşam alanları önermesi, kentin bir tüketim hareketi üzerinden yeniden tanımlanması bu sürecin başlıca görüngüleri olarak ifade edilebilir.

Çizelge 6.2'de neoliberalizmin kent ve çevrenin dönüşümünü hedef alan müdahaleleri sıralanmıştır. Çizelge incelendiğinde; kent ve çevre, konut alışkanlıkları, bu bağlamda tüketim alışkanlıkları ile beraber, aslında toplumsal yapı ve alışkanlıkların dönüştürüldüğü iddia edilebilir.

Çizelge 6.2: Neoliberalizmin Müdahaleleri. (Brenner&Theodore 2002'den aktaran: Bal, 2011)

Neoliberalizmin Kent ve Yapılı Çevreyi Dönüştürmek Üzere Giriştiği Müdahaleler
Elit/kolektif tüketime yönelik yeni özelleştirilmiş alanların yaratımı,
Yerel arazi kullanım deseninin yeniden şekillendirilmesi ve kolektif yatırımı çekmeyi niyet eden büyük ölçekli mega projelerin inşası,
Kapalı konut siteleri, kentsel adacıkların ve toplumsal yeniden üretimin diğer arındırılmış alanların/mekânların yaratımı,
Soylulaştırma sınırının ötelenmesi ve sosyomekânsal kutuplaşmanın şiddetlendirilmesi,
Temel arazi kullanım planlama kararlarının gerekçesi olarak en yüksek ve en iyi kullanım ilkesinin benimsenmesi.

İstanbul'da yaşanan neoliberal dönüşümün üstte aktarılan maddeler çerçevesinde incelenmesi mümkündür. Tüketim olgusu yeni liberal dönemin belirleyici dürtüsünü ifade etmektedir. Bu anlamı ile liberal söylem yeni değil ancak bu söylemin merkeze koyduğu yaklaşım yenidir. Geçmişte üretim süreçleri üzerinden liberal bir çerçevede ele alınan kent, gelinen yerde tüketim olgusu üzerinden şekillenmektedir. Kentlerde gelişen bu toplumsal sistem kentsel yaşamın tümünü belirleyen bir noktaya gelmiş ve gündelik pratiklerimiz önemli ölçüde iktidar tarafından belirlenen tüketim pratikleri halini almıştır (Lefebvre, 1973). Burada tüketim sürecini belirleyen en önemli nokta ihtiyaçlardan bağımsızlaşan ve aşırı üretim süreci tarafından yönetilen bir olgu olduğudur (Baudrillard, 2012). Bu aşırı üretim durumu neden ve ihtiyaçlardan bağımsız bir tüketici davranışını ve bu da yeni bir toplumsal davranış sistemini zorunlu kılmaktadır. Tüketim toplumu ise bu toplumsal davranış sisteminin kuramsal adı olarak ifade edilebilir. Baudrillard'a göre tüketim toplumunda gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrım ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle birey, tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inanmaktadır. Bu durumun birey üzerinde belirgin iki etki yaratmaktadır. İlk olarak birey kendisini toplumsal olarak diğerlerinden ayırt ettiğine inanır, ikincisi ise bu sırada tüketim toplumu ile bütünleşir. Bütün bunların sonucu olarak birey için tüketim bir zorunluluğa dönüşür ve insani ilişkilerle maddeler yer değiştirir.

Baudrillard tüketim etkinliğinin gerçek ahlakın da yerine geçtiğini ileri sürer (Baudrillard, 1997).

Bu noktada kentlerde yaşanan değişim tüketim olgusunu her adımda daha sofistike hale getirmektedir. Bu sürecin ilk adımı küçük ölçekli mağazalarının yerlerini daha büyük sermaye ile organize edilmiş alışveriş merkezlerinin almasıdır. Tüketimin iktisadi sürecin merkezine konulduğu günümüz koşullarında büyük sermayenin bu alanda dönüştürücü bir müdahalede bulunmaması eşyanın tabiatına aykırıdır. Alışveriş merkezleri bu daha sofistike tüketim sürecinin ürünleri olarak tanımlanabilir. Çizelge 6.3'te Alışveriş Merkezi Yatırımcıları Derneği tarafından verilen Türkiye AVM bilançosu görülebilir.

Çizelge 6.3: AVM Türkiye Bilançosu. (Url-3)

AVM Türkiye Bilançosu
• Türkiye genelinde 310 AVM'de toplam 8.3 milyon m2 kiralanabilir alan
• 81 ilin 53'ünde AVM bulunmaktadır.
• 1000 kişi başına düşen kiralanabilir alan 106m2
• 2012'de açılan 21 AVM ile sektöre toplam 750.000 m² eklenerek toplam AVM kiralanabilir alanı 8,3 milyon m²'ye ulaşmıştır.
• Toplam GLA'in %39'u İstanbul'da (101 AVM), %61'i ise Anadolu'da (209 AVM) yer almaktadır.
• 2012 yılı gerçekleşen ciro rakamı: 50 MİLYAR TL
• 2013 yılı tahmin edilen ciro rakamı: 60 MİLYAR TL
• 2012 yılı gerçekleşen ziyaretçi sayısı: 1,5 MİLYAR
• 2013 yılı tahmin edilen ziyaretçi sayısı: 1,6 MİLYAR
• 2013'te Açılacak yaklaşık 25 AVM ile sektöre 1.100.000 m2 kiralanabilir alan eklenecektir.
• Bununla birlikte 2013'de toplam 9,4 Milyon m² kiralanabilir alana ulaşılması hedeflenmektedir.

Bu rapor incelendiğinde İstanbul'un gelişen yeni tüketim mekanı olan AVM'lerdeki %39'luk payı dikkat çekicidir. Bu veri; İstanbul'un tüketim toplumu yaratma sürecindeki belirleyici konumunu tüm açıklığı ile kendini göstermektedir.

AVM'ler sadece küçük ölçekli ticaretin el değiştirmesini değil, bununla beraber kentsel mekanların çok merkezli bir yapıya bürünmesini de koşullamaktadır. Bu ilk bakışta kentsel merkezin parçalanması doğrultusunda bir demokratikleşme gibi görünse de hedeflenen orta ve alt sınıfların tüketim sürecine yaygın ve etkili katılımıdır. Bu dürtü ile oluşturulan çeşitlilik, bugünkü biçiminde toplumun belirli sınıf ve katmanlarını dışlayan bir yapısal çerçeveye sahiptir (Şengül, 2013).

2013 Mayıs ayında gündeme gelen bir haber tüketim toplumu ve tüketebilmenin ayrıcalık haline geldiğinin bir göstergesi olarak önem taşımaktadır. Şekil 6.1'de görülen işçi kıyafetleri nedeniyle Profilo Alışveriş Merkezi'ne alınmamıştı. İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği o dönemde yaptığı açıklamada kıyafeti nedeniyle AVM içerisine alınmayan işçinin ilgili AVM'nin her bir tuğlasında alınteri bulunduğunu vurgulamıştı.

Şekil 6.1: Profilo AVM'ye Kıyafetleri Nedeni İle Alınmayan Bir İşçi (Url-4)

İstanbul'da yaşanan neoliberal değişim göstergelerinden bir diğeri ise büyük ölçekli mega projeler ile İstanbul'un pazarlanan bir tüketim nesnesi haline gelmesidir. Bu stratejiyi belirleyen doğu batı arasında bir kültürel köprü olması gibi pazarlama söylemlerinden ziyade İstanbul'un Ortadoğu'da bir finans merkezi haline getirme çabasıdır. Burada kullanılan diğer tüm argümanlar, İstanbul'un tarihi ve jeolojik konumuna dair yapılan atıflar ise birer pazarlama stratejisi olarak görülmelidir. Zira İstanbul için hedeflenen çok kültürlü yapısının, tarihsel dokusunun korunması değil,

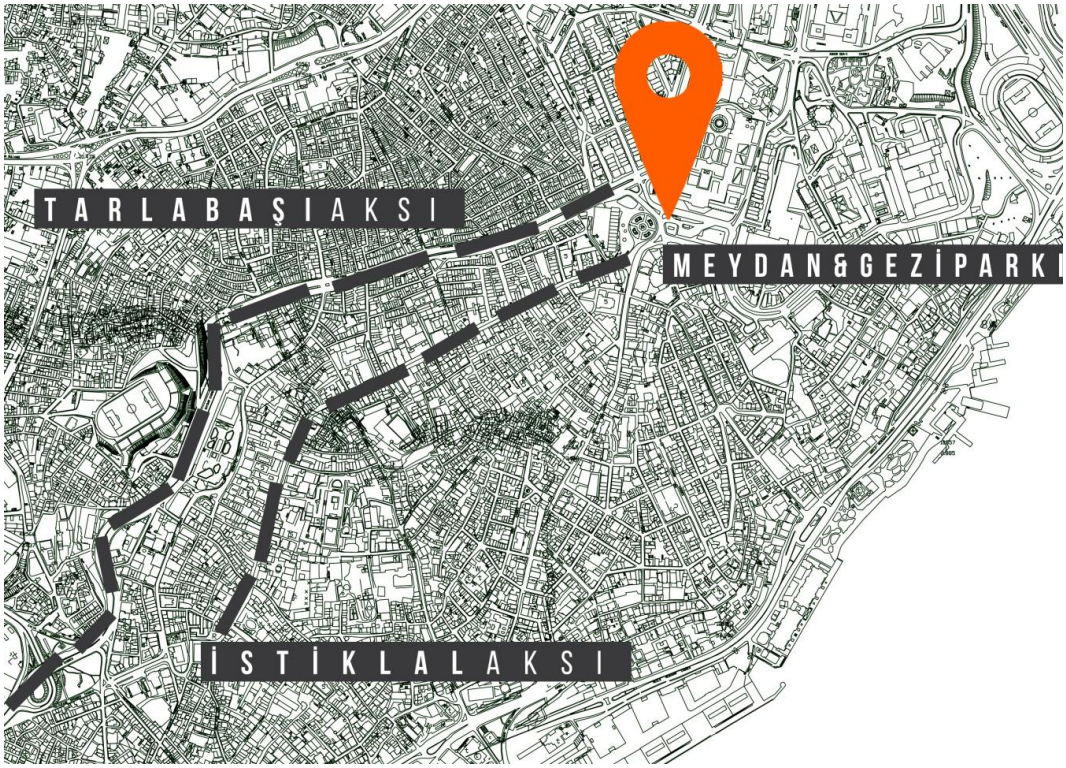
aksine bu özellikleri ile pazarlanan soyut, kültürel ve sınıfsal olarak homojenleşen bir kentsel yaklaşımdır. İstanbul elbette bölgenin finans merkezi olmaya aday tek merkezi değildir. Ancak kentsel ölçekte stratejileri belirleyen bu durumdur (Sönmez, 2013). Öktem, dünya kentinin küresel ekonominin kontrol, yönetim ve organizasyon merkezi olarak tanımlandığına dikkat çekmektedir. Friedmann, aynı mekanları uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve birikimin gerçekleştiği mekanlar olarak tanımlarken, bölgesel, ulusal ve uluslararası ekonomilerin bu kentlerde eklemlendiğini ileri sürer. Sassen ise bu kentllerin kontrol ve yönetim merkezi işlevinin yanına ticaret ve hizmet sektörü ile finansal yeniliklerin üretimini de ekler. Bu hali ile Sassen dünya kenti kavramına yeni bir boyut kazandırmış olur. Nihayetinde uluslar arası finansın, uluslar arası firmaların genel merkezilerinin bu alanlarda toplanması, küresel ulaşım ve iletişim ağlarının kurumsallaşması, yüksek düzey uzmanlaşmış hizmetlere sahip olma, medya ve kültür kanalları ile ideolojik üretim dünya kentlerine ilişkin temel özellikler olarak kabul edilmektedir (Öktem, 2006).

Kentsel ölçekte ortaya çıkan sonuçların birçoğunu İstanbul'a biçilen bu dünya kenti misyonu üzerinden tartışmak olasıdır. Dev alışveriş merkezleri, Levent aksında her geçen gün yeni inşaatlar ile genişleyen finansal binaları, kentin dört bir yanına yayılan yeni, korunaklı ve gerçekliğin bir simülasyonu olarak pazarlanan konut sistemleri ile hedeflenen İstanbul'un sınıfsal ve kültürel olarak homojenleşmesi olarak okunabilir. Zira eğer hedeflenen İstanbul'un doğu batı arasındaki köprü olma konumu olsaydı, Sulukule gibi kentin kültürel dokusuna katkı sunan bir bölgenin kullanıcılarından temizlenmesi gibi bir süreç yaşanmazdı. Ya da Tarlabaşı bölgesinin bir kentsel çöküntü alanı olarak tanımlanıp tüm kullanıcılarından temizlenmiş bir gentrifikasyona tabi tutulması yerine kullanıcıları ile birlikte dönüştürülmesi perspektifinin benimsenmesi gerekirdi. Örnekler çoğaltılabilir ancak şu açık bir olgu olarak durmaktadır: Neoliberal İstanbul'un gelişim dürtüsü soyut mekandır.

İstanbul yaşadığı tüm bu dönüşüme rağmen kentsel çeşitliliğin ve yaratıcı pratiklerin yaşanabildiği, buna izin veren mekansal boşlukların halen iktidar tarafından tümüyle doldurulamadığı bir kenttir. Bu anlamı ile neoliberal dönüşüme ve mekansal soyutlamalara karşı İstanbul hala farklılıkları ve toplumsal olanakları barındıran bir kenttir.

6.2 Kentsel Çatışma ve İşgal Nesnesi Olarak Taksim Meydanı

Kent merkezleri karşıt toplumsal sınıf, kategori ve eğilimler açısından birer çatışma alanı ve kürsüdür. Ezilen ve dışlanan kategoriler seslerini bu alanda duyurmakta, bu pratik eylemsellik ise kent merkezinin kent hakkı bağlamında kolektif bir hak olduğunu tüm topluma sürekli hatırlatmaktadır. İşçi sınıfı ve emekçilerin hak arama eylemleri, kadın cinayetlerine karşı eylemler, heteroseksist sisteme karşı eşcinsellerin mücadeleleri için Taksim bir toplumsal direniş mekanıdır. İktidar açısından ise aynı kürsünün kullanımı baskı ve zor aygıtları aracılığı ile sağlanmaktadır. İstiklal Caddesi'nin girişindeki polis noktaları, tüm aksa yayılmış kameralar yaratılan korku sisteminin birer izdüşümü durumundadır. Şekil 6.2'de Taksim Meydanı'na çıkan iki ana aks görülebilir.

Şekil 6.2: Taksim Meydanı ve Gezi Parkı, İstiklal ve Tarlabaşı Aksları Haritası.

Taksim üzerinden çok boyutlu bir biçimde, iktidarın kentsel baskısı ve karşı pratikler gözlemlenebilir. Gezi Parkı'nın içinde bulunduğu Taksim kentsel bir merkez olarak önem taşımaktadır. Bu önemi oluşturan ana etkenler onun, kentsel rant alanı olarak değeri ve ideolojik olarak ise kent algısı oluşturma sürecindeki konumudur. Bu yeni bir durum da değildir. Taksim Meydanı tarihte de bu aynı önemi taşımıştır. Gezi

Parkı Taksim Meydanı'na oranla daha yakın tarihe ilişkin bir planlama olmakla birlikte, bir şekilde Meydan'a bitişik olmasının da etkisiyle farklı işlevleri ile de olsa, tıpkı Taksim Meydanı gbi kent algısı oluşturma sürecinde ideolojik bir öneme sahiptir.

Gezi Parkı 1943 yılında açılmıştır. Açıldığında İnönü Gezi Parkı ismiyle anılmaktadır. Fransız mimar Henri Prost tarafından projelendirilen Gezi Parkı, aslında Dolmabahçe aksından, Harbiye'ye uzanan geniş bir yeşillik alanı ifade etmektedir.1939 yılında yani Gezi Parkı projesi ilk konuşulmaya başlandığında bu alanda; Taksim Kışlası, Taşkışla, Dolmabahçe Gazhanesi, Harbiye, Pastör Hastanesi ve Dolmabahçe Saray Ahırları bulunmaktadır. Projenin hayata geçirilmesi çerçevesinde ilk atılan adım Topçu Kışlası'nın 1940 yılında yıkılması olmuştur (Atılgan, 2013).

Bugün bakıldığında, Taksim-Harbiye aksında, Gezi Parkı'nın planlandığı yıllarda, o akstaki tek dolu olan alan, o tarihlerde Taksim Kışlası'nın bulunduğu bugünün Gezi Parkı'nın alanıdır. Ne ironiktir ki, aynı aksta bugüne kapanmadan gelebilmiş tek alan da orasıdır. (Atılgan, 2013)

Atılgan, Taksim (İnönü) Gezi Parkı çalışmasında, Gezi Parkı'nın planlandığı dönemde var olan yapılar ve onların tarih içerisindeki değişimini de aktarmaktadır. Atılgan'ın çalışmasında belirtildiği üzere, Taksim-Harbiye aksında bugün Dolmabahçe Saray Ahırları'nın yerine İnönü Stadı, Taksim Belediye Gazinosu yerine Sheraton Ceylan Intercontinental Oteli, Pastör Hastanesi yerine ise Konut Binaları yapılmıştır. Ayrıca Gezi Parkı planlandığı dönemde boş olan mekanlara İstanbul Radyoevi, Spor ve Sergi Sarayı, Divan Otel, Hilton Oteli, Harbiye Orduevi gibi daha birçok yapılaşma da söz konusudur. (Atılgan, 2013) Kısacası 1940'da Toplu Kışlası'nın yıkılması ile kurulan Gezi Parkı, geçmişte geniş yeşillik ve yapılaşması sınırlı bir alan içindeki taş bina iken, günümüzde betonlaşmanın içerisinde tek yeşil alan olma özelliği taşımaktadır.

1940 yılında yıkılan Topçu Kışlası, mekan üzerinden iktidar tahakkümünün önemli bir örneğidir. 31 Mart ayaklanması da bu kışla da yaşanmıştır. Daha sonra yıkıldığı tarihe değin, bir dönem Fransız askerlerine üs olması dışında Topçu Kışlası'nın avlusu futbol maçları ve farklı gösteriler için kullanılmıştır. (Atılgan, 2013)

İlgili alanın Topçu Kışlası'ndan Gezi Parkı'na dönüşümü de kuramsal tartışmalarla oldukça uyumludur. O tarihlerde bütünü hayata geçirilememiş olsa da, kağıt üzerindeki proje, ülkenin içinden geçtiği dönemin ruhunu yansıtmaktadır. Batılı görünmenin, aydınlanmanın bir simgesi olarak ele alınmıştır. Kısacası dönemin iktidarı tarafından Türkiye'de egemen kılınmak istenen yaşam biçimi, hedeflenen toplumsal dönüşüm doğrudan mekanın re-organizasyonu ile sağlanmak istenmiştir. Bir kez daha mekan üzerinden bir ideolojik çatışma yaşanmış olup, bu aydınlanmacı anlayışın tam tersi bir dönemi temsil eden bir yapı gözden çıkartılmıştır. Ancak bu alan üzerindeki çatışma hiç bitmemiştir. Bu kez İnönü Gezi Parkı isminin sadeleştirilmesi süreci yaşanmış ve Türkiye'de tek partili rejimden çok partili rejime geçilmesi ile birlikte ilgili mekana İnönü'nün heykeli planlanmış olmasına rağmen dikilememiş ve bir süre sonra Park'ın isminde yazan "İnönü" bölümü de çıkartılmıştır. Kısacası Taksim Gezi Parkı eylemlerinden çok önceki yıllara ilişkin bilgiler dikkatle okunduğunda, bu mekanın gerici ya da ilerici isyanlara ve/veya iktidarın kendi iç çatışmalarına sahne olduğu görülmektedir. Ekler bölümündeki Şekil A.1.'de Taksim Meydanı'nın ve Gezi Parkı'nın tarihi haritaları ve fotoğrafları kullanılarak Topçu Kışlası olarak kullanıldığı dönemden itibaren yaşadığı dönüşüm görselleştirilmeye çalışılmıştır.

Bir kentsel merkez olarak Taksim, kullanıcı profili ve sosyal ilişkileri ile, enformel ve formel ticari faaliyetleri aynı anda barındırması ile aslında göreli demokratik bir kentsel merkez durumundadır. İktidar açısından bu çeşitlilik kendi denetim mekanizmalarını oluşturması önünde önemli bir engeldir. Bu anlamı ile iktidar kentin merkezini kendine ve oluşturmak istediği kent sistemine tabi bir biçimde yeniden örgütlemek istemektedir. Bu anlamı ile Taksim iktidar ve karşı pratikler açısından İstanbul'daki kentsel çatışmanın merkezi konumundadır. Tez çalışması kapsamında mülakat yapılan A bu durumu Taksim Meydanı'nı, politik ve kentsel geçmişi ile 'toplanmanın' ve 'ses çıkarmanın' bir sembolü olarak tanımlaması ile desteklemiştir. A'ya göre bu sadece topluluklar için değil, bireyler için de geçerlidir. A, bu alanda yaşanan çatışmayı Taksim Meydanı'nın bilinçaltı bir kurtarulmış bölge olmasından ötürü iktidar için tehlike arz etmesi ile açıklamaktadır. B ise iktidarın meydan anlayışını tarif ederken, muhafazakar zihinde Taksim ve çevresinin Osmanlı zamanından beri gayrimüslim mekanı olarak kabul görmesine dikkat çekmiştir. Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye romanından örnek veren B, Fatih'in de

muhafazakarların mekanı olduğunu ve Fatih-Harbiye romanında bir gencin ikisi arasında sıkıştığını anlatmıştır. B'ye göre muhafazakar zihinde Taksim ve çevresi günah sokağı, gayrimüslim mekanı, kilise çanları iken Fatih; dindarlık ve ezandır. Bu nedenle muhafazakarların Taksim ve çevresini simgesel olarak öteki gördüklerini, bu durumun tarihsel bilinçten ileri geldiğini iddia etmiştir. B; hükümetin bu alana ilişkin tasarruflarını da bu muhafazakar bilinçaltının bir yansıması olarak açıklamıştır. Taksim Meydanı'na düşünülen cami projesinin gayrimüslim mekanını, günah sokağını ele geçirmek, o bölgeye İslam'ın damgasını vurmak gibi bir anlam taşıdığını vurgulayan B, bir yandan da bu muhafazarlığın kapitalizmle bir çelişkisinin olmadığına da dikkat çekmiştir. Yine iktidarın Türkiye'nin en önemli meydanına damga vurmak istediğine, bunun da bir cami ile yapılmasının tarihsel bir kökü olduğunu vurgullamıştır. Günümüz muhafazakarlığının diğer bir yanının ise para ve mal peşinde koşmak olduğunu ileri süren B, Topçu Kışlası görünümündeki alışveriş merkezinin tüketim toplumuna entegre olmuş muhafazakarlıkla ilişkisi olduğunu vurgulamıştır.

Meydanların kentsel alanda taşıdıkları önem onların kentsel kimliğin oluşumunda tuttukları yerden kaynaklanmaktadır. Meydanlar üzerine hakimiyet düşüncesi aslında kamusal alanın başlangıcından bu yana bulunmaktadır. Meydanlar iktidara dair simgesel dilin üretildiği ve kendini ifade ettiği alanlar olagelmiştir. Çavuşoğlu, Eski Yunan kentlerinin merkezinde yer alan meydanların tarih boyunca hep önem taşıdığı ve hem gerçek, hem de simgesel anlamda işgal edilmek istendiğinin altını çizmiştir. Meydanların kentin fiziksel, tarihsel, ekonomik olarak merkezini ifade etmenin yanı sıra aslen egemen düşünme biçimini belirlediğini vurgulayan Çavuşoğlu, saray, kilise, cami, pazar yeri, fabrika, alışveriş merkezi gibi farklı işlevdeki birçok mekanın kamusal alanın ortasına yerleşmek istemesini de bununla açıklamaktadır. Çünkü bu mekanlar iktidar ve zaferlerinin simgesini kamusal alan üzerinden görünür kılmak istemektedir (Çavuşoğlu, 2008).

Meydanlar aracılığı ile oluşan imgesel dil kendini her dönemin iktidar sistematiği içinde o iktidara dair farklılıklarla ortaya koymuştur. Antik çağda agoralar hem toplumsal buluşma ve eğlence mekanları iken hem de toplu idamların yapıldığı baskı araçları olmuştur. Haussmann'ın Paris'in ana caddelerini genişletme projesi simgesel bir dil olarak ortaçağ mekan örgüsünden cumhuriyete geçişi ifade ederken aynı zamanda alt sınıfların Paris'in dışına sürülmesinin de bir aracı olarak kullanılmıştır.

Haussmann'ın kentsel müdahalesi iktidarın kentsel alandaki baskısı ve inşasının özlü bir ifadesidir. Haussmann'ın Paris'te oluşturduğu dönüşüm ve merkezi meydanlaşma hedefi;

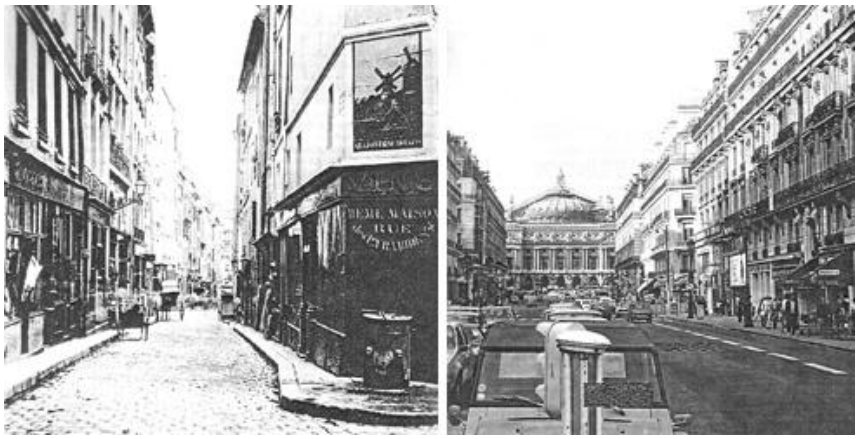
" • Dar sokakların sağlayamadığı temiz hava ve güneşin konutların içine alınarak sağlık koşullarının iyileştirilmesi.

• Bulvarların kesiştiği noktalarda simgesel yapılar ile kentin modern bir görünüm kazandırılması.

• Halk ayaklanmaları ve toplumsal olaylar sırasında isyancıların dar sokaklar arasında kaybolmalarının önlenmesi.

• İşçi sınıfının kentin dışına sürülmesi."

amaçlarını taşımaktaydı (Yırtıcı, 2013). Paris Komünü bu hedeflerin ne kadarının o dönem için gerçekleştiğine dair soru işaretleri yaratsa da kentsel alanın iktidar eliyle dönüşümünde meydanların ve geniş sokakların; bu anlamı ile kamusal mekanın önemini ortaya koymaktadır. Şekil 6.3'te Haussmann'ın müdahalelerinin bir örneği görülebilir.

Şekil 6.3: Fotoğraf: Opera Garnier, Haussmann'ın Müdahalelerinden Önce Ve Sonra. (Url-5)

Mülakat kapsamında B, Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs'a katılan ve kutlayanlar için özel bir önem taşıdığına dikkat çekmiştir. 1 Mayıs 1977 ile birlikte meydanın şehitlerin, işçilerin kanlarının döküldüğü, cenazelerin kaldırıldığı bir yere dönüşüğünü söyleyen B, yaşanan bu tür ölümler, kayıplar sonucunda İran'da Azadi Meydanı, Paris'te Şanzelize Caddesi gibi Taksim Meydanı'nın bu tür bir özelliği olduğunu söylemiştir.

Yakın dönemde Tahrir Meydanı işgali ve Mübarek rejiminin devrildiği halk ayaklanması, meydanların işlevsel olarak kentsel bir çatışma alanı olduğunu tüm açıklığı ile gösteren bir örnek olmuştur. Tahrir Meydanı Arap devrimleri sürecini nitelik ve söylem planında Arap yarımadası dışına taşıyan en etkili devrim süreci olurken, ayaklanmanın simgesel ve pratik mekanı ise Tahrir Meydanı olmuştur. Mübarek yönetiminin onlarca yıllık baskı politikalarına karşı çıkan kitleler Tahrir Meydanı'nı işgal etmiş, devletin kolluk güçleri meydanı boşaltmak için baskı aygıtını devreye sokmuş ancak başarılı olamamış ve işgal eylemi kentsel meydandan oluşturduğu söylem ve pratikle iktidarı devirebilecek bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Bu anlamı ile Tahrir Meydanı işgal pratikleri ve kentsel mekanın iktidar ve karşıtları arasındaki mücadelede simgesel önemini göstermesi bakımından anlamlıdır. Şekil 6.4, Tahrir Meydanı işgalinin önemli ve kitlesel bir anını göstermektedir.

Şekil 6.4: Tahrir Meydanı. (*Url-6*)

Kentsel kamusal meydanların bu karakteristik yapısına ve bu yapının Taksim'deki izdüşümüne dair mülakat gerçekleştirilen C; Gezi'yi, 90'larda Chiapas'da NAFTA'ya karşı sokağa çıkan Zapatista hareketi, Seattle'da onbinlerin katıldığı ilk neoliberalizm karşıtı gösteriler, 2000'lerde sosyal forumlar ve savaş karşıtlığı ile kendisini ifade eden toplumsal hareket, Güney Amerika'da Chavez ile anılan toplumsal mücadele, 2010'larda Occupy ve Akdeniz'de yükselen sınıf mücadelelerinin Türkiye ayağı olarak tanımlamıştır.

Taksim Meydanı tarihsel ve toplumsal olarak kamusal meydanlara içkin üstte tanımladığımız tüm özellikleri göstermektedir. Mülakatlar sırasında görüşülen D,

politikada simgelerin önemli olduğunu belirterek devletin Taksim ve çevresine çok önem verdiğini, zira Taksim Meydanı'nın Türkiye'nin en önemli meydanı olduğunu, bir başat simge anlamı taşıdığını belirtmiştir. Türkiye'nin tüm politik öznelerinin Taksim Meydanı'nda bir iz bırakmak istediğine dikkat çeken D, eski Ermeni Mezarlığı'nın bir parçası olan meydana, burjuvazinin otellerini diktiğini, Cumhuriyet'in AKM inşa ettiğini, heykel diktiğini, herkesin bir şekilde kendi ideoloji ve yaşam tarzına göre meydanı yeniden ürettiğini belirtmiştir. Günden müdahale de bundan kopuk değildir. Siyasal islam da kendi ideolojisine uygun bir simgeyi bu meydanda görünür kılmak istemektedir. D'ye göre iktidar bunu yaparken kendi ideolojik yaklaşımı ile uyumlu davrandığı gibi, kendi kentleşme anlayışı ile de uyumlu davranmaktadır.

Aynı zamanda Taksim Meydanı'nın toplumsal bellekte bıraktığı tarihsel bir anlamı da bulunmaktadır. Tez çalışması sırasında mülakat yapılan kişilerin neredeyse tümü Taksim Meydanı'nın simgesel anlamını tarif ederken, özellikle 1 Mayıs 1977'ye atıf yapmıştır. Mülakatlardan anlaşıldığı üzere 2007 senesi ile birlikte ortaya konan "Taksim 1 Mayıs alanıdır" söylemi, '77 1 Mayıs'ının tarihselliğini pekiştiren bir etki yaratmıştır. Mülakatlar sırasında görüşülen E meydanın asıl öneminin 1977 1 Mayıs'ından ileri geldiğini ileri sürmüştür. E'nin algısının kendisine özgü olmadığı da mülakatlar sıırasında görülmüştür. E doktora düzeyinde eğitimli bir kişi iken, görüşmeciler arasında bulunan bir sendikalı bir işçi olan F de aynı noktaya yani 1977 1 Mayıs'ına vurgu yapmıştır ve meydanın işçi sınıfı mücadelesinin belleği olduğunu belirtmiştir. F'nin bir aktarımı Taksim Meydanı'nı ile insanlar arasında kurulan bağa dikkat çekmek açısından önemlidir. F, başka mekanlarda kutlanan 1 Mayıs'a katılmayan işçilerin, Taksim'de kutlandığında özel bir davet olmaksızın bile katılabildiklerini belirtmiştir. Görüşmecilerden G de 1977 1 Mayıs'ına vurgu yapmıştır. Meydanın bir yas anlamı içerdiğini vurgulayan G, Kazancı Yokuşu'na karanfil bırakılmasının da, 1 Mayıs'ın ısrarla Taksim'de kutlanmak istenmesinin de bu nedenden kaynaklandığına ve bir anlamda da bu istek ve ısrarın bi meydan okuma içerdiğine değinmiştir.

Görüşmecilerin anlatımlarındaki en temel ortak noktaların başında gerçekten Meydanla kurdukları tarihsel, politik, duygusal bağ gelmektedir. Bu nedenlerle ilişkili olarak Gezi eylemleri bu kentsel merkezde, kent hakkının kolektif bir hak olarak kullanılması pratiği açısından bir dönüm noktasını işaret etmektedir. Zira Gezi

eylemleri, iktidar merkezli kentsel planlamaya karşı toplumsal bir karşı duruş ve Harvey'in tanımlaması ile kent hakkından kentsel devrime giden yolda bir dönüm noktasıdır (Harvey, 2013).

31 Mayıs 2013 tarihinde başlayan ve yaklaşık 15 gün devam eden Taksim Gezi Parkı eylemleri tüm yönleri ile mekanın ve yaşamın ele geçirilmesi deneyiminin coğrafyamızdaki adı olmuştur. Gezi eylemleri kent hakkının bir ifadesi ve doğal kaynakların neoliberal talanına propagandif ve kendiliğinden bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Bu yanıta iktidar zor aygıtı ile karşılık vermiş ve ilk günkü direniş orantısız bir polis müdahalesi ile dağıtılmıştır. Bu noktaya kadar durum Taksim'in direnişçileri için neredeyse gündelik bir durumdur. Zira iktidar, zor aygıtı ile söylemi baskı altına almış ve gücünü bir kez daha kent merkezi üzerinden topluma göstermiştir. Ancak bu kez yüzbinlerce insanın direnişi ile bu kanıksanmış durum aslında başka bir zorun devreye girmesi ile kırılmıştır. Bu direniş ile Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'ndaki polis kuşatması kırılmış ve kent merkezi kolektif bir biçimde ele geçirilmiştir. Şekil 6.5'te kolektivizmin hızla bir söylem inşasına giriştiği görülmektedir. Meydan ve Gezi Parkı'nın ele geçirilmesi ile birlikte kentsel mekanın ele geçirilmesinden, gündelik yaşamın ele geçirilmesine uzanan bir süreç yaşanmıştır.

Şekil 6.5: Taksim Gezi Eylemleri Sırasında Gümüşsuyu Girişine Asılan Pankart.

Taksim'de mekanın ele geçirilmesi ile birlikte aslında panoptikon yerle bir edilmiştir. Gümüşsuyu Caddesi girişinde kurulan barikatların sonuncusunda "Taksim komününe gider" yazılması da aslen mekanın el değiştirmesi ile birlikte yeniden organizasyonun önemli bir göstergesidir. Burada yüzbinlerce insan; polis, zabıta gibi toplumsal baskı aygıtı temilcilerinin bulunmadığı bir alanda yaşamayı deneyimlemiştir. Görüşmecilerden D kişisel deneyimini anlatırken; "*devletsizlik hali*

çok özgürleştirici bir hal" ifadesini kullanmıştır. Mekan ele geçirilmeden önceki İstiklal deneyimi ile Gezi Parkı eylemleri devam ederken deneyimlediklerini karşılaştıran D, "*İstiklal'in başında bir TOMA dururdu. Bir bölük polis dururdu. Çeşmenin orada arabaları dururdu. Galatasaray'da TOMA dururdu. Gezi'nin içerisinde polis karakolu vardı. (Gezi sürecinde) Zaten psikolojik olarak çıkıyorsun ve devlet yok"* diyerek hayatının en mutlu günlerini yaşadığını, herkesin yüzünün güldüğünü belirtmiştir.

Bütün görüşmecilerin, mutluluk, tebessüm, özgürleşme gibi soyut ve öznel duygu durumlarını tarif ederek, bu duygularını genelleştirme çabası harcamaları tartışmanın kuramsal yanı ile ciddi bir paralellik taşımaktadır. Zira bu duygu aktarımları, mekan üzerindeki iktidar baskısının toplumsal ilişkileri ve yanı sıra bireysel duygu durumunu da belirlediğinin bir göstergesidir. Aynı şekilde mekan planlamaları üzerinden yabancılaştırılan ve birbirine güvensizleştirilen insanların mekanın kolektif olarak yeniden üretimi sonucunda birbirlerinin farklılıklarını ve hassasiyetlerini anlama çabası harcadıkları da gözlemlenmiştir. Görüşmecilerden H'nin ifadeleri mekan üzerindeki baskının birey üzerinde de bir baskı anlamına geldiğinin ve mekanın el değiştirmesinin, bireysel ruh halini de değiştirebildiğinin öznel bir örneği olarak okunabilir: *"Gezi, benim ağır bir depresyonun ortalarında olduğum bir döneme denk geldi. Ancak o 15 gün boyunca bende ne depresyon kalmıştı ne keder. Bedenimde ve hafızamda yalnızca mutluluk ve coşku hatırlıyorum."* şeklinde özetlemiştir.

Mekanın kolektif olarak ele geçirilmesi, aynı mekanın kolektif planlanmasını da üretmiştir. Gezi direnişinin toplumsal kimlik ve bilince belki de en büyük katkısı budur. Ortak yemekhaneden, çocuk kreşine, kütüphaneden, serbest kürsüye, çadır alanlarından organik tarım alanlarına kadar bütün bir Gezi Parkı yeniden ve kolektif bir akıl ile planlanmıştır. Tez kapsamında görüşülen I, Park içerisindeki mekansal üretimi, ütopik ya da hayal edilen bir toplumsallaşmanın nüvesi olarak tarif etmiş ve. güvenlik sorunu, lojistik sorunu, yemek tedariki, nöbet, uyuma, barınma gibi bir dizi sorunun çözümünü de orada sorunla karşılaştıklarında ürettiklerini belirtmiştir. J de aynı şekilde yaşanan deneyimi bir ütopyanın hayata geçmesi olarak tarif ederken; "başka bir dünya" söyleminin ilk defa ete kemiğe büründüğünü belirtmiştir. J'nin aslında direnişin özgünlüğü üzerine yaptığı bir anlatımın yeniden tasarıma ilişkin vurguları önemlidir. J; "*Slogan atıp eve gitmektense, yaşadığımız dünyanın iki temel*

paradigması olan bireyciliği ve parayı ortadan kaldırarak dünyayı yemek, uyku, çöp, tuvalet gibi ana ihtiyaçlar üzerinden yeniden ve birlikte tasarlaması üzerine kurulu başlı başına bir direniş idi Gezi. İlk defa ne istemediğimizi değil istediğimizi söylemeye hatta bunu bizzat göstermeye fırsatımız oldu" diyerek aslında mekanın yeniden üretimi ile birlikte toplumsal alanda hakim ilişki kurma biçimlerinin nasıl değiştiği, daha doğrusu bu ilişkinin karşılıklı olduğu önermesini güçlendiren bir veri sunmuştur. Bu anlamıyla 'Taksim komününe gider' pankartı tam da mekanın ve mekanla birlikte gündelik yaşam pratiklerinin yeniden örgütlenmesinden duyulan coşkunun yansımasıdır.

6.3 Taksim: Kapanan Kent Mekanları ve İktidarın Gözü

Bölüm tartışmaları, görsel ve haritaları; Taksim çevresinde her dönem genel olarak var olan ancak Gezi Parkı eylemleri öncesinde, farklı biçimlerde ve yaygınlıkta kendini gösteren iktidara dair dili ele almaktadır. Bu dil iktidarın mekan üzerinden tüm toplumu denetim ve kontrol altına almayı hedeflediği dildir. Foucault feodal tipteki bir toplumda siyasal iktidarın kişilerin ne yaptığı ile ilgilenmediğini, bu anlamda dönemin iktidarı için önemli olanın toprak, köy, köyünün sakinleri ve aileler olduğunu ancak bireylerin somut olarak iktidarın gözüne gözükmediğini vurgular. Foucault'a göre kapitalizmle birlikte halk direnişlerinden, isyanlardan doğan korkunun sistemi altüst etmesinden duyulan korku somut ve keskin bir gözetlemeyi ihtiyaç haline getirdi (Foucault, 1992). Jeremy Bentham, Panoptikon Gözün İktidarı kitabında gözetleme mekanizmasını tüm açıklığı ile tanımlamıştır. Bentham'a göre tasarımı yapılan Panoptikon'da ihtiyacı gideren temel nokta, kalabaıkları gözetim altında tutmaya yetecek binalar ile çevrelenemeyecek ya da denetlenmesi mümkün olmayacak genişlikte bir mekana sahip olmayan ve tüm kurumlara uygulanabilir bir tasarım oluşudur (Bentham, 2008).

Kentsel iktidar kentsel-panoptik denetim mekanizmaları oluşturmaktadır. Taksim'in her köşesinde bulunan kameralar ve meydan çevresindeki polis noktalarısı, TOMA'lar iktidarın baskı ve zor aygıtını hatırlatan imajlardır. Bu imajların önemi oldukça fazladır, zira iktidar kendi gücünü bu imajlar aracılığı ile toplumun bilincine kazır. Bu aslında iktidarın eski klasik karakterden uzaklaşarak giderek kendini görünmez kılan modern bir siyasal sisteme dönüşümünün bir izdüşümüdür. Zira artık hükümdarların kişiliğinde somutlaşan bir iktidarın yerini, tam da kullanıcısı

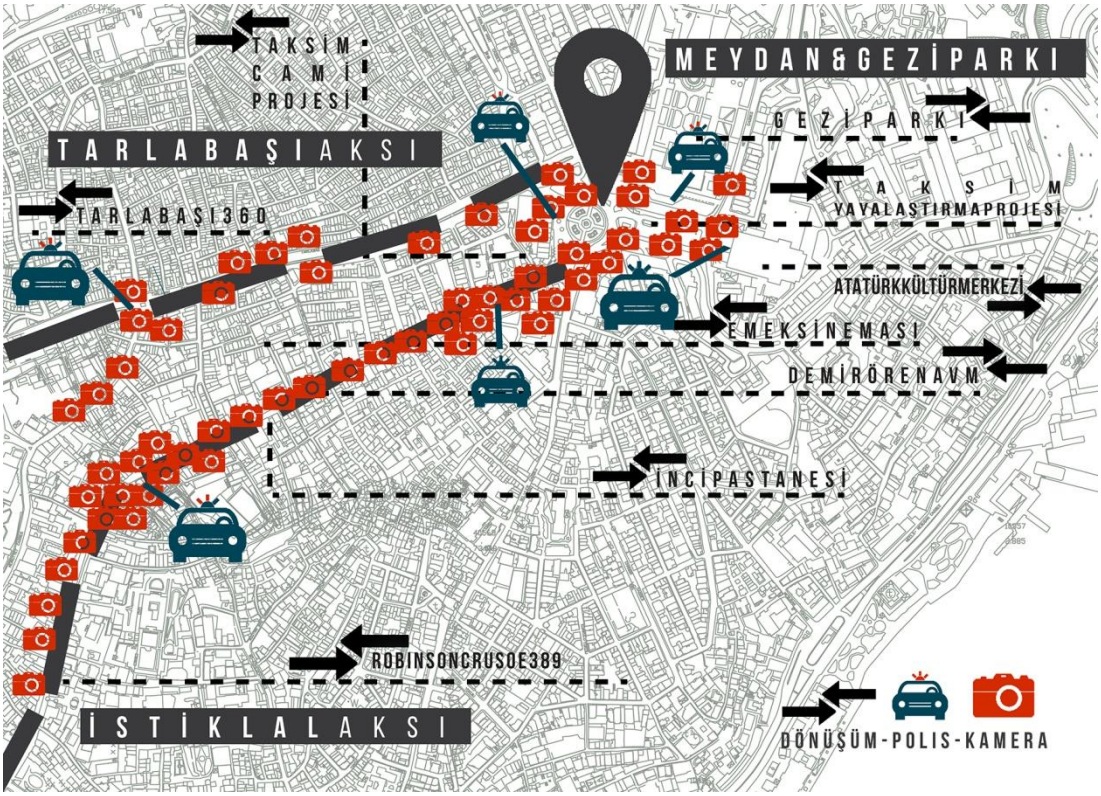
bilinmeyen ancak iktidarı her daim hissettiren bu aygıtlar almıştır. Kimlik numaralarından, kameralarla kayıt altına alınmaya, nedensiz kimlik kontrollerinden, üst aramalarına kadar hemen tüm araçlar aslında bireylerin modern iktidar tarafından serbest bir dolaşım görüntüsü altında gözaltında tutulmasının örnekleridir (Foucault, 1992). İktidarın geçmişteki yöntemleri terk etmesi, o yöntemleri oluşturan nedensel çerçevenin terk edildiği anlamına gelmemektedir. Bu yüzden Foucault'nun tespiti doğru olmakla beraber yine de iktidarın "büyük gözaltısı"nı tanımlarken eksik kalmaktadır. Günümüzde yöntem daha gizli ve sofistike araçlarla dönüştürülmüştür ancak çeşitli dönemlerde bu gizli mekanizmalar daha açık biçimler almakta ve iktidar baskı aygıtları aracılığı ile sözünü dolaysız bir biçimde söylemeye devam etmektedir.

Bu noktada devletin baskı aygıtları ve ideolojik aygıtlarının ilişkisini tanımlayan Althusser, iktidarın müdahalelerinin açıklanması yönüy ile incelenebilir. Althusser "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları" kitabında devletin baskı aygıtlarının işlevini üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin siyasal koşullarını zor kullanarak sağlanması olarak tanımlar. Burada Althusser'e göre bu zorun fiziksel olup olmaması bir önem taşımaz. Baskı aygıtlarının diğer bir işlevi ise devletin ideolojik aygıtlarının işleyişine uygun siyasal koşulları da temin etmesidir *(*Althusser, 2003). Bu anlamı ile tüm bu panoptik denetim mekanizmaları ve belleğimizde oluşturduğu imajlar, sistemin kentin en merkezi noktasında devletin gücü ve denetim kabiliyetini topluma kabul ettirmesinin araçlarıdır.

Bölümdeki tartışmanın bir diğer hareket noktasını ise iktidara dair dil oluşturmaktadır. İktidarın mekansal dili soyut mekandır. Bu düz, anlaşılır ve homojen bir mekan örgüsünü ifade eder. Soyut mekan ile tanımlanan farklılıklar ve çeşitliliğin karşısında bir mekandır. Bu mekan aracılığı ile kapitalizm içerisinde her çeşit faaliyet kompartımanlara ayrılmış ve rutinleşmiştir (Lefebvre, 1973).

Gezi parkı eylemleri başlamadan önce iktidarın sosyal ve mekansal tasnifleri bu anlamı ile toplumsal yaşamın her ölçeğine müdahaleleri belirli bir yoğunlaşma yaşamıştı. Çalışmanın önceki bölümlerinde tanımlandığı gibi, Taksim ve çevresi iktidarın toplum hedefinin bir izdüşümü olarak her dönem bir işgal nesnesi olagelmiştir. İşte tam da bu özelliği dolayısı ile onu işgal etmek, oraya yapılan müdahale, toplum karşısında iktidarın söylediği sözün göstergesidir. Aslında Taksim Meydanı üzerinde iktidar tasarrufu salt iktidara özgü değildir, burada tam bir iktidar mücadelesi yaşanmaktadır. Rezidanslar, oteller, alışveriş merkezleri, her köşedeki

kameraları, kolluk güçleri, 1 Mayıs ve benzeri günlerde sesini Taksim Meydanı'nda duyurmak isteyen güçler, Taksim'i salt bir eğlence mekanı olarak kullananlar bir arada düşünüldüğünde Taksim Meydanı kentsel yaşantının ve iktidar mücadelesinin 24 saat kesintisiz sürdüğü bir meydandır (Çavuşoğlu, 2008). Şekil 6.6, iktidarın baskı ve denetim aygıtlarını öte yandan ise Taksim çevresinde var olan güncel dönüşüm sürecini harita aracılığı ile analiz etmektedir.

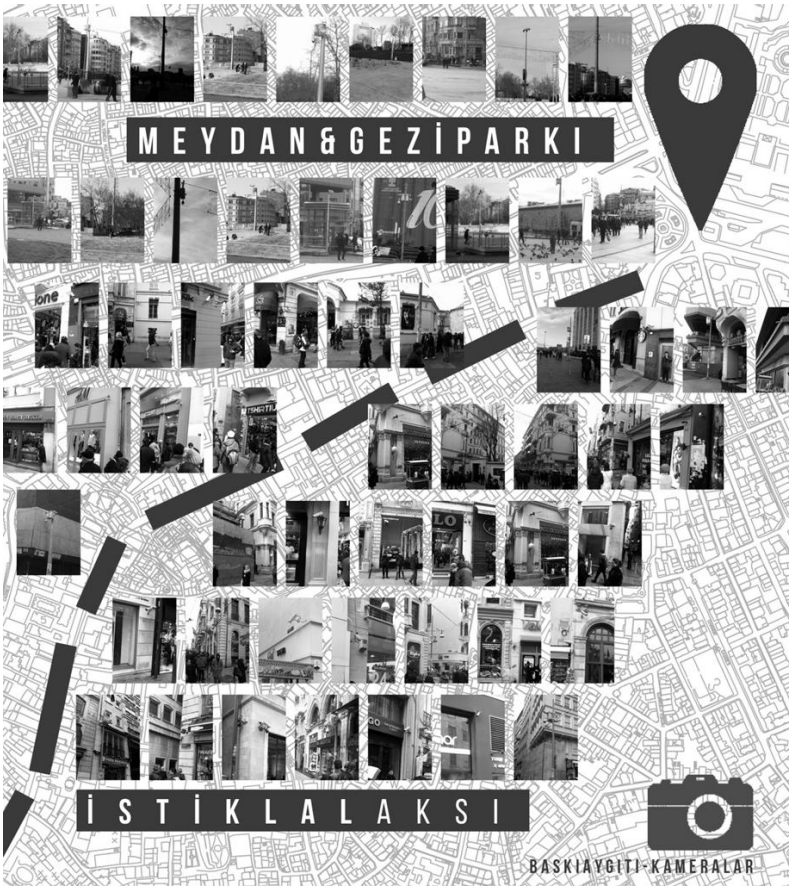

Şekil 6.6 : Taksim ve Çevresi, Dönüşüm, Polis ve Kamera Haritası.

Taksim ve çevresinde iktidarın kendini gösterdiği baskın biçim iki yönlü tanımlanabilir. Bunlardan birincisi iktidarın baskı ve denetim aygıtları aracılığı ile kendini gösteren biçimdir. Her gün yüzbinlerce kişinin kullandığı İstiklal Caddesi ve Taksim Meydanı aynı zamanda iktidara ait polis noktaları, zırhlı araçlar, sokak kameraları ile tam bir denetim altında tutulmaktadır.

Bu ilk kategorideki aygıtların başlangıcında iktidarın kentin merkezindeki gözü olan sokak kameraları gelmektedir. Bu yalnızca bir göz değil aynı zamanda iktidarın kendisidir. İstiklal aksı ve meydan çevresinde yoğunlaşan kameraların kapkaç, hırsızlık gibi sorunlara çözüm oluşturacağını, bu sorunlar nedeni ile konulduklarını düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Zira burada hedeflenen mekanla kişinin arasına giren iktidardır. Kameralar mekanın asıl sahibinin iktidar olduğunu

hatırlatan araçlar durumundadırlar. Yaratılan sürekli gözetleme hissi aslında iktidarın fiziken olmadığı bir zaman ve mekanda onun varlığını tanımlayan araçları ifade eder. Yukarıdaki haritada İstiklal gezi eylemlerinden sonra yapılan bir yürüyüş sırasında tespit edilen kameralar ve yoğunlaşma noktaları tanımlanmıştır. Bu haritada özellikle Meydan çevresi, İstiklal Caddesi girişi ve Galatasaray Meydanı çevresinde yoğunlaşan kameralar aracılığı ile hedeflenen bu bölgelerde gerçekleşen toplumsal eylemlerin baskı altına alınmasıdır. Yine İstiklal Caddesi'nde mevcut kameralar aracılığı ile oluşan simgesel bir dilden söz edilebilir. MOBESE'ler devletin baskı aygıtlarının dolaysız araçları iken mağaza önlerine konulmuş yüzlerce kamera kapitalist sistemin simgesel olarak bu mekanizma içindeki yerini tanımlamaktadır. Şekil 6.7, baskı ve denetimin kameralar aracılığı ile mekan üzerindeki konumlanışını göstermektedir. Harita oluşturulurken İstikal Caddesi boyunca devlete ait ve özel kameralar bir bütün olarak ele alınmış ve gözetleme, denetim yaygınlığı harita aracılığı ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. İstiklal Caddesi aksında ticari alanları denetleyen kameraların daha yoğun olarak kullanıldığını Galatasaray Meydanı, Taksim Meydanı gibi kamusal meydanlarda ise MOBESE'ler ağırlık taşımaktadır

Şekil 6.7: Taksim ve Çevresindeki Kamera Haritası.

Yine ilk kategorideki tanımlanabilecek aygıtlardan bir diğeri ise polis noktalarıdır. İşte tam da bu noktada Foucault'nun iktidarın "büyük gözaltısı"nı tanımlarken yaptığı tespitin ya da yöntemsel analizin dışına çıkan bir gerçeklik ile karşılaşırız. Taksim Meydanı çevresinde Atatürk Kültür Merkezi önünde, İstiklal Caddesi girişinde ve Galatasaray Lisesi önünde neredeyse süreklileşen polis noktaları herhangi bir gize ihtiyaç duymadan devletin baskı mekanizmasını gösteren açık göstergelerdir.

Taksim ve çevresinde iktidarın kendini gösterdiği baskın biçimlerden bir diğeri ise yenileme ve dönüşüm yoluyla yapılan müdahalelerdir. Bu müdahaleler iktisadi planda daha küçük ölçekli ve bölgenin ticari olanakları açısından "yeterli" hacimde olmayan sermayenin daha büyük bir sermaye ile yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Zira Demirören Alışveriş Merkezi böyle bir dönüşümün en açık göstergesidir. Birden çok kütlenin yenileme süreci içerisinde bir araya getirilmesi ile oluşturulan bu alışveriş merkezi bölgenin dönüşüm sistematiğinin de bir göstergesi durumundadır. Demirören AVM inşaatı sürecinde dönüşümün nasıl olduğunu ortaya çıkartan Radikal Gazetesi'nin haberinde Arkitera Mimarlık Merkezi'nin kurucularından Ömer Kanıpak ile görüşülmüştür. Ömer Kanıpak Demirören AVM ile ilgili öncelikle tartışılması gereken noktanın nasıl bir gizli kapaklılık içerisinde inşa edildiği olduğuna dikkat çekerek, projede aslen tek karar vericinin Erdoğan Demirören olduğunu belirtmiştir. Projenin inşaat devam ederken genişleyip uzatıldığını, gecekondu mantığı ile hareket edilerek büyüyen bir kütleye dönüştürüldüğü belirtilmektedir. (Aktuğ, 2010). Bölgedeki mimari kütleyle hiçbir ilişkisi olmayan, çevredeki tarihi binalara saygısız ve eklektik bu bina, hem uygulama süreci açısından hem de uygulama sonucu itibari ile İstanbul'daki kentsel dönüşüm sistematiğinin bir göstergesi durumundadır. Şekil 6.8'da dönüşüm açıkça görülmektedir.

Şekil 6.8: Demirören AVM: 100 Yıl Önce, 100 Yıl Sonra. (Url-7)

Mülakat kapsamında görüşülen İstanbul Kent Savunması aktivistlerinden I Beyoğlu'na yönelik hazırlanan koruma planı düzleminde iktidarın müdahalelerin 3 temel başlıkla özetlenebileceğini ifade etmiştir: *"Beyoğlu bölgesine yönelik çok özel sistematik bir yönelim olduğunun farkındaydık. 3 ya da 4 yıl önce Beyoğlu için özel bir koruma imar planı geliştirildi: Bir Beyoğlu değerlendirmesi. İktidarın sermaye ile birlikte yaptığı da aşikar olan bir koruma planı. Beyoğlu'na ciddi bir elbise giydirilmeye çalışıldığını gördük. Bunun üç başlığı var bizim için. Birincisi Beyoğlu'nun tamamen sermayeye açılması, soylulaştırılması. Tarlabaşı bunun en somut örneği. İkinci başlık bizim için AKP'nin, siyasi iktidarın kendi muhafazakarlık algısının bölgeye giydirilmek istenmesi. Her ne kadar Beyoğlu gibi bir bölgeyle çeliştiğini düşünsek de bu durumun, şöyle bir gayret görüyoruz, esasında kendi sembollerini, tıpkı sermayenin sembolleri gibi buraya nakşedme, işletme ihtiyacını ve hırsını açıkça gördük. Bunun en somut örneği Gezi Parkı'na dikmek istediği Topçu Kışlası, ya da AKM'ye yaptığı muamele, AKM'nin bunca yıldır öylece bırakması. Hala vazgeçmediği cami projesi ve genel olarak bir muhafazakarlaştırma projesi aslında.(...) Üçüncü başlık ise solcuların, sosyalistlerin, devrimcilerin buraya ait, buraya nakşettiği bellekten bütün toplumsallaştırmayı koparma."*

Taksim İstanbul açısından bir ticari merkez konumundadır. Bu merkez her dönem kapitalist ticari ilişkiler açısından belirgin bir önem taşımaktadır. Ancak burada iktisadi dönüşüm göreli olarak demokratik bir muhtevada işleyen kapitalist bir mekanizmanın daha güçlü sermayeler aracılığı ile değişimidir. Burada kavramsal olarak ifade edilen "demokratik bir kapitalist muhteva" tartışması yönüyle özel olarak önem taşımaktadır. Zira bu göreli demokratik muhteva, Taksim ve çevresinin kullanıcı çeşitliliği için de önem taşımaktadır. Hays'ın deyimi ile kompartımanlara ayrılmamış, düz ve anlaşılır olmayan mekan örgüsü karşısında bugün yaşanan dönüşüm düz, anlaşılır ve soyut bir mekan örgüsü öngörmektedir.

İktidarın hedefi kentsel kimliğin dönüşümü ve belleğin yeniden tanımlanmasıdır. Emek Sineması, Atatürk Kültür Merkezi, İnci Pastanesi gibi toplumsal bellek açısından önem taşıyan yapılar yaşanan dönüşüm karşısında yok olmaktadır. Bu tür mekanların önemi mimari özellikleri ya da tarihsellikleri ile açıklanamaz. Onlar kentsel kimliğin parçasıdır. Kentsel kimliğin, kullanıcıların kattıkları değer ve mekana bağlılıklarıyla anlam kazandığı önermesi tam da bu sembol mekanlar üzerinden örneklendirilebilir (İ.Uzun, 2011).

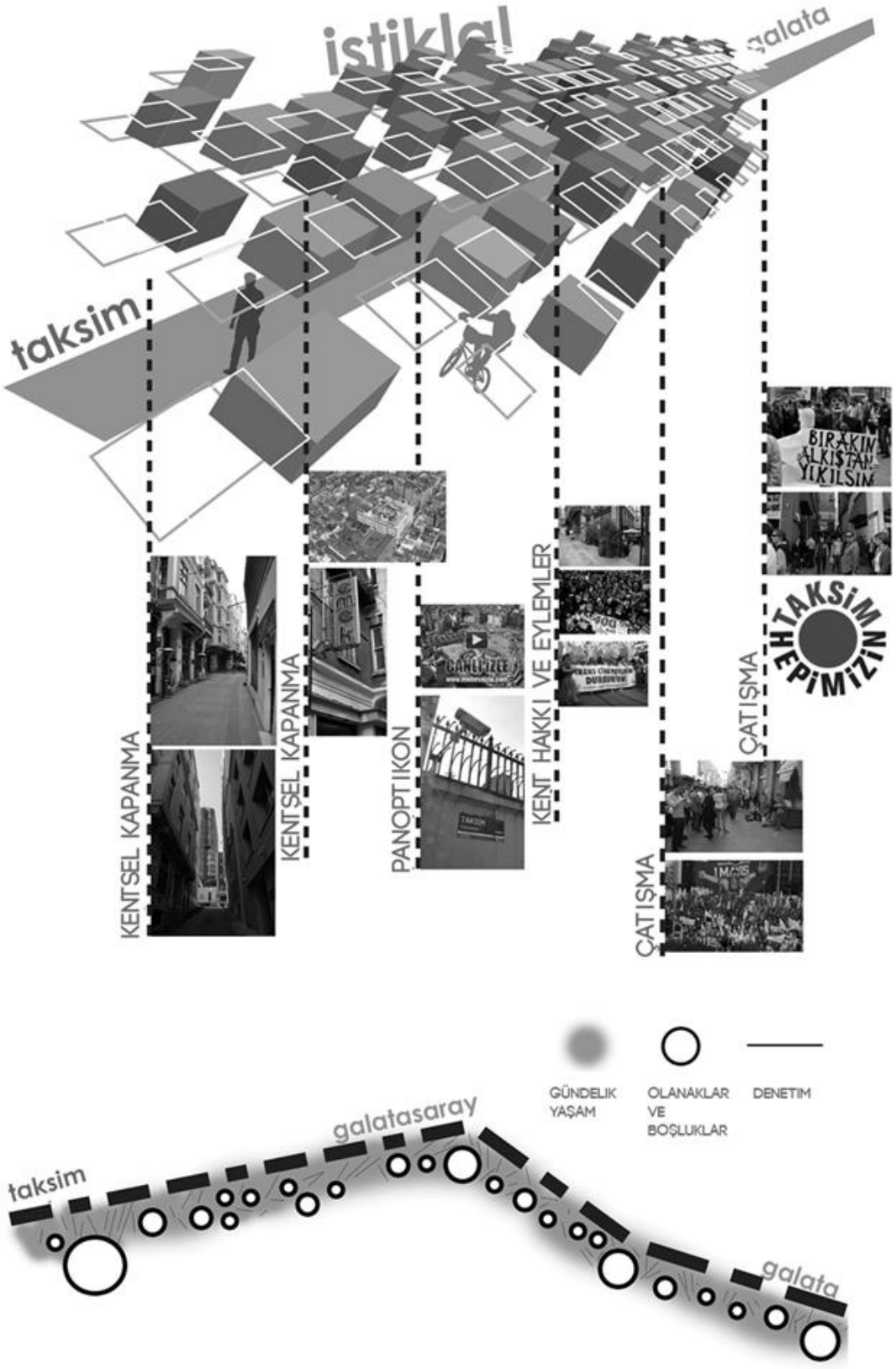
6.4 Taksim: Kentsel Çatışma ve Mekanın Ele Geçirilmesi

Kentsel merkezler iktidar ve iktidar karşısında çeşitli talepleri olan kategorilerin çatışma alanları olagelmiştir. Bu anlamda özellikle 2000'lerle beraber yaygın kent merkezi işgalleri halini alan ve son tahlilde kent hakkının savunulması mücadelesinin göstergeleri, çeşitli kitle örgütleri ve toplumsal eylemler aracılığı ile İstanbul Taksim'de de kendini belirgin bir biçimde göstermeye başlamıştır. Bu sürecin farklılığı kamusal mekanın korunmasına dair taleplerin kendini belirgin bir biçimde göstermesi ile açıklanabilir. Taksim kentsel bir merkez olarak farklı sınıf, kategori ve alt kültürler için sözünü söylediği renkli bir kürsü durumundadır. Bu yeni olmayan durum kent merkezi olarak Taksim'in yapısal özelliğinin dolaysız bir sonucudur. 2000'lerle beraber başlayan ve toplumsal anlamda görece yeni olan ise kent merkezlerindeki kamusal alanların savunulmaya başlanmasıdır. Kimsenin özel mülkü olmayan ya da toplumsal bellek açısından kolektif bir anlam taşıyan mekanlar bu yeni dönemde kentsel çatışma ve eylemlerin nesnesi haline gelmeye başlamıştır. Elbette bu yeni durum yukarıda ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılan mekana yönelik neoliberal müdahalelerin de geçmişe oranla daha görünür olması ile ilişkilidir. Bir süredir artık iktidar kameralar ve polis noktaları aracılığı ile kurduğu soyut baskıya, sembollerin yerlebir edilmesi, yerinden edilmesi, talan edilmesi gibi ifadelerle açıklanabilecek doğrudan fiziksel müdahaleler eklenmiştir. Geniş ya da dar ölçekte hissedilen bu fiziksel müdahaleler, mekanın süregelen kullanıcısına kapatılması ile kolkola gelişmiştir. Çatışmayı derinleştiren ve artık yadsınamaz hale getiren temel noktaların başında da bu gelmektedir. Kamusal alan kullanımının yasaklanması ya da kamusal olanın yıkılması, geniş bir kesim kullanıcı açısından nefessiz kalma hissi ile açıklanan bir varlık yokluk mücadelesini tetiklemiştir.

Gezi Parkı eylemleri büyük bir kırılma noktası olmakla birlikte, aslında bu çatışmanın gerek Gezi Parkı eylemleri öncesi, gerekse sonrası tam da Taksim-İstiklal aksında açığa çıkmış bir dizi örneği bulunmaktadır. Bir kent merkezi olarak Taksim'in göreli demokratik bir mekan anlamı taşıdığı sıkça belirtildi. Bu bağlamda Taksim'in gündelik kullanıcıları açısından bu merkezin sembolik anlamları da göreli bir çeşitlilik içermektedir. Neoliberal kent merkezi tahayyülünün temel hedefi ise bir anlamda bu çeşitliliği ortadan kaldırarak soyut bir homojenlik üretmektir. Tam da bu yüzden Gezi Parkı eylemleri öncesi ve sonrasında bu aksta yaşanan mekansal

çatışmalar da çeşitlilik göstermiştir. Zira kent merkezini neoliberal kurguda yeniden tasarlamak tüm çeşitliliği ile kolektif anlamları silip atmayı gerektirdiğinden, çatışmanın biçimi kimi zaman tüm tepkilere rağmen bir restorasyon projesinde ısrar, kimi zamansa mekanın politik söylemlere tümüyle kapatılması biçiminde kendini dışa vurmuştur.

Taksim-İstiklal aksında ortaya çıkan kentsel çatışma örnekleri birbirinden kopartılarak kategorize edilemeyecek kadar içiçe geçmiştir. En azından kamusal alana sahip çıkanların bu sahiplenme düzleminde geliştirdikleri mekansal direniş pratikleri birbirleri ile birçok açıdan ilişkilidir. Aynı şekilde neoliberal tasarrufların ve bu anlamda kamusala yönelen saldırıların da birbiri ile ilişkili olduğu açıktır. Yine de kentsel çatışma alanlarının simgesel anlamları üzerinden kent merkezinin yeniden yapılandırılması ile hedeflenenin ne olduğu okunmaya çalışıldığında belirgin bazı başlıklara ulaşılabilmektedir. İnci Pastanesi'nin yerinden edilmesi, Robinson Crouise'un zorla tahliyesi, Emek Sineması'nın yıkımı gibi örnekler birarada düşünüldüğünde, kent merkezinin bu zamana kadar yer etmiş olan kültürel ve sosyal kodlarının silinmesinin hedeflendiği çok açıktır. Yine Taksim Meydanı ve İstiklal aksının başta 1 Mayıslar olmak üzere her türlü toplumsal gösteri ve politik etkinliğe tavizsiz bir biçimde kapatılması, kültürel ve sosyal kodların yanı sıra, Meydan'a yüklenen politik-tarihsel ve ideolojik anlamın belleklerden silinmesinin hedeflendiği görülebilir. Bütün bunlar AKM'ye yönelik müdahale ile birlikte düşünüldüğünde, silinmek istenenin salt sol, sosyalist bir imge olmadığı ama aksine Türkiye'nin bütününe giydirilmeye çalışılan yeni ideolojik giysi ile uyumsuz tüm imgelerin yerlebir edilmek istendiği görülebilir. İktidar açısından bu yeni ideolojik baskının kurumsallaştırılabilmesi için en uygun alanın da tüm Türkiye'nin merkezi olarak kabul edilebilecek bu aks olduğu tartışmasızdır. Bu alandaki kentsel müdahalelerin tepki ile karşılanmasının nedeni de bilinçli ya da bilinçsiz olarak aslında mekan üzerinden kendisini şiddetle hissettiren bu iktidardır. Şekil 6.9'de İstiklal aksı üzerinde her gün daha çok gözlemlenebilen kentsel kapanma ve müdahaleler ile karşısında gelişen direnme pratikleri görülmektedir. İktidarın soyut mekan pratikleri karşısında ortaya konulan yaratıcı gündelik yaşam pratiklerinin çatışmasının kolajı olarak tanımlanabilecek harita, gündelik yaşam pratikleri, onaklar ve bosşluklar ile denetim mekanizmaları arasındaki ilişkiyi İstiklal Caddesi aksı boyunca incelemeyi hedeflemektedir.

Şekil 6.9 : İstiklal Aksı Kentsel Kapanma ve Çatışma Kolajı.

İstiklal Caddesi'ne dair toplumsal bellek içerisinde önemli bir yer edinmiş mekanlardan biri olan Şekil 6.10'de görülen İnci Pastanesi'nin tahliyesi kentsel talana karşı mekanını ve bu anlamda bellek savunma mücadelelerinden biri olarak Türkiye kent mücadeleleri tarihinde yer etmiştir. Mekanın savunulması için yürütülen mücadele başarıya ulaşamamışsa da, mekan çatışmasının taraflarının benimsedikleri pratik, tarafların kentsel-toplumsal ilişkiler bağlamında duruşlarının bir özeti olarak kabul edilebilir. İnci Pastanesi'nin tahliyesi kolluk gücü ile ve usulüne uygun bir tahliye bildirimi yapılmaksızın gerçekleştirilmiştir. Bu durum karşısında geliştirilen direniş pratiği ise İnci Pastanesi'nin ürünlerinin cadde kullanıcılarına dağıtılması biçiminde olmuştur. Gezi sürecinden 6 ay kadar öncesine tekabül eden bu tahliye işlemi, kentsel kapanmanın yarattığı ve Gezi patlamasını yaratan birikimler arasında sayılabilir. Konu kapsamında K kendi deneyimini şu şekilde özetlemiştir: *"İstanbul'da Gezi öncesindeki son 3 eylemde insanların darp edilmesi çok etkili oldu: AKM, Emek Sineması, İnci Pastanesi. İstanbullu için ya da İstanbul'da okumuş insan için 3 semboldür bunlar. Ama bunu anlamadılar. Benim çocukluğumda, gidilecek çok fazla tiyatro yoktu, sayılıydı. Pazar günleri en büyük keyif, AKM'ye gidip anlamadığımız klasik müzikleri dinlemek, oradan çıkıp İnci Pastanesi'nde profiteröl yemek, Emek Sineması'na gitmekti. Sonuçta benim özel tarihime müdahale etti. Hadi AKM'ye ettin, ona ettin, buna ettin… Ama benim her anımı kafamdan söküp almaya çalışıyorsun. Bu insanlarda ciddi bir tepkiye neden oldu. Bu bir değil, iki değil. Türkiye'nin her tarafında."*

Şekil 6.10 : İnci Pastanesi Eylemleri. (Url-8)

Emek Sineması da tıpkı İnci Pastanesi gibi toplumsal bellek açısından İstiklal Caddesi'nin ruhu kabul edilen mekanlardandır. Ancak Emek Sineması'nın artık

toplumsal bellekte başka bir anlamı daha var. Şekil 6.11'te de görüleceği üzere Gezi süreci öncesi, kullanıcıları dışında bir kamusal mekanın geniş ölçekli sahiplenildiği ilk mekanlardan biri olmak gibi bir özellik kazanmıştır. Denilebilir ki Emek Sineması için gerçekleştirilen eylemler, Türkiye'de kamusal mekanın savunulması düzleminde oluşan bilinç ve hareketin ilk nüvelerini içermektedir. Emek Sineması'nın yok olmasına neden olan kişilerden Levent Eyüboğlu kendisi ile yapılan bir söyleşide, Emek Sineması için mücadele edenlerin Emek'e kendisi kadar gitmemiş olduğunu iddia etmiştir. ODTÜ Şehir Planlama Bölümü öğretim üyesi Tarık Şengül Bir+Bir'in Nisan sayısındaki söyleşisinde; bu tür mekanları değerli kılan yaşam biçimleri ile düşünce biçimlerinin marjinalleştirildiği bir dönemden geçildiğine dikkat çekmiştir. İstanbul'un 15 milyonluk nüfusu ile ciddi eşitsizlikler barındıran bir distopyaya dönüştüğünü belirten Şengül, yıkım ile hafızaların yok edilmesi arasında doğrudan bir bağ olabileceğini ileri sürmüştür (Öztürk, 2013). Şekil 6.12'te ise Emek Sineması'nın yıkım sonrası görseli yer almaktadır.

Şekil 6.11 : Dünyaca Ünlü Yönetmen Costa Gavras'ın Katıldığı ve Konuşma Yaptığı 7 Nisan 2013 "Emek Bizim, İstanbul Bizim" Eylemi. (Url-9)

Şekil 6.12 : Emek Sineması'nın yıkım sonrası görüntüsü. (Url-10)

Taksim Meydanı'nda iktidarın mekan üzerinden ideolojik baskısına konu diğer bir yapı ise Atatürk Kültür Merkezi olmuştur. Bugün hala bilinçli olarak çürümeye terk edilmiş bu bina Gezi süreci ve sonrasında mekan üzerinden karşılıklı verilen mesajlara da sahne olmuştur. Şekil 6.13'te de görüleceği üzere Gezi sürecinde alanda olan hemen her kesim düşüncenin ifade biçiminin görsel araçları olarak kabul edilebilecek pankart ve flamalar için AKM binasını kullanmıştır. Gezi eylemlerinin bastırılmasının hemen ardından iktidarın refleksi de bu binaya devasa büyüklükte bir Türk bayrağı asmak olmuştur. Bu yolla aslında siyasal iktidar tarafından "mekanı ele geçirecek otoriteye sahip olunduğu" mesajı verilmek istenmiştir. Gezi eylemleri sonrasında Taksim Meydanı'na en hakim nokta olarak belirlendiği anlaşılan yapı bu kez de kültürel bir imge iken bir toplumsal denetim mekanına dönüştürülmüştür.

Şekil 6.13 : Gezi Eylemleri Sırasında AKM Binası.

Gezi sürecinden bir yıl sonra bu kez İstiklal Caddesi'nde tahliye edilen diğer bir mekan; Robinson Cruose Kitabevi olmuştur. Bir kez daha küçük ölçekte mekansal bir çatışmanın aslında toplum hedefleri üzerinden geliştiği bu örnek üzerinden de tartışılabilir. Kitapevinin tahliyesine karşı gelişen direniş; kitapların İstiklal Caddesi

boyunca elden ele taşınması yoluyla gösterilmiştir. Şekil 6.14'da bu direnişin bir görseli yer almaktadır. Bu örnekte, mekanın sınıfsal el değiştirmesi üzerinden kendini dışavuran toplumsal ilişkilerin ve zora karşı verilmiş bir yanıtın varlığı iddia edilebilir.

Şekil 6.14 : Robinson Crusoe 389 Kitabevi Elden Ele Taşındı. (Url-11)

Taksim Yayalaştırma Projesi ise neoliberal kent planlamasının çarpıcı bir örneği olarak kabul edilebilir. Son 10 yıldır Türkiye'de kentsel planlama bir açıdan betonlaştırma anlamına gelmiştir. Burada yapılan düzenlemenin sonucunda Şekil 6.15'de de görülebileceği üzere, bugün Taksim Meydanı soğuk ve devasa bir beton yığını gibi görünmektedir. Ekler bölümünde Şekil A.2'de yer alan güncel Gezi Parkı haritası ve fotoğrafları, Taksim'deki betonlaşma karşınında varlığını sürdürebilen tek yeşil alan olarak Parkın önemini tüm yalınlığı ile ortaya koymaktadır.

Şekil 6.15 : "İktidarın Korkusu Toplumsal Aktörlerin Senede Bir Gün Taksim Meydanı'nı Kullanması Değil; Kent Meydanları Üzerinden Siyaset Alanını Genişletmeleri". (Url-12)

Taksim Meydanı'nda 2010 senesinde düzenlenen kitlesel 1 Mayıs kutlamalarından önce, bu meydanda düzenlenen son 1 Mayıs 1978 senesinde kutlanmıştı. Neredeyse çeyrek asır sonrasında gerçekleşen 2010 ve 2011 1 Mayıslarının, dünyada kutlanan

diğer 1 Mayıslar'dan katbekat kitlesel geçmesinin gerisinde başka birçok neden olduğu gibi, bu Meydan'ın belleklerdeki tarihi anlamının da etkisi olduğunu ileri sürmek mümkündür. Şekil 6.16 Taksim Meydanı'nda düzenlenen 1 Mayıs kutlamalarına katılımın yüksekliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 6.16 : Polis Saldırıları Öncesi Barışçıl Taksim 1 Mayıs Kutlamaları. (Url-13)

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun çağrısı ile 2007'de ortaya konulan "Taksim 1 Mayıs alanıdır" söylemi sonrasında 3 yıl süren çatışmaların ardından barışçıl etkinlikler gerçekleşmiştir. Ancak daha sonra Meydan'daki yayalaştırma projesi gerekçesi ile Taksim Meydanı tekrar yasaklanmıştır. Gezi Parkı eylemleri başlamadan 1 ay önce gerçekleştirilmek istenen 1 Mayıs etkinliğine yönelik kolluk müdahalesinin geçmişe oranla daha sert olduğu ileri sürülmüştür. 1 Mayıs 2013 tarihinden Gezi sürecine kadar geçen bir ay içerisinde ilgili aksta hiçbir politik gösteriye izin verilmemiştir. Kentin merkezi politik çeşitliliklere kapatılarak bir açık hava karakoluna dönüştürülmüştür.

İstanbul'un merkezindeki bu kentsel dönüşümün çok yönlü karakteri nedeni ile iktidar, kent merkezinin kürsü işlevine son vermek istemiştir. Zira Taksim Meydanı ve İstiklal aksı, iş cinayetinde çocuklarını kaybeden ailelerden LGBT bireylere, anti-demokratik uygulamaların mağduru avukatlardan taraftar gruplarına kadar birbiri ile ortak yanı olan ya da olmayan birçok kesime bir kürsü işlevi görmüştür. Yaşanan ise bu kürsü işlevinin yok edilmesi, mekanın çeşitliliklere açık çoğulcu yapısının kırılması ve kent merkezinin soyutlamalar yolu ile dönüştürülmesidir. Ancak bir kentsel merkez olan Taksim'in kullanıcıları açısından bu tek yönlülüğe karşı bir direnç geliştirilmiştir. Gerek iktidarın ısrarı, gerekse kullanıcıların ısrarı, kuramsal

tartışmanın somut örneği olarak düşünülebilir. Şekil 6.17 ile Şekil 6.19 arasında mekanı bir kürsü olarak kullanmaktaki ısrarın çeşitli örnekleri yer almaktadır.

Şekil 6.17 : Cumartesi Anneleri Çeşitli Dönemlerde Kaybedilmiş Yakınlarını Bulmak İçin 500 Haftadır Nöbette. (Url-14)

Şekil 6.18 : Galatasaray Meydanı İş Kazalarına Karşı "Vicdan Ve Adalet Nöbeti". (Url-15)

Şekil 6.19 : Gezi Eylemleri Sırasında Henüz Polis Meydana Geri Dönememişken Yapılan Onur Yürüyüşü, 2013'ün Dünya Çapında En Kitlesel Onur Yürüyüşü Eylemlerinden Birisi. (Url-16)

6.5 Yaşamın Ele Geçirilmesi ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri

Gezi Parkı eylemleri Türkiye'de mekansal çatışmanın ve bu çatışmanın bir izdüşümü olarak kent hakkının kolektif bir hak olarak kullanılması pratiğinin doruk noktasını ifade etmektedir. Arka planına ve nedensel çerçevesine dair birçok başlık sıralanabilecek bir süreç, nihayetinde kendisini Gezi Parkı'nın ve beraberinde tüm bir kent merkezinin savunulması olarak dışavurmuş, milyonları gerek İstanbul'da, gerekse Türkiye'nin başka kent merkezlerinde Gezi Parkı için sokağa dökmüştür. Gerçekten de, Gezi Parkı eylemleri öncesine kısaca bakıldığında, kürtaj yasağı, alkol satışının sınırlanması gibi geniş bir kesimin doğrudan yaşam tarzına yapılmış birçok müdahale ile birlikte, aynı yıl 1 Mayıs eylemlerinden başlayarak Taksim Meydanı ve çevresinde yaşanan tüm protesto gösterilerine şiddet dozu yüksek kolluk müdahalelerinin yaşandığı görülmektedir. Yaşam tarzı ve ifade özgürlüğünü hedef alan bu düzenlemelere, bir yandan yukarıda ayrıntıları ile örneklendirdiğimiz kullanım alanlarının daralması süreci yani İnci Pastanesi, Emek Sineması vb süreçler eşlik etmiştir. Sonuç olarak Gezi Parkı eylemleri iktidarın ısrar ve kararlılıkla uyguladığı kentsel planlama ve bu planlama çerçevesinde toplumsal yaşamın yeniden inşası politikalarına karşı bir karşı pratiği ifade etmektedir.

Gezi Parkı ve Taksim Meydanı üzerinden yaşanan kentsel çatışma görmezden gelinemeyecek bir sertlik içerisinde yürütülmüştür. 31 Mayıs öncesinde sınırlı sayıda aktivistin Park içerisindeki ağaçların sökülmesini engellemek için başlattıkları gece nöbetinin kolluk kuvvetleri tarafından olağanın dışında bir sertlikle engellenmesi, iktidarın bu alandaki kentsel düzenlemeye, basit bir projeden daha fazla anlam yüklediğinin ilk göstergesidir. Zira 20-30 kişi ile başlamış ilk nöbet, kolluk kuvvetinin sıradan yöntemleri ile bastırılmak yerine, çadırların yakıldığı bir gövde gösterisine ya da daha doğru bir deyimle iktidar gösterisine dönüştürülmüştür. Toplumsal / kolektif akıl bu şiddet gösterisini bir yaşam alanı müdahalesi olarak algılamış ve bilinçli ya da bilinçsiz bu algı üzerinden pozisyon alınmıştır. Çadırların yakılmasını izleyen günler artık Türkiye'de göreli kanıksanmış demokratik ya da ekonomik taleplerle değil ama tam da kent hakkı talebi ile sokağa çıkan milyonların iktidarın gözüne karşı mücadelesine sahne olmuştur. Bu mücadelenin sonucunda Gezi Parkı milyonlarca insan tarafından ele geçirilmiş ve mekanın bu el değiştirme durumu 15 gün boyunca devam etmiştir.

Gezi Parkı'nı, Taksim Meydanı'nı ve hatta baskın kullanım boyutu ile İstiklal Caddesi'ni ele geçiren milyonlar açısından mekanın işgalinin iki ayrı anlamı olduğu iddia edilebilir. Öncelikle milyonlar, mekanı işgal ederek, yaşam alanlarının yeniden düzenlenmesi konusundaki hoyratça tasarruflara bir dur demek istemişlerdir. Gerçekten sürecin başlangıcı bu sınırda ele alınabilir. Birçok insan için belki kullanıcısı dahi olmadığı bir Park üzerinden gelişen iktidar tasarrufu, kendi yaşamı üzerindeki iktidar tasarruflarının bir simgesine dönüşmüş ve buna mekanı savunarak karşı durmak istemiştir. Ancak mekanın ele geçirilmesi ile birlikte Gezi Parkı içerisinde başlayan ve 15 gün boyunca kesintisiz bir biçimde gelişen mekansal planlama yaşam alanını savunmanın çok ötesinde bir anlama bürünmüş, kolektif aklın mekansal ve bu anlamda toplumsal isteklerinin bir dışavurumu olmuştur. Gezi Parkı içerisinde revir ya da kolektif yeme-içme örgütlenmesi gibi çatışma ortamında zorunlu ihtiyaçların giderilmesi için gereken mekansal çözümlemelerin dışında, çocuk parkından, kütüphaneye varan birçok başka mekansal çözümlemenin gündeme gelmesi başka bir şekilde açıklanamaz.

İktidar cephesinden de ikili bir anlam olduğu iddia edilebilir. Zira iktidar başlangıçta salt kentsel planlama ve bu bağlamda toplumsal alanı yeniden düzenleme politikası ile hareket ederken, Gezi Parkı eylemcileri tarafından mekanın yeniden örgütlenmesi karşısında mümkün olduğu ortaya konan ve milyonlar tarafından sahiplenilen o başka hayatın tüm imgelerine karşı da politika yürütmek zorunda kalmıştır.

Bu tartışmalar ışığında Gezi Parkı eylemlerinin mekansal anatomisinin analizi de iki yönlü olmak zorundadır. Elbette birincisi ele geçirilen mekanın sembolik anlamının analizidir. Ancak bu analiz çalışmanın büyük bölümüne zaten içkindir. İkincisi ise mekansal pratikler ve planlamacısız mekan çözümlemeleri ile kendini dışavuran yaşam pratiğinin analizidir.

6.5.1 Gezi Parkı eylemleri kronolojisi

"Üç beş ağaç" ile başlayan Gezi Parkı direnişinin ilk gününde nöbet tutanlara sabaha karşı müdahale edilmesi üzerine, 30 Mayıs 2013 günü Park'ın savunulması için Park'a gelişler başlamıştır. Bu süreçte eylemlerin en etkili aracı sosyal medya olmuştur. Bu anlamı ile eylem öncelikle sanal mekanda başlamış ve buradan gerçek mekana taşınmıştır. Akşam saatlerinde Şebnem Sönmez, Okan Bayülgen gibi tanınmış isimlerin programa dahil olması ile birlikte Şekil 6.20'de de görüleceği

üzere Gezi Parkı'nda bir politik gösteriden öte gece geç saatlere kadar süren bir festival organizasyonu yapıldığı hissi oluştuğu iddia edilebilir.

Şekil 6.20: Gezi Parkı Eylemleri Başlangıcı Polisin Çadırlara İlk Günkü Saldırısı Sonrasında Yapılan Kitlesel Şenlik Ve Eylemler.

Şekil 6.21'te yer alan üç fotoğraf karesi, milyonları sokağa döken Gezi Parkı eylemleri sürecinin hafızalara kazınan ilk imgeleri olmuştur. Öğle saatlerinde Park'a giren iş makinalarının karşısına geçerek sökümü engellemeye çalışan Sırrı Süreyya Önder'in davranışının Gezi süreci boyunca TOMA'ların, panzerlerin önüne geçerek sivil itaatsizlik eylemleri geliştirilmesine ilham kaynağı olduğu iddia edilebilir. Kırmızı elbisesi ile biber gazına maruz kalan genç kadının fotoğrafı Gezi'nin yaygınlaşan ilk görsellerindendir. Sabaha karşı bir gece önce barışçıl bir festivalle protestosunu dile getiren ve tek derdi 3-5 ağacı korumak olan genç insanların çadırları yakılarak Park'tan atılması ise birçok analizde bardağı taşıran son damla olarak ele alınmıştır.

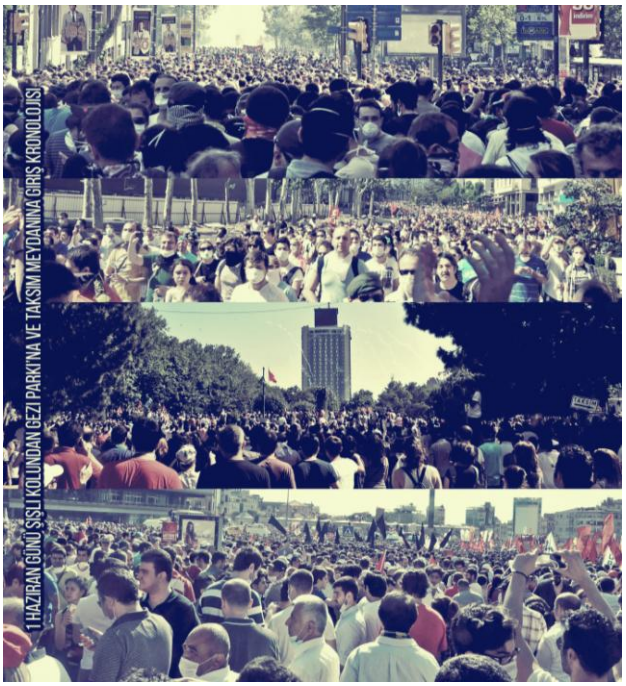
Şekil 6.21 : Eylemlerin Yaygınlaşması Öncesindeki Devlet Ve Polis Saldırıları. (Url-17)

Sabaha karşı çadırların yakılmasının hemen ardından Gezi Parkı'nın savunulması içerikli eylem çağrıları yapılmaya başlanmıştır. İlk çağrı 31.05.2013 günü saat 10.00'da Divan Otel'in önünde basın açıklaması yapılması yönünde olmuştur. Ancak basın açıklamasına katılacaklar henüz toplanamadan kolluk kuvvetinin biber gazı ile müdahalesi başlamıştır. Bu arada Gezi Parkı'nın tüm çevresi polis bariyerleri ile kapatılmıştır. İkinci eylem çağrısı saat 13.00'de Taksim Tramvay Durağı'nın önünde toplanılması yönünde olmuştur. Burada 2000 kadar eylemci oturma eylemi yaparken, kolluk kuvvetinin şiddetli bir müdahalesi ile karşılaşmıştır. Sırrı Süreyya Önder'in kolunun kırıldığı bu eylemde, Gezi Parkı sürecinin ilk önemli yaralanmalarından biri yaşanmış ve Lobna Allami kafasına gelen gaz kapsülü ile yaralanmıştır. Son çağrı ise saat 19.00'a Taksim Meydanı'na olmuştur. Bu an itibariyle Beşiktaş, Harbiye, Tarlabaşı ve İstiklal Caddesi olmak üzere 4 kolda onbinlerce insanın Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'na girebilmek için devletin kolluk aygıtına karşı mücadelesi başlamış, sabah saatlerine kadar süren çatışmalara rağmen Taksim Meydanı'na ve Gezi Parkı'na girilememiştir. Şekil 6.22'te de görüleceği üzere eylemler bütün bir güne yayılmıştır.

Şekil 6.22 : Çadırların Yakılması Sonrasında İlk Kitlesel Eylem Günü; 31 Mayıs: Bu Eylemler Sabaha Kadar Devam Etmiş Ancak Taksim Gezi Parkı'na Girilememiştir.

1 Haziran 2013 günü ise tüm Türkiye'de uzun yıllardır görülmemiş bir tabloya sahne olmuştur. Sabah saatlerinde başlayan eylemlerin ve çatışmaların ardından öğle saatlerinde Gezi Parkı'na girilmiştir. Toplanan kalabalık Gezi Parkı'na sığmamış, Taksim Meydanı, İstiklal Caddesi, Gümüşsuyu Caddesi'nde adım atacak yer kalmamıştır. Meydandan çekilemeyen polis arabaları ters çevrilerek, harap edilmiş, birkaç gündür yaşananları tarafsız bir biçimde yansıtmamakla suçlanan basın kuruluşlarına ilişkin araçlar hedefe alınmıştır. Alanda en belirgin kolektif his; mutluluk olmuştur. Bu duygu, mülakatlarda da hissedilir bir biçimde öne çıkmıştır. Objektif bir gözlem yapıldığında; Park'a girebilmenin, görünmeyen bir sınırı, bir duvarı yıkmak anlamı taşıdığı iddia edilebilir. Şekil 6.23 ve Şekil 6.24'da yer alan fotoğraflarda insanların gaz maskeleri gibi koruyu önlemler alarak, aslında kolluk kuvvetinin müdahalesi olacağını bile bile sokağa çıktıkları ve bütün bunların Gezi Park'ına girmek amacı ile göze alındığı görülmektedir.

Şekil 6.23 : 1 Haziran 2013 Günü Şişli Kolundan Taksim Gezi Parkı'na ve Meydan'a Giriş.

Şekil 6.24 : 1 Haziran 2013, Parkımıza Yeniden Girişimiz.

Ekler bölümünde yer alan Şekil A.3'de üstte fotoğraflara tanımlanan eylemlerin kronolojik süreci haritalar aracılığı ile açıklanmıştır. Haritalarda eylemlerin kronolik gelişimi içerisinde eylemciler ve kolluk güçleri arasında yaşanan karşıtlığın kırılma noktaları tanımlanmıştır. Özellikle çadırların kolluk tarafından yakılmasının çevre ve kent hakkı mücadelesinin sosyal ve demokratik sorunlarla bütünlüğünün toplumun geniş kesimleri tarafından kurulmasında bir kırılma noktası olduğunu ifade edebiliriz.

6.5.2 Temsil mekan olarak yeniden örgütlenen Taksim Meydanı ve Gezi Parkı

Gezi Parkı eylemleri öncesi var olan durum mekan üzerindeki farklı eğilimlerin bir çatışma alanını ifade etmekteydi. Bu çatışma iktidar ve iktidara muhalif toplumsal katmaların, kent ve kentsel planlama süreçlerinin örgütlenmesine bakışındaki farklılıkları ifade etmekteydi. Gezi eylemleri öncesinde iktidarın Gezi Parkı'nın bulunduğu alanda nasıl bir dönüşüm hedeflediği Topçu Kışlası Projesi ile ortaya çıkmıştı. Şekil 6.25'den de görüleceği üzere projenin tüm detayları olmasa da konsept aşamadaki imajları üzerinden projenin uygulanması durumunda ortaya çıkacak sonuç kolayca anlaşılabilmektedir. Projedeki belirsizlikler bir tarafa mevcut görsellerden anlaşılan, iktidarın, Gezi Parkı'nı Taksim Meydanı'nın bir parçası olan kamusal bir park olmaktan çıkartarak ticari bir yapıya dönüştürme projesi olduğu idi. Proje aracılığı ile Taksim Meydanı'na bitişik kent merkezinin tek yeşil alanının, kışlanın yeniden ihyası gerekçesi ile yapılaşmaya ve rant ilişkisine açılması hedeflenmekteydi. Kentsel rant değeri oldukça yüksek olan bu arazi aynı zamanda kamusal önemi de yüksek bir yeri ifade etmekteydi. Bu anlamı ortaya çıkan çatışmayı kentsel rant ile kamusal yarar arası çatışma olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Şekil 6.25 : Topçu Kışlası Proje Görseli. (Url-18)

Projenin bir diğer hedefi ise mekansal bir soyutlama ve soylulaştırmadır. Topçu Kışlası Projesi ile kamusal değerini yitirmiş, yeşil alan özelliği yok olmuş, gündelik

yaşam pratiklerine olanak sağlayan boşluklu yapısı gitmiş; soyut, ticari ve boşluksuz bir yapılaşma projesi hedeflenmiştir.

Ekler bölümünde yer alan Şekil A.4 harita çalışması, Gezi Parkı eylemleri kapsamında ortaya çıkan mekansal ilişkileri, Gezi Parkı eylemleri dışında var olan mekansal kullanım durumunu ve Topçu Kışlası projesi aracılığı ile hedeflen mekansal ilişkileri analiz etmektedir. Gezi Parkı'nda devam eden gündelik yaşam pratikleri üzerinden Gezi eylemleri sürecinde ortaya çıkan mekansal ilişkiler ile Topçu Kışlası Projesi temsil mekan ve mekan temsili arasındaki fark, toplumsal alandaki temel bir çatışmanın kentin bu en önemli merkezindeki bir izdüşümü olarak ele alınabilir.

Gezi Parkı'na girilmesinin ardından Park, Meydan ve İstiklal Caddesi aksında özgürleşmenin ilk yansıması duvarlar olmuştur. Gezi eylemleri sonrasında ülkenin dört bir yanına yayılan mekansal yeniden üretim deneyimleri ise kendisini rengarenk merdivenler üzerinden göstermiştir. İşgal sonrası ortaya çıkan bu durum aslında bir kişileştirme çabası olarak ele alınabilir. Zira Gezi sürecini de belirleyen sokaklardaki bu çatışma ve işgal deneyiminin gerisinde mekansal düzlemde yabancılaşmaya da bir karşı duruş söz konusudur. İktidar, mekanı bir yeniden üretim sürecine sokarken sosyal olarak bu yeniden üretim nesnesine yabancılaşmamız gerekmektedir. Aksi takdirde bu ardı adına yaşanan mekansal dönüşümü olanaksız kılar. Bu noktada üniversite girişlerindeki kartlı geçiş sistemlerini örnek vermek yanlış olmayacaktır. Bu giriş sistemi içerisinin güvenliğini sağlayan bir araçtan çok toplumsal denetim aracı olarak işlev görür. Bu mekanizma aracılığı ile hedeflenen mekanla kurulan bağın henüz ilk adımda kopmasıdır. Bu ilk yabancılaştırıcı iktidar müdahalesi üniversite içerisinde de devam edecektir, birçok yerde bulunan kameralar, güvenlik görevlileri aracılığı ile iktidar, mekanın kullanıcılarına bu mekanın öznesi olmadıklarını hatırlatır.

Karşı pratikler ise bu noktada devreye girer, çoğu durumda kendiliğinden ancak her durumda insana özgü bir kişiselleştirme çabası iktidarın bu mekansal hegamonyasına direnmeye başlar. Duvarlara vandalca yazılan yazıların, asılan politik afişlerin, boyanan masaların arkasında insana dair aynı kişiselleştirme dürtüsünün bulunduğu iddia edilebilir. Gezi Parkı sürecinde yaşanan da bu olmuştur. Şekil 6.26'da çarpıcı bir örneği görülen söz konusu duvar yazılamaları, iktidarın mekanı soyutlaştırma çabasına karşı toplumsal bir kişiselleştirme müdahalesi olarak tanımlanmalıdır.

Şekil 6.26 : Duvarlarda Yaratıcı Sloganlar ve Pankartlar, Fransız Kültür Merkezi Kapısına "La Poésie dans la Rue" (Şiir Sokakta) Yazılırken.

Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'nın işgali sonrası öncelikle işgal edilen mekanın korunmasını hedefleyen bir mekansal organizasyon gerçekleştirilmiştir. Hedeflenen yeniden olası bir polis saldırısı karşısında özgürleştirilen mekanın savunulmasıdır. Taksim Meydanı'ın tüm girişleri kontrollü barikatlarla kapatılmış. Bu barikatlardan bir örnek Şekil 6.27'da yer almaktadır. Barikatlar mekanı sınırlayan bir araç olarak kurgulanmamıştır. Aksine burada barikatlar, bir özgürlük pratiğinin savunulmasının aracına dönüşmüş ve bu pratiğe katılanlar açısından da böyle algılanmıştır. Bu anlamı ile barikatlar Taksim çevresine sınır çizmekten ziyade, eski ve yeni mekansal ilişkiler arasındaki geçişin birer göstergeleri durumundaydı. Görüşmeler sırasında B barikatların anlamı üzerine şunu dile getirmiştir: *"Orayı Gezi Cumhuriyeti olarak tasavvur ettim. Mesela bir kapı, kapının yanında iki tahta, orası sınır. Sınırdan giriyoruz. İşte sınır böyle olmalı, orada bekçi olmamalı. Aynı zamanda bu bize bir şey de gösteriyor. Sınıra basıp geçiyorsun yani burası bir sınır ama burada başladığını gösterir, bir sınır olmaktan başka bir anlamı yok. Nüfus cüzdanı sorulmuyor, kimlik sorulmuyor. Gümrük vergisi ödemiyorsun. Dünyadaki bütün sınırlar böyle olmalı demek istiyor, sınırların önemi azalmalı, sınırlar insanlar arasında ayrıma vesile olmamalı."*

Şekil 6.27 : Gezi Parkı Barikatlarından, Gümüşsuyu Caddesi'ndeki Onlarca Barikattan Birisi.

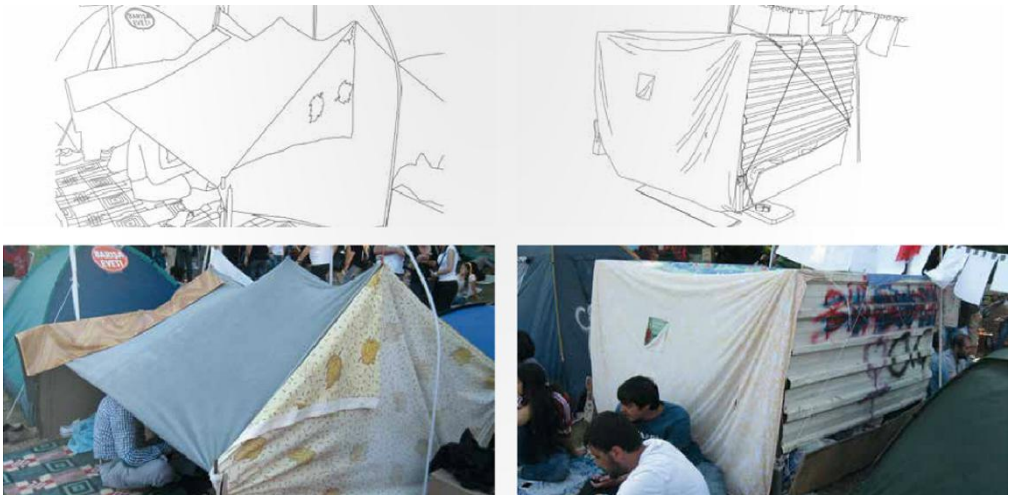
Barikatlar sadece birer savunma yapısı değil, aksine kolektif mekansal organizasyonun ilk örnekleri olmuştur. Birçok kişi ve grup tarafından kolektif olarak oluşturulmuş, inşaat mühendisleri statik hesaplar yaparak barikatları güçlendirmeye çalışılmıştır. Ancak bir yandan Şekil 6.28'de de görüleceği üzere renkli bir görüntü de hakimdir. Bu durum Gezi süreci boyunca birçok yerdeki barikatın savunma aracından çok birer sanat nesnesi haline gelmesinden görülebilir. Bu barikat çözümlemelerini Türkiye'nin en merkezi ve büyük Geçici Otonom Bölgesi'nin (TAZ ya da Temporary Autonomous Zone) yaratıcı bir parçası olarak tanımlamak da mümkündür. Nasıl ki bu bölgeler yeni bir dünya ve mekanın inşaasının birer göstergesi olmak hedefi ile oluşturulmuşlar ise barikatlar da aynı biçimde savunma ve sınır çizmekten çok daha fazlasının göstergeleri idi (Bey, 2009).

Şekil 6.28 : Barikatlarda Kullanılan Gülen Tuğlalar. (Url-19)

Gezi Parkı'na girildikten sonra, Gezi Parkı eylemcilerinin kendiliğinden ama kolektif bir eğilimi olarak mekan çözümlemeleri başlamıştır. Öncelikle ihtiyaç, işgal edilen yerde barınma olduğundan, işgal edilen mekana yerleşmenin aracı olarak çadırlar kurulmaya başlanmıştır. Mülakat sırasında G Gezi sürecinin başında kurulan çadırları şu şekilde tanımlamıştır: *"Sonuçta içeri girildi. İlk figür çadır oldu. (...) Gezi'deki çadır çok sembolik bir şey. Formalite bir sembol de değil. (...) Çadır bir yağmurdan korunma aracı değil yani aslında. Çadır oraya yerleştiğinin göstergesi. 'Burası ben de artık, sen devletsin ama burayı ben artık dizayn ediyorum' demiş oluyorsun. Çadırdan sonra, yani yerleştikten sonra gerisi geliyor."*

Çadırlar ve kurulma süreçleri simgesel dil ve söylem inşaasını da tanımlamaktadır. Gezi sürecinin başlangıcı olan neoliberal planlama süreci karşısında eylemciler çadırlar aracılığı ile karşı söylemlerini ifade etmiştir. İktidarın mekansal yaklaşımı İstanbul'un merkezindeki tek yeşil alanı bir ticaret alanı haline getirmeye çalışan bir planlama iken, çadırlarla beraber ortaya konulan söylem planlamasız, kendiliğinden ve kolektif bir mekan ilişkileri sistematiğidir. Şekil 6.29'te örneklenen performatif mimari strüktürler, yaratıcı yapıları dolayısı ile kentsel çevrenin nasıl örgütlenmesi gerektiğini tanımlamaya çalışan mimari formlar olarak ele alınabilir.

Şekil 6.29 : "Herkes İçin Mimarlık" Tarafından Yekta Köm'ün Koordinatörlüğünde Yapılan Mekansal Analiz Çalışması. (Ertaş, 2013)

Çadırların kurulması mekana yerleşimin ilk önemli göstergesi olmuştur. İlk kurulan çadırlar işgal edilen mekanda sürekliliğin sağlanmasını amaçlayan yapısal özellikler göstermiştir. Ancak ardından geçen 15 günlük süre içinde bu mekansal ilişkilerin göreli olarak kollektif bir sistematiğe kavuştuğu dönemde çadırların yapısı da

değişime uğramış, bu değişen duruma uygun hale gelen yaratıcı strüktürler ortaya çıkmıştır. Birbirlerinden bağımsız birer konut görünümündeki çadırlar, Şekil 6.30'de de ortaya konulduğu üzere yavaş yavaş aralarına konulan kilimler ve yeniden oluşturulan bağlantı strüktürleri ile birbirleri ile birleştirilmiştir. Bu anlamı ile çadır organizasyonundaki bu değişimi mekansal ilişkiler alanı ve bunun toplumsal sistematiğindeki değişim olarak tanımlayabiliriz. Yeni mimari alan yaratıcı strüktürlerle çadırların birleştirildiği bu anda başlamıştır.

Şekil 6.30 : "Herkes İçin Mimarlık" Tarafından Yekta Köm'ün Koordinatörlüğünde Yapılan Mekansal Analiz Çalışması. (Ertaş, 2013)

Çadırların kurulması ile kendini net bir şekilde ortaya koyan bu yeni yerleşim alanı ilk mimari ihtiyaç programını da ortaya çıkartmıştır. Polis müdahaleleri üzerine yaralanan eylemcilerin tedavilerinin sağlanacağı revir, kolektif olarak örgütlenen mutfak, parasız, herkese ihtiyacına göre "satış" yapan devrim marketi, bir kısım belediyelerin desteği ile parkın çevresine yerleştirilen tuvaletler; yaşamsal ihtiyaçları yeni bir toplumsal söylemle inşa eden birer mekansal çözüm olarak ele alınabilir. Şekil 6.31'te yer alan revir fotoğrafı, Gezi Parkı revirlerinden en gelişkin ve geniş kapasiteli olanını göstermektedir. Polis barikatı ile hasta mahremiyetinin sağlandığı görülen bu revir, bir açık hava hastanesi işlevi görmüştür. Görüşmecilerden B bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: *"Burası takas bölgesi. İnsanlar oraya geliyor, bir şey bırakıyor, ihtiyacı olan gidiyor alıyor. Ücretsiz yemek. Yemek yemek için, barınmak için, tedavi olmak için para ödemeye gerek yok. Çünkü sana bir çadır verirler yatarsın, ondan sonra ücretsiz yemek yersin, herkes bir şey getiriyor çünkü takas yerine gidersin bir bisküvi alırsın dürüm alırsın falan, sabah, öğle, akşam aç kalmazsın. Bir de orada revir var. Hastalandığın zaman hemen birisi gelir seni tedavi eder. Toplumda işte aynen böyle olmalı. İnsanların açlık sorunu*

olmamalı, sağlık sorunu olmamalı, güvenlik sorunu olmamalı, barınma sorunu, nerede yatacağım sorunu olmamalı, herkesin bir evi olmalı."

Şekil 6.31: Gezi Parkı Reviri. (Url-20)

Mekanın örgütlenmesindeki bir diğer özgünlük ise profesyonal bir planlamacı çözümü yerine kolektif çözümlemelerin devreye girmesi olarak tanımlanabilir. Şekil 6.32 bu çözümlemelerden biri olan kolektif yemekhaneden bir kareyi göstermektedir. G Gezi sürecindeki mekan örgüsü ve bunun örgütlenmesindeki kolektif planlama sürecini şu şekilde tanımlamıştır: *"Şansımıza orada şantiye olduğu için prefabrikler de vardı. Hemen bir tanesi devrim market oluverdi. Bunu hemen çatışmaların geliştirdiği bir refleksin karşılanması izledi. Avrupa'da yaygındı ama Türkiye protestolarında bunu pek görmüyorduk ama Gezi'ye girilmeden önceki çatışmaların sertliğinin geliştirdiği diğer refleks revir kurgulanması oldu. Nihayetinde inşa sürecinin ikinci sacayağı revir oldu. Meydanı işgal ediyorsun, o zamana kadar yaralıları tedavi etmek için meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin mekanlarını, kuytu köşeyi kullanmışsın ama artık meydan sende, yaralıların var ve olma ihtimali de devam ediyor. Hemen revirler inşa edildi. Bazı kritik noktalara kuruldu. Akabinde örgütler çadırlarını inşa ediyor. Sadece siyasi örgütler değil, üniversite kulüpleri vs.*

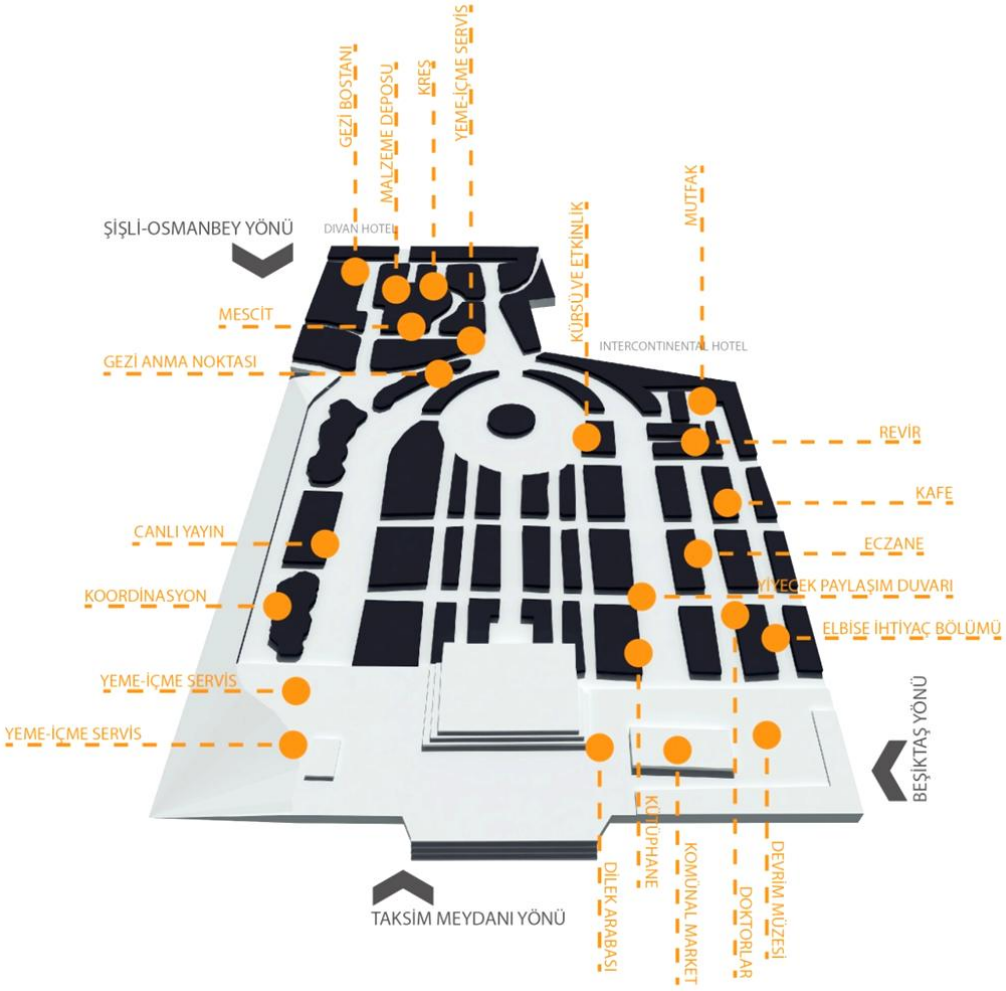
Hemen patır patır çadırcıklar oluştu. Herkes kendini ifade etmek istiyordu. Sonra hızlı bir şekilde film gösterimleri başladı, halay çekenler…"

Şekil 6.32: Gezi Parkı Kolektif Yemekhane. (Url-20)

Gezi Parkı içerisinde oluşturulan mekansal ilişkiler ideolojik ve kültürel farklılıkların aynı mekansal ilişkiler alanında birbirleri ile yaşayabileceğini de ortaya koymuştur. B kendisi tarafından bu süreçte yapılan bir görsel çalışmayı şu şekilde anlatmıştır: "*Şimdi girdik sınırdan dedim. Gittiğim gördüğüm yerlerin 8-10 tane fotoğrafını çektim. Gezi'yi yansıtacak. Mesela BDP'liler vardı orada. Onlar Öcalan bayrakları asmışlar ve halay çekiyorlar. Onların resmini çektim. Burası Kürt bölgesidir dedim. Gezi Cumhuriyeti'nde Kürt özerk bölgesi. Tam onun karşısında bir mescit var. Bizim gençlerin açtığı mescit vardı. Mescidi çektim. Burası da Gezi'nin mescidi, isteyen geliyor burada namaz kılıyor, isteyen tartışıyor. İçlere doğru gittim, burası bir revir, burası kütüphane, burada çevreci gençler yoga yapıyor. Burası LGBT yeri. Burası ulusalcıların yeri, Türk bayrakları, Atatürk resimleri falan var. İşte tam toplumda böyle olacak işte. Bunu göstermeye çalışıyor."* Bu noktada mekansal ilişkileri farklı bir kent kimliğinin simgesel göstergesi olarak ele alabiliriz. Kent birbirleri ile etkileşim halindeki insanların oluşturduğu nispeten geniş bir nüfusa sahip kalıcı bir yer olarak tanımlanabilir (Wirth, 1938). Bu noktada geçici strüktürlerle işgal edilen bir mekanda ortaya çıkan yapısal durum, bu kalıcı yerleşim birimlerine "nasıl bir kent?" sorunsalı çerçevesinde sadece bir öneri olarak değerlendirilmelidir. Kent yaşamının başlangıç döneminde modernist beklentilerin bir ürünü olarak kentin yeni bir üst kentli kimliği oluşturacağı ve diğer alt kimliklerin kapitalizmin bu kentsel gelişimi karşısında yaşam şansı olmadığı düşünülmekteydi. Aradan geçen yüzlerce yıl durumun modernist söylemin ele aldığı kadar kolay olmadığını göstermiştir. Bu gerçeğin ortaya çıkması ile birlikte, kent kimliği kapitalizmin kendiliğinden ürettiği

bir sonuç olmaktan ziyade baskı mekanizmaları aracılığı ile alt kimliklerin ezildiği bir sistematiğin doğmasına neden olmuştur. Gezi Eylemlerinde ortaya çıkan tablo ise yeni bir kent söyleminin farklılıklarla bir arada yaşayan mekansal ilişkilerin söylemsel bir göstergesi olmuştur. Bir kent değildir, ancak kentin nasıl olması gerektiğini tüm kente gösteren bir propaganda aracına dönüşmüştür. Gezi Parkı'nın eylemcilerle işgal edildiği dönemde yeniden örgütlenmiş, işlevlendirilmiştir. Park'ın 2013 Haziran ayında kazandığı ek işlevler, bu işlevleri karşılayan mekan çözümlemeleri ve Park içerisindeki konumlanışları 6.33'ta yer alan haritada gösterilmiştir.

Şekil 6.33: Taksim Gezi Parkı: Ne, Nerede?

Çadırlar, revir, mutfak, tuvaletler gibi ihtiyaca yönelik çözümlemeleri, yeni bir toplum tahayyülünün mekan üzerinden ifadesi olarak yorumlanabilecek Şekil 6.34 ve 6.35'te fotoğrafları görülebilecek kütüphane, tarım alanı, fotoğrafı görülebilecek

çocuk parkı gibi çözümlemeler izlemiştir. 15 gün içerisinde ortaya çıkan bu yaratıcı mekansal pratikleri Lefebvre'nin temsil mekanı ya da Soja'nın üçüncü mekanı olarak tanımlanabilir. Bu kısa sürede ortaya çıkan mekansal ilişkilerin örgütlenme süreci ve oluşturduğu söylem, süregelen gündelik yaşam pratiklerinin bir tersten yansımasıdır.

Şekil 6.34 : Çocuk Parkı, Kütüphanesi ve Gezi Eylemleri Süresince Çocuklara Yönelik Yapılan Etkinliklerden Birisi.

Şekil 6.35 : Gezi Bostanı. (Url-20)

Sürece dair doğrudan deneyim sahibi olan G görüşme sırasında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *"Kütüphaneciler vardı meslekten. 'Kütüphane kuralım' dediler. İki büyük açıkhava kütüphanesi kuruldu. Bir çağrı yapıldı. O dönemin en önemli özelliği, yapılan tüm çağrıların yanıt bulmasıydı. Yüz battaniye lazım diyorsun, bin battaniye geliyor. Ne lazımsa yazıyorsun karşılık buluyor. 'Kitap takası' dendi, para geçmiyor ya… 'Evinizdeki fazlalık kitaplarınızı getirin' dendi. İlk başta kendi kitaplarımızla başlattığımız bir yer standıydı, 40-50 kitap vardı ama insanlar koli ile*

kitap getirdi. Sırt çantaları kitap doluydu." Şekil 6.36'ta başlangıçta 40-50 kitapla ve kendiliğinden başlayan kütüphane oluşturma çabasının nasıl etkili bir sonuç ürettiği görülmektedir.

Şekil 6.36 : Gezi Parkı Kolektif Kütüphane. (Url-21)

Bu süreçte insanlar sokaklara evi gibi davranmaya başlayarak, kolektif temizlik eylemleri ile yeni bir çevre ahlakının inşasına soyunmuştur. Şekil 6.37'da fotoğrafı görülebilecek olan bu durum Gezi Parkı sürecinin mekansal dışavurumunun anlamlı bir göstergesi olarak kabul edilmelidir. Gezi Parkı eylemlerine katılan herkesin gündelik yaşamlarında pratik tutumları ile bütünleşmiş öncel bir çevresel duyarlılığı olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Burada aslında mekanın ele geçirilmesi ile birlikte gelişen bir aidiyet duygusu olduğu iddia edilebilir. Sonuç olarak mekanın yeniden üretimi ile birlikte ortaya konulan yeni yaşam projesi çevresel duyarlılığı da kapsamaktadır.

Şekil 6.37 : Taksim Gezi Parkı ve Çevresini Temizleyen Eylemciler. (Url-20)

Mülakat yaptığım kişilerden G, Park'taki temizlik organizasyonunu şu şekilde anlattı: *"Temizlik organizasyonu mükemmel yapıldı. Sabah kalkılıyor, saat 06.00'da 07.00'de temizlik görevlileri başlıyor ve sonra çöpler elele çöp kamyonuna taşındı. Bunun için zincirler kuruldu. En önemli sorun ve en geç çözülen tuvalet sorunu idi. Bir süre sonra portatif tuvalet kabinleri geldi ama yetmedi. Çevre otellerden yardım alındı. Portatif tuvaletler yetmedi. Çünkü Gezi'nin kendi kitlesinin belki 10 katı kadarı günlük ziyaretçisi vardı. Turizm merkezi gibiydi."*

Milyonların katıldığı ve bir anlamda gurur duydukları bir direniş sürecinin, "çapulcu" gibi ifadelerle küçümsenmesi ve ana akım medya yoluyla "gerçeğin" yansıtılmasının önüne geçilmesi medya kuruluşlarını da eylemlerin hedefi haline getirmiştir. Şekil 6.38'de NTV'ye karşı düzenlenen bir protesto gösterisinin fotoğrafı yer almaktadır. NTV, Gezi direnişinin başladığı günlerde gösterdiği Penguen belgeseli ile, Penguen medyası kavramsallaştırmasının kaynağı olduğu gibi, penguenler de direnişin başka bir simgesine dönüşmüştür.

Şekil 6.38 : NTV'nin Penguen Yayınlarına Karşı Protestolar. (Url-20)

Bu durum Gezi Parkı içerisinde yeni bir mekansal organizasyon olarak Çapul TV'nin doğmasına neden olmuştur. Eylemcilerin söylemlerini ve taleplerini ifade etmesi hedefi ile oluşturulan bu televizyonculuk deneyimi, yaygın olarak kullanılan sosyal medya ile birlikte Gezi eylemlerinin sesi olmuştur. Şekil 6.39'de Çapul TV'nin Gezi Parkı içerisinde yer alan stüdyosu görülmektedir. Bu stüdyo, yıllardır Gezi Parkı'nda yer alan bir kafenin, Park'ın işgali ile beraber bu kafenin de el değiştirmesi sonucu, bu kafenin içerisinde örgütlenmiştir.

Şekil 6.39: Gezi Parkı Canlı Yayın Süreci: Çapul Televizyonu. (Url-20)

Feminist kadınların, gündelik yaşam pratikleri içerisindeki baskın ataerkil alışkanlıklara ve eril dile karşı mücadelesi de Şekil 6.40'te bir örneğinin yer aldığı üzere Gezi Parkı'nda görünür müdahalelerden birisi olarak kabul edilmelidir. Kadın aşağılaması, erillik içeren duvar yazılarının silinmesi, Park içi işbölümünde cinsiyete dayalı iş bölümünün reddedilmesi gibi örnekler bu anlamda en öne çıkan ve ilk akla gelenler olarak sıralanabilir. Mülakatlar kapsamında görüştüğüm feminist aktivist H Gezi Parkı'nda feminist kadınların deneyimini şu şekilde anlatmıştır: *"Burada feministlerin varlığının bu işbölümünde eşitlikçi bir baskı unsuru olduğunu düşünüyorum. Komünde "bayana ihtiyaç var" diye çağrı yapıldığında "bayan değil, kadın!" demek, "bu iş için kadın olmak gerekmiyor, git bir erkek çağır o da yapabilir" demek önemli. Kimi zaman bazı iş bölümlerini boykot etmek. Bunlar hep feminizmin kadınlarda yarattığı dönüşüme zorlayıcı baskılar. Böylece kadınlar mutfağa tıkılmadı, barikatlarda da yer aldı. Yine de toplumsal cinsiyet rollerinde*

belirgin bir değişiklik oldu mu? Bence olmadı ama zorlayıcı ve dönüştürücü anlar yaşandı. Bunlar eminim herkesin belleğinde bir tutam kalmıştır. Gece 5.00'te sokakta korkusuzca yürüyen kadınlar olabilmek genç bir kadın için özgürleşmeye açılan bir kapıdır. 'Bu şehir erkekler kadar benim de şehrim' diyebilmek, AKM'nin çatısından şehri izlemek, ağaçlara dokunmak, toprakla tekrar buluşmak, hayır demek, evet demek kadınlar için bir meydan okumadır. Kadın hep belirlenen bir varlıkken, Gezi direnişinde özgün ve iradesi olan, irade koyan bağımsız bir bireydi. Küfür eden bir erkeğe "Küfür etme" demek, karşındaki erkekten "Özür dilerim ama ne diyeceğimi bilmiyorum. Ne demeliyim" cümlesini duymak bir andır ama belki de bir dönüşümün başlangıcıdır. Hayat kendinden farklı olanla karşılaşma ile değişir. Karşılaştık, buluştuk, dövüştük ve hatta öpüşüp koklaştık, kimi zaman korktuk, kaygılandık. İnsan olduğumuzu hissettik."

Şekil 6.40 : Feminist Kadınlar Gezi Parkı'nda Küfürlü Sloganlara ve Tacize Karşı Bilgilendirme Çalışması Yapıyor. (Url-20)

6.5.3 Pratiğin öznelerinin Taksim Gezi Parkı eylemlerine bakışı

Çalışma kapsamında görüşmecilerin Taksim Meydanı/Gezi Parkı'na yönelik devlet müdahalesinin anlamına ilişkin ifadeleri mekan ve toplumsal alan arasındaki ilişkinin söze dökülmüş birer örneği olarak ele alınmalıdır. Görüşülen kişiler yaşam alanlarına

müdahaleye tepki gösterdiklerini dile getirmektedir. Kimileri için bu özgürlük alanlarını daraltan baskı politikaları, kimileri için modernist yaşam tarzının karşıtı olarak sunulan İslami / muhafazakar yaşam tarzı, kimileri için salt AKP'nin siyasal İslam savunusuna karşı bir duruş anlamına gelmektedir. Ancak burada önemli olan meydan ve parkın insanların "saldırı altında" hissetmelerine yol açan bütün bu imgelere sahip olmasıdır. AKM'si ile, heykeli ile, kürsü işlevinin temel parçası olan eylem tarihi ile bu böyledir ve bu alandaki bir müdahale, içki yasağı, kürtaj yasağı gibi yasaklarla birleştiğinde bir şekliyle savunma / sahip çıkma duygusunu harekete geçirmiştir. Mülakatlar sırasında genellikle görüşmecilerin, içki yasağı, üç çocuk, kürtaj yasağı gibi başlıkları sıraladıktan sonra, Taksim'de tüm eylemlerin yasaklanmasından söz ettikleri ancak birçoğunun Gezi Parkı ile başlayan süreçteki duygu durumlarını "nefessiz kalmak" olarak niteledikleri görülmüştür. Bu niteleme, kapanan kentsel mekanların toplumsal hayat ve bireyler üzerindeki etkisinin anlaşılır olması açısından özellikle önem taşımaktadır. Kanımca "nefessiz kalmak" nitelemesi, mekan üzerinden etkisi artan baskı karşısında toplumsal ruh halini ifade etmek için oldukça önemli bir nitelemedir. Mekanın ele geçirilmesi ve yeniden örgütlenmesi de tam olarak "sistemin nefesini kesme" ve "nefes alma halini kurumsallaştırma" çabası olarak yorumlanabilir. Yıllardır Beyoğlu'nun gerek ikamet anlamında, gerekse işletmeci sıfatıyla aktif kullanıcısı olan D'nin Taksim'de kapanan mekanları anlatırken tarif ettiği kontrol noktaları da nefessizlik nitelemesinin ve daha başka bir ifadeyle iktidarın gözünün bir özeti olarak kabul edilebilir.

Aynı şekilde yukarıda da değinildiği üzere, hafızanın önemi de bu görüşmelerde açığa çıkmıştır. Söz konusu olan sadece meydanın toplumsal olarak taşıdığı sembolik anlamı değildir. Zira Taksim Meydanı'nın özellikle 1 Mayıs 1977 üzerinden sahip olduğu o sembolik anlam, 3 yıl boyunca 1 Mayıslar'da insanların devletin şiddet aygıtı karşısında Meydan'a girmekte ısrarı ve izin verildikten sonra ise dünya genelinde Küba'dan sonra en kitlesel 1 Mayıs kutlamalarının düzenlenmesi gibi bir sonuçla kendini dışavurmuştur. Görüşmeler, sembolik anlamın yanı sıra, sembolik hafıza fragmanları olduğunu da ortaya komuştur. K'nın İnci Pastanesi, Emek Sineması ve Atatürk Kültür Merkezi üzerinden yaptığı anlatım bu noktada genel bir duygu durumunun özeti olarak ele alınabilir. Zira K kişisel tepkisini ifade ederken "bütün anılarının ele geçirilmek istenmesi" üzerinde durmuştur. Aynı şekilde L ise, Beyoğlu'nda daha önce kurduğu ilişkilerle güncel ilişkilerin karşılaştırmasını

yaparak, yabancılaşmaya yönelik tepkisini anlatmıştır. Bu anlamda kent merkezinin kolektif simgesel anlamı kadar, kolektif hafızanın yani anıların da Haziran 2013 açısından harekete geçirici bir etkisi olduğu açıktır.

Tez çalışması sırasında gerçekleştirilen görüşmelerin en şaşırtıcı yanı, görüşmecilerin Gezi Parkı'nın ele geçirilmesinden sonra oluşan mekan örgütlenmeleri konusundaki yorumları olmuştur. Aktif olarak kent mücadelesinin içerisinden gelenler de dahil bütün görüşmeciler, bu soruyu yanıtlarken öncelikle duraksamıştır. Görüşmelerin derinleşmesi sonucunda, mekan örgütlenmelerinin aslında tamamen kendiliğinden bir şekilde ortaya çıktığı ve soru karşısındaki duraksamanın da bu nedenden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Tartışma ve görüşmelerin bütününden aslında Gezi Parkı'nda plansız bir planlama olduğu ve başlangıçta ele geçirilen mekana (çadır, revir, yemek) temel ihtiyaçların karşılanacağı çözümlemelerle yerleşme kaygısının ağır bastığı tespitine ulaşılmıştır. Ancak akabinde gelişen biçimler, tam olarak siyasal alanın mekan tasarrufları ile şekillendirdiği yaşam alanı kurgularına karşı üretilen direniş mekanları olarak kendiliğinden türemiştir. B bu ilişkiyi, barınma sorununun, açlığın, sınırların ortadan kaldırılması yönüyle ifade etmiştir. Bu anlatımdan mekanın ele alınış biçiminin sosyal politikaya dair sorunlar ile sıkı sıkıya bağlı olduğu çıkartılabilir. Ancak iki görüşmecinin kişisel yaşam deneyimlerini aktarırken verdiği örnek, mekanın "özgürleştirici" tarzda yeniden örgütlenmesinin yaşamı dönüştürücü etkisini iktisadi veya siyasi parametrelerden bağımsız ifade etmeleri açısından özel olarak önemlidir: Tıp doktoru olan A'nın mesleğini ilk defa gerçekten ifa ettiği, performans baskısı olmadan, güven içinde çalıştığını vurgulaması ile H'nin bir kadın olarak kendini güvende hissetmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden düzenlenmesinin ilk adımlarının atıldığına ilişkin gözlemi tipik birer örnek olarak ele alınabilir.

Neredeyse tüm görüşmecilerin mekanın yeniden örgütlenmesi kadar, mekana dair kurulan "yeni kuralların" başında sayılan "para geçmeme" durumuna atıf yapmaları da üzerinden atlanılmaması gereken bir noktadır. Para geçmemesine rağmen hırsızlık ya da belirgin suistimallerin yaşanmaması insanların toplumsal ilişkilerde neoliberalizmle birlikte belirgin olarak hissettikleri yabancılaşma ve güvensizlik hissinin onarılması sonucunu doğurmuştur. İnsanların hırsızlık yapmaması, biriktirmemesi, kendine saklamaması görüşmelerde önemli birer vurgu noktasıdır. Bu hali ile daha geniş ve farklı bir çalışma kapsamında alım gücünün ortadan

kalkması ve bu anlamda insanları bir mekandaki ilişkilerde eşitlemesinin, bugün günlük yaşamı önemli ölçüde şekillendiren "insan doğasına" dair kabullerin tartışılması için de önemli bir başlık olduğu ileri sürülebilir.

Gezi Parkı'ndaki mekansal çözümlemelerin ve daha genel ifadesi ile mekanın ele geçirilmesinin diğer bir önemli yanı ise; bugüne kadar baskın olan tüm mekan kurgularına karşıt bir görüntünün ortaya çıktığı gerçeğidir. Yıllarca toplulukların istemleri ya da arz-talep eğrileri üzerinden şekillenen mekan kurguları, bireysel-özel alan, korunaklı ve güvenlikli siteler, minimum iletişim gibi profillere göre şekillenirken Gezi Parkı'ndaki kurgular elbette direnişin özgün koşulları ile de birlikte tam ters yönden şekillenmiştir. Elbette geçici bir mekan örgütlenmesi üzerinden kitlelerin eğilimleri üzerine bir tartışma yapmak doğru olmayacaktır. Ancak tüm görüşmecilerin, ilgili mekansal düzenlemenin kendisinde bıraktığı hissi sadece özgürlük ve mutluluk kavramları ile açıklaması da üzerinden atlanamayacak bir veridir.

Çalışmanın sonuç aşamasında Gezi Parkı'ndaki mekansal örgütlenmenin bütün bu tartışmalardan daha önemli olduğu iddia edilebilecek yanının ise farklılıkları bir araya getiren yanı olduğu ileri sürülebilir. Basında genelde Halkın Demokrasi Partisi'nden bir genç erkekle, Türk bayrağı taşıyan bir genç kadının elele koşarken fotoğrafı yer almıştır. Ancak Gezi Parkı yaşam tarzı farklılığı, yaş farklılığı, cinsel tercih farklılığı, cinsiyet farklılığı gibi daha birçok farklılığı içermiştir. Görüşmecilerin tamamı, kendi önemsedikleri yanı öne çıkartarak bu birlikte olma haline dikkat çekmiştir. Şekil 6.41 ise bu önermeyle uyumlu fotoğrafların kolajından oluşmaktadır. Fotoğraflarda iktidarın tahakkümü karşısında geliştirilmiş yaratıcı direniş pratikleri rahatlıkla görülebilmektedir. Alt kültürel kimliklerin yansıması olan karşıtlıkların bir arada aynı mekanda, özgür ve mutlu bir biçimde yaşayabilmeleri, tam da mekanın bu karşıtlıkları kapsayacak bir biçimde örgütlenmesi ile ilişkilidir. Gezi eylemlerinden yansıyan şekildeki fotoğraflar, eylemler süresince ortaya çıkan özgürlüğün ve bir arada yaşam pratiğinin nasıl bir mutluluk ve sevgi ürettiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Temsil mekan olarak onbeş gün süreyle işgal edilen Taksim Meydanı'nın ve Gezi Parkı'nın farklılıklarla bir arada yaşam pratiğini ortaya koyan örnekler olarak ele alınabilir. İşte bu nedenle Gezi Parkı tam da farklılıkların kentine giden yolda, küçük bir mekansal deneyim olarak ele alınabilir.

Şekil 6.41 : Gezi Eylemlerinden Kareler:"Şiir Sokaktadır!". (Url-22)

7. SONUÇ: YENİ BİR KENTSEL MEKANIN GÖSTERGESİ OLARAK TAKSİM GEZİ PARKI EYLEMLERİ

Her toplumsal süreç mekana içkin göstergelere sahiptir. Mekana karakterini veren ve onunla yeniden karakter kazanan bu toplumsal ilişkiler sayesinde mekansal ilişkileri analiz edebiliriz. Bu noktada kentsel ölçekteki toplumsal söylem ve çatışmaların mekansal izdüşümünü nasıl ele almalı ve okumalıyız? Tez çalışması kapsamında bir sosyal ve toplumsal olay olarak Taksim Gezi Parkı eylemi bu okuma için oldukça fazla analiz nesnesi sunmaktadır.

Çalışma boyunca hedeflenen, kentsel alandaki çatışmada iktidara ve çeşitli toplumsal gruplara dair mekansal dilin analizidir. İktidar nasıl bir mekansal dil oluşturmaktadır, bunun sosyal, mekansal ve toplumsal boyutları nelerdir? Bu dilin karşısında gelişen toplumsal pratiğin nasıl bir mekan algısı bulunmaktadır? Oluşturduğu karşı söylem mekansal boyutları ile nasıl tanımlanabilir? Buradaki söylem analizleri iki farklı kent tahayyülünün çatışmasını ifade eder. Bir tarafta soyutlamalar aracılığı ile mekanı homojen kılmayı hedefleyen iktidara dair mekansal dil ve pratik, diğer tarafta ise toplumsal yaşamın farklı renklerini içerisinde barındıran bir mekan, kolektif ve demokratik bir kentsel dil. Çatışma; güncel olarak bu iki önermenin çatışmasıdır.

Taksim Meydanı kentsel konumu, dil oluşturma sürecindeki simgesel anlamı ve doğal karakteri gereği bu karşıt söylemlerin bir çatışma alanı durumundaydı. Tarihsel olarak meydanın oluşum ve gelişim süreçleri hep bu simgesel dilin inşa örnekleri ile doludur. Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber meydanın cumhuriyetin simgesel öğeleri ile kendini göstermesi, muhafazakar ve islamcı iktidarların meydanı islami devlet kimliğine uygun bir formda yeniden örgütleme çabası, toplumsal muhalefetin her gelişim sürecinde meydanın zapt edilecek bir mekan olması bu simgesel önemin örnekleri olarak tanımlanabilir. Çalışma içerisinde üzerinde özel olarak durulan ve bir anlamda Gezi Parkı eylemlerinin de tetikleyeni olduğu iddia edilebilecek Topçu Kışlası projesi de bu simgesel inşa çabalarından biri olarak okunabilir. Çoktan yerlebir olmuş bir tarihsel yapının yoktan var edilerek, alışveriş merkezi olarak işlevlendirilmek istenmesi, üstelik bu inşaatın Taksim Meydanı gibi aslen toplumun

farklı kesimleri için demokratik bir kürsü niteliği taşıyan bir Meydan'a hakim olacak bir konumda gerçekleşmesinin planlanması, aslen neoliberal kent müdahalesinin bir özeti olarak ele alınabilir.

Kentsel toplumsal mücadeleler açısından çok yönlü sembolik anlam taşıyan mekanın 2013 Haziran'ına kadar Taksim Meydanı olduğu söylenebilir. Gezi Parkı'nın ise bu tarihe kadar asli anlamı zaten Taksim Meydanı'na bitişik olmasından, ya da başka bir ifadeyle aslında meydanın bir eklentisi olmasından ileri gelmiştir. Gezi Parkı, birçok insanca 2013 Haziran'ı öncesinde yoğun olarak kullanılan bir alan dahi değildir. Ancak Taksim Meydanı'nı niteliğini belirleyen bir parçadır. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere Gezi Parkı'nın simgeselliği üzerine bu aynı tartışma güncel olarak yürütülecek olursa, artık bu önermenin hiçbir geçerliliği olmayacaktır. Zira 2013 Haziran'ı ile birlikte artık Gezi Parkı'na dair, Meydan'dan bağımsız, toplumsal bir hafıza inşa edilmiştir. Bu nedenle artık Taksim Meydanı kadar Gezi Parkı da sembolik anlamlarla yüklü bir mekanı ifade etmektedir.

Gezi Parkı eylemleri kamusal alan üzerinde yaşanan çatışmanın yıllardır görülmemiş sertlik ve netlikte yaşandığı bir örnek olarak üzerinde yoğunlaşmayı fazlasıyla hak etmektedir. Gezi Eylemleri öncesinde muhafazakar öğelerle bir ticaret merkezi haline getirilmek istenilen mega kent İstanbul'un merkezindeki görüntü hedeflenen dönüşümle her yönü ile çelişmekteydi. Kentin bir bütün olarak ticaret nesnesi, yeniden üretilebilir bir meta olarak tanımlandığı bir sistematikte; Taksim'in sınıfsal ve kültürel farklılıklara bu kadar açık bir biçimde kendi varlığını sürdürmesi önemli bir çelişkiyi ifade ediyordu. İşte tam da bu çelişkiyi çözmek, kent merkezini yeniden tanımlamak için daha öncesinde görülmemiş yaygınlıkta bir iktidar müdahalesi başladı. Ancak hesaplanamayan şey bu hoyratça müdahaleler karşısında toplumsal alanın kendi mevcut sınırlarının dışına çıkma ihtimaliydi. Toplumsal alanın zaman zaman *"münasebetsiz bir biçimde şirazesinden çıkma huyu vardır"* (Harvey, 2013). Gezi eylemleri sürecinde bir yönü ile yaşanan bu olmuştur.

Gezi eylemleri çok yönlü bir biçimde iktidarın mekansal söylem ve pratiğine bir karşı duruşu ifade etmektedir. Taksim Gezi Parkı Eylemleri ve 15 günlük işgal pratiği; iktidarın mekanı soyutlayan hoyratça müdahaleleri karşısında yeni bir kent ve yaşam nasıl örgütlenebilir sorusuna zaman zaman kendiğinden ancak her durumda kollektif bir yanıt anlamına gelmektedir. Bu anlamı ile Taksim Gezi Parkı

eylemlerini, onun işgal pratiği sayesinde tek başına bir protesto biçiminde ele almak olanaksızdır.

Gezi Parkı eylemleri aracılığı ile ortaya çıkan mekansal ve sosyal ilişkiler Park'ın kamusal niteliğini güçlendirmiştir. Gezi Parkı eylemleri süresince Park yaratıcı pratiklerin bulusma noktası olarak kullanılmıştır. Geçici bir yerleşme alanı olarak Gezi Parkı soylulaştırma pratiklerine, soyut mekan oluşturma çabalarına karşı; alternatif, çok sesli ve renkli, yaratıcı bir mekan oluşturma partiğinin izlerini taşımaktadır. Geçici bir yerlesim bölgesi halini alan Gezi Parkı'nda; bostan, kütüphane, fazla ürünlerin paylasıldıgı mekanlar, dilek ağaçları, geçici müze vb.oluşturularak genel kullanım pratiklerinin dışında yaratıcı pratiklere olanak sağlayan mekan örgüleri inşa edilmistir. Bu geçici yaratıcı mekansal pratikler aracılığı ile Gezi Parkı'nın kullanıcıların bellegindeki kamusal anlamı güçlenmis, öte yandan ise yaratıcı mekan örgüleri aracılıgı ile kamusal mekanın özellikleri çesitlenmistir. Bu eylemlerden sonrasında Gezi Parkı'nın daha yoğun kullanılıyor olması durumu bu dönüsümün bir göstergesi olarak ele alınabilir.

Gezi Parkı eylemlerini iki karşıt eğilimin çatışma noktası içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. İktidarın Parkı içeren alanda yapmayı hedeflediği dönüşüm ile Gezi Parkı eylemleri sırasında ortaya çıkan durumu karşılıklı hedefleri ve pratiği üzerinden analiz ettiğimizde iktidar merkezli bir soyut mekan projesine, toplumsal bir temsil mekan örgütlenmesi ile karşı durulduğunu ileri sürebiliriz. Bu durum Gezi Parkı ve çevresindeki gündelik yaşam pratiklerini etkilediği gibi kent hakkı merkezli kentlerin çoğulcu ve demokratik dönüşümünün de yolunu açmıştır. Gezi Parkı'nda devam eden gündelik yaşam pratikleri üzerinden Gezi eylemleri sürecinde ortaya çıkan mekansal ilişkiler ile Topçu Kışlası Projesi temsil mekan ve mekan temsili arasındaki açı farkı, toplumsal alandaki temel bir çatışmanın kentin bu en önemli merkezindeki bir izdüşümü olarak ele alınabilir. Ekler bölümünde yer alan Şekil A.5'te, mekan temsili ve temsil mekan pratiklerinin Gezi Parkı üzerinden yaşadığı çatışmada öne çıkan noktalar analiz edilmiştir.

Eylemler yeni bir kent sorusuna tüm boyutları ile yanıt verme çabasında değildir. Mekansal ilişkiler alanında ortaya çıkan deneyim Gezi Parkı eylemlerinde çadırların hangi strüktürlerle birleştirildiği, ya da revir, mutfak, tuvaletler gibi sosyal donatılara Gezi Parkı eylemleri deneyimi üzerinden bir model oluşturma kaygısı değildir. Her

eylemsel süreç gibi Gezi eylemleri de kendi özgünlüğü ile oluşmuştur ve mekansal bir işgal pratiği olarak kendi biçimlerini yaratmıştır.

Taksim Gezi Parkı eylemlerinin temel mekansal önermesi nedir? Bu soru aynı zamanda Gezi eylemleri ile bugün arasında kurulabilecek bağın da çerçevesini çizecektir. Gezi eylemlerinin temel mekansal önermesi onun yöntemidir, pratiği ise bir denemeler bütünüdür. Bu yalın ifade onu köşeli bir biçim olmaktan çıkartmakta, ancak önemini bir an olsun hafifletmemektedir.

Yöntemsel alanda ortaya çıkardığı sonuçları karşı yöntemin yapısı üzerinden analiz edebiliriz. İktidar mekansal organizasyonu katılımcı ve demokratik bir dürtü ile ele almamaktadır. Hedefleri ile tutarlı bir biçimde baskı altına alınmış bir toplumsal durumun mekansal organizasyonunu -ki bu durumu derinleştirecek bir biçimde- oluşturma kaygısındadır. Taksim Gezi Parkı eylemlerinin yöntemi ise katılımcı bir üretim sürecidir. Bu yöntem aracılığı ile renkli ve yaratıcı biçimler ortaya çıkmış, toplumsal renkler üretim sürecine tüm boyutları ile yansımıştır.

Katı planlamacı iktidar yaklaşımı karşısında eylemlerin ortaya çıkarttığı yöntem kendiliğinden ve alaycı bir mekan organizasyonudur. Bu duruma barikatların yapısı üzerine tartışmadan örnek verebiliriz. İktidarın kolluk saldırısının en yoğun olduğu bir anda barikat taşlarına gülen yüzler çizmek ancak bu alaycılıkla mümkün olabilir. Zira orada barikatlar daha önce de ifade ettiğimiz gibi birer savunma yapısı değil yeni ve yaratıcı bir kimliğin ifadeleri durumundadırlar.

Taksim Gezi Parkı eylemleri, yabancılaşma karşısında kişiselleştirme çabalarını ifade eder. Mekanın soğuk ve soyut iktidar yüzü karşısında yaratıcı ve eğlenceli biçimlerin temsilcisi olma iddiasındadır. Rengarenk sarmalanan mekanlar, polis araçlarından oluşturulan kütüphaneler ve dilek ağaçları ile bu yeni mekansal ve toplumsal ilişkiler alanında grinin herhangi bir tonunu bulmak olanaksızdır. Herşey artık yeni bir kimliğe bürünmüş, yeniden adlandırmayı haketmiş durumdadır.

Bu sürecin yöntemsel planda bugün üzerine tartışmayı hak eden en önemli özelliği ise onun kolektif yapısıdır. Mekansal organizasyonda yavaş yavaş inşa edilen bu kolektif alan kütüphaneden, çocuk parkına, bostan çalışmasından, yayın faaliyetine kadar onlarca alanın yaratıcı bir biçimde organizasyonunu sağlamıştır. Bugün bu noktayı tartışmak yeni bir kent ve mekan ilişkileri açısından özel bir önem taşımaktadır. Zira kentsel yaşamda çokça karşılaşılan mekan temsillerinin

karşısındaki çocuksu ve yaratıcı temsil mekan ilişkilerinin ortaya çıkması ancak bu kollektif üretim süreci ile mümkün olabilmiştir.

Mülakatlar sırasında çokça sözü edilen farklılıklar ile birarada yaşama pratiği ise belki de yeni kentsel ve mekansal ilişkilerin belirleyicisi olmak durumundadır. Yaşadığımız konut sistemlerinde içimize kapanılan, güvenlik paradigmaları ve tüketim alışkanlıklarının belirleyiciliğinde sürüklenilen yaşam pratiği karşısında farklılıklarımızı bir zenginlik alanı olarak gören, bununla birlikte bir yaşam özlemini ifade eden pratiğin farklı bir kentsel ve mekansal söylemin önemi her geçen gün daha belirleyici hale gelmektedir.

Gezi Parkı eylemlerinin mekansal söyleminin sınırları olduğu açıktır. Bu tür bir sınırın varlığını kabul etmek yukarıda da ifade edildiği üzere gerek eylemsel sürecin, gerekse bu süreçte açığa çıkan mekansal önermenin önemini hafifletmeyecektir. Aksine daha fazlasını beklemek yapısal olarak Gezi eylemlerinin kaldıramayacağı bir durum olacaktır. Zira Gezi Parkı eylemleri bütünsel bir toplumsal sistem önermesi sunmamaktadır. Bu sürecin katılımcıları başından beri geçici bir mekansal ve toplumsal sürecin içerisinde olduklarının da bilincindeydi. Bu nedenle, Taksim Gezi Eylemlerini sınırları olan bir eylemsel süreç olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Yeni bir kent inşaası bu eylemsel sürecin sınırlarını ve kendiliğinden yapısını oldukça aşan bir kapsama sahiptir. Kentsel alanda taktiksel söylemler üzerinden şekillenen bir kamusal alan savunma pratiği kendiliğinden yapısı nedeniyle en fazla bu kadarını gerçekleştirebilir. O nedenle eylemler yeni bir kent inşaası değil onun söylemsel ve yöntemsel bir örneğinini oluşturmuştur.

Bu süreçte, Gezi Parkı, Taksim Meydanı ve hatta bir anlamda İstiklal Caddesi 2 hafta kadar eylemcilerin denetimine geçmiştir. Ancak bu el değiştirmenin sonsuza kadar sürmeyeceğini katılımcılar başından beri bilmektedir.

Bugün Türkiye'de kentsel duyarlılık geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde gelişme yaşamıştır. Yanı sıra toplumsal muhalefet artık kent hakkı üzerinden söylem inşa etmeye başlamış, çevre, doğa, kentsel ilişkiler gibi birçok başlık daha geniş kesimlerce tartışılır hale gelmiştir. Kuzey Ormanları Savunması, Fatsa-Ünye Doğa Koruma Platformu gibi birçok kolektif direnç örgütlenmeleri oluşturulmuştur. Toplumsal muhalefet açısından yaşanan bu söylemsel genişlemenin Taksim Gezi Parkı eylemleri ile doğrudan bir ilişkisi olduğu açıktır. Ancak Taksim Gezi Parkı

eylemlerinin toplumsal muhalefete etkisi elbette sadece en geniş anlamı ile kent hakkının bir muhalefet söylemi olarak kabulü sınırında olmamıştır. Aynı zamanda bu eylemler sürecinde açığa çıkan özne olma isteği, karar alma biçimleri, mekan üzerinde kendini hissettiren çeşitlilik ve yapısal özellikler gibi birçok başlık muhalefet etme biçimlerini de belirleyerek, işgal evlerinden forumlara uzanan geniş bir özsel dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Tam da bu yüzden bugün Taksim Gezi Parkı eylemlerinin oluşturduğu duyarlılığın, onun yöntemsel çerçevesinin ve pratik çözümlerinin birey ve toplulukların kentle kurduğu ilişkinin yeniden düzenlenmesinde önemli bir payı olduğundan kuşku duymamak gerekmektedir. Aksi halde Taksim Gezi Parkı süreci sonrasında gelişen Oruç Baba Parkı direnişi, Validebağ Korusu için verilen mücadele gibi örnekleri açıklamak mümkün olmayacaktır. Ancak bu sınırı aşan bir mekansal söylem, ancak bütünlüklü bir toplumsal önerme ile mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, Taksim Gezi Parkı eylemleri yeni bir kentsel mekan özlemini ve bu kentsel mekana ilişkin göstergeleri içermektedir. Bugün için bu göstergeler yeninin kendisi değildir. Bu göstergelerin analizi ile başlayan ve devam edecek süreç, nasıl bir kent ve toplumsal ilişkiler sorularının yanıtlarını aramaktadır. Taksim Gezi Parkı eylemleri ise bu arayışa yöntemsel bir katkı, geçici ama büyük bir örneklem çabasıdır.

KAYNAKLAR

Althusser, L. (2003)**.** *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları,* İthaki Yayınları, İstanbul

Avar, A. A. (2009)**.** *Lefebvre'nin Üçlü - Algılanan, Tasarlanan Ve Yaşanan Mekan-Diyalektiği, Ankara Mimarlar Odası Yayınları*, Süreli Yayın, Ankara

Bachelard G. (1996). *Mekanın Poetikası,* Kesit Yayınları, İstanbul

Bal, E. (2011)**.** *Türkiye'de 2000 Sonrası Neoliberal Politikalar Çerçevesinde İmar Mevzuatındaki Değişimler Ve Yeni Kentleşme Pratikleri: İstanbul Örneği.* DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, http://www.insanokur.org/?p=37367#sthash.f78ybYZl.dpuf, 02 Ocak 2015

Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu,* Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Bentham, J. (2008). *Panoptikon: Gözün İktidarı*, Su Yayınları, İstanbul

Bey, H. (2009). *T.A.Z: Geçici Otonom Bölge,Ontolojik Anarşi,Şiirsel Terörizm,* Altıkırkbeş Yayınları, İstanbul

Bulduruç, S., Y. (2008). *Panoptik Mekanda Zaman: Tahakküm Ve Direniş, Sınırda Süreli Yayın, No: 12,* Kasım, İstanbul

Castells, M. (1977). *The Urban Question. A Marxist Approach,* Trans: Edward Arnold, London

Çavuşoğlu, E. (2008). *Kent ve İktidarların Meydan Korkusu, Birgün Gazetesi,* 14 Mayıs 2008, İstanbul

Ertaş, H. (2013). *Gezi Parkı Mimar(sız)lığı, XXI Süreli Yayın, sy: 46-49,* İstanbul

Friedman, M. (1988). *Kapitalizm ve Özgürlük,* Çev. D.Erberk ve N.Himmetoğlu, Altın Kitaplar Yayınları, 1988, İstanbul

Foucault M. (2012). *İktidarın Gözü,* Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Gambetti, Z. (2009). *İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet Ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi, İstanbul University Journal Of Social Sciences, No:40,* March, İstanbul

Gottdiener, M. (2001). *Mekan Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru, Praksis Süreli Yayın, 248-269.*, İstanbul

Harvey, D. (2008)**.** *Sosyal Adalet ve Şehir,* Metis Yayınları, İstanbul

Harvey, D. (2012). *Postmodernliğin Durumu,* Metis Yayınları, İstanbul

Harvey, D. (2013). *Asi Sehirler,* Metis Yayınları, İstanbul

Hayek, F. A. (2007). The Road to Serfdom: Texts and Documents, ed. Bruce Caldwell, vol. 2 of The Collected Works of F. A. Hayek. Chicago: University of Chicago Press., USA

Keleş, R. (2002)**.** *Kentleşme politikası,* İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

Keyder, Ç. (2000). *Küresel İle Yerel Arasında,* Metis Yayınları, İstanbul

Lefebvre, H. (1973). *"The Production Of Space" K.M. Hays, (Ed.) Architecture* / Theory / Since 1968, The MIT Press, Cambridge, Mass., Sf.179-188.

Lefebvre, H. (1991). *The Production Of Space*, Blackwheel Yayınları, Amerika

Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim,* Sel Yayınları, İstanbul

Lynch, K. (2012). *Kent İmgesi,* İş Bankası Yayınları, İstanbul

Mitchell, D. (2003). *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*, Newyork, Guildford Yayınları

Marks, K. (2006). *Fransa'da Sınıf Savaşımları (1848-1850),* Sol Yayınları, İstanbul

Marks, K. (2004). *Alman İdeolojisi,* Sol Yayınları, İstanbul

Madanipour, A. (1996). *Design Of Urban Space: An İnquiry İnto A Socio-Spatial Process,* Wiley Publications, Michigan

Marfleet, P. (2011). *Mısır Devrimi'nin İlk Perdesi, Marx-21 Süreli Yayın, Sayı 2*, sf.203-219, İstanbul

***Mumford, L.** (1989). The City in History: Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects, Harvest Book, Birinci Baskı:1961, Amerika*

Smith, N. (1979). *Toward a Theory of Gentrification: A Back To The City Movement By Capital Not People"*, Journal of the American Planning Association, Vol.45

Ortaylı, İ. (2005). *İstanbul'dan Sayfalar,* İletişim Yayınları, İstanbul

Öktem, B. (2006). *Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP'nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul'un Kentsel Dönüşüm Projeleri, Planlama* Süreli Yayın, 2006-2

Penpecioğlu, M. (2011). "*Kapitalist kentleşme dinamiklerinin Türkiye'deki son 10 yılı: Yapılı çevre üretimi, devlet ve büyük ölçekli kentsel projeler*", *Birikim* Süreli Yayın, no: 270, Ekim 2011, sf.62-73, İstanbul

Schmid, C. (2012). Henri Lefebvre, *The Right To The City And The New Metropolitan Mainstream. In Cities For People, Not For Profit: Critical Urban Theory And The Right To The City*. Routledge London.

Şengül, T. (2013). *Distopya ve Ütopya, Bir+Bir* Süreli Yayın, Sayı 20, Nisan 2013, İstanbul

Şengül, H. T. (2001). *Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekanı, Praksis* Süreli Yayın, Sayı 2, Sf: 9-31, İstanbul

Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı Ve Toplumsal Yaşam,* Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sennett, R. (2011). *Ten Ve Taş: Batı Uygarlığında Beden Ve Şehir,* Metis

Yayınları, İstanbul

Soja, E., W. (1980). *«The Socio-Spatial Dialectic», Annals Of The Association Of American Geographers,* 70(2), [Traducido Al Francés En: Notes De Recherche, Aix-En-Provence: Centre d'Économie Régionale, 1982]

Soja, E., W. (1996). *Thirdspace: Journeys To Los Angeles And Other Real-And-Imagined Places,* Blackwell Yayınları, Oxford, İngiltere

Soja, E., W. (2006). *The City and Spatial Justice*, Paper Presentation at the Conference Spatial Justice Nenterre, Paris, www.jssj.org

Soja, E. and M. Kanai. (2007). *The urbanization of the world," in R. Burdett and D. Sudjic (eds.)* The Endless City. Phaidon Yayınları, New York ve Londra

Sönmez, M. (2013). *Kent, Kapital Ve Gezi Direnişi,* Notabene Yayınları, İstanbul

Wirth, L. (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, 20. Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi, İstanbul

Aktuğ, E. (2010). *İnşaattan Tapuya Dört Kat Boy Attı, http://www.radikal.com.tr/turkiye/insaattan_tapuya_dort_kat_boy_atti-1025858,* erişim tarihi: 02.01.2015

Atılgan, A. (2015). *Taksim (İnönü) Gezi Parkı, http://www.mimdap.org/?p=117459,* erişim tarihi: 12.06.2015

Bildirici, L. (2012). *"Haydi Kentsel Dönüşüme", http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21011422.asp,* erişim tarihi: 02.01.2015

Öztürk, Ç. (2013). *Emek Sineması: Makinaya Karşı Buluşma Noktası, http://emeksinemasi.blogspot.com.tr/2013/04/emek-sinemas-makinaya-kars-bulusma.html*, erişim tarihi: 02.01.2015

Sulukule UNESCO Report, (2008), *http://inuraİstanbul2009.files.wordpress.com /2009/06/sulukule-unesco-report-xx.pdf*, erişim tarihi: 02.01.2015

Şengül, H., T. (2013). *Direnişin Ardından: Gezi Parkı Başkaldırısı Ertesinde Kent Ve Siyaset, http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/direnisin-ardindan-gezi-parki-baskaldirisi-ertesinde-kent-ve-siyaset-haberi-77713*, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-1< *http://www.luoghisingolari.net/teoria-sociale-spazio/2011/11/01/che-cose-la-trialettica-12/*> erişim tarihi: 02.01.2015

Url-2 < *http://www.academia.edu/1734326/edward_soja*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-3 < *http://www.ayd.org.tr/TR/PDFs/WEB_FAALIYET_RAPORU_2014.pdf*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-4 < *http://www.baskahaber.org/2013/05/insaat-iscileri-derneginden avmye.html, >*, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-5< *http://www.mekanar.com/tr/yazi-ar%C5%9Fiv-2013/makale/paris-bir-modernle%C5%9Feme-projesi-hakk%C4%B1-y%C4%B1rt%C4%B1c%C4%B1.html >*, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-6 <*https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Millions_of_protestors_in_Tahrir Square.jpg*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-7 < *http://www.mimdap.org/?p=43983*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-8 < *http://haber.sol.org.tr/kent- gundemleri/tarihi-inci-pastanesi-zorla-bosaltiliyor-haberi-63813*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-9 < *http://emeksinemasi.blogspot.com.tr/2013/04/emek-sinemas-makinaya-kars-bulusma.html*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-10 < *http://t24.com.tr/haber/emek-sinemasinin-son-hali,227396*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-11 < *http://t24.com.tr/haber/robinson-crusoe-kitabevi-elden-ele-tasindi,261317*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-12 < *http://www.arkitera.com/haber/20993/taksim-meydani-yenikapi-miting-alanina-karsi* >, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-13 < *http://www.euractiv.com.tr/110/article/istanbul-taksimde--1-mays-trenine-1-milyon-kii-bekleniyor-017813* >, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-14 < *http://dersimnews.com/manset/cumartesi-anneleri-500-kez-biraraya-geledi.html*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-15 < *http://vicdanveadaletnobeti.wordpress.com/2012/06/29/vicdan-ve-adalet-nobeti-3-hafta/*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-16 < *http://carmencafe.blogcu.com/taksim-de-escinsel-yuruyusu/13881516*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-17 < *http://www.dipnot.tv/gezi-parki-nobetine-biber-gazi-sirri-sureyya-vincin-onunde-durdu/27473/, http://www.milliyet.com.tr/gezi-parki-ndaki-nobete-biber-gazi/gundem/detay/1716095/default.htm, http://www.tr3d.com/forum/oku/genel/taksime*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-18 < *http://www.omerkanipak.com/2012/03/16/ topcu-kislasini-diriltmek-ne-anlama-geliyor-2/*>**,** erişim tarihi: 02.01.2015

Url-19 < *http://www.mekanar.com/tr/yazi/makale/gezi-park%C4%B1-barikatlar%C4%B1-b%C3%B6l%C3%BCm-1-ay%C5%9Fe-g%C3%BCng%C3%B6r.html*>, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-20 < *http://www.sendika.org/2013/06/taksim-gezi-parkida-bir-gun-daha-nasil-gecti-foto-izlenim/*>**,** erişim tarihi: 02.01.2015

Url-21 < *http://www.edebiyathaber.net/gezi-parki-kutuphanesi-kuruldu-bile* >, erişim tarihi: 02.01.2015

Url-22 < *http://2013geziparki.blogspot.com.tr/2013/06/fotograflar-9.html* >, erişim tarihi: 02.01.2015

Yılmaz, B. (2006). *Yakındaki Uzak: İstanbul'un Bir Kentiçi Mahallesinde Sosyal Dışlanma Ve Mekansal Sürgün, Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu Ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma, Http://Ec.Europa.Eu/Employment_Social/Social_İnclusion/Docs/2006/Study_Turkey_Tr.Pdf, 02.01.2014,* erişim tarihi: 02.01.2015

Yırtıcı, H. (2013). *Paris: Bir Modernleşme Projesi, http://www.mekanar.com/tr/yazi-ar%C5%9Fiv-2013/makale/paris-bir-modernle%C5%9Feme-projesi-hakk%C4%B1-y%C4%B1rt%C4%B1c%C4%B1.html,* erişim tarihi: 02.01.2015

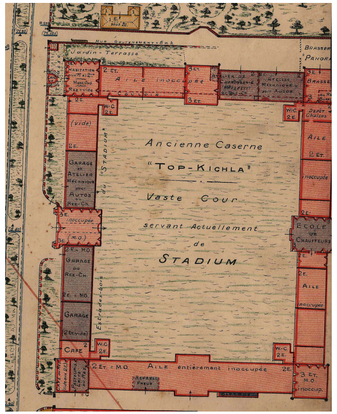
EKLER

EK A: Haritalar

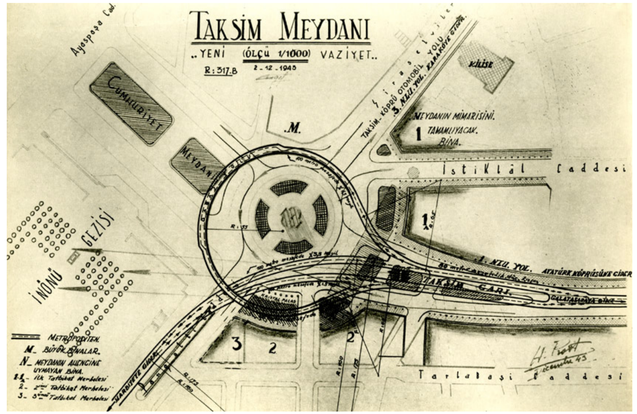
EK B: Açık üçlü görüşmeler ve röportaj dökümü parçaları

EK A: Haritalar

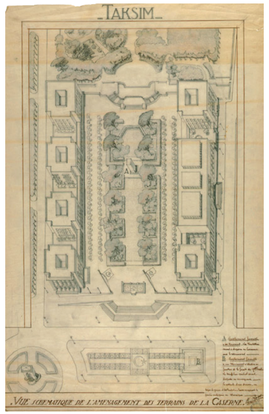
Şekil A.1

TOPÇU KIŞLASI PLANI
URL: HTTP://TWICSY.COM/İ/ZEX8JD (15.06.2015)

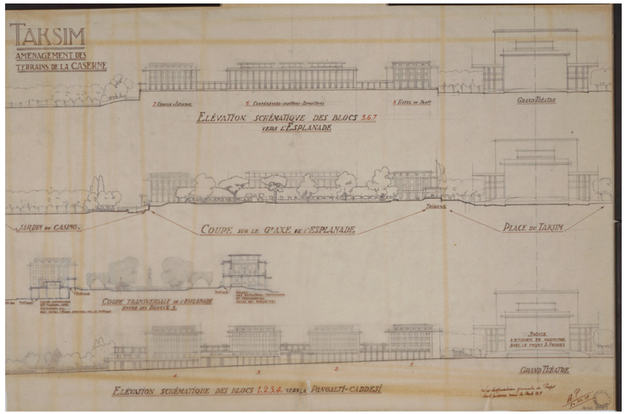

TAKSİM MEYDANI PLANI
URL: HTTP://CONTEMPORARYCITY.ORG/WP-CONTENT/UPLOADS/2014/04/GEZİ-LOCATİON.JPG (15.06.2015)

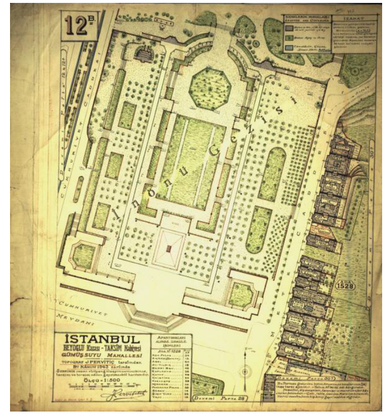

İNÖNÜ GEZİSİ HARİTASI
URL:HTTP://CONTEMPORARYCITY.ORG/WP-CONTENT/UPLOADS/2014/04/CARSERMA-PİANTA.PNG (15.06.2015)

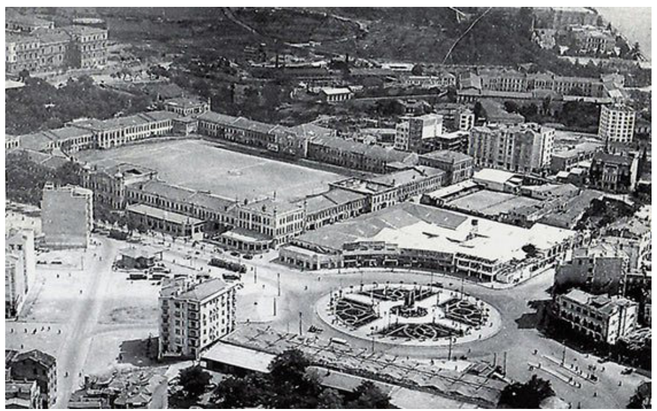
TAKSİM İNÖNÜ GEZİSİ PROJE KESİTLERİ
URL:WWW.PLAN.PR.COM/İMAGES/İAE/PROST/800/TAKSİMİNONUGEZİSİDUZENLEMESİ20.KASİM1939.JPG (15.06.2015)

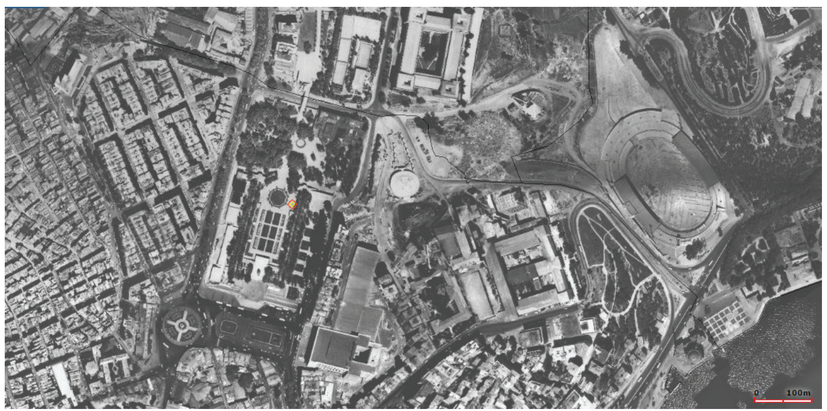
İNÖNÜ GEZİSİ HARİTASI
URL:HTTP://CONTEMPORARYCITY.ORG/WP-CONTENT/UPLOADS/2014/04/GEZİ-PARK-DESİGN.JPG (15.06.2015)

TARİHİ HARİTALAR

TOPÇU KIŞLASI FOTOĞRAFI
URL: HTTPS://MECHANİCALTURK.FİLES.WORDPRESS.COM/2013/06/192607.JPG (15.06.2015)

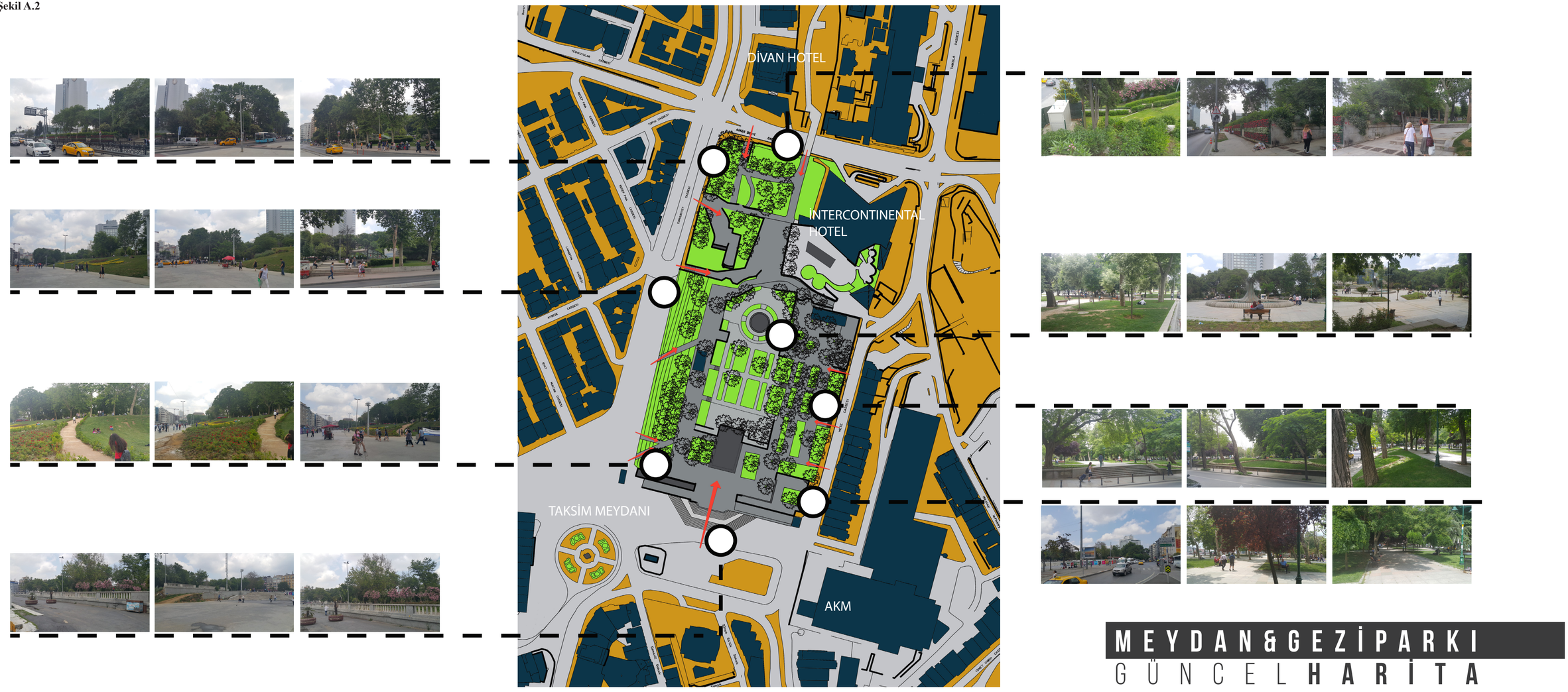
GEZİ PARKI TARİHİ HAVA FOTOĞRAFI (1966)
URL: HTTP://SEHİRREHBERİ.İBB.GOV.TR/MAP.ASPX (15.06.2015)

GEZİ PARKI TARİHİ HAVA FOTOĞRAFI (1982)
URL: HTTP://SEHİRREHBERİ.İBB.GOV.TR/MAP.ASPX (15.06.2015)

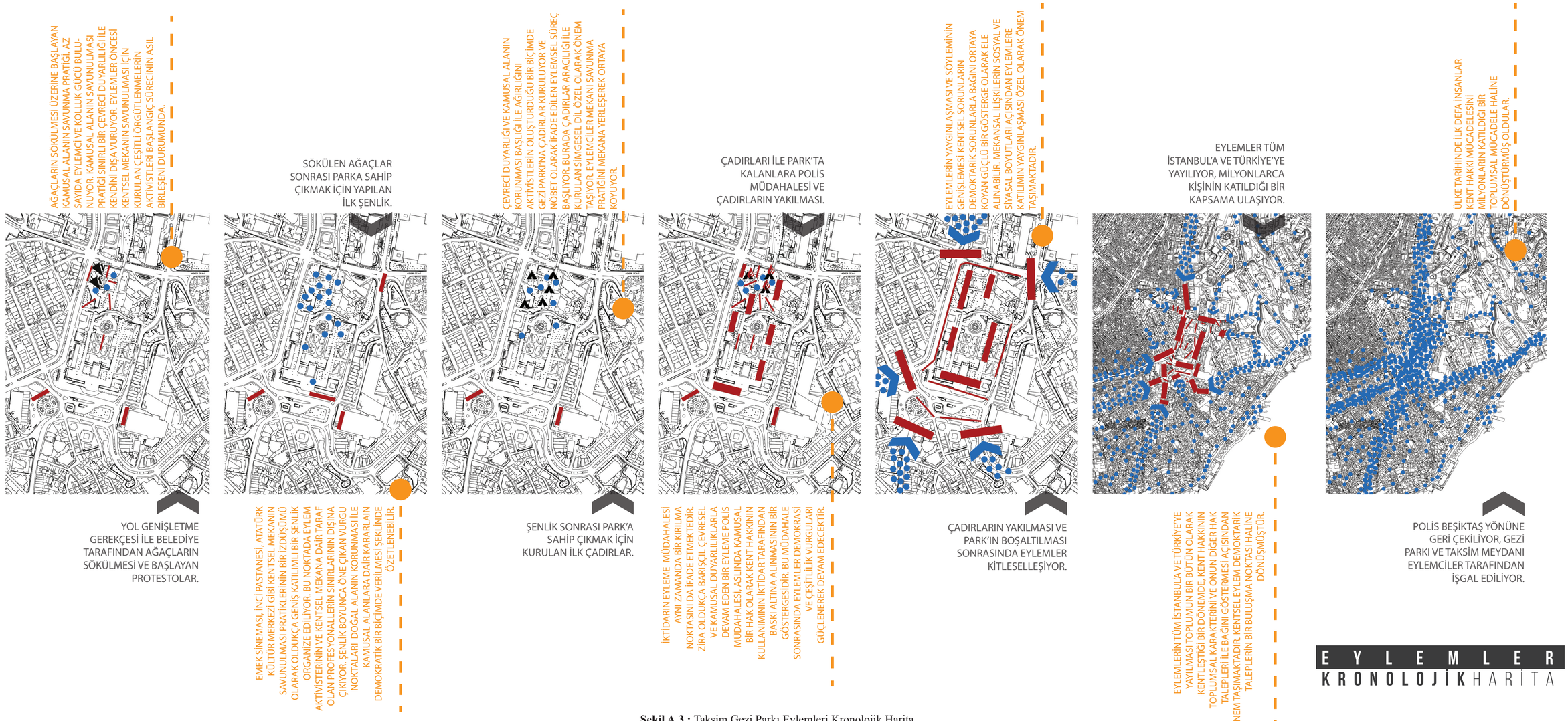
TARİHİ FOTOĞRAFLAR

Şekil A.1 : Taksim Meydanı ve Gezi Parkı Tarihi Harita ve Fotoğrafları.

Şekil A.2: Taksim Meydanı ve Gezi Parkı Güncel Haritası ve Fotoğrafları

Şekil A.3

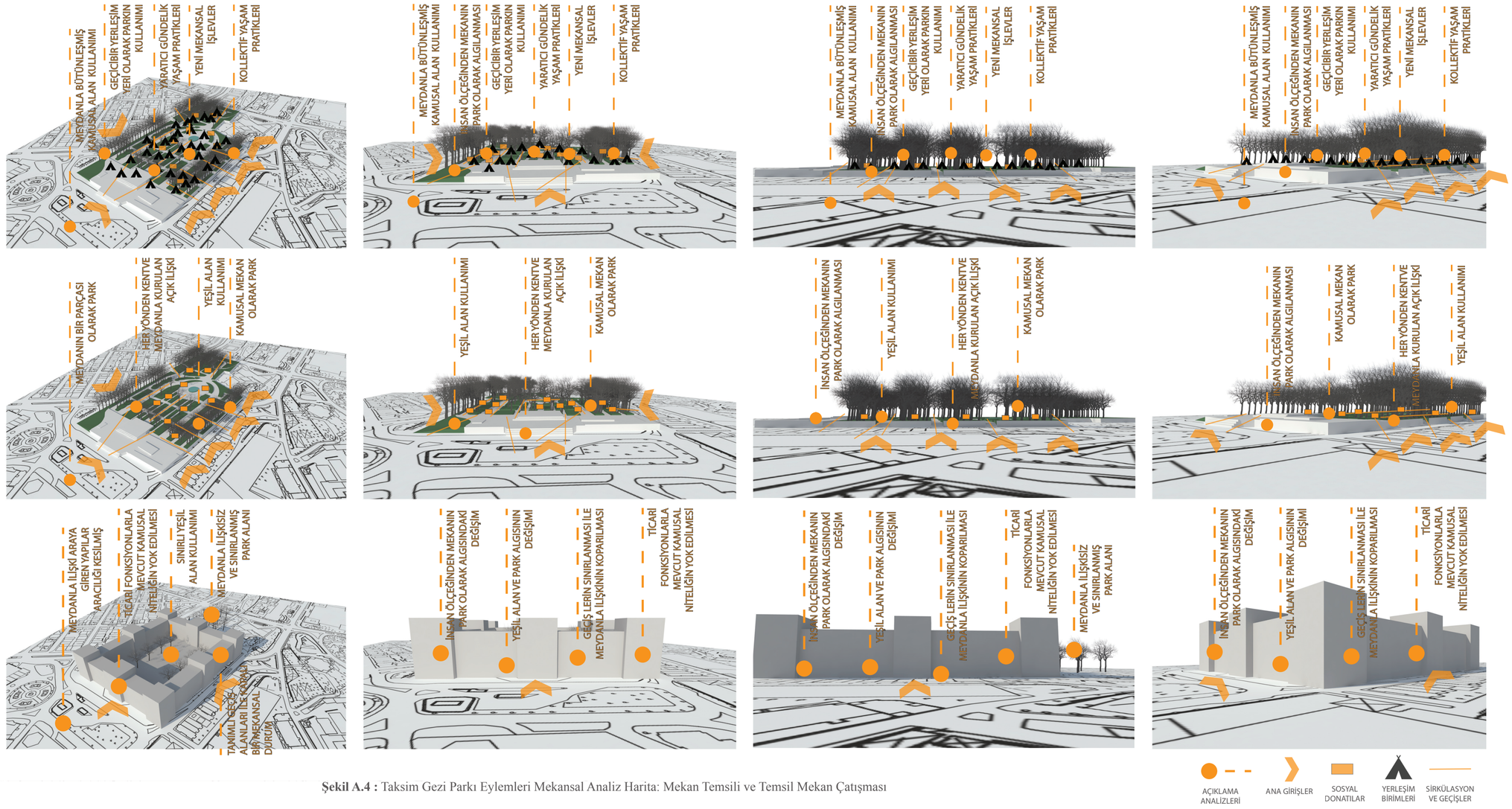
Şekil A.3 : Taksim Gezi Parkı Eylemleri Kronolojik Harita.

MEKAN TEMSİLİ
TEMSİL MEKAN

GEZİ EYLEMLERİ SÜRECİ

GEZİ PARKI MEVCUT DURUM

TOPÇU KIŞLASI PROJESİ

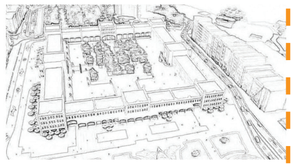
Şekil A.4 : Taksim Gezi Parkı Eylemleri Mekansal Analiz Harita: Mekan Temsili ve Temsil Mekan Çatışması

Şekil A.5 :

MEKAN TEMSİLİ
TEMSİL MEKAN

TOPÇU KIŞLASI PROJESİ ANALİZİ

Topçu Kışlası Projesi, Gezi Parkı'nın Meydan ile kurduğu ilişkiyi kesin çizgilerle ayırmaktadır. Kurulan ilişki ancak kontrollü bir geçişe olanak sağlayan bir ilişki olacağı için meydanın parçası olarak Gezi Parkı ilişkisi proje aracılığı ile yok olmaktadır.

MEYDAN İLE KURULAN İLİŞKİ (AÇIKLIK-KAPALILIK DURUMU)

Topçu Kışlası Projesi, Gezi Parkı'nın park olma işlevini yok etmektedir. İnsan ölçeğinde Park ile kurulan ilişki yok olmakta ve Park'ın yeşil alan konumu Park'ı çeveleyen bina kütleleri aracılığı ile bitmektedir. Bu nedenle proje kamusal bir yeşil alanı tüm özellikleri ile yok eden bir işleve sahiptir.

PARK İŞLEVİ &KAMUSALLIK

GEZİ PARKI MEVCUT DURUM ANALİZİ

KENTİ İLE KURULAN İLİŞKİ (AÇIKLIK-KAPALILIK DURUMU)

Gezi Parkı mevcut durumu ile kamusal bir alan olan Taksim Meydanı'nın doğal bir parçasıdır. Tüm yönlerden meydanla ilişkisi açık bir biçimde sağlanmıştır.

Gezi Parkı mevcut kullanım durumu ile kamusal bir nitelik taşımaktadır. İnsanların tümüyle yararlanabileceği, mekansal olarak geçiş dinlenme gibi kentsel kamusal fonksiyonları yerine getiren bir özelliktedir. Öte yandan ise Taksim'in tek kamusal yeşil alan özelliğindeki parçası durumundadır.

PARK İŞLEVİ &KAMUSALLIK

GEZİ EYLEMLERİ SÜRECİ KULLANIM ANALİZİ

Gezi Parkı Eylemleri süresince Park'ın Meydan ile kurduğu ilişki daha bütünleşik bir hal almıştır. Bu anlamı ile Gezi Parkı'nın Taksim'in bir parçası olması algısı Meydan'a yayılan geçici yerleşim birimleri sayesinde güçlenmiştir.

MEYDAN İLE KURULAN İLİŞKİ (AÇIKLIK-KAPALILIK DURUMU)

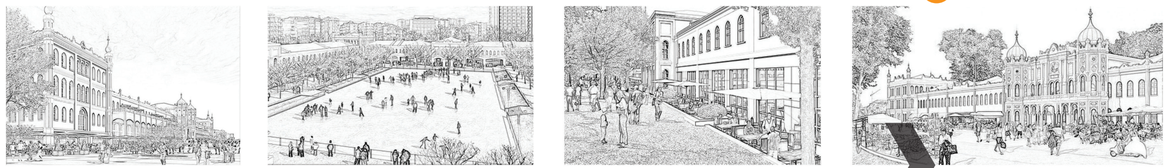
Gezi Parkı Eylemleri Park'ın kamusal kimliğini etkili bir biçimde güçlendirmiştir. Artık tüm toplumun tarihsel ve toplumsal belleğinde olan, toplumun geniş kesimleri tarafından geçici bir yerleşim bölgesi olarak kullanılmış bir park söz konusudur. Bölgenin korunması gereken bir yeşil alan olduğu fikri yine eylemler aracılığı ile yaygınlaşmıştır.

PARK İŞLEVİ &KAMUSALLIK

Topçu Kışlası Projesi görsellerine yansıyan mekan algısı tez kapsamında ortaya konulan soyut mekan ilişkilerinin dolaysız bir yansıması görünümündedir. Zira herkesin hiçbir sınırlama olmaksızın kullanımına açık olan bir kamusal mekan, çeşitli ticari fonksiyonların tanımladığı kapalı bir mekan halini almaktadır. İç avlu için düşünülen açık buz pisti, Park'ın çevresinde tanımlanan kafeler ve mağazalar Parkı'ın park olma kimliğini yok etmektedir. Mekansal ilişkilere getirilen ticari tanımlar mekansal soyutlamanın birer göstergesi durumundadır. Zira Proje'de ifade edilen tanımlanmış kullanım pratikleri aracılığı ile Gezi Parkı; soyut, anlaşılır ve lineer bir mekan örgüsüne dönüşmekte ve yaratıcı pratiklere olanak sağlama potansiyeli taşıyan tüm özelliklerini yitirmektedir.

SOSYAL YAŞAM

MEKAN TEMSİLİ

Gezi Parkı eylemler öncesi ve sonrası kullanım ilişkisi ile Park sosyal bir alan işlevindedir. İnsanlar kentİn bu kadar yapılaşmış bir parçasında Park'ı dinlenmek, sohbet etmek ve işlerine giderken yeşillikler içinden geçmek için kullanmaktadır. Bir ampirik veri olarak, Gezi Parkı eylemleri öncesinde bu fonksiyonlar göreli olarak daha az kullanılıyorken, eylemler sonrası kamusal işlevinde kullanıcı durumu açısından bir yaygınlaşma söz konusudur. Yine eylemler sonrasında Park, piknik ve aile buluşmaları gibi öncesinde yaygın olmayan fonksiyonlara sahip olmuştur. Kamusal bir park olarak Gezi Parkı yapısal özellikleri nedeni ile gündelik yaşam pratiklerinden, tanımlanmış fonksiyonlarla örülmüş kentsel yaşamdan bu fonksiyonların göreli olarak dışına çıkmış bir kaçış noktasını ifade etmektedir.

SOSYAL YAŞAM

MEKANSAL PRATİKLER

Gezi Parkı eylemleri süresince Park yaratıcı pratiklerin buluşma noktası olarak kullanışmıştır. Geçici bir yerleşim bölgesi halini alan Gezi Parkı'nda; bostan, kütüphane, fazla ürünlerin paylaşıldığı mekanlar, dilek ağaçları, geçici müze vb. oluşturularak genel kullanım pratiklerinin dışında yaratıcı pratiklere olanak sağlayan mekan örgüleri inşa edilmiştir. Bu geçici yaratıcı mekansal pratikler aracılığı ile Gezi Parkı'nın kullanıcıların belleğindeki kamusal anlamı güçlenmiş, öte yandan ise yaratıcı mekan örgüleri aracılığı ile kamusal mekanın özellikleri çeşitlenmiştir. Bu eylemlerden sonrasında Gezi Parkı'nın daha yoğun kullanılıyor olması durumu bu dönüşümün bir göstergesi olarak ele alınabilir.

SOSYAL YAŞAM

TEMSİL MEKAN

Şekil A.5 : Taksim Gezi Parkı Eylemleri Mekansal Analizi: Mekan Temsili ve Temsil Mekan Çatışması

EK B: Açık üçlü görüşmeler ve röportaj dökümü parçaları

(Görüşme yapılan kişilerin isimleri gizli tutularak metin içerisinde görüşmeciler harflerle tanımlanmıştır.)

Kişi A. :

"Taksim Meydanı, politik ve kentsel geçmişi ile 'toplanmanın' ve 'ses çıkarmanın' sembolü. Sadece topluluklar için değil, bireyler için de, daha özgür olabildiği, belki de kişisel bilinçaltı kurtarılmış bölgesi. İktidar açısından da tehlike oluşturuyor bu sebeple."

"15 günlük Gezi Park'ı direnişi sırasında, hergün Gezi Parkı'nda bulundum. Çok iyi organize edilmiş bir revir olmamasına rağmen pek çok sağlık alanından, daha önce hiç tanımadığım pek çok kişiyle uyum içinde çalıştım.

Yandaş bir hastanede çalışan bir hekim olarak, kafamda çelişkiler ve soru işaretleri ile gecelerimi Gezi Parkı'nda geçirdiğimi sakladım. Gündüzleri hastanede, geceleri revirlerde, sokaklarda çalışmama ve yorulmama rağmen, belki de çalışma hayatımın en zevkli günleriydi. Tüm politik çıkarımları bir kenara bırakıp, süreci kişisel yorumladığımda bu durumu, hasta- hekim güven ilişkisi içerisinde olabilmenin bir sonucu olarak algılıyorum.

Hekimler, hem kamuda, hem özel sektörde performans sistemi ile çalışmakta ve hasta- hekim güven ilişkisi yok olmuş durumda. Bu durum, hekimlerin mutsuzluğunun temel nedeni. Bu parametrenin olmadığı bir ortamda çalışmak, hekimi, etik değerlerin herşeyin üstünde olması gereken bir işi yapmanın ve risk almanın oluşturduğu zorluklara karşı daha dayanıklı kılabilir diye düşünüyorum."

"Bireyler ve gruplar olarak, uzun bir zamandan sonra sokaklara çıkmak, kamusal alanlarda örgütlenmeyi denemek ve barışçıl bir dil oluşturup birbirini dinleme kültürünü geliştirmek, bir şeyleri değiştirme yönünde öz güven kazanmak ve bireylerin öz-yeterliliklerini arttırmak anlamında Gezi'nin bir toplumsal bilinçaltı yaratabileceğine inanıyorum. Kadınların, öğrencilerin, işçilerin, anti-kapitalist Müslümanların, LGBT bireylerinin, farklı taraftar gruplarının, gencinden yaşlısına her kesimden insanın birlikte oluşturduğu bu toplulukta, kişilerin bireysel farkındalıklarını koruyabildiklerini düşünüyorum."

Kişi B. :

"(Gezi Parkı) Mekansal olarak baktığımızda İstanbul'un neredeyse kalbi diyeceğimiz bir yerde bulunuyor. Taksim Meydanı'nın hemen yanında. Yukarıdan baktığımız zaman etrafı bina yığını ve İstanbul'un, hatta Türkiye'nin en yüksek kuleleri, en yüksek binalarının bulunduğu bir mekan. (…) Tam o noktada yukarıdan baktığınız zaman yemyeşil bir mekan duruyor. Taksim Meydanı'na birleşik vaziyette. Bu yerin ve mekanın önemini bence ortaya koyuyor.(…) Taksim'in Türk siyasi ve toplumsal hayatında özel bir yeri var. Malum 1977'de orada 33-34 kişi öldü. Yukarıdan aşağıya 1 Mayıs kutlamalarına ateş edildi. Toplu katliam yapılmaya kalkıldı. Yıllardır 1 Mayıs anılarının yaşadığı bir meydana dönüştü. Ve sürekli orada 1 Mayıs'ı kutlanmak ve o anılar yaşatılmak istendi. Dolayısıyla Taksim Meydanı normal bir meydan olmaktan çıktı. Belirli bir toplumsal kesim için, en azından 1 Mayıs'a katılanlar ve 1 Mayıs'ı kutlayanlar için orası mübarek bir yer yani. Şehitlerin, işçilerin kanlarının döküldüğü, orada cenazelerin kaldırıldığı bir yere dönüştü. Toplumların hayatında bu tür meydanlar üzerinde ölüm olmasıyla akıllardan gitmeyecek, unutulmaz toplumsal olayların yaşanması ile toplumların hafızasından silinmeyecek derin izler bırakıyorlar. Mesela İran'da Azadi Meydanı var, Özgürlük Meydanı. Paris'te Şanzelize Caddesi. Fransız devriminde yürüyüşlerin yapıldığı cadde. İran devriminde 3000 kişinin birden öldüğü meydanlar o toplumların hafızasında yer eder. Taksim'in de böyle bir özelliği var. Ve işte Taksim o yukarıdan bakıldığında binalar arasında yemyeşil park gibi görünen Gezi ile birleşmiş durumda. Bu işte orayı alelade sıradan bir park olmaktan çıkarıyor. Hem siyasi yönden, hem sosyal yönden, hem toplumsal hafıza bakımından bambaşka bir yere dönüştürüyor."

"Muhafazakar zihinde şöyle bir şey var: Beyoğlu-İstiklal Caddesi, dolayısıyla Taksim; Osmanlı zamanından beri gayrimüslim mekanıdır. Gayri Müslimler orada yaşarlar. Mesela Fatih-Harbiye romanında bu işlenir. Beyoğlu gayrimüslimlerin mekanı, Fatih'te Müslümanların, dindarların, muhafazakarların mekanı. Bir genç ikisi arasında kalır. Ruhu orada, bedeni burada. Bedeni orada, ruhu burada. Şimdi orada da işlendiği gibi muhafazakar zihinde, Beyoğlu, İstiklal Caddesi, Taksim günah sokağıdır, gayrimüslim mekanıdır, kilise çanlarıdır. Fatih ise dindarlıktır, ezandır. (…) Orayı (Beyoğlu'nu) simgesel olarak öteki olarak görüyorlar, tarihsel bilinç olarak öteki olarak görüyorlar. Oraya giderken sanki yabancı bir yeri dolaşıyor gibi oluyorlar. (…) Hükümetin kafasında da bu muhafazakar bilinç altının bir

yansıması var. Tamamı ile olmasa bile yansıması… Oraya mesela cami yaptırmak, gayrimüslim mekanını, günah sokağını ele geçirmek, oraya İslam'ın damgasını vurmak anlamına geliyor onun için. Ancak bu, kapitalizmle arası çok iyi olan bir muhafazakarlık. (…) Kapitalizme abdest aldıran bir muhafazakarlık. Türkiye'nin en önemli meydanı Taksimse o zaman oraya damgamızı vurmamız lazım. Çünkü bütün büyük sultanlar İstanbul'un en önemli tepelerine camilerini yaptırırlar. (…) Taksim'e böyle görkemli bir cami yaptırmak Sultan Recep Tayyip Erdoğan camisi yaptırmak gibi olacaktır ve bu da muhafazakarlığın yüz yıllık iki yüzyıllık özlemini, gavur İzmir, günah sokağı Beyoğlu, buraları ele geçirme, buraları damga vurmak olarak algılanacağından dolayı cami önemlidir. Hemen ikinci olarak; mal düşkünlüğü muhafazakarlık, para peşinde koşan, mal peşinde koşan muhafazakarlık olduğu için, oraya Topçu Kışlası görünümünde alışveriş merkezi dikmek istiyor. Sadece alışverişle de kalmıyor. Yanına rezidanslar dikiyor.(…)"

"(…) Muhafazakarların meydan anlayışı işte bu 3 simge ile kendini ifade ediyor. AVM; rezidans, cami… Bu üçü aslında muhafazakarın dünya görüşünü de ele veriyor. Muhafazakar yemek içmekle ilgilidir. Alışveriş merkezi ne demek; yemek içmek demek. Yemek,içmek, tüketmek, para harcamak… Rezidans yatmak demek… Gizli ilişkiler yaşamak demek, normal evinden kaçamak yapmak demek, gizli dostlar tutmak demek, üçüncü beşinci kadınlar almak, onlarla birlikte olmak demek. Cami de işte ardından tövbe etmek demek. Yani muhafazakarın meydan anlayışı.(…)"

"(…) Orayı Gezi Cumhuriyeti olarak tasavvur ettim. Mesela bir kapı, kapının yanında iki tahta, orası sınır. Sınırdan giriyoruz. İşte sınır böyle olmalı, orada bekçi olmamalı. Aynı zamanda bu bize bir şey de gösteriyor. Sınıra basıp geçiyorsun yani burası bir sınır ama burada başladığını gösterir, bir sınır olmaktan başka bir anlamı yok. Nüfus cüzdanı sorulmuyor, kimlik sorulmuyor. Gümrük vergisi ödemiyorsun. Dünyadaki bütün sınırlar böyle olmalı demek istiyor, sınırların önemi azalmalı, sınırlar insanlar arasında ayrıma vesile olmamalı. Şimdi girdik sınırdan dedim. Gittiğim gördüğüm yerlerin 8-10 tane fotoğrafını çektim. Gezi'yi yansıtacak. Mesela BDP'liler vardı orada. Onlar Öcalan bayrakları asmışlar ve halay çekiyorlar. Onların resmini çektim. Burası Kürt bölgesidir dedim. Gezi Cumhuriyeti'nde Kürt özerk bölgesi. Tam onun karşısında bir mescit var. Bizim gençlerin açtığı mescit vardı. Mescidi çektim. Burası da Gezi'nin mescidi, isteyen geliyor burada namaz kılıyor, isteyen tartışıyor. İçlere doğru gittim, burası bir revir, burası kütüphane, burada

çevreci gençler yoga yapıyor. Burası LGBT yeri. Burası ulusalcıların yeri, Türk bayrakları, Atatürk resimleri falan var. İşte tam toplumda böyle olacak işte. Bunu göstermeye çalışıyor. Burası takas bölgesi. İnsanlar oraya geliyor, bir şey bırakıyor, ihtiyacı olan gidiyor alıyor. Ücretsiz yemek. Yemek yemek için, barınmak için, tedavi olmak için para ödemeye gerek yok. Çünkü sana bir çadır verirler yatarsın, ondan sonra ücretsiz yemek yersin, herkes bir şey getiriyor çünkü takas yerine gidersin bir bisküvi alırsın dürüm alırsın falan, sabah, öğle, akşam aç kalmazsın. Bir de orada revir var. Hastalandığın zaman hemen birisi gelir seni tedavi eder. Toplumda işte aynen böyle olmalı. İnsanların açlık sorunu olmamalı, sağlık sorunu olmamalı, güvenlik sorunu olmamalı, barınma sorunu, nerede yatacağım sorunu olmamalı, herkesin bir evi olmalı.(…)"

"(…) Camide içki içme olayları, Kabataş olayı ortaya çıktı. Bunun üzerine 'tamam' dedik biz de Cuma günü, gezinin ikinci cumasında, meydanda bir Cuma namazı kıldık. İlk cumayı da ben kıldırdım. İnsanlara da söyledik. Orada 200 kişi falan vardı. Ama etrafta koruyan kollayan çoktu. O görüntü zaten kara propagandayı yıktı. 'Dindarlar namaz kıldı, solcular da onları korudu' diye her yerde görüntü yayınlanınca ya da karşıda (Atatürk Kültür Merkezi) Che'nin Deniz Gezmiş'in pankartları olunca, orada da secde eden 200 adam. 200 kişi yere kapaklanmış, etrafta bayraklar falan… O görüntüler bir şekilde ajanslara düşmeye başlayınca, Gezi bambaşka bir şeye dönüştü.(…)"

"(…) Mekansal olarak Yeryüzü Sofrasının da verdiği çok önemli mesajlar var. Hiyerarşi yok. Sponsor yok. Herkes ne getirirse ortak getiriyor, komünal bir sofra, beraber oluyor. Flama yok, bayrak yok, bir grup yapmıyor. O meydanda böyle şatafatlı resmi sofralarda değil, hiyerarşisiz sponsorsuz, flamasız halk sofrasında oluyor. Ramazan tam da budur. Bu açıdan Gezi'nin Ramazanla Cuma namazıyla kandille mescitle bütünleşmesi hem Türkiye tarihinde, hem de Müslümanlık tarihinde kitlelerle beraber bunları ifa etmek ilk defa oluyor. Hem de sol çevreler, diğer Müslümanlığa uzakmış gibi görünen çevreler açısından onların da bunu büyük bir coşkuyla sahiplenmesi ilk oluyor."

Kişi C. :

"(...) Gezi isyanı, süreci, tüm katmanları ile toplumsal mücadeleler açısından pek çok ozgunlugu barindiriyor. Benim açımdan bu noktaların en öne çıkanı halihazırda

elinden gelen her eyleme gitmeye çalışan, örgütlü bir avuç insanın fersah fersah ötesine geçen, yaşamında daha evvel benzer bir hareketin içinde yer almamış, muhtemelen yer alanlara burun kıvırmış, yüzbinlerce insanın sokakta haklarını savunan bireylere dönüşmesi. Dönüştürücülüğü... İkinci nokta cesaretin ve cüretin milyonlarca insan arasında hızla yayılması ve Gezi günlerinden sıkça duyduğumuz korku duvarının yıkılması. Bu durum bir yandan da dünyada yaşanan kitlesel mücadelelerle paralellik gösteriyor, İran Devrimi geliyor aklıma ya da Mısır'da Tahrir Meydanı'nda 30 yıllık diktatörlüğe kafa tutanlar... Üçüncü nokta kadınların ve gençlerin varlığı ve önderliği.(…)"

"Gezi şehrin ortasında bir yaşam pratiği olusturdu. Solun sözünü yaşama yansıttı, o maya tutacak mı göreceğiz ancak yaşadığımız komün tecrübesi, paranın Gezi'de geçmiyor olması, paylaşımcılık, dayanışma, hekimlerin özverili varlığı, polis olmadan güvenliğin çok rahat sağlanabildiğinin gösterilebilmesi... Bunlar da Gezi'nin yaratıcı-kurucu özgünlükleri.(…)"

"(…) Dünya pratiklerine baktığımızda ise Gezi aslında 90'larda Chiapas'da NAFTA'ya karşı sokağa çıkan Zapatistalar'ın, Seattle'da on binlerin katıldığı ilk neoliberalizm karşıtı gösterilerin, 2000'lerde sosyal forumlar ve savaş karşıtlığı ile kendisini ifade eden hareketin, Guney Amerika'da Chavez'de simgeleşen hareketlerin, 2010'larda Occupy ve Akdeniz'de (Arap Baharı ve Yunanistan'da yükselen sınıf mücadeleleri, İspanya'da bugün Podemos olarak siyasi ifadesini bulan sokakta işgal eylemleri vb.) yaşanan sistem karşıtı mücadelenin Türkiye ayağı oldu.(…)"

"(…) Abdullah Gül, Türkiye Cumhuriyeti'nin en üst yetkilisi olarak, benim çalıştığım üniversiteye bir konuşma yapmaya geldi. Konuşması sırasında Türkiye'de yasadığımız neredeyse hiç bir soruna değinmeden, Türkiye ile alakası olmayan bir resim çizdi. Ben de bu çelişki üzerine, orada çalışan Türkiyeli bir bilim insanı olarak, sürmekte olan yaşam hakkı ihlalleri basta olmak üzere, insan hakları ihlallerine dair bir soru sordum. Ardından yaşadıklarımı çeşitli gazetelere verdiğim röportajlarda detaylı olarak anlattım ancak kısaca Türkiye toplumunda çoğu insanda bir ferahlık hissi yarattığımı hissettim. Öte yandan, tahmin edileceği üzerine bir sürü hakaret ve tehdit mesajı da aldım.(…)"

“(…)Avrupa ve Amerika’da hemen Gezi forumları oluştu, neredeyse bütün büyük şehirlerin meydanlarında defaatle eylemler, toplantılar yapıldı. Bu forumların ortak özelliği de aynen Gezi de olduğu gibi yıllarca bu ve benzeri hiç bir harekette yer almamış insanları harekete geçirebilmesiydi. Bu forumlar su anda “Geziniyoruz” adlı bir üst çatı grubu altında birleşti ve New York, Boston başta olmak üzere hala oldukça aktifler, Gezi sönümlenmiş olmasına rağmen yurtdışında yaşayan gurbetçilere böyle bir bağ-ağ oluşturma imkanını yaratmıs oldu.(…)”

Kişi D. :

“(…)Ben Tarlabaşı’nda oturuyorum. Tarlabaşı’nda yaşanan değişim dönüşüm çok başkadır. Rumlar’ın gitmesinden sonra zaten oraya hep Çingene ve Kürtler geldi. O zamanlar alttaydı onlar. Onların altına Türkmenler geldi. Şimdi Zenciler var. En sonunda Suriyeliler girdi. Tabakalaşmada şimdi oradaki Çingeneler, Kürtler mülk sahibi oldular bu tabakalaşmadan kaynaklı. Ama oradaki nüfuz eden Kürtler ve Çingeneler de bir kent soylu tarifine çok oturmadıkları için onlar da dükkanlarını kapayıp Şirinevler, Esenler, Bağcılar gibi yerlere yerleşmeye, oralarda dükkan açmaya başladılar. Bunun birebir şahidiyim. Bizim için de aynı şey söz konusu. Bireysel, devlet karşısındaki eziklik, aman benim başıma bir şey gelmesin hali Gezi’ye kadar örgütsüz olarak, herkesin kendi çıkarını koruduğu bir biçimde devam etti. Gezi ile beraber herkes artık gemileri yaktı.(…)”

“(…)Devlet çok önem veriyor Taksim ve çevresine. Simgeler politikada çok önemli. Taksim Meydanı bu ülkenin en önemli meydanıdır. Baş simgesidir. İstanbul’un merkezi Taksim Meydanı’dır. Square – center tabelaları nasıl Taksim Meydanı’nı gösteriyorsa Türkiye’nin tüm politik özneleri de Taksim Meydanı’na bir iz bırakmak istemiştir aslında. Taksim Meydanı eski Ermeni Mezarlığı’nın bir parçasıydı. Burjuvazi geldi oraya otellerini, kulelerini dikti. Cumhuriyet geldi oraya AKM’yi, dikti, heykel dikti. Orayı kendi ideolojisine, kendi şekline, kendi yaşam tarzına göre şekillendirdi. Nasıl gayri Müslimler için orası bir merkezse, cumhuriyet “hayır burası benim de merkezim” dedi. Tabii ki siyasal islamın, bu devletin de ideolojisinin oraya belirli simgeler koymak istemesi politik açıdan çok doğal. Onların da yaptığı bu: ‘Ben de buraya bir etki bırakacağım. Yayalaştırma projesi yapacağım. Nasıl her yeri betona çeviriyorsam, bir inşaat mantalitem varsa buraya da onu yansıtacağım, her yerde nasıl replikalarla AVM’ler, kültür merkezleri açıyorsam onları buraya da

açacağım' diyerek bir iz bırakmak istiyordu. Bu iz de aslında klasik bir siyasal algının neticesi.(…)"

"(…) Devletsizlik hali çok özgürleştirici bir hal. Hayatımda hiç bu kadar mutlu olduğum bir süre zarfı hatırlamıyorum. Sokağa çıktığında, işte İstiklal'in başında bir TOMA dururdu. Bir bölük polis dururdu. Çeşmenin orada arabaları dururdu. Galatasaray'da TOMA dururdu. Gezi'nin içerisinde polis karakolu vardı. (Gezi sürecinde) Zaten psikolojik olarak çıkıyorsun ve devlet yok. Devlet olmadığı halde kimse kimseye bir şey yapmıyor. İnsanlar uyuşturucu içip birbirine saldırmıyor. Durup dururken cam çerçeve indirmiyor. Herkesin yüzü mutlu, güler yüzlü. Sokaklar karnaval havasındaydı. Özellikle Mis Sokak, İmam Adnan, bizim sokak, Zambak… İnsanlar devletin olmadığını ve olması gerekmediğini de gördüler. Bu ruh hali çok özgürleştiriciydi. Tarif edilemez herhalde.(…)"

"(…) Mekanımızın tuvaleti açık tuvalet oldu. Su, soda parayla satmıyorduk. Mesela dükkanımızdan dolap gönderdik Gezi'ye. Biz kullanmıyoruz sizin işinize yarar diye. Millet geliyor şarjını takıyor. Sohbetini ediyor. Artık işin ekonomik tarafında da değildik. Sürekli gaz-çatışma hali. İnsanlar sığınıyor. Çok iyi günler olduğu gibi, çatışma günlerinde de kapıyı kartonla kapatalım. Ama polis içeriyi görmesin. İçeri gaz atarsa… Taksim'de bir sürü mekan ilk yardım ve dayanışma işlevini yerine getirdi. (…)"

"(…) (Dönüşümün) Şuanda da etkisi görünüyor. Türkiye'deki Arap burjuvazisinin İstiklal Taksim çevresine yönelik bir ilgisi var. Bir sürü Arap kökenli insan, gelip Türkiye'de tatil yapıyor. Tüm İstiklal'deki mağazalar artık onlara göre dizayn ediliyor. Arapça bilen eleman alıyorlar. Menülerde, tabelalarda artık Arapça da yazıyor. Meyhaneler, barlar, eski publar, gece kulüpleri artık nargilecilere dönüşüyor. Arapların tüketim anlayışlarına göre hitap edecek şekilde değişiyor. Başka bir burjuvazi, başka bir kent soylu anlayış Beyoğlu'na hakim olmaya başlıyor ya da hakim edilmeye çalışılıyor. Bu yapılırken de sürekli rant yükseliyor.(…)"

Kişi E. :

"Kentlerin meydanları, özellikle metropollerin meydanları, toplumsal ve siyasal mücadeleler açısından son derece önemli mekanlardır. Temel, demokratik insan haklarının başında gelen 'ifade özgürlüğü ve bunun bir uzantısı olan toplantı ve

gösteri yürüyüşü hakkının gerçekleştiği, toplumsal ve siyasal muhalefetin halkla, kamuyla buluştuğu, temas ettiği alanlar, kentlerin meydanlarıdır. Toplumsal ve siyasal muhalefet, binlerce, yüzbinlerce insanın katıldığı büyük mitinglerle kendisini kent meydanlarında ifade etme ve görünür olma imkanına kavuşmaktadır.

Resmi ideoloji açısından da kent meydanları büyük önem arz etmektedir. Resmi ideoloji, kentin en görünür alanları olan meydanlarda kendini hatırlatacak, her daim akıllara kazıyacak simgelerini kentin meydanlarına nakşetmeye önem verir. Kent meydanlarının resmi ideolojiyi temsil eden heykellerle donatılması bu nedenledir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları da bu gerçeklikten hareketle, Taksim, Kızılay, Ulus Meydanı gibi meydanları büyük anıtlarla donatmıştır.

Bu açıklamalarımızın Taksim Meydanı ve Gezi Parkı açısından da geçerli olduğu açıktır. Taksim Meydanı, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren toplumsal ve siyasal muhalefetin en temel eylem alanlarından biri olagelmiş, yüzbinlerce kişinin katıldığı mitinglere ev sahipliği yapmıştır. Ancak, Taksim Meydanı'na asıl önemini kazandıran şey, 1977 1 Mayısında 500 binin üzerinde isçi ve emekçinin katılımıyla gerçekleşen 1 Mayıs mitinginde, kontrgerilla tarafından organize edilen silahlı bir saldırı sonucunda 37 işçinin hayatını kaybettiği 1 Mayıs 77 katliamıdır. Aradan 37 yıl geçmesine rağmen failleri yargı önüne çıkarılmadığı için, 37 işçinin kanı hala yerdedir. 12 Eylül darbesi sonrasında Taksim Meydanı emekçilere kapatılmış, burada eylem yapmak isteyen her muhalif grup, polisin saldırısına maruz kalmıştır. 1989, 2007, 2008, 2009 ve 2013 1 Mayıslar'ı polis saldırıları nedeniyle kana bulanmıştır. Dolayısıyla, Taksim Meydanı'nın tarihi, kanla yazılmıştır demek fazla abartılı bir söylem olmayacaktır."

"31 Mayıs-16 Haziran 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı'nda yaşanan deneyim, Türkiye tarihinde esi benzeri görülmemiş bir deneyimdir, Türkiye'nin Paris Komünü'dür. Daha önce hiçbir araya gelememiş, birlikte ortak bir is yapmamış, aksine ayrışmak, ayrı durmak için türlü gerekçeler üreten sol grup ve yapılar, ilk defa fikir ayrılıklarını bir kenara itip ortak bir amaç etrafında toplanmayı başardılar ve 15 günlüğüne de olsa mülkiyet ilişkilerinin olmadığı, komünal bir yaşam kurdular. Ayrıca, üzerinden 12 Eylül faşizmi geçmiş ve sindirilmiş Türkiye halkları, kabuğunu kırıp, korku duvarını aşarak, binlerle milyonlarla sokağa çıkmayı basardı. Her şey bir tarafa salt bu durum bile Gezi Direnişini Türkiye tarihinde çok önemli bir yere oturtuyor. Artik muhalefet, eskisine kıyasla çok daha rahat sokağa çıkabilecek,

dolayısıyla sokak muhalefeti bundan sonra daha da yükselecektir. Bugün AKP iktidarının sokak muhalefetini bastırmaya yönelik yasalar çıkarması bu korkudan kaynaklanmaktadır."

Kişi F. :

"(…) Taksim, '77 1 Mayıs'ından itibaren işçi sınıfı mücadelesinde önemli bir role sahip. İşçi sınfı mücadelesinin belleğidir. Herhangi bir mekanda kutlanan 1 Mayıs'a işçi arkadaşlar katılmazken Taksim'de gerçekleşen 1 Mayıs'a herhangi bir davet olmadan işçi arkadaşlar kendiliğinden bile geliyorlar. Bu yanıyla Taksim'in toplumsal mücadeleler açısından inanılmaz bir manevi önemi vardır. Özellikle 2007'den beri Taksim'de kutlanmaya çalışılan 1 Mayıs'lara devletin sürekli saldırması ve işçi sınıfının da 1 Mayıs'ı burada yapmak istemesi genç işçi sınıfı içinde ayıraca bir manevi anlam oluşturdu. Sınıf mücadelesinin diplerde seyrettiği bu yıllar işçi sınıfının karşı koyuşunun tek simgesi haline geldi. Hem tarihsel olarak hem de bu gün açısından toplumsal mücadeleler açısından Taksim direnmenin belleğidir.

İktidar cephesinden de asıl olarak toplumsal mücadeleler açısından bir belleksizleşme yaratmak istemesidir bu saldırıya kaynaklık eden. Onun dışında her iktidar kendisini kendi simgeleriyle var etmeye çalışır. Taksim de Topcu Kışlası-Cami-AVM de ısrarın kendisi Türkiye rejiminin son yıllarda yaşadığı toplumsal dönüşümle birebir bağlantılı. Özü itibariyle neoliberal talan politikası kendini AVM'leşmiş kentlerde gösteriyor. Camilerde bunu örtmenin bir boyutu. Diğer boyutu ise toplumsal tabanını düşünerek, onları da bu sisteme bağlamayı ifade ediyor."

"(…) Biz inşaat işçileriyle yer aldığımız eylemlerde, çok küçük bir kısmının Gezi'ye katıldığını gördük. Bu yanıyla inşaat işçilerinin eylemlerinde Gezi'nin önemli bir faktör olduğunu düşünmüyorum. Burada asıl belirleyici olan inşaat işçisinin artık başka çıkış yolunun olmamasıdır. En tabi hakkı olan ücret hakkı gibi bir hakkı bile bugünkü koşullarda gasp edilirken, kendisine direnmek dışında bir seçeneğin bırakılmamasıdır. Bunun en belirleyici yanı budur. Sömürü o kadar derinleşmiştir ki, kendi koydukları yaslara kendileri uymuyor patronlar. Aslında bu dizginsiz sömürüdür inşaat işçilerine bunu yaptıran. İnşaat işçisi yeni bir hak için işgal yapmıyor. Var olan haklarını almak için yapıyor bunu...

Burada mekanı kapatması, mekana sahip çıkmak için yaptığı bir şey değil, bu elin şaltere uzanmasıdır. Mekanı bu yüzden kapatıyor. Daha açık ifade etmek gerekirse, üretimden gelen gücünü kullanıyor. Ve üretimi durduruyor. (…)"

Kişi G. :

"(…) Taksim Meydanı olması özel olarak önemli. Çünkü meydan üzerinden burjuvazi ile bir savaş zaten veriliyordu. 1 Mayıs tartışmalarını düşünsene… meydan aslında bize de bir anlam ifade etmiyor. Kadıköy 1 Mayısları bence daha anlamlı. Baktığın zaman halkla iç içe.. Yürüdüğün güzergahlarda camlardan izleyen, alkışlayan insanlar var. Taksim Meydanı'nda kim var ki? Meydan diyorsun ama… Ama işte dünyanın her yerinde böyle meydanlar var. Bir anlamı da var o meydanların.(…) Taksim Meydanı'nın bizler açısından psikolojik bir arka planı var. '77 1 Mayıs'ından itibaren orası aslında yasının olduğu bir yer. Takıntı gibi, saplantı gibi, fetişizm gibi, bu meydana takıntılı olunmasının bir nedeni de orada işte 33 yoldaşının katledilmiş olması… Kazancı Yokuşu'na karanfil bırakılması bunun bir göstergesi ise, oraya gitme arzusu, 1 Mayıs'ı orada yapacağım arzusu da başka bir göstergesi. Bu anlamda 1 Mayıs'ın orada yapılması arzu ve ısrarı bir meydan okumadır da… Aslında 1 Mayıs Türkiye'nin dört bir yanında kutlanır ama hep Taksim görülür. Gezi'de öyleydi. Bütün Türkiye'de eylemler oldu ama gerek dünya basını gerek Türkiye'de herkes Gezi üzerinden konuştu, herkes buradan baktı.(…)"

"Gezi'nin bir sürü eleştirilecek yanı var. Ama 15 gün boyunca bir meydanı elimizde tuttuk. Bu garip bir şey. Hem de kalbidir orası, ekonomik anlamda da sisteme çok katkıda bulunan bir meydan. Sadece turizm değil, oradaki çalışma, hayat durdu. Ancak asıl önemli olan, bizler için bu kadar tarihsel önemi olan bir meydanın özyönetiminin 15 gün boyunca elde tutulmasıydı"

"(…) Oraya kurulan barikatlar bir meydan tartışmasını doğurdu. Paris Komününden sonra ben böyle bir örnek bilmiyorum. Tamam, Tahrir örneği var. Ama böyle barikatlar kurarak, bir meydanı 15 gün elinde tutuyorsun. (…)"

"Sonuçta içeri girildi. İlk figür çadır oldu. (…) Gezi'deki çadır çok sembolik bir şey. Formalite bir sembol de değil. (…) Çadır bir yağmurdan korunma aracı değil yani aslında. Çadır oraya yerleştiğinin göstergesi. 'Burası ben de artık, sen devletsin ama burayı ben artık dizayn ediyorum' demiş oluyorsun. Çadırdan sonra, yani

yerleştikten sonra gerisi geliyor. Şansımıza orada şantiye olduğu için prefabrikler de vardı. Hemen bir tanesi devrim market oluverdi. Bunu hemen çatışmaların geliştirdiği bir refleksin karşılanması izledi. Avrupa'da yaygındı ama Türkiye protestolarında bunu pek görmüyorduk ama Gezi'ye girilmeden önceki çatışmaların sertliğinin geliştirdiği diğer refleks revir kurgulanması oldu. Nihayetinde inşa sürecinin ikinci sacayağı revir oldu. Meydanı işgal ediyorsun, o zamana kadar yaralıları tedavi etmek için meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin mekanlarını, kuytu köşeyi kullanmışsın ama artık meydan sende, yaralıların var ve olma ihtimali de devam ediyor. Hemen revirler inşa edildi. Bazı kritik noktalara kuruldu. Akabinde örgütler çadırlarını inşa ediyor. Sadece siyasi örgütler değil, üniversite kulüpleri vs. Hemen patır patır çadırcıklar oluştu. Herkes kendini ifade etmek istiyordu. Sonra hızlı bir şekilde film gösterimleri başladı, halay çekenler…(…)"

"(…) Kütüphaneciler vardı meslekten. 'Kütüphane kuralım' dediler. İki büyük açıkhava kütüphanesi kuruldu. Bir çağrı yapıldı. O dönemin en önemli özelliği, yapılan tüm çağrıların yanıt bulmasıydı. Yüz battaniye lazım diyorsun, bin battaniye geliyor. Ne lazımsa yazıyorsun karşılık buluyor. 'Kitap takası' dendi, para geçmiyor ya… 'Evinizdeki fazlalık kitaplarınızı getirin' dendi. İlk başta kendi kitaplarımızla başlattığımız bir yer standıydı, 40-50 kitap vardı ama insanlar koli ile kitap getirdi. Sırt çantaları kitap doluydu. (…) Temizlik organizasyonu mükemmel yapıldı. Sabah kalkılıyor, saat 06.00'da 07.00'de temizlik görevlileri başlıyor ve sonra çöpler elele çöp kamyonuna taşındı. Bunun için zincirler kuruldu. En önemli sorun ve en geç çözülen tuvalet sorunu idi. Bir süre sonra portatif tuvalet kabinleri geldi ama yetmedi. Çevre otellerden yardım alındı. Portatif tuvaletler yetmedi. Çünkü Gezi'nin kendi kitlesinin belki 10 katı kadarı günlük ziyaretçisi vardı. Turizm merkezi gibiydi."

"(…) Solun aklıyla Gezi, Gezi olmazdı. Hangimizin aklına bahçe oluşturmak gelirdi. Herkes becerisine göre, yeteneğine, bilgisine göre Gezi'ye bir şey kattı. Bilgisini taşıdı. Yogadan anlayan yoga çağrısı yaptı. Gezi'de mesela zaten çocuk parkı vardı. Ama ne yapıyorsun etrafını çeviriyorsun ve gerçekten sadece çocukların parkı olsun diye tasarrufta bulunuyorsun. Biraz daha devam etse belki çocuk bakım bölümleri, emzirme odaları da kurulacaktı. Bir yanı sistemin dayattığı biçimlerin zıttını yaratma güdüsü, hem de geçmişteki pratiğin, sen de nüveleri olan bir bilgileri hayata geçirmenin olanağı ile buluşuyorsun. Çünkü sana bu fikir saçma, bu imkansız

diyecek biri, bir mekanizma yok. Dilediğini yapabilirsin. Bir köşe seçiyorsun, o köşenin bir mimariye ihtiyacı yok. Bir duvarının olması gerekmiyor. Devrim market, çocuk parkı, revir, yemekhane, kütüphane… Hatta iki kütüphane vardı. Bizimki Pazar tezgahı gibiydi ama diğeri raflı falandı. Özetle, bütün bunlar aslında bir geçmiş bilgiye dayanıyordu, bir devrimci dinamiği vardı ve ortaya çıkmak için uygun ortamı buldu. Bu bizim bir binayı işgal etme durumumuz için de geçerli. Gezi'den önce asla aklımıza gelmezdi. Ama o da o dönemin ihtiyacının bir ürünüydü. Bu anlamda işgalevi Gezi'nin tamamen devamı değildir ama devamında üretilenlerden biridir.(…)

"(…) Park dağıldıktan sonra birkaç kez denendi ama tekrar girilemedi. Daha sonra Gezi'nin özyönetimsel durumunun bir devamı olarak mahalle parklarında buluşmalar başladı. Önce Yoğurtçu ve Abbasağa yapıldı. (…) Bu dönemde birçok tartışma yürütüldü. Özellikle Avrupa'da İspanya, Almanya gibi, ya da Wall Street gibi sokak hareketlerinin akıbetlerini araştırmaya başladık. Birçok özellik sonuçta çok benzer. Forumlarda kullanılan el hareketleri dahil. Nereye evrildiklerini araştırdık? Ve baktık ki ağırlıklı bir kısmı işgale evrilmişler. Bu aslında bir güdüydü. Barınma ihtiyacıydı. Forum yapıyoruz, yaz ayları… Ama kışın ne olacak sorusuna bir yanıttı. Bunun üzerine araştırmalara başladık. Araştırırken öncelikle mülkiyet durumuna bakıyorsun. Kime ait; vakıf mı, hazine mi, özel kişi mi? Sonra depreme dayanıklı mı diye araştırıyorsun. Tapu araştırması yapıyorsun. Bizim bulduğumuz bina bir dolandırıcı tarafından 20 yıl önce terk edilmiş, yarıda bırakılmış bir bina, inşaat halinde. 5 ayrı kişiye aynı anda satılmış. Bu nedenle kayyumda ve davası hala çözülememiş. Dava çıkmazda. Ve çöplüğe dönüşmüş. İçeriden 500 çuval çöp çıkardık. Bir de süreci gizli yürütmeye çalışıyoruz. Cam-pencere yok. Yel değirmeni dayanışması olarak yaptık ve inanılmaz gizli tuttuk. Caferağa dışında kimse ile paylaşmadık.

Önce kilidi kırıp, içeri girip keşif yaptık. Fotoğraflama yaptık. Nerelerde çöp var? Neye ihtiyacımız var? Anladık ki bir sürü küreğe, fırçaya ihtiyacımız vardı. İnsan gücü, çuval ve çıkma pencere kapı ihtiyacı var. Tablo korkunçtu. Salon ortasında dağ gibi çöp vardı. Çevredeki bütün inşaatların hafriyatı buraya bırakılmış. Kurban zamanı koyunlar burada beslenmiş. Gübre kokusu. Tinerciler yaşamış, yataklar, pireler. Mühendisleri soktuk. Baktılar, sağlam ama emin olmak için kolonlardan parça alıp Ankara'ya test için gönderildi. Bunu profesyonel yaptık. Çünkü içeri 100

kişi girdik. İşgal hareketinin yayılamamasının bir nedeni de bu Türkiye'de. Sahipsiz mekanların hemen hepsi çökmek üzere. Neredeyse sağlam yer yok. Moralimiz bozuldu ama bir kürek vuralım, gerisi gelir dedik. Biz 500 çuval çöp çıkarttık, binanın etrafı çuvallarla doldu. Mahallenin foruma katılmayan kesimi de izliyor; bunlar ne yapıyor diye? Biz 100-150 kişiyiz. Mahalle 3000 kişi. Kimse de bir şey sormadı başlarda. Başta bazıları kötü kötü bakıyordu. Sonraları çay getirmeye başladılar. Meğer mahallelinin inanılmaz rahatsız olduğu bir yermiş. Hem çöp, hem riskli, (tinercisi kalıyor diye) görüntüsü de kötü. Gözlerinin önünde güzelleşmeye başlıyor. Biz başlangıç amacımızdan çok uzaklaşmaya başladık. Bizim niyetimiz bir yeri adam edip forum yapmak, bu yerin de bir işgal alanı olmasıydı. Temel sloganımız da "başka bir dünya mümkündü." Gezi de yaptığımızı burada da yapacaktık. Para geçmeyecekti vs. temel tartışmamız, kamusal alan ve kamusal yarar tartışmasıydı. Kamusal alan kime aitti. Sen kapısına belediye marifetiyle bir sac vurduğunda, ya da mühürlediğinde, kilitlediğinde, bunu yaptığında kamuyu kapatma hakkın var mı? Kamunun yararına mı kapatıyorsun, yoksa zararına mı? Biz de düşündük ki, bu hareketimiz kamu yararınadır. Bir binayı (bina köşe başındadır) bu alanı, bu arsayı, aslında sokağa dahil etmiş olduk. Yani dedik ki, burası mahalleye aittir. Diğer bir sloganımız; reddet, işgal et, inşa et sloganıydı. Diğer bir söylemimiz ise, burayı yel değirmeni dayanışması olarak işgal ettik ama bunu bütün dayanışmalara armağan ediyoruz, ne bizim tekelimizdedir, ne bize aittir ne de biz ona aittir. Biz kullanırız değil, herkes kullanır. Türkiye'nin dört bir yanından ve hatta dünyadan insanlar gelip oranın inşa sürecinde çalıştı. O zaman anladık ki Gezi devam ediyor. İnsanlar kabuğa çekiliyor ama bir umut görünce hemen geri geliyor. Düşün adam televizyonda görmüş, işini gücünü bırakmış, inşaatta çalışmak için gelmiş. Kalacak yeri bile yok. Mühendis. Geziye gelme hikayesi gibi… İlk bir ay boyunca bildiğin temizlik ve inşaat yaptık.(…)"

"(…) Gezi'nin bıraktığı en önemli şey özyönetim tartışmalarıdır. Doğrudan demokrasinin uygulanabildiği forumları bıraktı. Forumların en önemli özelliği, her fikrin bir değer taşıması ilkesidir. Bu yüzden hiçbir fikirle dalga geçilemez. Her fikir bir tartışmayı, her soru da bir cevabı hak eder. Elbette bir sokak pratiği, bir barikat savaşı pratiği bıraktı gezi. Ayrıca politik alana yönelik bir duyarlılık bıraktı. Aynı zamanda kentsel yıkıma, kent sorunlara karşı bir duyarlılık bıraktı.(…)"

“(…) Bir araştırma var psikiyatristler arasında. O dönem psikiyatrist ya da psikologlara gidenlerin sayısı o kadar düşüyor ki İstanbul’da, çünkü insanların depresyon ilaçlarına, psikologlara ihtiyacı kalmıyor, Gezi Parkı’na gidiyorlar. (…)”

Kişi H. :

“(…) Benim gündelik yaşamım açısından gerçekten değerli günlerdi. Gündelik ihtiyaçlara özel bir çaba göstermeden ulaşabiliyor olmak, bir arada olma duygusu, tekrar insanlara güvenmek çok özel anlar. Dayanışma kavramının bizleri tüketen, yalnızlaştıran, yoksullaştıran gündelik hayatımızda, direniş sırasında yeniden hayatımıza girmesi belleğimizdeki bir sürü olumlu duyguyu da yeniden hayatımıza soktu. Gezi Direnişinden sonra gelişen park deneyimleri ve mahalle dayanışmaları ile de sürdü bu.

Bedava sağlık, eğitim, yemek, barınma, bunların hepsi vardı parkta. Açılan revirler, kütüphaneler, mutfaklar, oyun alanları, bostanlar, kadın çadırları, LGBTİ çadırları... Akşamları birlikte söylenen şarkılar, aşk yapmalar, oyunlar, filmler, etkinlikler ve bütün bunların dilediğin kadar olması, gönüllü bir şekilde katılma... Komündeki toplumsal yaşamın örgütlenmesinde aktif rol alma. Kadınlı erkekli yemek yapma, çöp toplama, malzeme dağıtımı, toprağı işleme, yaşamı dönüştürme. Burada feministlerin varlığının bu işbölümünde eşitlikçi bir baskı unsuru olduğunu düşünüyorum. Komünde "bayana ihtiyaç var" diye çağrı yapıldığında "bayan değil, kadın!" demek, "bu iş için kadın olmak gerekmiyor, git bir erkek çağır o da yapabilir" demek önemli. Kimi zaman bazı iş bölümlerini boykot etmek. Bunlar hep feminizmin kadınlarda yarattığı dönüşüme zorlayıcı baskılar. Böylece kadınlar mutfağa tıkılmadı, barikatlarda da yer aldı.

Yine de toplumsal cinsiyet rollerinde belirgin bir değişiklik oldu mu? Bence olmadı ama zorlayıcı ve dönüştürücü anlar yaşandı. Bunlar eminim herkesin belleğinde bir tutam kalmıştır. Gece 5’te sokakta korkusuzca yürüyen kadınlar olabilmek genç bir kadın için özgürleşmeye açılan bir kapıdır. ‘Bu şehir erkekler kadar benim de şehrim’ diyebilmek, AKM'nin çatısından şehri izlemek, ağaçlara dokunmak, toprakla tekrar buluşmak, hayır demek, evet demek kadınlar için bir meydan okumadır. Kadın hep belirlenen bir varlıkken, Gezi direnişinde özgün ve iradesi olan, irade koyan bağımsız bir bireydi. Küfür eden bir erkeğe "Küfür etme" demek, karşındaki erkekten "Özür dilerim ama ne diyeceğimi bilmiyorum. Ne demeliyim" cümlesini

duymak bir andır ama belki de bir dönüşümün başlangıcıdır. Hayat kendinden farklı olanla karşılaşma ile değişir. Karşılaştık, buluştuk, dövüştük ve hatta öpüşüp koklaştık, kimi zaman korktuk, kaygılandık. İnsan olduğumuzu hissettik.(…)"

"(…)Gezi, benim ağır bir depresyonun ortalarında olduğum bir döneme denk geldi. Ancak o 15 gün boyunca bende ne depresyon kalmıştı ne keder. Bedenimde ve hafızamda yalnızca mutluluk ve coşku hatırlıyorum.(…)"

"(…) Bir bütünün parçası hissettmek o kadar güzelmiş ki, kutsallaştırılan BİREY oluşun aslında biraz fazla abartı olduğunu hissettim. Kapitalizm bireyler değil, atomize bedenler yaratmıştı. Parkta ise hem birey hem de bir parça idik. Kendi kendine yetmekten daha güzeli, hep beraber kendi kendine yetmekmiş.(…)"

Kişi I. :

"(…) Gezi'den önce Gezi'yi yaratan dinamiklerden biri olan Emek Sineması sürecini hep beraber yaşadık. Emekle beraber, ama Emekten de önce uzun yıllardır aslında kent mücadelesi sayılan örnekler üzerinden kentsel dönüşüm projeleri ile baş etme mücadelesi diyelim, uzun yıllara yayılmasa da, bunların bir birikimi, deneyimi, tarihi söz konusu.

"(…) 2009-2010'a kadarki esas dinamik, mahalle dinamikleriydi ve kamusal alanlar üzerine, kamusal ortaklıkların üretildiği alan mücadeleleri çok verilmiş mücadeleler değil. Haydarpaşa kamusal alan olarak tarif edilir. Herkes ait olandır Haydarpaşa ama bu mücadelelerin daha çok bir meslek odası ve hukuk bazlı yürütülen mücadeleler olduğunu söyleyebiliriz o anlamda. Bizim de esasında o tarihten sonra çubuğu büktüğümüz bir yerdir kamusal alan mücadelesi. Emek bu anlamda bir kırılmadır aslında. Doğrudan bir yaşamsal bağın olmadığı bir alan için mücadele verildi. O mücadele meslek örgütlerinin çerçevesinde verilen bir mücadeleyi aşan bir noktaya geldi, toplumsallaştı, ciddi bir bellek yarattı. O vesile ile aslında kamusal alan mücadelesi, kent mücadelesinin önemli bir alanı haline geldi. Kentsel dönüşüm mücadelelerinin sesi daha fazla yükselmiş oldu. Bu işin Emek Sineması ile birlikte merkezi yerde görünürlüğü arttı. Yine Taksim Meydanı projesine karşı verilen bir mücadele var. Yine Emek Sineması mücadelesi ile paralel verilen bir mücadele oldu. Zaten Taksim Dayanışması'nın kuruluşu 2012 yılının başıdır. (...) Bütün eksiği ile gediği ile Gezi dediğimiz sürece geldik 2013'ün başında. Ve ondan bir ay önce Emek

Sineması için yapılan eyleme gerçekleştirilen saldırının da bir simgesel anlamı vardı. Gezi'yi oluşturan kilometre taşlarından biridir o sembolik görüntü.(…)"

"(…)Beyoğlu bölgesine yönelik çok özel sistematik bir yönelim olduğunun farkındaydık. 3 ya da 4 yıl önce Beyoğlu için özel bir koruma imar planı geliştirildi: Bir Beyoğlu değerlendirmesi. İktidarın sermaye ile birlikte yaptığı da aşikar olan bir koruma planı. Beyoğlu'na ciddi bir elbise giydirilmeye çalışıldığını gördük. Bunun üç başlığı var bizim için. Birincisi Beyoğlu'nun tamamen sermayeye açılması, soylulaştırılması. Tarlabaşı bunun en somut örneği. İkinci başlık bizim için AKP'nin, siyasi iktidarın kendi muhafazakarlık algısının bölgeye giydirilmek istenmesi. Her ne kadar Beyoğlu gibi bir bölgeyle çeliştiğini düşünsek de bu durumun, şöyle bir gayret görüyoruz, esasında kendi sembollerini, tıpkı sermayenin sembolleri gibi buraya nakşedme, işletme ihtiyacını ve hırsını açıkça gördük. Bunun en somut örneği Gezi Parkı'na dikmek istediği Topçu Kışlası, ya da AKM'ye yaptığı muamele, AKM'nin bunca yıldır öylece bırakması. Hala vazgeçmediği cami projesi ve genel olarak bir muhafazakarlaştırma projesi aslında.(…) Üçüncü başlık ise solcuların, sosyalistlerin, devrimcilerin buraya ait, buraya nakşettiği bellekten bütün toplumsallaştırmayı koparma.(…)"

"(…) Hepimiz için bambaşka bir 15 gün geçirdik. Muazzam bir özgürleşme deneyimi, devletsizliğin nasıl bir somutluğa tekabül ettiğinin deneyimini yaşadık. Biz zaten ortak alanın hem politik hem yaşamsal önemine binaen bu mücadelenin doğrudan öznesi ve ilk andan itibaren parçasıyız. Ama oraya aynı önemi vermeyenlerle mesela solcularla beraber ya da hayatında ilk defa oraya gelmiş olan binlerce insanla birlikte bir ortaklık inşa ettik. Biz zaten mekan dediğin şeyin, sonuçta bir ilişkilenme biçimi olduğunu biliyor ve düşünüyoruz. Mekanın ortak kullanımı da gerçekten bir toplumsal ilişkilenme yaratıyor. Orada ütopik ya da sonrasında yaşanabileceğini düşündüğümüz bir toplumsallaşmanın nüvelerini yaşadık, örgütledik. Bunu tabii ki bir sürü sorunu ile beraber yaşadık. Güvenlik sorunuyla, lojistik sorunuyla… Bir alana hakim olup, o alanı yaşanabilir kılacak araçları geliştirmenin nasıl bir şey olduğunu orada gördük düşündük. Yiyecek tedariki, uyuyabilme, nöbet tutma, orada kalabilme ile ilgili sıkıntıları giderme. (…)"

"(…)Sermaye ile iktidar birleşip neyi baskılıyor, neyi vuruyorsa, orada onun karşıtını gördük. Özel hayata baskı varsa, oraya insanlar özel hayatlarını taşıdı. İçkiyi yasakladı, içki bir sembole dönüştü. İktidar insanları ayrıştırdıkça etnik kökenlerle,

dinsel kökenlerle, bunun tam tersi oldu orada. Anti-kapitalist Müslümanlar namaz kıldığında o namaza sosyalistlerin, ateistlerin çember olması gibi sembolik örneklerle düşünmek gerek bu meseleyi. Gerçekten hangi noktaları zedelediyse toplumsal hayatta -örneğin dayanışma- bu orada açığa çıktı. Bastırdığı her şey orada kendini buldu esasında. Dolayısıyla bir panayır gibi yaşadık biz o hali.(…)"

"(…) 2006'da, 2007'de kurulan çok küçük hareketler var. Şehir plancılarının, mimarların kurduğu hareketler. Daha geniş kesimlere yayılması son 3-4 senenin meselesi. Dolayısıyla kent hareketleri hala bir uzmanlık alanı mücadelesi özelliği içeriyor ve bunu yitirmiş değil. Bu nedenle dar çevrelere sıkışan bir yanı var. Gezi Parkı ile beraber bu özelliğini aşmış oldu. Biz şöyle bir bildiri yazmıştık: herkes bu şehrin mimarı olduğunu, şehir plancısı olduğunu, mühendisi olduğunu gösterdi aslında Gezi Parkı'na sahip çıkarak, oradaki müdahaleye dönüşüme karşı çıkarak… Bu anlamda bir toplumsallaşma yarattı aslında. Dolayısıyla geçmişe göre çok daha iyi bir yerdeyiz (…)

Kişi J. :

"Taksim'in önemi aslında çok basit ve sade bir gerçekten kaynaklanıyor; merkezi konumu. Oldukça geniş bir alana yayılmış olan İstanbul şehrinde gerçekten adı gibi kalabalıkların taksim olduğu bir mekan.Bağcılar'dan Kadıköy'e, Sarıyer'den, Ümraniye'ye bütün şehrin birbirine bağlandığı bir alan. Bir de tabii sol kültürde yer alan "meydan" kavramı aslında İstanbul'da çok fazla bir yerde yok. Taksim biraz da böyle bir mekan. Bu duruma 1 Mayıs 1977'de yaşanan katliamın bıraktığı toplumsal izler eklenince Taksim Meydanı Türkiye sol tarihinde ayrı bir anlam edindi. Taksim'in her sene 1 Mayıs alanı olup olmamasıyla ilgili tartışmalar da bu özelliği kemikleştirdi.

Gezi Parkı'nın gerçek anlamda bir müşterek haline gelmiş olması ise aslında Gezi Parkı'nın kendisiyle ilgili bir durum değildir. Gezi Parkı, Gezi direnişinden daha 15 gün öncesine kadar yalnızca sevgililerin gittiği izole bir parktı. Gezi Parkı'nın müşterek olması bence "Taksim+yeşil alan" gibi açıklanabilir. Ekoloji mücadelesi bir süredir çıkışta olan bir mücadeleydi. Bunun üzerine bir de bu derece merkezi bir konumdaki yani "gözümüzün" önündeki doğanın katliamı eklenince Pandoranın kutusu açıldı."

“Gezi Parkı’nda bir ütopya hayata geçirildi. Dillerdeki, o hep aradığımız ve mücadelesini ettiğimiz “başka bir dünya” ilk defa ete kemiğe bürünmüştü. Alışılageldik sol mücadele yöntemlerinden farklı olarak Gezi’de mücadele topyekün idi. Slogan atıp eve gitmektense, yaşadığımız dünyanın iki temel paradigması olan bireyciliği ve parayı ortadan kaldırarak dünyayı yemek, uyku, çöp, tuvalet gibi ana ihtiyaçlar üzerinden yeniden ve birlikte tasarlaması üzerine kurulu başlı başına bir direniş idi Gezi. İlk defa ne istemediğimizi değil istediğimizi söylemeye hatta bunu bizzat gösteremeye fırsatımız oldu.”

“(…) Caferağa işgal evi projesi aslında biraz ihtiyaçlardan yola çıkarak ortaya çıktı. Gezi’yi takip eden yaz, toplantılar ve forumlar açık havada yapılıyordu. Caferağa Dayanışmasının forumları da eskiden “Eski Havuz Meydanı” olarak bilinen Moda İlkokulunun karşısındaki meydanda yapılıyordu. Hatta bu sebepten dolayı bu meydana 1 Mayıs Mahallesi (Mustafa Kemal Mahallesi) sakinlerinden bir Gezi şehidinin Mehmet Ayvalıtaş’ın ismi verildi. Hava koşulları değişip açık havada forum yapmak imkânsız hale geldiğinde kalıcı bir mekan arayışı kendiliğinden ortaya çıktı. Çok yakınımızda Türkiye’nin ilk işgal evi olan Doş Kişot örneği de önemli bir emsaldi. Hem mekânın birleştiriciliğini kullanmak, mahalledeki bir çok ihtiyacı, çocuklar için kreş, ortak mutfak, kütüphane, hem de bir mülkiyetçi sisteme karşı ses çıkartabilmek için işgal bir mücadele yöntemi olarak benimsendi.

Aslında amaç yerelde bir çeşit bir heteretopya kurmaktı, kapitalist sistem ağlarının dışında kalarak başka bir dünyanını tohumlarının yeşertilebileceği bir çeşit mikrokozmos. Çocuklar için kreşler, ortak mutfak, kreş gibi. Ki bunların birçoğu gerçekleştirildi. Çocuklar için ortak doğum günleri düzenlendi, heykel atölyesi yapıldı. Kent Mitinginde hayatını kaybeden Elif Çermik’in isminin verildiği Kütüphane polis saldırısının olduğu günlerde açılmak için bekliyordu.. Ortak mutfak ücretsiz çay dağıtımı.. gibi pek çok kolektif iş aynı anda yürütülüyordu. Aslında Caferağa Mahallevi’nde amaç Gezi’nin prensiplerini yeninden tesis etmekti. Mahalleevi’nin işleyişinde herhangi bir hiyerarşi yoktur, gönüllülük esasına dayalıdır. Bütün proje ve etkinlikler prensipte mümkündür. Kolektif üretim ve kolektif karar almaya dayananan bir mekanizma vardır. Aynı zamanda ortak ihtiyaçları gidermek üzerine kuruldur. Dolayısıyla herhangi bir projenin hayata geçmesi için forumda dile getirmek yeterli olur. Bu anlamda Geziyle benzeşmektedir. “

Kişi K. :

"İki ağaç. Hep övündük ya, dünyanın her yerinde para üzerinden çıktı isyan hareketleri, biz de ağaç yüzünden çıktı. Bu çok büyük bir onurdur. Bu inanılmaz bir şeydir ve Türkiye'nin itibarını bu anlamda çok artırmıştır. İki ağaç için isyan çıktı. İki ağaç evet, ama bence Gezi bir kentsel dönüşüm isyanıydı. Bunu en başından beri söylüyorum. Kentsel dönüşümden kastım, bu iktidarın kent, arazi, gayrimenkul üzerindeki son dönem politikalarının getirdiği noktada mülksüzleşme, yerinden edilme, afet yasası, kentsel dönüşüm, büyükşehir uygulamaları, bütün bunların tıkanma noktasında iki ağaçta patladı. Bu bir birikimdi.(…)"

"(…) HES eylemlerinin patlamasında ilk başta köylünün çok fazla dahli yoktu. Daha çok çevre hareketlerinin etkisi ile oldu. Daha sonra oradaki kazanım ve HES'lerin yayılması ve artık hakikaten köylü açısından bıçağın kemiğe dayanması, imdat demesi ile birlikte çevre hareketleri ile köylü buluştu. Bu çok önemli oldu ve bir etkileşim yarattı. Gezi'de mesela hala birileri HES'lerden söz ediyorsa, bu tüm Türkiye'deki yani kırsaldaki etkileşimle bir ilişki kurulduğundandır. Gezi bir kentsel dönüşüm mücadelesi ama Gezi'de herkesin kendini var edebildiği bir alan olabilmesinin sebebi köylü ve kent, köyden kente gelmiş ve köyüne geri dönmüş çocuklarla, o davaya inanmış çevrecilerle köylülerin bir araya gelmesi ile bir toplumsal mücadelenin Türkiye'de yaygınlaşmasıdır. Bu durum Gezi'yi besledi.(…)"

"(…) Eskiden çevre deniliyordu, şimdi yaşam alanı deniliyor. İnsan hakları kavramı gitti, yerine yaşam hakkı kavramı geldi. Bütün bu söylemler Gezi ile değişti.(…)"

"(…) İstanbul'da Gezi öncesindeki son 3 eylemde insanların darp edilmesi çok etkili oldu: AKM, Emek Sineması, İnci Pastanesi. İstanbullu için ya da İstanbul'da okumuş insan için 3 semboldür bunlar. Ama bunu anlamadılar. Benim çocukluğumda, gidilecek çok fazla tiyatro yoktu, sayılıydı. Pazar günleri en büyük keyif, AKM'ye gidip anlamadığımız klasik müzikleri dinlemek, oradan çıkıp İnci Pastanesi'nde profiteröl yemek, Emek Sineması'na gitmekti. Sonuçta benim özel tarihime müdahale etti. Hadi AKM'ye ettin, ona ettin, buna ettin… Ama benim her anımı kafamdan söküp almaya çalışıyorsun. Bu insanlarda ciddi bir tepkiye neden oldu. Bu bir değil, iki değil. Türkiye'nin her tarafında. (…)"

“(…) Esasında hareketi sürükleyenler doğrudan kendi özel mekanlarına dokunulmuş insanlar değildi. Kamusal alana dokunulduğu için, o kamusal alanı kullandıkları için rahatsız olan insanlardı. Büyük ihtimalle Taksim Dayanışması’ndaki kişilerin evleri barkları kentsel dönüşüm alanlarında değildir. Ama işte her gün hissedilen yaşam tarzına saldırı bu birikimi getirdi. İstanbul’un özelinde bakıldığında daha sonra oraya kitleleri sürükleyen bu kendi yaşam alanını savunma içgüdüsüdür.(…)”

“(…) Kent hareketlerinin Gezi öncesi yavaş yavaş gelişmesi çok etkili olmuştur. Kent Hareketi Sulukule ile, Ayvansarayla, Tozkoparanla, Ayazma ile ayrı ayrı ilgileniyordu. Bunlar bir şekilde kıyıda köşede kalmış mahalle dernekleri olarak ortaya çıktılar. Mahalle derneklerinin kendi arasındaki iletişimi kuruldu. Derken buna habitatçılar, şehir plancıları, mimarlar da dahil oldu. Birden daha Gezi öncesinden 2 yıl kadar önce bir kent hareketleri networkü oluştu. Bu network iyi oldu. Çünkü mahalleler birlikte direnmeyi öğrendiler. Bu oluşan network, Gezi’de çok hızlı bir iletişim olmasını sağladı. Yani Taksim Meydanı kalbiyse bu işin, bütün organları da bu networktü. Gezi’nin damarlarını oluşturdu. Sonuçta İstanbul’un geneline yayılan kentsel dönüşüm bölgelerindeki insanlar Gezi’ye aktı.(…)”

“(…) Gezi bir mekan-insan ilişkisi ama o mekan salt mekandan ibaret değil. O mekanın içinde anılar var, bugünkü yaşamın var ve gelecekte çocuklarına bırakacağın yaşam var. Sen bunu istediğin gibi bozamazsın. Ben de yabancı ülkelerde olduğu gibi belki doğduğum evde ölmeyi ya da torunlarımın gelip oynamasını istiyorum.(…)

“(…) Ayvansaray’daki insanlar. Evet, evler derme çatma, ama o orada yaşamak istiyor. Sen onu oradan ayırdığın zaman, toplu konut verdiğin zaman – sadece bir mekan vermekle olmuyor- yaşamı da vereceksin. Mekanı verip, yaşamı vermediğin zaman hiçbir anlamı olmuyor. Mekan artık yaşam alanından ve yaşam hakkından ayrılmaz. Gezi bunu gösterdi. Gezi mekanın ruhunun olduğunu, mekanın bir yaşam hakkı olduğunu gösterdi. Yoksa insanlar, oradan oraya koy, oradan oraya taşı diyerek tasarruf edebileceğin şeyler değil ki. İnsanların bağı var. Ağacın nasıl kökü varsa, insanın da var. (…)”

Kişi L. :

"(…) Gezi'den önce Taksim Dayanışması'nın kurulması, insanları yavaş yavaş mobilize etmeye başlaması, sokağa çıkıldığı anda –özellikle Beyoğlu'nda- sürekli bir şiddetle karşılaşılması, bir şeyleri sanki biriktirdi zaman içinde. Yine özellikle Beyoğlu özelinde, Emektir, İncidir, bir şekilde bir pratik kazanıldı. İleriye dönük ne yapmalıyız soruları başladı. Gezi'de 27 Mayıs'ta ilk çadırlar gittiğinde orada ilk akşam gösterilen refleks sanki daha öncekilerden bir şeyler birikmiş ve "anında refleks gösterilmeli" şeklinde başlayan bir hareketti. Bu anlamda öncesinde yaşanan refleksler, Taksim Dayanışması, pratikler önem kazanıyor. İkincisi Taksim Meydanı, Gezi Parkı'nın şehrin çok fazla merkezinde olması, çok görünür olması ve sürekli bir polis şiddeti ile karşılanması bir şekilde arttırdı sanki.(…)"

"(…)Ekonomik düzlemde yeni bir cazibe merkezi yaratıp bunu eskinin kodları ile yapmak gibi bir hedef var. Osmanlıcılık dersin, neo-osmanlıcılık dersin, 'kışlayı kurduk, bir yandan da oraya AVM yaptık'. O projeye bütünlüklü bakınca; Taksim Meydanı, Cihangir'de zaten ayrı bir dönüşüm var yavaş yavaş, soylulaştırma diyelim, Tarlabaşı'nda yeni ofisler, aşağıda Galata Port var, yani bölgeyi bir bütün olarak alınca zaten büyük bir dönüşüme girmiş durumda. Beyoğlu açık hava bir AVM'ye dönüşmüş durumda. Bu da sanki o projenin bir ayağı gibi geliyor bana. Ama bunu yaparken kültürel kodlardan besleniliyor. 'Topçu Kışlası… Onu ayağa kaldıracağız.' Çünkü sembolik önemi vardır. Türkiye siyaseti özellikle semboller üzerinden gider ve çok fazla sembol kullanılan bir siyaset olunca da, bir rövanş algısı oluşuyor. Ama bütün bunlar neo-liberal pratiklerle yoğuruluyor.(…)"

"(…) Beni kişisel olarak tutunduran bir nokta; Beyoğlu'nun dönüşümü, yavaş yavaş AVM'leşmesi. Ben '90'ların ortasından itibaren Beyoğlu ile haşır neşir olmuş bir insanım ve bugün bir şekilde değişimini izliyorum. Eskiden etkileşimin olduğu, sohbet edilebilen mekanlar vardı Beyoğlu'nda. Sahaf kültürü vardı. Kafelerde yan masa ile muhabbet edebiliyordun. 2 sene önce simit aldım ve oturacak yer bulamadım. Çünkü kimse içeriye simitle almadı. Böyle bir şey yoktu eskiden. Anladım ki bir şey çok hızlı değişiyor. Dayanışma ağları kopuyor, bunu anlamak için illa TOKİ'ye gitmeye gerek yok. Ben uzun zamandan sonra nasıl ki Koç Üniversitesi'ndeki direnişte 'ben buranın bir parçasıyım' dediysem, Gezi'de de oydu. Orada kendi varlığımı, pozisyonumu, insanlarla etkileşimimi hissedebildim. (…) Şehir; iktidar ve sermaye bloklarının oyun tahtasına dönmüş durumda. Bu duygu; bu

tablo karşısında çok değerli bir duygu. Beni bugün hala 'olabiliyormuş' hissiyatı tutuyor.(…)"

"(…) Gezi öncesinde bende çok dolmuşluk vardı. 1 Mayıs'ta gaz, 27 Mayıs'ta Emek eylemi polis itiyor, kakıyor vs. Oradaki tek hissiyatım; 'niye hiçbir şey olmuyor?' hissiyatıydı. 'Bir şey olsun artık.' Gezi benim için patlama noktasıydı. 27'sinde Emek eyleminden eve döndüm ve ilk tweet'ler düşmeye başladı. 28'inde kendimi sokağa attım. Ben gerçekten dolmuştum. Kent üzerinden de dolmuşluk hissiydi. Alanların kapanıyor. 1 Mayıs'ta kapandı işte. Emek'te ne oluyor? Ondan önce İnci yıkımı. İnci yıkımı sırasında bir Tarlabaşılı ile tanışmıştım. Bana; 'abi bizim orada evlere girdiklerinde engelleseydiniz, olay buraya gelmezdi' demişti. Çok haklıydı. Ve beni kendimi sorgulamaya yöneltti. Bir ay öncesinde Koç pratiği alanda olmanın önemini daha da göstermişti. İnsanlar farklı noktalardan farklı şekillerde motive olarak çıkmışlardı oraya. İlla kent üzerinden değildi. Ulusalcısı da vardı, daha farklı kanattan olanlarda vardı. Herkes bir şekilde dolmuştu. Ben kendi üzerimden kent boyutu ile okuyorum. Başkası başka şekilde okuyor. Sanki o birikme ve birikmenin kabına sığamaması, polis şiddeti (polis şiddeti olmasaydı bu olmazdı önermesine de katılmıyorum. Doğru ama polis şiddeti de zaten o toplumsal alanın kapatılması amaçlıydı. Bu noktanın genelde üzerinden atlanıyor) bunlar doldurdu ve patlattı.(…)"

Kişi M. :

"(…) 850 kadar işçinin çalıştığı Greif Fabrikası'nda 650 kadar işçinin işgale karar vermesi, gün içinde bu kararı alıp onu yerine getirmesi, o anda işverenler adına, patronlar adına kim orada bulunuyorsa, araçlarını dahi oradan çıkartmalarına fırsat vermeksizin oradan dışarı atılmaları, Gezi'de insanların kitlesel olarak bir şeyi sahiplendiği zaman neler yapabildiklerini gördükleri için buradan hareketle "biz istersek yapabiliriz" diyebilmeleriyle ilgilidir. Kuşkusuz bu Gezi'nin bir etkisiydi. Belki Gezi yaşanmamış olsa, Greif bu boyutta, bu kadar hızlı, etkin bir işgale dönüşemeyebilir, tereddütler oluşabilirdi.(…)"

"(…)Mekanla, eylemlilik arasında ya da mekanla düşünce arasında, talepler arasında bir bağ oluştu artık. Bu bağ önemli ve bu bağı artık bütün kesimler görüyor. Kabaca Gezi'de bütün toplumsal muhalif hareket bunu görmüş oldu. Kendisini iktidar tarafından dışlanmış hisseden herkes gördü. Greif'ta da işçi sınıfı görmüş oldu:

“Burası bizim için önemli. Burayı terk etmememiz lazım. Terk ettiğimiz anda geriye düşeceğiz.” Bu nedenle o işçiler soğuğa rağmen çatıda gece yarısına kadar durdular ve bir uzlaşma ile sonuçlanacağına ikna oldukları için indiler. Mekanı tutmak meselesi önemli. Daha sonraki dönemde Kütahya’da benzer bir hareket oldu, sendikalar tutuldu. Benim Gezi meselesinden en büyük çıkarsamam kentin meydanında, herkesin görebildiği, erişebildiği, dokunabildiği, ulaşabildiği bir alana iktidarın hiç kimseyi takmaksızın ben istediğimi yaparım tavrının kitlelerce doğrudan kendine saldırı olarak görüldüğü ve ona cevap vermesi oldu. Yani bir onur mücadeleydi Gezi.(…)”

“(…) AKP’nin mekanlar üzerinden kendisine Türkiye tarihinde bir yer etme, bir noktaya temas etme fikri var. Taksim o yüzden sadece bir AVM inşaatı gibi basit, salt bir rant projesi değil. O tarihe adını yazdırma projesi. Esaslı bir proje yani. Bu nedenle Taksim meselesinden AKP iktidarı çok rahatsız. Oraya bambaşka bir şey getireceklerdi. Ve yüzyıllar sonrasında da artık işte bu şehrin en önemli meydanına, bu hükümet, bu iktidar, bu şahıs yaptı denilebilsin diye bu mücadeleye girişmişlerdi. Evet başka yerde minör şeyler de var. Mekan kavgası var iktidarla mesela çevre hareketleri arasında ama Taksim çok önemliydi. Onu kıramadılar. Asıl sıkıntı da bu. Israrları tarihe adlarını yazdırmak içindi. Nihayetinde başaramamış oldular. Çünkü müthiş bir sahiplenme vardı. Kitle açısından da genel olarak bu saldırının doğrudan kendilerine yapılmış algılanması ile Gezi sahiplenildi. Mekan da tutulunca orası artık bir yaşam alanına dönüştü. Artık insanların gidebileceği, görebileceği, dokunabileceği gezebileceği, hatta paylaşabileceği bir alan yaratıldı. Kuşkusuz orada güzel örnekler de vardı. Paranın geçmemesi vs. çeşitli dayanışmalar, kütüphaneler, çocuklar için alanlar, parklar vs. mini konserler. Derken orası herkesin gündelik yaşamında da uğrayabileceği, bir farklılık görebileceği, bir etki yaratabileceği bir alana dönüşmüş oldu.(…)”

Kişi N. :

“Karşı Gazetesi, Gezi Direnişi'nin ortaya çıkardığı kültürün basına yansıması iddiasıyla çıktı. Gazetedeki emekçiler bu motivasyonla işlerinden istifa ederek Karşı'ya geldi. Gazeteyi var edenler bizzat Gezi'de direnen, direnişin içinden gelen insanlardan oluşuyordu.

Türkiye'de işgal fikrinin yaygınlaşması doğrudan Gezi süreciyle bağlantılı. Gazetenin o gün kapatılacağı haberini aldıktan sonra çalışanların tümünün katılımıyla yaptığımız toplantıda, gazeteyi terk etmeme fikrine hemen hemen bütün çalışanların tereddütsüz onay vermesi, Gezi süreci ve sonrasında gördüğümüz işgal deneyimlerinin akıllarda yer etmesiyle bağlantılı olduğu kanısındayım.

Ancak, burada, Gezi Parkı işgali ve sonrasında görülen işgal evlerinden farklı olarak, motivasyonumuz emeğimizi savunmamız oldu. Patronların hak edişlerimizi 'ileride' ödeyeceklerini söylemesi, 'gazeteyi terk edersek hak edişlerimizi alamayacağımız' yönünde bir öngörüye yol açtı. Belleğimizde Punto Deri, Greif ve Kazova gibi işçi direnişleri ve işgalleri yer alıyordu. Geçen yıl boyunca emek mücadelesinde direniş hareketlerinin yoğunlaşmasında, Gezi süreci ile birlikte 'direnme' sözcüğünün daha etkin biçimde toplumsal hayata nüfuz etmesinin etkisi yadsınamazdı. Bu etki Karşı Gazetesi çalışanlarına da sirayet etti diye düşünüyoruz. Hem mücadelemizin hem de sosyal paylaşım siteleri üzerinden yayınladığımız tek sayfalık gazetemizin adının, üzerine fazla düşünmeksizin 'Karşı Direniş' 'oluvermesi' de tüm süreçle bağlantılı.

Öte yandan gazetenin işgalinin taşıdığı anlamların kişiye ve duruma göre değişken olduğu söylenebilir. Örgütsüz bir toplamın yürüttüğü direnişte, 'işgalci direnişçi' kimliği hak arama ve haklılık perspektifiyle bakıldığında gururla taşınan bir kimlik oldu. Bununla birlikte, medyadaki yöneticilerin ve işverenlerin bakış açısı itibariyle, -her sektörde olduğu gibi- yeni iş bulma imkanlarını kısıtlayıcı bir yanı vardı. İşgal süresince binada yürütülen etkinlikler, süren mücadele ve sürekli bir arada olma hali her birimize öğretici, geliştirici kişisel deneyimler sundu.

Son olarak, hak kayıplarının on yıllardır devam ettiği, çalışma hayatının giderek kötüleştiği medya sektöründe, yıllar sonra ilk kez bir mücadeleye imza atarak ve 'işgal' gibi kuvvetli bir yöntem kullanarak, sektör genelinde çalışanların belleğinde yer edinen bir işe de imza attığımızı düşünüyoruz."

Kişi O. :

"(…)1 Mayıs 1978'in 1 Mayıs 1977'deki katliama rağmen işçi sınıfı hareketinin bir inat gösterisi olarak çok görkemli geçmesinden beri devlet ve devlet refleksine sahip olan kimseler Taksim'de resmi kutlamalar ve toplumsal deşarj etkinlikleri dışında

politikleşme eğilimi olan halk hareketlerinin varlığından hoşlanmıyor. 1 Haziran operasyonuyla halk meydana el koyunca çileden çıktılar sanırım.

Fakat bunun dışında özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın sıradan bir sağcı olduğunu, komplo teorilerine tüm kalbiyle inandığını ve meydan işgallerine dayalı renkli devrimlerden birinin kimi "batılı" güçler eliyle milletin hakiki ve otantik temsilcisi olan kendisine karşı da düzenlenmek istediğinden de emin. Bunun Türkiye'deki mekanı da ancak Taksim olabilir. Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda ya da Haznedar Meydanı'nda işgal eylemi olsa etkisi aynı olmaz."

"(…) Bununla birlikte Gezi hayatımı değiştirdi falan diyemem, sadece rutin yaptığımız siyasal sendikal faaliyetin çakmalığına dair hissettiklerimin gerçekliğini olanca kuvvetiyle ortaya koydu. Şimdi üzerinden on sekiz ay geçmişken Gezinin kişilerden ziyade genel siyaset üzerinde kısmen retorik kısmen reel bir etkisinin kaldığı kanısındayım.(…)"

Kişi Ö. :

"Bu özgünlüğe tek kelime ile cevap verecek olsam "kalabalıklığı" derdim. İnanılmaz merkezi, inanılmaz kalabalık... -*Sanki küçük kasabanın gündüz başka akşam başka sebeplerle buluşulan çay bahçeli parkı*- Her gün bir milyondan fazla insanın, alışveriş, eğlence, toplantı vd. nedenlerle geldiği, uzunca bir süre kaldığı bir mekan söz konusu olan. Gezi parkını da içeren Taksim meydanı çok daha uzun bir süreden beri önemli bir yer ve bunun tarihsel nedenleri var. Tarihsel süreç içerisinde(tarihsel nedenler ve süreçleri burada açıklamaya girişmek gereksiz) bu meydan, bu semt dünyanın en önemli, en kalabalık, en kozmopolit şehirlerinden biri olan İstanbul'un en önemli meydanı oldu. Bugün dünyanın pek az meydanında günde bir milyondan fazla insan oluyor ve bu insanlar burada uzun zaman geçiriyor. Sinemaya, tiyatroya gitmek, kafe, bar ve meyhanelerde oturmak, alışveriş yapmak genellikle geniş zaman aktiviteleridir. Yine bu meydan ve semt toplumsal mücadele yürütenler açısından fazlasıyla dikkate değer bir yerdir. Çünkü, toplumun hemen her kesiminden insanlarla dolaysız bir etkileşim kurmak, yaptığınız işleri duyurmak, çağrıda bulunmak, belki tepkilerini ölçmek için müstesna bir yerdir ve kendiliğinden oluşmuştur, o kadar insan siz çağırdınız, örgütlediniz diye değil, zaten oradadırlar. Son yıllarda parti ve parti oluşumları, dergiler ve sivil toplum örgütleri burada ofis açtılar ve bu onları daha kolay ulaşılır kıldı. Daha fazla görünür kıldı. Örneğin, her

gün bir milyondan fazla insan İstiklal caddesinin tam ortasında tarihi bir işhanının orta katında, cadde tarafından kolayca görünen bir noktasında Komünist Partisi'nin ismini, amblemini, sloganlarını ve pankartlarını gördüler. Ayrıca toplumsal mücadele denilince ilk akla gelen sol-sosyalist kesim için ise, 1 Mayıs 1977 olaylarını düşündüğümüzde, orada katliama uğramış bir kesim olarak meydana özel bir önem atfetmesi, bir mücadele simgesine dönüştürmesi anlaşılırdır. İktidar açısından ise; muhaliflerin bir araya gelmesi, dolaysız etkileşimler, protestolar önlenmelidir. Mümkün olan en az insan bunlardan haberdar olmalıdır. Bu nedenle buraları yeniden dizayn etmek, önemli bir meydana iktidarın damgasını vurmasından öte anlamlar taşır. Bu meydan ve cadde o hale gelmiştir ki, caddede olan bir olayı, yakınlarda bir kafede oturan yabancı bir yayın organının saygın muhabiri eş zamanlı dünyaya geçebilir. Orada bulunma amacı bu olmasa bile...Günümüz iktidarının kalkınmacı, neoliberal ideoloji ile kendi İslami kökenli ideolojisini harmanladığı yeni bir toplum yaratmaya çalıştığını düşünüyorum. Bütün Beyoğlu'nu, ülkeyi kentsel dönüşüm adı altında, rant paylaşımı ve sermaye transferini de içererek yeniden düzenlemeye çalışıyorlar.

Gezi türünden olağanüstü günler sürdürdüğümüz olağan yaşamımızla hiç aynı değil ne yazık ki. Ağaçlara afiş asmak, bir ortak alanı medenice paylaşmak, farklılıklara tahammül etmek, dahası iyi bir şeymiş demek...çok farklı yönler. Gündelik hayatta o kadar paylaşımcı olmadık, farkında olmadık. En önemlisi gündelik hayatımızda devletten korkarız, o günlerde korkmadık, korktuğumuz zamanlar bizden başka yüzbinlerin korktuğunu biliyorduk. Gündelik yaşam pratiklerimiz açısından bende bıraktığı en büyük iz: herkeste göremediğim bir potansiyel olduğunu bilerek konuşmak ve yerel örgütlenmelere biraz daha inanç.

Gezi süresince açık kalan, eylemci, eylemci dostu işletmeler otoriteler tarafından sürekli taciz edildi, kapatılmakla tehdit edildi. Yine eylemler boyunca ve sonraki bir yılda neredeyse her Cumartesi eylem olduğu ve ortalık gaza boğulduğu için zarar ettiler. Yine iyi dayanıldığını ve ideolojik tutum alanlar dışında eylemcilere bir öfke olmadığını düşünüyorum. El değiştirmeler alkolsüz self servis lokanta ve apart otel şeklinde oldu daha çok. Bu da sokakların şeklini değiştirdi, belediyenin masa sandalye yasağıyla birleştiğinde zarar katlandı. Ama buradaki esnafların çoğu Beyoğlu'nun öneminin farkında ve direniyor

Benim açımdan en görünür etki arka sokakların beş yıl öncesine kadar hızla Nevizade benzeri meyhane, kafe ve bar sokaklarına dönüşmekte iken; şimdi nargile kafe, Ortadoğulu turistlere yönelik mekanlar...Alkollü işletme sahiplerinin daha çok Kadıköy; Beşiktaş gibi CHP'li belediyelerin olduğu yerlere yönelmesi...Yine de durum Tarlabaşı sakinlerinin yerinden atılması düzeyinde değil ve belediyenin de "iktisat dışı zor"u arttırmadan bunu başarabileceğini sanmıyorum. Her türden kentsel dönüşümün bir kültürel çözülme getirdiği çok açık. Öte yandan" Beyoğlu yaşamını fakirleştirdi, Beyoğlu kültüründen çok şey eksildi" gibi değerlendirmeleri aceleci buluyorum.

Toplumsal bellek sayılır mı bilmiyorum ama, benim görebildiğim kadarıyla en büyük kazançlardan biri: forumlar. Artık insanların hafızalarında kendi sorunlarımız için bir araya gelmeliyiz, bunu da şu şekilde yapabiliriz diye bir bilgi var. Artık bizden başkalarına da ulaşmak gerektiği her zamankinden daha açık. Yine belleğimizde Müslümanlar, LGBTİ bireyler ile ilgili kısımlar kesinlikle daha olumlu... Mizahın oynadığı rol, gençlerin rolü hafızalardan silinmez güzellikte işler... Hepimize iyi gelen, hepimizin hikayesi olan, bir kere oldu, başka zamanlarda başka şekillerde yine olabilir. Unutulmaz."

Kişi P. :

"Bence bunu anlamak için biraz Gezi kompozisyonuna bakmak lazım. Gezi'nin sınıf kompozisyonu ile ilgili bir yazı yazdık Murat Yükselle birlikte. Gezi bir orta sınıf ayaklanması mı diye bir tartışma var ya, biz istatistikler kullanarak şunu gösterdik; Gezi bir orta sınıf ayaklanması değil, bu bir halk ayaklanması. Bunu gösterirken toplumun sınıfsal dağılımına baktık, Gezi'ye katılanların sınıfsal dağılımına baktık ve birebir örtüştüğünü gördük. Toplum neyse, sınıfsal olarak Gezi'de temsil edilmiş. Ama Gezi'yi toplumun diğer kısmından ayıran sınıfsal yapısı değil, Gezicilerin sınıfsal yapısı değil, ideolojik siyasi formasyonları. Daha solcular, daha laikler, çok daha az dindarlar gibi… Dolayısıyla böyle bir durum var. Ama ikincisi de Gezi'nin farklı günlerinde ve farklı yerlerinde katılanlara baktığımızda, Gezi Parkı'na katılanlarla şehrin diğer yerlerinde katılanların sınıfsal kompozisyonları farklı. Gezi'de çok daha orta sınıflar, öğrenciler, enteller… O da bir vizyon yaratıyor, Gezi'ye orta sınıf karakteri atfedilmesinin sebebi de o. Hangi sınıf Gezi'ye ne kadar katılmış diye baktığın zaman orta sınıfların % 40'ı falan katılmış, işçilerin de %

12'si, %13'ü katılmış. Ama işçiler o kadar çok ki.. Gezi'yi yapanların % 65'i, % 70'i işçi oluyor. Ama orta sınıflar kendi aralarında konuştuğu zaman 2 kişiden 1'i katılmış. Kamusal alanda da belirleyici olan da orta sınıf olduğu için; "hepimiz katıldık" demek, hepsi "orta sınıf" gibi mantıksal yanlış bir sonuç doğurmuş. Dolayısıyla aslında Gezi bir halk ayaklanması. Orta sınıfların da kendi varoluşlarından bir miktar daha fazla katıldıkları bir ayaklanma ama sayısal olarak orta sınıflar çok az. Bu plazalarda çalışan, avukatyı, akademisyendi, doktordu, gazeteciydi, çevirmendir çok büyümüş gibi geliyor ama toplumun nüfusunun % 3'ü falan hala. Dolayısıyla ne kadar katılırsa katılsınlar ama asıl katılanlar formal ve enformal sektördeki işçiler yani. Gezi Parkı'na ilk giden insanlar ya da Gezi Parkı içerisinde sonradan konuşlanan insanlar da hakikaten bu çevre duyarlılığı da, kent hakkı duyarlılığı da yüksek olan orta sınıflar gerçekten ve olayı tetikleyen de onlar. Yani orta sınıfların oluşturduğu değil ama başlattığı bir hareket olarak görmek lazım Gezi'yi. Ve başlatmalarına sebep olan şey de, tetikleyen bir sürü şey var. Genel olarak AKP'ye, AKP'nin temsil ettiği muhafazakarlığa, otoriterliğe ve neoliberalizme bir tepki. Park'ın da bu kadar öne çıkmasının sebeplerinden biri de, AKP'ye karşı, Gezi'ye katılan insanların hepsi zaten sokaktaydı. Kadınlar sokaktaydı, Kemalistler sokaktaydı, sosyalistler, Kürtler, futbol taraftarları sokaktaydı. Herkes sokaktaydı ama ayrı ayrı sokaktaydı ama bunları birleştiren bir şey oldu Park. Bunları birleştirmesinin sebebi, çok ideolojiden yoksun, çok masum, "ağaçları kesmeyelim" gibi bir talebe yöneltilmiş polis şiddeti olması gibi geliyor bana. Olayı da o masumiyeti ve çok objektif olarak insanlara polis şiddeti insanlara AKP'yi temsil etmiş oldu.

Öncelikle AKP geri adım atsaydı kaybederdi. Bu zaten konuşulan bir şey, en azından bence. Kitlesini canlı diri tutması için geri adım atmaması ve Gezicileri "şeyleştirmesi" gerekiyordu. Bence başarılı bir taktikti ve uyguladılar. Türkiye ekonomisi şuanda inşaat sektörü üzerinden büyüyor. Yani Suudi Arabistan, Körfez sermayesi. İnanılmaz büyük bir Körfez sermayesi ortaya çıkmış durumda. Birbuçuk trilyon dolarlık Arap fonu varmış Batı bankalarında. Bu para böyle sahipsiz, nereye gideyim diye bakan bir inanılmaz büyük bir para. Bu para Türkiye'ye de geliyor ve gelirken de spekülasyonla inşaat üzerinden gidiyor. Ali Ağaoğlu kuleler yapıyor ya mesela, 7 kule yapıyor 5'ini bir Arap şeyhi satın alıyormuş. Kütle kütle alıyorlar yani. Dolayısıyla aslında insanlara Gezi'nin saldırdığı yer tamamen can damarı oldu.

bu niyetle olmadı belki ama tam da atar damarlarından vurulmuş oldu. Taviz vermelerine belki de imkan yoktu. İnşaat yavaşlarsa, durmayı bırak, yavaşlarsa ülke direk ekonomik krize girer. Bu da yine herkesin de söylediği gibi, AKP'yi bugün hala ayakta tutan şey ekonominin hala krize girmemesi. İktidarlarını kaybederler, iktidarlarını kaybetmek aynı zamanda hayatlarını kaybetmeleri demektir. Doğrudan cezaevine girecekleri bir süreç başlayacaktır muhtemelen. Dolayısıyla Taksim konusunda, inşaat konusunda taviz vermeleri yapısal olarak mümkün değil. Üçüncü köprü konusunda da veremezler. Havalimanı konusunda da veremezler.

Taksim'i Sultanahmetleştirmeye çalışıyor AKP. Yani daha mutena, daha sakin, daha az karışık, daha az alkol, daha fazla nargile, daha fazla alışveriş, daha fazla otel, daha fazla muhafazakar yabancı turistlerin geleceği bir yer… AKP için Taksim gerçekten çok saçma bir yer. Gün geçtikçe de daha fazla çılgınlaşıyor. Türkiye nereye gidiyorsa, Taksim tam tersine gidiyor. Ben her gittiğimde şaşırıyorum. Biz hep konuşuyoruz ya, Türkiye ne kadar muhafazakarlaşıyor diye, burası ne oluyor yani? Abuk sabuk… Dünyada böyle bir yer yok. Bundan çok rahatsız oluyorlardır. Dolayısıyla da oranın böyle bir alışveriş merkezi görünümü alması projenin bir parçası olacaktır sonuçta. Biraz daha gentrification ile alt sınıfların daha az geleceği, öğrencilerin daha az geleceği…

Bir taraftan muhafazakarlaşmak istiyor, sınıfsal tablosu açısından bakınca ben Taksim'e elit bir yer görmüyorum aslında. Ben İstiklal'e çok giderim. Ama anketlere baktığında insanların en son ne zaman sinemaya gittin, dışarıda yemeğe gittin mi, içki içtin mi, tiyatroya gittin mi, bara gittin mi gibi sorular sorduğun zaman, yani Taksimle ilgili sorular sorduğun zaman çoğunun burayla alakası yok. Mesela kadınlar için, alt sınıf işçi kadınlar için Taksim hiç kamusal bir yer değil.

Mesela bu AKP'nin Taksimle ilgili yaptığı meseleler aslında biraz masaların kaldırılması ile başlamıştı. O konuda da masaların kaldırılması ile mekanların fiyatlarını ve değerlerini düşürüp oraların dönüştürülmek çabası deniyordu. Yine daha bu nargileci dediğim hadiseyle ilgili bir çabaydı. AKP'nin enteresan tarafı, tipik bir popülist parti. Anti-elit ve oportinist projeler için en büyük desteği halktan alması ve onun bir paradoksu bu ve yaparken de çok inanılmaz bir ideolojik aparat kullanıyorlar. Bilimsel olarak baktığımızda Taksim'deki asıl derdi gayri elitleştirmek değil yani teyzeleri Taksim'e taşımak istemiyor. Asıl derdi Taksim'i inşaat ve siyasi ekonomik çıkarlar için metalaştırmak. Bunu yapmak için başka bir elitle, toplumsal

yapıyla mücadele ettiği için, halk desteğine ihtiyacı var. Ve diyor ki; "Taksim entellerin mekanı, dolayısıyla siz giremiyorsunuz". Anayasa Mahkemesi için dedikleri gibi. Onu savunmak için demiyorum ama adamlar çalmışlar, Anayasa Mahkemesi'ne gidecekler. Yüzyıldır olduğu gibi memlekette. Şimdi diyorlar ki Anayasa Mahkemesi Gülencilerin, güvenmiyoruz, Kemalistlerin falan. Altını boşaltabiliyorlar doğrudan ve işe de yarıyor, halk nezdinde yani. Ben Gezi'nin başından beri bunu biraz yazıyordum. Gezi'nin hakim olan söyleminin daha fazla halklaşması gerekiyordu yani çünkü AKP başından beri "Geziciler elit, biz de halkız" ve dolayısıyla vesayet rejiminin toplumsal ayağı ve bunlar işte halkı biz temsil ettiğimiz için bize saldırıyorlar, dolayısıyla da halka da bunlar aslında size saldırıyorlar. Halkın güçlenmesini kabul edemeyen, eski, arkaik rejimin bunlar kalıntıları diye. Bunu böyle anlatınca, buna karşı çıkacak şeyleri de… Mesela bu AKP mitinginde hüloğcularla çok dalga geçilmişti ya, işte bunlar çok yanlış şeyler. Doğrudan bunu destekleyen bir veri. Burada bir örgütlenme yapılması gerekiyordu. Yani Gezicileri, o bir sürü genç, nasıl 60'lar, 70'lerde insanları işçi mahallerine sevk eden belli motivasyonlar varsa, şuanda o gençler de sevk edilebilirdi. Ve belli siyasi network'ler üzerinden bu gençlerin mahalle çalışmalarına yönlendirilmesi gerekiyordu. Böyle bir motivasyon olsa bence giderlerdi de. AKP'yi bir tehdit olarak görüyorsan, tehdit AKP'dir, AKP'liler değil. AKP'lilerin de AKP'ye gitmekte çok maddi, çok rasyonel sebepleri var. Bu sebepleri ortadan kaldırmadıkça bu insanlardan nefret etmen bu insanları çok daha AKP'ye iter. Bunun siyaseti yapılarak bu insanların gitmesi gerekiyordu ama olmuyor da olmuyor. Çünkü bu insanların çoğu CHP'li. Gezi'ye katılanların %81'i CHP'ye oy vermiş. Dolayısıyla CHP de bir elit partisi. Elit ve çok oportünist bir parti. Dolayısıyla hiç kimseyi yollamaz yani mahalleye. Öyle bir nosyon yok. HDP'nin de nosyonu olsa da, öyle bir kapasitesi yok insanları mahallelere sevkedecek. Öyle bir talihsizlik var ortada. Bu talihsizlik içerisinde de AKP'nin Geziciler elittir diyerek, Mehmet Ali Alabora'yı, sanatçıları, Cem Boyner'i falan onları Geziciler diye öne çıkartması da çok mantıklı. Biz böyle orantısız zeka muhabbetleri falan, bunlar da talihsiz oldu. ben başından beri bunu söylüyordum. Bu açıdan araştırma yapmamız, makale yazmamız da iyi oldu. bu bir elit ayaklanması değil. Bilimsel olarak da değil, bu halk ayaklanması, bu oyuna baştan beri gelmemek gerekirdi.

Beylik şeyler söylemek istemiyorum. İnsanların bütün bu bireyselleşmeci, neoliberal dünyaya karşı çıkıp nefes alması gibiydi. Bu kendiliğinden bir şey değildi bence. Türkiye'de çok güçlü bir sol gelenek var. Kitlesel değil ama kadroları hala baki ve kitlesel değil ama kadro düzeyinde nesilden nesle aktarılan bir sol gelenek var yani. Ve bütün o kadrolar da Gezi'ye gittiler. Oranın barikatlarla çevrilmesi, bir anda kütüphanenin kurulması, bedava yemeklerin ortaya çıkması, düzenlenmesi, oradaki organizasyon, kapasite, solun geleneğinin sonucuydu. Müşterekler falan da buna dahil. Ama dolayısıyla da kendiliğinden bu yeni orta sınıfların ortaya çıkardığı bir kendiliğinden reaksiyon değildi bu bence. Bütün bu neoliberal hayata karşı Gezi Parkı'nda bir anda insanlar belki alternatiflere biraz daha gözlerini açıp bakmaya çalıştılar. Oradaki solda kendilerini biraz daha iyi bir şekilde sundu. İnsanlar da bunu aldılar.

Benim bildiğim şöyle bir durum var. Kürtler'in bu meselede biraz da geride kalmış durumda olmalarının sebebi, olayın biraz Ankara ve İstanbul'da farklı yaşanması ile ilgili bir durum vardı. Orada BDP Genel Merkezi'nden bakıldığı zaman, ben orada danışmanları ile falan görüştüğüm zaman; "ne yapıyorsunuz" gibi konuştuğumda Selahattin Demirtaş'ın açıklamaları üzerine – çünkü bence çok kötü oldu o açıklamalar – oradaki arkadaşlar dedi ki, biz Kızılay'dan Genel Merkez'e doğru çıktık, Türk bayrakları ile dolaşan binlerce insan gördük, burada çok farklıydı Ankara'da Gezi hadisesi ve biraz da oradan alınmış bir yanlış izlenimle verilmiş yanlış bir reaksiyondu o başlangıçtaki.

Sayısal olarak Kürtler katıldılar. Bunu daha önce yazmıştım daha önce. Ama Kürt hareketi aslında kitlesini getirmeye uğraşmadı. Bence Kürtler'in Türkiye'yi dönüştürmek gibi bir şey var ya tarihlerinde, demokratik özerklik olacak ve Türkiye'nin 25 ayrı özerk bölgeye ayrılması ve orada yerinden yönetimler falan gibi bir modelleri var. Gezi'den önce bu modelin hiçbir imkanı yoktu. Tamamen bir teorik bir plandı. Şuanda da zor ama biraz umutları yeşerdi diye düşünüyorum. Çünkü insanlar o 11-12 günlük ayaklanma ve özyönetim durumu yaşadı. Ve ondan sonra forumlar kuruldu. Hiç Türkiye tarihinde olmayan bir şey. İstanbul'da bile 40 tane forum ve çok önemli bir şey. Tam da aslında Kürtler'in Türkiye ile ilgili önerdikleri durumdur aslında o. Ve Türkler'in de gündemine girdi, böyle bir farklı alternatif yaşam tarzı. Dolayısıyla da Kürtlerin ve Türklerin projeleri biraz örtüşmeye başladı gibi geliyor bana, ideolojik birlik olmasa da. İkincisi de bu birlikteliği

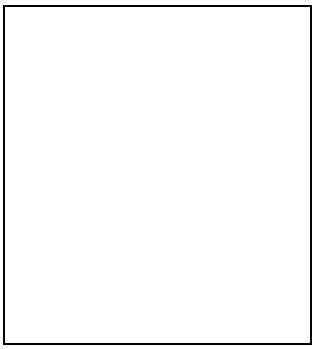
sağlayacak, bu noktada HDP'nin güçlenmesi önemli. HDP ile Haziran Hareketi'nin seçimlerle ittifak gerçekleştirmesi çok önemli olur bence. HDP güçlenirse ve burada belki o bağlantıyı daha fazla kurabilir.

Gezi sürecinde hayat çok çok güzeldi. Nasıl kelimelerle ifade edebilirim. Heyecan vardı, özgürlük hissi, dayanışma hissi… İnsan hayatı boyunca çok büyük bir olayın içerisinde yer aldığını çok hissedemiyor, bunu hissetmek Berlin duvarının yıkılması olabilir, Bolivya devrimi olabilir. O hissiyat güzeldi. Bir de güçlü hissediyorduk. O güne kadar, neredeyse 3-4 yıl boyunca AKP sürekli saldırıyor, saldırıyor ancak hiçbir şey yapılamıyordu. Polis arabalarının yakılması, anne-babayı evden atmış, evi ele geçirmiş çocuklar gibiydik. Ütopikti. Biraz ütopyanın gerçekleşmesi gibiydi.

Gezi'nin sonrasına çok büyük bir network bıraktığını düşünüyorum. Şuan herhangi bir şey olduğu zaman, insanlar çıkar çıkmaz belli olmaz ama, insanların sokağa çıkmasını sağlayacak networkler var. Siyasi, sosyal medyadan olsun, forumlardan olsun, telefon numaraları ile olsun, insanları yeterince heyecanlandıracak bir şey olduğu zaman bir gün içerisinde tüm Türkiye'de aynı anda, saat 19.00'da eylemler düzenlenebiliyor. Bu dünyada hiçbir yerde yok. Hergün bir gün içerisinde 19.00'da eylem düzenlenebiliyor. Bu normalleşti. Türkiye'de her şey çok çabuk normalleşiyor. Bu % 50 enflasyona da alışmıştı insanlar. Bence çok sağlam bir bağ var. İkincisi ben şovenizmin çok ciddi kırıldığını düşünüyorum. Kürtlerin artan hegemonyası ile de alakalı ama Gezi'den gelen enternasyonalci ruhla da alakalı. Orada bir talihsizlik var. Hükümet faşist, ama barış süreci yürüten de hükümet. Kürtler devrimci ama barış sürecinde AKP ile masadalar. Matruşka gibi yani. Kuyruğundan birbirini yılanlar gibi, paradoks yani. Olay bu yüzden kopamıyor. Ancak bence barış süreci olmasaydı Gezi olmazdı. Çünkü sürekli doğudan asker cenazeleri gelmeye devam etseydi, insanlar AKP'ye karşı ayaklanmazlardı. Yan yana duramazlardı. Çünkü o milliyetçilik ortak düşman adı altında insanları devletle bir arada tutuyordu bugüne kadar. Veya aynı şekilde bence Kürtler ilk gün çok kitlesel şekilde Gezi'ye gelselerdi de belki Gezi olmayacaktı. Çok dillendirdiğim bir şey değil ama bence millet eve giderlerdi, tırsarlardı, küçülürlerdi, bir şey olurdu. Tabii bunların hepsi tarihsel spekülasyonlar.

Dolayısıyla bence İstanbul nüfusunun % 15'i katılmış bu eylemlere. Arıtk şu olsaymış, bu olsaymış dememek lazım, katılmışlar işte yani. Maksimum insan katılmış, herhangi bir başka şey olsa idi bu kadar insan bence katılmazdı."

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Bertan Koyuncu

Doğum Yeri ve Tarihi: Bilecik / 26.01.1981

Adres: Hüsrevgerede Cad. Güçlü Kaptan Ap. No:1 Daire:7 Beşiktaş İstanbul

E-Posta: bertankoyuncu@gmail.com

Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü

Mesleki Deneyim ve Ödüller:

- Serbest Mimarlık Ofisi Kurucusu (Mood Mimarlık)
- Yapı Endüstri Merkezi 37. İstanbul Yapı Fuarı En İyi Stand Tasarımı 2.'lik Ödülü (2014)
- Yapı Endüstri Merkezi 25. Ankara Yapı Fuarı En İyi Stand Tasarımı YEM Özel Ödülü (2012)

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR/SUNUMLAR

- Koyuncu, B. 2014. Informal Housing as a Thirdspace: Tarlabası&Sulukule. *International Congress - European Network Of Housing Researches*, July 1-4, 2014 Edinburg, UK.
- Uysal, Ş. C., Koyuncu, B. 2014. Taksim Gezi Protests and Its Spatial Anatomy: Is a New Urban Possible?. *International Congress - European Network Of Housing Researches*, July 1-4, 2014 Edinburg, UK.